CUMHURİYET'İN 80. YILI ARMAĞANI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 22

(1927 - 1929)

KAYNAK YAYINLARI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 22

(1927-1929)

KAYNAK YAYINLARI

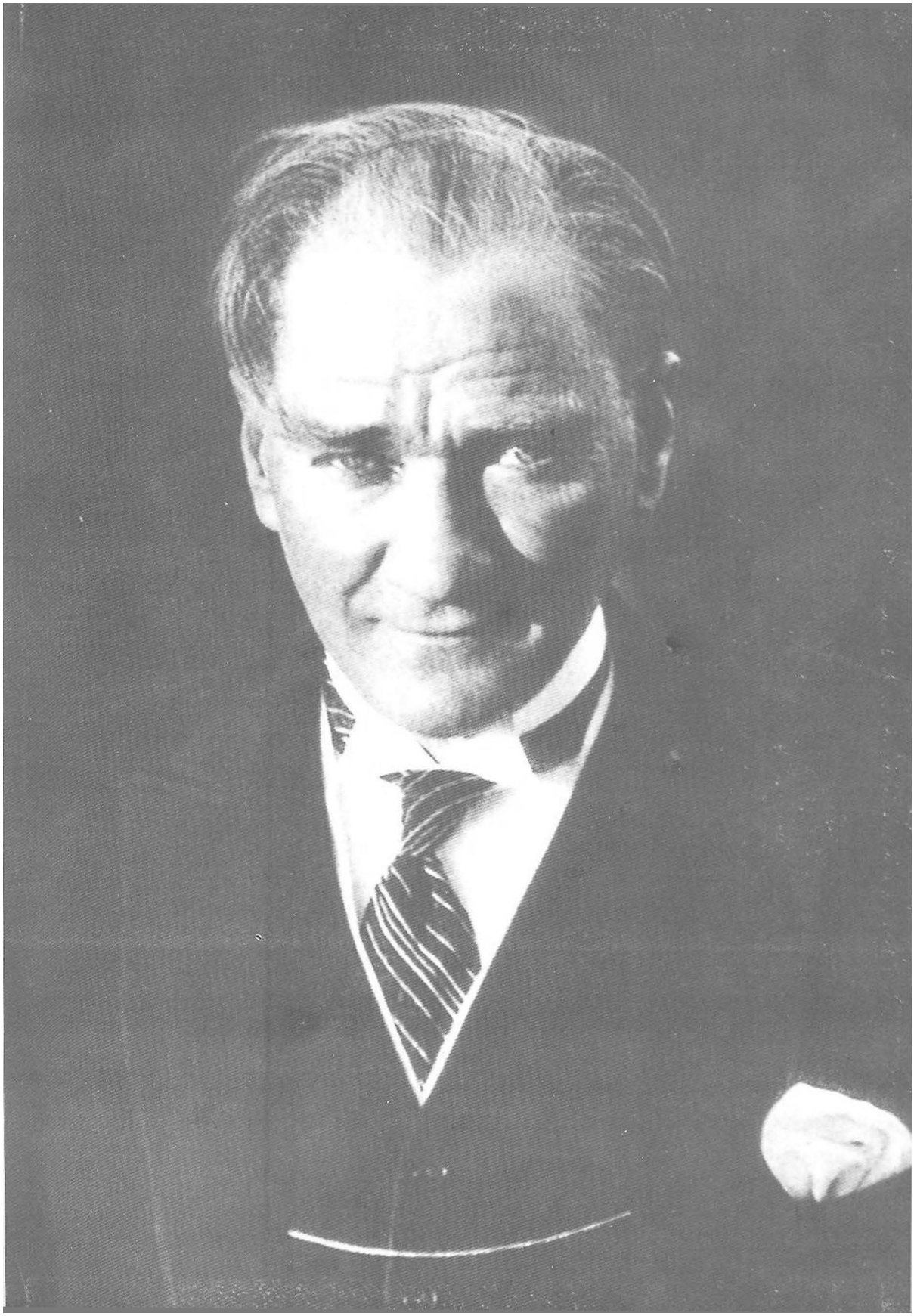

Atatürk'ün
Bütün Eserleri

Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti. Adına Sahibi
Osman Bilge Kuruca

Genel Yayın Yönetmeni
Şule Perinçek

Redaksiyon
Nejat Bayramoğlu, Kurtuluş Güran

Ankara Temsilciliği
Kemal Şenoğlu

Arşiv-Araştırma
Ercan Dolapçı, Hüseyin Gültekin, Musa Sarıkaya, Gökçe Şenoğlu,
Mehmet Tuğrul Yıldırım, Hâdiye Yılmaz

Çevrimyazı
Ercüment Hüsnü Baki, Ahmet Hezarfen, Sadık Perinçek,

Sayfa Düzeni ve Dizgi
Güler Kızılelma

Kapak Tasarımı
Emre Şenoğlu, Sistem Ofset

Montaj
Analiz

Baskı
Analiz Basım Yayın

Cilt
Cansın Mücellit

Satış ve Pazarlama
Şinasi Gökçe, Nizamettin Şen

Dağıtım
Mesut Barış, Fetih Kişioğlu, Muhammet Düdükçü

Abone
Sevgi Sivaslı

Muhasebe
Saniye Yalçın
© 2007

Bu eserin yayın hakları
Analiz Basım Yayın Tasarım Gıda Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.nindir

Birinci Basım: Ağustos 2007

Kaynak Yayınları: 497

ISBN: 975-343-235-6 (Tk. No)
978-975-343-508-6 (22. Cilt)

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM GIDA TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Meşrutiyet Cad. Kardeşler Han No: 12/3-4 34430 Galatasaray-İstanbul
Telefon: (0212) 252 21 56 - 252 21 99 - 292 21 08 Faks: 249 28 92
Ankara: (0312) 231 56 64 Web: www.kaynakyayinlari.com
E. Posta: iletisim@kaynakyayinlari.com
suleperincek@ataturkuneserleri.com

Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

M. Türker Acaroğlu
Prof. Dr. Feroz Ahmad
Prof. Dr. Sina Akşin
Talip Apaydın
Prof. Dr. Zeki Arıkan
Prof. Dr. İlhan Arsel
Ercüment Hüsnü Baki*
Nejat Birdoğan*
Em. Kur. Alb. Dr. Orhan Coşkun
Muazzez İlmiye Çığ
Ali Dündar
Erol Şadi Erdinç
Yrd. Doç. Dr. İsmet Görgülü
Prof. Dr. Tahir Hatipoğlu
Ahmet Hezarfen*
Prof. Dr. Alpaslan Işıklı
Suphi Karaman*
Prof. Dr. Nejat Kaymaz
Em. Tümg. Turhan Olcaytu*
Emin Özdemir
Ahmet Bekir Palazoğlu
Sadık Perinçek*
Dr. Doğu Perinçek
Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç
Zeki Sarıhan
Prof. Dr. Taner Timur
Prof. Dr. Şerafettin Turan
Gürbüz Tüfekçi
Memet Türkkan

* Sadık Perinçek'i 13 Eylül 2000, Nejat Birdoğan'ı 4 Mayıs 2001, Ercüment Hüsnü Baki'yı 23 Aralık 2001, Em. Tümg. Turhan Olcaytu'yu 25 Ağustos 2003, Suphi Karaman'ı 15 Nisan 2004, Ahmet Hezarfen'i 27 Mayıs 2005 tarihinde kaybettik.

Bu Cilde Katkıda Bulunanlar

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

Dr. Cüneyt Akalın, Yusuf Buldu, Mustafa Onar, Martı Şahin, Ali Rıza Taşdelen, Enis User.

Adana Atatürk Müzesi, Adana İl Halk Kütüphanesi, Adana İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi, Amasya İl Halk Kütüphanesi, Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Anıtkabir Derneği, Ankara İl Halk Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Kütüphane ve Arşivi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi Uzmanları, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Antalya İl Halk Kütüphanesi, Arma Yayınları, Atatürk Araştırma Merkezi Kütüphanesi, Aziz Berker Kütüphanesi, Basın Müzesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Bostancı Kırtasiye çalışanları, Bursa Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Çukurova Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı, Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Erciyes Üniversitesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Fethiye İl Halk Kütüphanesi, Galatasaray Lisesi Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi, Giresun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Harp Akademileri Komutanlığı Kütüphanesi, İş Bankası Yayınları, Hatay İl Halk Kütüphanesi, Havza Kaymakamlığı, Isparta Müzesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı, İstanbul İl Halk Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İzmir Kent Müzesi, İzmir Milli Kütüphane, Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kastamonu Müzesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya Mevlana Müzesi, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Müzesi Müdürlüğü Arşivi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Law Library of USA Congress, Macaristan Cumhuriyeti Büyükelçiliği Eğitim ve Kültür İşleri Müsteşarlığı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Milli Kütüphane, Mülkiyeliler Birliği, Rusya Devlet Kütüphanesi, Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Rusya Tarihi Yayınlar Kütüphanesi, Samsun İl Halk Kütüphanesi, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi, Serial and Government Publications Division Library of USA Congress, Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi (RGASPİ), Süleyman Demirel Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, Süleymaniye Kütüphanesi, Tarihi Yayınlar Rusya Devlet Kütüphanesi, Taşucu Belediye Başkanlığı, Türk Dil Kurumu Arşivi, Türk Hava Kurumu Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi Mikrofilm Arşivi, TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Kütüphanesi, TC Başbakanlık Enformasyon Genel Müdürlüğü Kütüphanesi, TC Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşiv Hizmetleri Şube Müdürlüğü, TC Dışişleri Bakanlığı Arşiv ve Ulaştırma Daire Başkanlığı, Tokat İl Halk Kütüphanesi, Türk Dil Kurumu Arşivi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Arşivi.

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 22

(19 Ekim 1927 - 1 Kasım 1929)

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 19
Büyük Taarruz ve Sonrasında Yapılan Bağışlar Hakkında Beyanat (19 Ekim 1927) 21
Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi (22 Ekim 1927) 22
Cumhuriyet Halk Fırkası 1927 Kongresi'nde Kabul Edilen Program Beyannamesi (22 Ekim 1927) 39
Nutuk'un Tamimi Hakkındaki Çabasından Dolayı Adana'da Rasih Bey'e Teşekkür (27 Ekim 1927) 43
Nutuk Hakkında Gösterilen Teveccühlere Teşekkür (28 Ekim 1927) 44
Cumhuriyet'in 4. Yıldönümünü Kutlayan Afganistan Kralı Emanullah Han'a (29 Ekim 1927) 45
Cumhuriyet'in 4. Yıldönümünü Kutlayan İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye (31 Ekim 1927) 46
Cumhuriyet'in 4. Yıldönümünü Kutlayan Telgraflara Teşekkür (31 Ekim 1927) 47
Türkiye Büyük Millet Meclisi 3. Devre 1. Toplanma Yılını Açış Konuşması (1 Kasım 1927) 48
İkinci Defa Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine Millete Beyanname (1 Kasım 1927) 50
İsmet Paşa'nın Başvekâlet'e Tekrar Tayini Hakkında Tezkere (1 Kasım 1927) 52
İcra Vekilleri Heyeti'nin Tasdik Edildiği Hakkında Tezkere (1 Kasım 1927) 53
Hükümet Heyetinin Meclis'e Arz Edildiği Hakkında Başvekil İsmet Paşa'ya (1 Kasım 1927) 54
Cumhuriyet'in 4. Yıldönümünü Kutlayan Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri İcra Heyeti Reisi Kalinin'e (2 Kasım 1927) 55
İkinci Defa Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine Gelen Tebriklere Teşekkür (3 Kasım 1927) 56
İkinci Defa Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'nin Tebrikine Teşekkür (5 Kasım 1927) 57
İslami Tedris Cemiyeti Kongre Riyaseti'ne Teşekkür (11 Kasım 1927) 58
İkinci Defa Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine Avusturya Cumhurbaşkanı Hainisch'in Tebrikine Teşekkür (13 Kasım 1927) 59
Zekai Bey'in Sovyet Büyükelçiliği Vazifesinin Sona Erdiği Hakkında Kalinin'e (15 Kasım 1927) 60
Tevfik Bey'in Sovyet Büyükelçiliğine Tayini Hakkında Kalinin'e (15 Kasım 1927) 61

Vâsıf Bey'in Macaristan Ortaelçiliğine Tayini Hakkında
Amiral Horti'ye (15 Kasım 1927) 62
Sovyet İnkılabı'nın Onuncu Yıldönümünü Tebrik Dolayısıyla
Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri İttihadı
İcra Heyeti Reisi Kalinin'e (16 Kasım 1927) 63
İkinci Defa Cumhurbaşkanlığına Seçilme Üzerine
Yabancı Devlet Başkanlarına Mektup (21 Kasım 1927) 65
Demiryolunun Amasya'ya Ulaşmasını Tebrik Hakkında
Amasya Belediye Reisi Hürrem Bey'e (21 Kasım 1927) 67
Sefir Kowalski'nin Ölümü Üzerine
Lehistan Reisicumhuru Moscicki'ye Taziye (30 Kasım 1927) 68
Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepler Türk Muallimleri
Cemiyeti Umumi Kongre Riyaseti'ne (9 Aralık 1927) 69
İstanbul Rehber ve Tercümanlar Cemiyeti'ne
Teşekkür (20 Aralık 1927) 70
50. Yıldönümünü Kutlayan Hilali Ahmer Cemiyeti'ne
Teşekkür (27 Aralık 1927) 71
Piyade İhtiyat Mülazımı Zeki Efendi'nin
İstiklal Madalyası Hakkında Tezkere (5 Ocak 1928) 72
Birinci Ferdinand'ın Ölümü Dolayısıyla
Romanya Kralı Birinci Mihai'ye Taziye (15 Ocak 1928) 73
Kırmızıya Çevrilen İstiklal Madalyaları Hakkında
Meclis'e Tezkere (16 Ocak 1928) 74
Hikmet Bey'in Vazifesinin Sona Ermesi Üzerine
Sırp, Hırvat, Sloven Kralı Birinci Alexandre'a (17 Ocak 1928) 75
Bilecik Mebusu Doktor Fikret Bey'e (18 Ocak 1928) 76
İtimatnamesini Sunan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Sefiri
Tadiç'in Nutkuna Cevap (23 Ocak 1928) 77
Torununun Doğumu Üzerine
Belçika Kralı Birinci Albert'i Tebrik (30 Ocak 1928) 78
İki Adet İstiklal Madalyası Hakkında Meclis'e Tezkere (6 Şubat 1928) 79
Beş Milyon Liralık Madeni Paralar Basılması Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (6 Şubat 1928) 80
Beş Milyon Liralık Madeni Paralar Basılması Hakkında
Meclis'e Tezkere (6 Şubat 1928) 81
Tirebolulu Asker Ahmet'in Affı Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (6 Şubat 1928) 82
Tirebolulu Asker Ahmet'in Affı Hakkında
Meclis'e Tezkere (6 Şubat 1928) 83
Mehmet Bahattin'in Cezasının Altıda Birinin Affı Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (6 Şubat 1928) 84
Mehmet Bahattin'in Cezasının Altıda Birinin Affı Hakkında
Meclis'e Tezkere (6 Şubat 1928) 85
Dört Kıta İstiklal Madalyası Hakkında Meclis'e Tezkere (12 Şubat 1928) 86

Yol Mükellefiyeti Kanunu'nun 7. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (14 Şubat 1928) 87
Yol Mükellefiyeti Kanunu'nun 7. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Meclis'e Tezkere (14 Şubat 1928) 88
Türk Demokrasisi Hakkında *Le Matin* Gazetesi Muhabirine Demeç (20 Şubat 1928) 89
Ankara Türk Ocağı Dernek Reisi Münir Bey'e Teşekkür (22 Şubat 1928) 91
Bazı Dairelerın Bütçeleri Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (27 Şubat 1928) 92
Bazı Dairelerin Bütçeleri Hakkında Meclis'e Tezkere (27 Şubat 1928) 93
İstanbul Himayei Etfal Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi Kongresi Reisi Rıza Nuri Bey'e (28 Şubat 1928) 94
İzmir Esnaf ve Ahali Bankası Kurucu Genel Kurulu Reisi Vali Kâzım Paşa'ya Teşekkür (28 Şubat 1928) 95
Piyade Yüzbaşı Balıkesirli Mustafa Sabri Bey'in İstiklal Madalyası Hakkında Meclis'e Tezkere (28 Şubat 1928) 96
Seferberlik Kanunu Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (6 Mart 1928) 97
Seferberlik Kanunu Hakkında Meclis'e Tezkere (6 Mart 1928) 98
Sanayii Nefise Mensuplarına Teşekkür (8 Mart 1928) 99
Kızının Ölümü Üzerine Japon İmparatoru'na Taziye (12 Mart 1928) 100
Hariciye Vekâleti'ne Şükrü Kaya Bey'in Vekâlet Etmesi Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (14 Mart 1928) 101
Posta Kanunu Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (15 Mart 1928) 102
Posta Kanunu Hakkında Meclis'e Tezkere (15 Mart 1928) 103
Menteşe Mebusu Tevfik Rüştü Bey'in İstiklal Madalyası Hakkında Meclis'e Tezkere (17 Mart 1928) 104
İtimatnamesini Sunan Yunanistan Sefiri Jean Papas'ın Nutkuna Cevap (29 Mart 1928) 105
İtimatnamesini Sunan Danimarka Sefiri Mohr'un Nutkuna Cevap (29 Mart 1928) 106
Mühendis Mektebi Mezunlarına Avans Verilmesi Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (31 Mart 1928) 107
Mühendis Mektebi Mezunlarına Avans Verilmesi Hakkında Meclis'e Tezkere (31 Mart 1928) 108
İzmir ve Civarındaki Depremler Dolayısıyla İzmir Vilayeti'ne Taziye (1 Nisan 1928) 109
Yedi İstiklal Madalyası ve İki Takdirname Tanzimi Hakkında Meclis'e Tezkere (3 Nisan 1928) 110
İzmir Depremi Üzerine Devlet Adamlarından Gelen Taziye Telgraflarına Teşekkür (5 Nisan 1928) 111
Akseki Ticaret Bankası Umumi Heyet Reisi Hasan Fehmi Bey'e Teşekkür (8 Nisan 1928) 112
Emekli Topçu Birinci Mülazım Muhittin Efendi'nin İstiklal Madalyası Hakkında Meclis'e Tezkere (17 Nisan 1928) 113

Binbaşı Ziyaeddin Bey'in Teşekkürnamesi Hakkında
Meclis'e Tezkere (17 Nisan 1928) 114
Prens Tomislav'ın Doğumu Dolayısıyla Sırp, Hırvat, Sloven Kralı
Birinci Alexandre'ı Tebrik (24 Nisan 1928) 115
23 Nisan Bayramı Sebebiyle Gelen Tebriklere Teşekkür (24 Nisan 1928) 116
İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye (25 Nisan 1928) 117
Parasız Yatılı Talebenin Mecburi Hizmetleri Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (8 Mayıs 1928) 118
Parasız Yatılı Talebenin Mecburi Hizmetleri Hakkında
Meclis'e Tezkere (8 Mayıs 1928) 119
Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkındaki Kanun Üzerine
Başvekâlet'e Tezkere (9 Mayıs 1928) 120
Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkındaki Kanun Üzerine
Meclis'e Tezkere (9 Mayıs 1928) 121
İstanbul'u Ziyaret Hakkında Şehremini Muhiddin Bey'e (16 Mayıs 1928) 122
Şehit Yüzbaşı Yusuf Efendi'nin İstiklal Madalyası Hakkında
Meclis'e Tezkere (17 Mayıs 1928) 123
İtimatnamesini Sunan Belçika Sefiri Leclerq'in
Nutkuna Cevap (19 Mayıs 1928) 124
Afganistan Kralı Emanullah ve Kraliçe Süreyya Şerefine Verilen
Ziyafette Nutuk (20 Mayıs 1928) 125
Yirmi Dört Zata Ait İstiklal Madalyası Hakkında
Meclis'e Tezkere (21 Mayıs 1928) 128
Uşak Müdafaai Hukuk Cemiyeti Üyelerinin İstiklal Madalyaları Hakkında
Meclis'e Tezkere (21 Mayıs 1928) 129
Sofuluk Kazası Nüfus Memuru Ali Galip Efendi'nin İstiklal Madalyası
Hakkında Meclis'e Tezkere (23 Mayıs 1928) 130
Milletlerarası Rakamların Kabulüne Dair Kanun Hakkında
Meclis'e Tezkere (24 Mayıs 1928) 131
İki Adet İstiklal Madalyası Hakkında Meclis'e Tezkere (26 Mayıs 1928) 132
İstanbul Barosu Riyaseti'ne Teşekkür (28 Mayıs 1928) 133
Afganistan Elçisi Nebil Bey'in Vazifesinin Sona Ermesi Dolayısıyla
Kral Emanullah Han'a (30 Mayıs 1928) 134
Kurban Bayramı Dolayısıyla Gelen Tebriklere Teşekkür (1 Haziran 1928) 135
İstanbul Halkının Tezahüratı Hakkında Gazetecilere Demeç (5 Haziran 1928) 136
Afganistan Kralı Emanullah ve Kraliçe Süreyya'ya
Teşekkür (11 Haziran 1928) 139
İş Bankası İstanbul Şubesi'ni Tebrik (16 Haziran 1928) 140
Makalesi Hakkında Tarihçi Ahmet Refik Bey'le Sohbet (28 Haziran 1928) 141
Ada'da Yat Kulübü'nde Spor Hakkında Sohbet (28 Haziran 1928) 142
Hikmet Bey'in Büyükelçi Tayin Edildiği Hakkında
Afganistan Kralı Gazi Emanullah Han'a (30 Haziran 1928) 144
Behiç Bey'in Avrupa'ya, Erkânıharbiyei Umumiye Reisi'nin
İstanbul'a Hareketleri Hakkında İsmet Paşa'ya (20 Temmuz 1928) 145

Ankara Hukuk Mektebi Öğretim Heyeti Reis Vekili
Cemil Bey'e (24 Temmuz 1928) 146
Lozan Antlaşması'nın Yıldönümünü Kutlayan Darülfünun Gençliğine
Teşekkür (24 Temmuz 1928) 147
Yeni Harflerin Kabulü ve Tatbiki Hakkında (3 Ağustos 1928) 148
Gazi Çiftliği'ni Eken Bir Köylü İle Sohbet (4 Ağustos 1928) 149
Yeni Türk Harfleri Hakkında İsmet Paşa'ya (4/5 Ağustos 1928) 150
Söğütlü Yatında Arap Harfleri Hakkında Sohbet (6 Ağustos 1928) 151
Vatana Hizmet Hakkında Falih Rıfkı'ya (9 Ağustos 1928) 152
Cumhuriyet Abidesinin Açılışı Üzerine Mussolini'nin Telgrafına
Cevap (9 Ağustos 1928) 153
Yeni Harfler Hakkında Sarayburnu'nda Halka Nutuk (9/10 Ağustos 1928) 154
Yeni Harfler Hakkında Demeç (12 Ağustos 1928) 159
Başvekil İsmet Paşa'ya (12 Ağustos 1928) 160
Yeni Türk Yazısı Hakkında Maarif Vekili
Mustafa Necati Bey'e Cevap (15 Ağustos 1928) 161
İzmir'de Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'e (15 Ağustos 1928) 162
Yeni Türk Yazısı Hakkında Gelen Tebriklere Cevap (15 Ağustos 1928) 163
Yeni Harfler Hakkında Yunus Nadi Bey'e (17 Ağustos 1928) 164
Kalamış'taki Malul Gaziler Balosunda
Başörtüsü Hakkında (17 Ağustos 1928) 170
Seçim Daireleri Hakkında Verilen Malumat Üzerine
Naki ve Tahsin Beylere Teşekkür (19 Ağustos 1928) 171
Dolmabahçe Sarayı'ndaki Derste
Yeni Harfler ve *Akşam* Gazetesi Hakkında (19 Ağustos 1928) 172
İzmir'de Harikzede Kongresi Reisi Sırrı Bey'e Teşekkür (20 Ağustos 1928) 174
Ankara'da Macide Rahmi Hanım'a Teşekkür (21 Ağustos 1928) 175
Zile Demiryolunun Açılışına Davet Üzerine
Belediye Reisi Muharrem Bey'e (21 Ağustos 1928) 176
Nafıa Vekâleti'ne Abdülhalik Bey'in Vekâlet Etmesi Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (21 Ağustos 1928) 177
Tekirdağ Hükümet Konağı'nda Memurlara Yeni Yazı Dersi (23 Ağustos 1928) 178
Tekirdağ Subaylar Yurdu'nda Yeni Harfler Hakkında
Subaylara (23 Ağustos 1928) 180
Yeni Harfler Hakkında Tekirdağ'da Mevlana Hafız Mustafa Efendi İle
Sohbet (23 Ağustos 1928) 181
Tekirdağ Gezisi Hakkında Anadolu Ajansı'na Beyanat (23 Ağustos 1928) 183
İstanbul'da Yeni Harfler Konferansında (25 Ağustos 1928) 184
26 Ağustos Zaferi ve Yeni Türk Harfleri Hakkında Ertuğrul Yatından
Tebliğ (26/27 Ağustos 1928) 186
Bursa'da Yeni Harfler Hakkında Halkla Sohbet (27 Ağustos 1928) 188
Yeni Yazı Çalışmaları Dolayısıyla Maarif Vekili
Mustafa Necati Bey'e (27 Ağustos 1928) 190

Yeni Türk Harfleri Hakkında Muallimler Kongresi'ne
Teşekkür (27 Ağustos 1928) 191
Ereğli Türk Ocağı'na Teşekkür (27 Ağustos 1928) 192
Yeni Türk Harfleri Hakkında Aydın Vilayeti'ne Teşekkür (27 Ağustos 1928) 193
Harf Devrimi Hakkında Gelen Tebriklere Teşekkür (28 Ağustos 1928) 194
Tarsus'ta Umran ve Güzin Hanımlara Teşekkür (28 Ağustos 1928) 195
Sınıf Birincisi Olması Dolayısıyla Paris Sefiri Fethi Bey'in Oğlu
Osman Fethi Bey'i Tebrik (28 Ağustos 1928) 196
Dolmabahçe Sarayı'nda
Üçüncü Yazı Konferansı'nda Konuşma (29 Ağustos 1928) 197
İkdam Gazetesinin Başlığı Hakkında Not (29 Ağustos 1928) 200
Harf İnkılabı Hakkında Hakkı Tarık Bey'e Not (29 Ağustos 1928) 201
30 Ağustos Zaferi Hakkında Beyanat (29 Ağustos 1928) 202
30 Ağustos Zaferi Hakkında Beyanat (30 Ağustos 1928) 203
Türk Diş Tabipleri Cemiyeti'ne Teşekkür (30 Ağustos 1928) 204
Yeni Türk Harfleri Hakkında L. Morton'un Mektubuna
Cevap (31 Ağustos 1928) 205
Zafer Bayramı'nın Yıldönümünü Kutlayan Matbuat Müdiri Umumisi
Ercüment Ekrem Bey'e Teşekkür (31 Ağustos 1928) 206
Çanakkale Hükümet Konağı'nda
Yeni Harfler Hakkında Ders (1 Eylül 1928) 207
Anafartalar Harp Sahası Üzerinde
Çanakkale Zaferi Hakkında (1 Eylül 1928) 208
Gelibolu Manevraları Sırasında
Yeni Harfler ve Ziraat Hakkında Halkla Sohbet (2 Eylül 1928) 209
Gelibolu Manevraları Dolayısıyla
Donanma Kumandanlığı'na Emirname (2 Eylül 1928) 211
Le Petit Parisien Muhabiriyle Görüşme (Eylül 1928) 213
Yeni Harfler Hakkında Ahlat Halk Fırkası Reisi Şevket
Belediye Reisi Abbas Beylere (4 Eylül 1928) 218
Galatasaray Spor Kulübü Reisi
Necmeddin Sadık Bey'in Mektubuna Cevap (4 Eylül 1928) 219
İzmir Dokuz Eylül Sergisinin Açılışı Dolayısıyla
Vali Kâzım Paşa'ya (6 Eylül 1928) 220
Yazı İnkılabı Hakkında
Şehremini Muhiddin Bey'e Beyanat (14 Eylül 1928) 221
Telsiz Telefon Şirketi'nin Radyo Yayını Üzerine
İstanbul Halkına Selam (14 Eylül 1928) 222
Seçim Bölgelerine Giden
Karadeniz Havalisi Mebuslarının Telgrafına Teşekkür (14 Eylül 1928) 223
Karadeniz'de İzmir Vapurundan Bazı Zevata Teşekkür (15 Eylül 1928) 224
Sinop Yatı Mektebi ve Halk Fırkası'nda Yeni Yazı Dersi (15 Eylül 1928) 226
Türk Harfleri ve Türk Dili Hakkında
Sinop Belediye Parkı'nda Halkla Sohbet (15 Eylül 1928) 228

Seyri Sefain İdaresi'ni Takdir (16 Eylül 1928) 230
Samsun Hükümet Konağı'nda Yeni Yazı Dersi (16 Eylül 1928) 231
Samsun'da Mantika Palas'ta Yeni Türk Harfleri İle Bir Not (16 Eylül 1928) 233
İtalya Hükümeti Reisi Mussolini'ye (17 Eylül 1928) 234
Reşit Paşa Vapurundaki
Karadeniz Havalisi Mebuslarına Teşekkür (17 Eylül 1928) 235
Diyarbekir Mebusları Kâzım Paşa ve Rüşdü Bey'e
Teşekkür (17 Eylül 1928) 236
Sivas Hükümet Meydanında Halka Yeni Yazı Dersi (20 Eylül 1928) 237
Sivas Lisesi Hatıra Defterine Yazı (20 Eylül 1928) 239
Şarkışla ve Kayseri'de Halka Yeni Yazı Dersi (20 Eylül 1928) 240
Ankara İstasyonunda Şehremini Asaf Bey'in
Nutkuna Cevap (21 Eylül 1928) 242
Yeni Harfler Hakkında Başvekâlet'e Tezkere (21 Eylül 1928) 243
Yeni Türk Harfleri Hakkında
Antalya'da 2. Ordu Müfettişi Fahrettin Paşa'ya (23 Eylül 1928) 245
Antalya'da 6. Kolordu Kumandanı
Abdurrahman Nafiz Paşa'ya (23 Eylül 1928) 246
Yeni Harfler Hakkında
Çatalca Muallimler Birliği Reisi Zeynelabidin ve
İstanbul Lisesi Türkçe Muallimi Mithat Sadullah Beylere (24 Eylül 1928) 247
İtimatnamesini Sunan Afganistan Büyükelçisi
Gulâm Ceylâni'nin Nutkuna Cevap (25 Eylül 1928) 248
Harf Marşı (25/26 Eylül 1928) 249
Yeni Harfler Hakkında Gemlik'te Bir Kısım Esnafa (27 Eylül 1928) 251
Yeni Harfler Hakkında Kars Mebusu
Ağaoğlu Ahmet Bey'e (27 Eylül 1928) 252
Yeni Harfler Hakkında Kars Valisi Salim Bey'e (27 Eylül 1928) 253
İtimatnamesini Sunan Fransa Büyükelçisi
Kont De Chamrun'un Nutkuna Cevap (27 Eylül 1928) 254
Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Vasıtasıyla
Balıkesirlilere Teşekkür (30 Eylül 1928) 256
Yeni Harfleri Öğrenen Manisalılara Teşekkür (30 Eylül 1928) 257
Antalya'da Mebus Rasih, Süleyman Şevket ve Cemal Beylere
Teşekkür (2 Ekim 1928) 258
Yeni Harfler Hakkında Franklin Bouillon'a Mektup (6 Ekim 1928) 259
İstanbul Vali Vekili ve Şehremini Muhiddin Bey'e Teşekkür (8 Ekim 1928) 260
Anadolu Boğaziçi Gençler Kulübü Reisi Hüsnü Bey'e
Teşekkür (10 Ekim 1928) 261
Cumhuriyet Halk Fırkası İstanbul Vilayet Kongresi'ne
Teşekkür (13 Ekim 1928) 262
Nafıa Vekili Behiç Bey'in İstifası Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (15 Ekim 1928) 263

Nafıa Vekâleti'ne Recep Bey'in Tayini Hakkında
Başvekâlet'e Tezkere (15 Ekim 1928) 264
Nafıa Vekâleti'ne Recep Bey'in Tayini Hakkında
Meclis'e Tezkere (15 Ekim 1928) 265
İstanbul Darülfünun Müderrislerinden Ali Ekrem Bey'e
Teşekkür (18 Ekim 1928) 266
İtimatnamesini Sunan İran Büyükelçisi Fürugi Han'ın
Nutkuna Cevap (21 Ekim 1928) 267
İtimatnamesini Sunan Lehistan Ortaelçisi Olszowski'nin
Nutkuna Cevap (25 Ekim 1928) 268
İtimatnamesini Sunan Irak Ortaelçisi Suphi Bey'in
Nutkuna Cevap (25 Ekim 1928) 269
İtimatnamesini Sunan Mısır Ortaelçisi Ratip Bey'in
Nutkuna Cevap (25 Ekim 1928) 270
La Bulgarie Gazetesi Yazarı Kerekov'a Demeç (29 Ekim 1928) 271
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan Kalinin'e Teşekkür (30 Ekim 1928) 273
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan Rıza Pehlevi'ye Teşekkür (30 Ekim 1928) 274
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Mısır Kralı Birinci Fuat'a Teşekkür (30 Ekim 1928) 275
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Bulgaristan Kralı Boris'e Teşekkür (30 Ekim 1928) 276
Cumhuriyet Bayramı'nın Yıldönümü Sebebiyle Gelen Tebriklere
Cevap (1 Kasım 1928) 277
Türkiye Büyük Millet Meclisi 3. Devre 2. Toplantı Yılını
Açış Konuşması (1 Kasım 1928) 278
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan Bazı Zevata Teşekkür (3 Kasım 1928) 283
Yeni Harflerin Kabulü Hakkında Kanun Üzerine
Meclis'e Tezkere (3 Kasım 1928) 284
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan
Afganistan Kralı Emanullah Han'a Teşekkür (3 Kasım 1928) 285
1354 Nolu Kanunun Başvekâlet'e Gönderildiği Hakkında
Meclis'e Tezkere (10 Kasım 1928) 286
1355 Nolu Kanunun Başvekâlet'e Gönderildiği Hakkında
Meclis'e Tezkere (10 Kasım 1928) 287
Japon İmparatoru Hirohito'yu Tebrik (10 Kasım 1928) 288
İtimatnamesini Sunan İsviçre Ortaelçisi Henri Martin'in
Nutkuna Cevap (11 Kasım 1928) 289
Ameliyat Olan Emanullah Han'a Çekilecek Telgraf Hakkında
Kâbil Büyükelçiliği'ne (14 Kasım 1928) 291
Rus İhtilali'nin 11. Yıldönümünü Tebrik Dolayısıyla
Kalinin'e (15 Kasım 1928) 292
Afgan Kralı Emanullah Han'a (21/22 Kasım 1928) 293
Kemalpaşa Kazası Kaymakamı Tevfik Bey'e Teşekkür (28 Kasım 1928) 294

Yeni Harfleri Öğrenen Şirvan Halk Fırkası Mutemedi Arif Bey'i Tebrik (2 Aralık 1928) 295
1365 Nolu Kanunun Başvekâlet'e Gönderildiği Hakkında Meclis'e Tezkere (8 Aralık 1928) 296
İzmir Sanayi ve Mesai Müdürlüğü Mümeyyizi Eşref Bey'in İstiklal Madalyası Hakkında Meclis'e Tezkere (26 Aralık 1928) 297
Yeni Harfleri Öğrenen İstanbul CHF Şehzadebaşı Nahiyesi Dersanesi Mezunlarını Tebrik (31 Aralık 1928) 298
Millet Mektepleri Hakkında Sandıklı Muallimler Birliği Reisi Turan Bey'e (1 Ocak 1929) 299
Millet Mektepleri Hakkında Bozüyük Maarif Memuru Nazmi Bey'e (2 Ocak 1929) 300
Maarif Vekili Necati Bey'in Vefatı Üzerine Gelen Taziyelere Cevap (4 Ocak 1929) 301
At Hediye Eden Diyarbekirlilere Teşekkür (12 Ocak 1929) 302
Cevat Bey'in Büyükelçi Atanması Üzerine Japonya İmparatoru Hirohito'ya (1 Şubat 1929) 303
İspanya Kralı 13. Alfonso'ya Taziye (8 Şubat 1929) 304
Yahya Kemal Bey'in Ortaelçilik Vazifesinin Sona Ermesi Üzerine Lehistan Reisicumhuru Ignace Moscicki'ye (19 Şubat 1929) 305
Hüseyin Ragıp Bey'in Ortaelçilik Vazifesinin Sona Ermesi Üzerine Romanya Kralı Birinci Mihai'ye (25 Şubat 1929) 306
Sabri Bey'in Ortaelçi Atanması Üzerine Romanya Kralı Birinci Mihai'ye (25 Şubat 1929) 307
Vâsıf Bey'in Büyükelçilik Vazifesinin Sona Ermesi Üzerine Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı Merkez İcra Komitesi Reisi Kalinin'e (25 Şubat 1929) 308
Hüseyin Ragıp Bey'in Büyükelçi Atanması Üzerine Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı Merkez İcra Komitesi Reisi Kalinin'e (25 Şubat 1929) 309
Yahya Kemal Bey'in Ortaelçi Atanması Üzerine İspanya Kralı 13. Alfonso'ya (26 Şubat 1929) 310
Yeni Harfler Hakkında İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Glascow Şubesi Üyelerine (1 Mart 1929) 311
Vâsıf Bey'in Maarif Vekâleti'ne Tayini Hakkında Meclis'e Tezkere (2 Mart 1929) 312
Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Hoover'e (3 Mart 1929) 313
İstanbul Vilayet Umumi Meclisi'ne Teşekkür (10 Mart 1929) 314
Behiç Bey'e Teşekkür (14 Mart 1929) 315
Ramazan Bayramını Tebrik Eden Zevata Teşekkür (16 Mart 1929) 316
Yeni Harfler Hakkında İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Üyelerine (31 Mart 1929) 317
23 Nisan Bayramı Dolayısıyla Gelen Tebriklere Teşekkür (24 Nisan 1929) 318

İran Şahı Rıza Şah Pehlevi'nin Taç Giyme Yıldönümünü
Tebrik (24 Nisan 1929) 319
Kurban Bayramı Dolayısıyla Gelen Tebriklere Teşekkür (25 Mayıs 1929) 320
İstanbul'da Milletlerarası Ajanslar Kongresi'ne Teşekkür (29 Mayıs 1929) 321
Şakir Bey'in İktisat Vekâleti'ne Tayini Hakkında
Meclis'e Tezkere (29 Mayıs 1929) 322
Mehmet Enis Bey'in Ortaelçiliğe Tayini Üzerine
Yunanistan Reisicumhuru Amiral Paul Coundouriotis'e (5 Haziran 1929) 323
Matbuat Cemiyeti Genel Kurulu'na Teşekkür (12 Haziran 1929) 324
Sağlığı Hakkında Sabiha Hanım'a (29 Haziran 1929) 325
Amerika Milli Bayramını Tebrik Dolayısıyla
Amerika Birleşik Devletleri Reisi Herbert Hoover'a (4 Temmuz 1929) 326
Bazı Fesat Zümreleri Hakkında
Eskişehir İstasyonunda Beyanat (5/6 Temmuz 1929) 327
Gazi Numune Çiftliği'ndeki Çalışmalar Hakkında (6 Temmuz 1929) 329
Eşi Ameliyat Olan İsmet Paşa'ya Afiyet Temennisi (18 Temmuz 1929) 330
Tahtakale Yangınına Müdahale (19 Temmuz 1929) 331
Ankara Yangını Hakkında
Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa'ya (21 Temmuz 1929) 333
Lozan Barışının Yıldönümü Dolayısıyla
Başvekil İsmet Paşa'ya (24 Temmuz 1929) 334
Millet Mekteplerinden Mezun Olanlara Hediye (Temmuz 1929) 335
Büyükderelilerle Sohbet (10 Ağustos 1929) 336
Sağlığı Hakkında Sabiha Hanım'a (16 Ağustos 1929) 338
Büyükdere'deki Konuşma Hakkında
Yunus Nadi İle Sohbet (21 Ağustos 1929) 339
Tokatlıyan Oteli Metrdoteli İle Bir Hatıra Üzerine Sohbet (26 Ağustos 1929) 340
30 Ağustos Zaferi Dolayısıyla
Fevzi Paşa'nın Tebrikine Teşekkür (31 Ağustos 1929) 342
Sağlığı Hakkında Sabiha Hanım'a (31 Ağustos 1929) 343
Sığırtmaç Mustafa'yla Tanışma (12 Eylül 1929) 344
Yalova'daki İmar Faaliyetleri Hakkında Sohbet (13 Eylül 1929) 346
Sığırtmaç Mustafa İle İkinci Karşılaşma (15 Eylül 1929) 348
Tıp Kongresi'ne Teşekkür (19 Eylül 1929) 350
Şişli Etfal Hastanesi Bekçisi Osman'ı Takdir (21/22 Eylül 1929) 351
Şişli Etfal Hastanesi'nde Sığırtmaç Mustafa'yı Ziyaret (21/22 Eylül 1929) 352
Bulgar Kralı III. Boris'i Tebrik (3 Ekim 1929) 355
İspanya Kralı 13. Alfonso'yu Tebrik (10 Ekim 1929) 356
Ankara'da Türkiye İş Bankası'nı Ziyaret (22 Ekim 1929) 357
Cumhuriyet Bayramı'nı Kutlayan Yabancı Devlet Başkanlarına
Teşekkür (1 Kasım 1929) 359
Türkiye Büyük Millet Meclisi 3. Devre 3. Toplantı Yılını
Açış Konuşması (1 Kasım 1929) 360
DİZİN 363

SUNUŞ

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye halkının ulusal demokratik devriminin önderidir. O'nun hayatı, daha 1908 Devrimi öncesinden 1938'de hayata göz yummasına kadar toplumumuzun devrim süreçleriyle iç içedir.

Atatürk, çağımızın iki büyük devrim dinamiğinden birini oluşturan Mazlumlar Dünyası'nın başarıya ulaşan ilk devrimine önderlik etmiştir. Bu nedenle, O'nun başında bulunduğu eylem, yalnız ulusal tarihimize damgasını vurmakla kalmamış, insanlık tarihinin yaratılmasına da önemli katkıda bulunmuştur. Kurtuluş Savaşı'mızın ve Cumhuriyet Devrimi'mizin, bir bütün olarak, bütün dünyada Kemalist Devrim diye bilinmesi, başka deyişle O'nun adıyla anılması doğaldır.

Bu gerçekler ışığında, Atatürk'ü bilmek ve anlamak, 20. yüzyıl Türkiye'sini ve dünyasını inceleme ve açıklama çabasının bir gereğidir. Oysa O'nun önderliğindeki büyük devrimci eylemi ateşleyen ve yönlendiren düşünce birikiminin belgeleri, çeşitli kitap, dergi, gazete, yayın ve arşivlere dağılmıştır. Bu nedenlerle, araştırmacılar ve ilgililer, Türkiye Devrimi'ni bütün yönleri ve derinliğiyle inceleme ve açıklama olanağından yoksundur.

Atatürk'ü kaybetmemizden bu yana 60 yıl geçtiği halde, yazı ve konuşmalarını, bir arada ve asıllarına uygun olarak yayımlama görevi, ne yazık ki, bugünlere kalmıştır.

Kaynak Yayınları, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni yayımlama görevini üstlenmekle tarifsiz bir onur duymaktadır ve yaptığı işin bilincindedir.

Kuvvet kaynağımız, Türkiye halkının devrimci pratiğini özetleyen bu büyük birikimi, önümüzdeki devrimci atılımların enerji kaynağına dönüştürme iradesidir. Biricik güvencemiz ise, Türkiye devriminin yaratıcısı ve sahibi olan Türkiye halkıdır ve onun aydın birikimidir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, yalnız bir derleme ve özgün metinlere göre düzeltme çalışması sınırları içinde kalmamış, bir araştırma ve keşif faaliyeti boyutlarına ulaşmıştır. Kaynak Yayınları, Atatürk'e ait ülkemiz ve yabancı ülkeler arşivlerinde gizlenen belgelere ulaşmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamış ve özel bir çalışma yürütmüştür. Bu çabalarımızın ürünlerini toplamaktayız. Özellikle Türkiye ve eski Sovyetler Birliği arşivlerinde bulduğumuz, yüzlerce yeni belge, yazı, mektup, demeç, tutanak, görüşme ve konuşma, Türkiye devrim tarihinin bazı aşamalarını yeniden yazmayı gerektiren bilgileri ve kanıtları içermektedir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni yayımlama görevi, kuşkusuz ancak Türkiye devrim tarihine ve Atatürk araştırmalarına emek vermiş aydın ve uzman birikimiyle başarılabilirdi. Bu anlayışla oluşturulan Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu, araştırmaların yürütülmesinde ve eserin oluşturulmasında izlenecek yöntemleri tartışmış ve anlayış birliğine varmıştır. Buna göre:

- Bu çalışmayla, Atatürk'ün yazdığı, söylediği ve imzaladığı bütün metinler ve belgeler bir araya getirilecektir.
- *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde, yalnız Atatürk'e ait olduğu kanıtlanmış olan metinler yer alacaktır. Hatıralardaki aktarmalar, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ne konmayacaktır.

• Hataların ve tahrifatların düzeltilmesi yanında, eksiklerin giderilmesi için, yayımlanmış metinler, asılları ve özgün belgelerle karşılaştırılacaktır.

• Belgenin kaynağı, konuşmanın nerede, hangi tarihte yapıldığı gibi nesnel bilgiler, yorumsuz olarak verilecektir.

• Metinler, eserde tarih sırasına göre yer alacaktır. Çünkü, Atatürk'ün görüşleri, tarihsel akış içinde anlamlıdır.

• Eser, günümüz Türkçesiyle yayımlanacaktır. Dildeki tarihi hava korunurken, artık anlaşılmayan sözcük ve deyimlerin yerine bugünkü karşılıkları konulacaktır.

Bu çerçevede binlerce kitap, gazete, dergi ve belge taranmış, incelenmiş, yayımlanmış metinlerle karşılaştırılmış; eski yazı metinler Latin harfli Türkçe yazıya yeniden aktarılmış; Rusça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve diğer yabancı dillerden metinler, yeniden çevrilmiştir. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde yer alan bütün metinler ve tarihleri, belgelerin asıllarına ya da ilk kaynaklarına başvurularak teker teker incelenmiş, araştırılmış, karşılaştırılmış ve defalarca kontrol edilmiştir. Yüzlerce yanlış okuma, çeviri ve tarih hataları saptanıp giderilmiştir.

Metinler 40 yaş aydın kuşağının Türkçesi temel alınarak, tarihi dokusu bozulmadan sadeleştirildi.

Dipnotlarda, metinlerin daha önce yer aldığı kaynaklar ile belgelerin bulunduğu arşiv belirtilmiştir.

Rumi tarihlerin yanında miladi karşılıkları gösterilmiştir.

Öğle vaktini esas alan 12 saat sistemi korunmuştur. Örneğin, "saat 2 sonra'da", "saat 14'te"; "saat 6 evvel'de", "saat 06'da" anlamındadır.

Kişi ve yer adlarının yazılışına müdahale edilmemiş, farklılıklar korunmuştur. ("Saip, Sâip, Saib", "Saffet, Safvet" ya da "Kanlı sırt, Kanlısırt" gibi.)

Sonunda "Y.N." (Yayımlayanın Notu) imzası bulunan notlar Kaynak Yayınları tarafından konulmuştur.

Böylesine ağır ve yorucu olan bu çalışma sırasında, Danışma Kurulu'nun yanında çok sayıda uzman araştırmacı, arşivci, çevirmen ve redaktör görev almaktadır. Hepsinin adını burada anmamıza sayfalarımız yetmez. Değerli katkıları için kendilerine ne kadar teşekkür edilse azdır.

***

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni en başta O'nun önderliğinde Türkiye Devrimi'ni gerçekleştiren Türkiye halkına, Birinci Dünya Savaşı'nın, özellikle Çanakkale Direnişi'nin, Kurtuluş Savaşı'mızın silahlı kuvvetlerine, şehit ve gazilerine, Cumhuriyet Devrimi'mizin Aydınlanma savaşçılarına, Devrim şehitlerine, Kubilay'lara, "Cumhuriyet bize emanet" diyen devrim gençliğine, ulusal demokratik devrimimizi tamamlamak için mücadele eden emekçi ve aydınlarımıza borçluyuz. Bu büyük eserin gerçek yaratıcıları, başta Atatürk, onlardır.

20. yüzyılın devrimci yükselişinde, Ezilen Dünya'nın ayağa kalkışını ateşleyen ve 21. yüzyılın büyük devrimci atılımlarına olağanüstü katkılarda bulunacak olan Türkiye halkına ve aydınlarına, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni, Cumhuriyet'in 75. yılı armağanı olarak, derin saygı ve bağlılıkla sunuyoruz.

Ekim 1998
KAYNAK YAYINLARI

BÜYÜK TAARRUZ VE SONRASINDA YAPILAN BAĞIŞLAR HAKKINDA BEYANAT*

(19 EKİM 1927)

Ankara, 19 (AA) - Gazi Mustafa Kemal Paşa bugünkü nutuklarında genel Büyük Taarruz'dan bahisle, taarruzun nasıl hazırlandığını izah etmişler ve yeri gelmişken metin haricinde olarak dokuz seneden beri kendi emirlerine isimleri malum olan ve olmayan bazı zevat tarafından verilmiş para ve yapılan bağışların hesabını vermişlerdir.

Paşa Hazretleri bu paranın mühim bir kısmının Büyük Taarruz için nasıl sarf ve sonra iade edildiğinden ve şimdiye kadar sarf olunan miktar ile şimdi mevcut kalan meblağlardan bahsettikten sonra uzun alkışlar arasında şu sözleri ilave buyurmuşlardır:

Bundan başka efendiler, vaktiyle Ankaralı hemşerilerim tarafından bana hediye edilip şimdi ikamet etmekte bulunduğum Çankaya'daki ev ile Bursa, Trabzon, Erzurum, Antalya, Konya, İzmir'de bana hediye edilmiş evler, Ankara'da satın aldığım bir kısım arazi vardır ki, bunların hepsi Fırkamındır.

* *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1927, Numara: 1240, s.1; *Milliyet*, 21 Ekim 1927, Numara: 607, s.2; *İkdam*, 21 Ekim 1927, Numara: 10954, s.1; *Son Saat*, 21 Ekim 1927, Numara: 930, s.1. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

CUMHURİYET HALK FIRKASI NİZAMNAMESİ*

(22 EKİM 1927)

GENEL ESASLAR

Madde 1. Cumhuriyet Halk Fırkası, Cemiyetler Kanunu uyarınca teşekkül etmiş cumhuriyetçi, halkçı, milliyetçi, siyasi bir cemiyettir ve merkezi Ankara'dadır.

Madde 2. Fırka, Türk milletini itibar ve refah mevkiine devamlı yükseltmekte olan ve her türlü istibdat ve tahakküm idaresi imkânını kapayan yegâne devlet idaresi şeklinin, milli hâkimiyetin en gelişmiş şekli olan Cumhuriyet olduğunu ve Cumhuriyet'in bugün ve gelecekte her türlü tehlike ve taarruzlardan korunmuş bulundurulmasının en yüce bir milli ve vatani vazife bulunduğunu en esaslı bir kanaat ve siyasi gaye olarak kabul ve ilan eder.

Madde 3. Fırka, inanç ve vicdanları siyasetten ve siyasetin türlü müdahalelerinden kurtararak milletin, siyasi, toplumsal, iktisadi bütün kanun, teşkilat ve ihtiyaçlarını müspet ve deneysel ilim ve fenlerin muasır medeniyete bahş ve temin ettiği esas ve şekillere uygun olarak tahakkuk ettirmeyi, yani devlet[1] ve millet işlerinde din ile dünyayı tamamen birbirinden ayırmayı en mühim esaslarından sayar.

Madde 4. Fırka, milli hâkimiyet ve idarenin alakalı olduğu bütün faaliyet şubelerinde halk tarafından ve halk için kaidesini[2] hâkim kılmayı gaye edinmiştir. Kanun nazarında mutlak bir eşitliği kabul eden ve hiçbir ailenin ve hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin, hiçbir ferdin imtiyazlarını tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul eyler.

Madde 5. Fırka, vatandaşlar arasında en kuvvetli bağın dil birliği, his birliği, fikir birliği olduğuna kani olarak, Türk dilini ve Türk kültürünü hakkıyla yaymayı ve

* *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi,* TBMM Matbaası, 1927, s.9-28; *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi,* 1929, s.3-51; *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi,* Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1931, s.3-34. Ayrıca bkz. Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931),* Cem Yayınevi, 3. basım, İstanbul, 1992, s.382-394. *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'ndeki eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur. *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi* kapağında şu kayıt yer almaktadır: "15 Teşrinievvel [Ekim] 1927'de toplanan Cümhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi'nin 22 Teşrinievvel [Ekim] 1927 tarihli toplantısında müzakere ve kabul edilmiştir." (Y.N.)

1 *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yer alan "devlet" sözcüğü, *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde "memleket" şeklinde. (Y.N.)

2 *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde yer alan "kaidesini" sözcüğü, *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde "faydasını" şeklinde. (Y.N.)

geliştirmeyi ve bütün faaliyet şubelerinde bu esası itibar ve yürürlük mevkiinde bulundurmayı ve konulacak kanunların her şeyi ve herkesi kapsamasını ve her ferde eşit olarak tatbikini esas umde olarak bildirir.

Madde 6. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın umumi reisi, Fırka'nın kurucusu olan Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'dir.

Madde 7. İşbu genel esaslar, hiçbir şekilde değiştirilemez.

BİRİNCİ KISIM

Fırka'ya Kabul Şekli

Madde 8. Cumhuriyet Halk Fırkası'na:

A. On sekiz yaşını tamamlayan,

B. Kötü şöhretle tanınmamış olan,

C. Şeref ve haysiyet kırıcı hapis veya ağır hapis veya bu derecede cezayı gerektiren bir suçtan dolayı mahkûm olmamış bulunan,

D. Milli harekâta aleyhtar bir vaziyet almamış ve bu gibi şekillenmelere dahil olmamış bulunan ve siyasi seciyeleri itibariyle menfi bir ruh taşımamış oldukları bariz bulunan her Türk vatandaş, Türk kültürünü[1] ve Fırka'nın bütün umdelerini hakkıyla kabul etmiş olması şartıyla dahil olabilir.

Madde 9. Cumhuriyet Halk Fırkası'na girmek isteyen her vatandaş, Fırka'da kayıtlı iki arkadaş tarafından gireceği[2] mahal ocağına takdim edilecek ve kendisi de Fırka Nizamnamesi ile prensiplerine uyacağına dair bu ocağa bir taahhütname verecektir. Köy ocaklarının bu taahhütnameler üzerindeki kararları bir üst teşkilat heyetinin tasdiki ile, kaza ve vilayet merkezlerindeki ocakların kararları ise iki üst teşkilat heyetinin tasdiki ile tamamlanır.

İKİNCİ KISIM

Fırka Teşkilatı
Büyük Kongre

Madde 10. Büyük Kongre dört senede bir defa, Fırka Umumi Reisi'nin tayin edeceği mahal ve zamanda toplanır. Umumi reis lüzum gördüğü takdirde Büyük Kongre'yi miadından evvel veya sonra da toplantıya davet eyler.

1 *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yer alan "kültürünü" sözcüğü, *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde "harsını" şeklinde. (Y.N.)

2 *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yer alan "gireceği" sözcüğü, *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde "gideceği" şeklinde. (Y.N.)

Madde 11. Cumhuriyet Halk Fırkası'na mensup bütün mebuslarla mıntıka müfettişleri ve muvazzaf vilayet mutemetleri Büyük Kongre'nin tabii üyeleri ve her vilayetten seçilen ikişer temsilci de seçilmiş üyeleridir.

Madde 12. Kongre'nin muayyen vaktinde açılışında üçte iki çoğunluk mevcut olmadığı takdirde müzakereye beş gün sonra mutlak çoğunluk ile başlanır. Kongre fevkalade toplantıya davet edilmiş ise mutlak çoğunluk ile müzakereye başlanabilir.

Madde 13. Kongre Umumi Reis'in veya vekilinin riyaseti altında toplanarak Kongre'nin toplanma müddetine mahsus dört kâtibi ve on birer[1] üyeden meydana gelen "Nizamname", "Tasarı" ve "Hesap" encümenleri ve her encümen de kendi üyelerinden bir reis, bir mazbata görevlisi ve bir kâtibini seçer. Kongre'ce halli icap eden muhtelif meseleleri incelemek için lüzumunda bir de "inceleme ve denetleme encümeni" seçilebilir. Büyük Kongre encümenlerine merkez teşkilatına dahil bulunan zevat seçilemez.

Madde 14. Kongre teşkilatı vücuda geldikten sonra Umumi Reis geçen senelere ait icraat hakkında bir nutuk irat eder veyahut bir beyanname okutturur.

Madde 15. Nizamname Encümeni, Nizamname'de lüzumu anlaşılan değişikliği tespit eyler.

Tasarı Encümeni, vilayet kongrelerinden gelmiş olan temenni tasarılarını ve resen vuku bulacak teklifleri inceler.

Hesap Encümeni, merkez hesaplarına bakar.

İnceleme ve Denetleme Encümeni, kendine verilen meseleleri inceler.

Madde 16. Her encümen hazırladığı işleri gerekçesiyle Büyük Kongre'ye arz eder. Bunlar Kongre'de müzakere edilerek kabul veya reddedilir. Derinliğine incelenmesine lüzum görülen hususlar yeniden encümene gönderilir.

Büyük Kongre, kararlarını mevcut üyelerin mutlak çoğunluğuyla verir. Oylar eşit olduğu takdirde riyaset edenin oyu eklenen taraf çoğunluk kazanır.

Madde 17. Büyük Kongre'nin müzakereleri ve kararları zapt ve işbu zabıtname reis ve kâtipler tarafından imza olunarak Kongre'ye iştirak etmiş olan üyelerin isimlerini ihtiva eden bir defterle beraber saklanır.

Madde 18. Kongre nihayetinde Umumi Reis Kongre'nin faaliyeti neticesiyle Fırka'ya verilen yeni istikamet hakkında bir nutuk verir veya bir beyanname yayımlar.

1 *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yer alan "on birer" sözcükleri, *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde "on bir" şeklinde. (Y.N.)

ÜÇÜNCÜ KISIM

Merkez Teşkilatı

Madde 19. Fırka'nın "Merkez Teşkilatı" Umumi Riyaset ve Riyaset Divanı'ndan ve Fırka Divanı ile Umumi İdare Heyeti'nden ve Fırka müfettişlerinden ibarettir.

Umumi Riyaset

Madde 20. Umumi Reis, Büyük Kongre'nin, Fırka Divanı'nın, Umumi İdare Heyeti ile Meclis'teki Fırka Grubu'nun da tabii reisidir.

Umumi Reis, Fırka'nın yüksek idaresini elinde tutar ve Fırka'yı temsil eder. Fırka namına söz söylemek salahiyetine ancak Umumi Reis sahiptir. Umumi Reis, lüzum görürse bu konudaki haklarını ve salahiyetini Umumi Reis Vekili'ne veya Umumi Kâtip'e bırakır.

Umumi Riyaset Divanı

Madde 21. Umumi Riyaset Divanı, Fırka Umumi Reisi ile kendilerinin bizzat seçecekleri Umumi Reis Vekili'nden ve Umumi İdare Heyeti üyeleri arasından seçecekleri Fırka Umumi Kâtibi'nden ibarettir.

Madde 22. Umumi Riyaset Divanı'nın vereceği kararlara bütün Fırka üyelerince kayıtsız şartsız itaat olunur.

Madde 23. Umumi Riyaset Divanı, Büyük Millet Meclisi seçimini[1] idare ve Fırka'nın mebus adaylarını tespit eder.

Adaylar, Umumi Reis tarafından ilan olunur.

Madde 24. Umumi Riyaset Divanı, Büyük Kongre'nin toplantı halinde bulunmadığı zaman, Umumi İdare Heyeti'nden[2] boşalma vukuunda yerine münasibini seçer.

Fırka Divanı

Madde 25. Fırka Divanı, Riyaset Divanı'ndan, Fırka'nın kabine üyelerinden, Umumi İdare Heyeti ile Fırka Grubu İdare Heyeti'nden teşekkül eder. Fırka Divanı icabında Riyaset Divanı tarafından toplantıya davet edilir. Fırka Divanı'na Umumi Reis veya Umumi Reis Vekili bulunmadığı zamanlarda vekil tayin edecekleri zat riyaset eder. Fırka Divanı'nın Umumi Kâtiplik emrinde bürosu vardır.

1 "Seçimini" sözcüğünün aslı olan ve *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yer alan "intihabını" sözcüğü, *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde "intihabatını" (seçimlerini) şeklinde. (Y.N.)

2 "Umumi İdare Heyeti'nden" sözcüklerinin aslı olan ve *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yer alan "Umumi Heyeti İdaresinden" sözcükleri, *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde "Umumi Heyeti İdare azasından" şeklinde. (Y.N.)

Madde 26. Fırka Divanı, Riyaset Divanı'ndan, Fırka'nın kabine üyelerinden, Umumi İdare Heyeti'nden ve Fırka Grubu İdare Heyeti'nden gelen ve gündemine dahil mühim meseleleri müzakere eder, Nizamname'nin maddelerini yorumlar.

Umumi İdare Heyeti

Madde 27. Umumi İdare Heyeti, Büyük Kongre tarafından seçilmiş dokuz üyeden teşekkül eder; en az haftada bir defa toplanır.

Madde 28. Umumi İdare Heyeti, belirlenmiş adedinin mutlak çoğunluğuyla müzakereye başlar ve karar verir.

Madde 29. Bu heyetin tabii reisi, Umumi Reis veya vekilidir. Kâtibi Umumi Reis namına vazife yapar ve reislerin bulunmadıkları zamanlarda Umumi İdare Heyeti'ne riyaset eder.

Madde 30. Kâtibi Umumi; Riyaset Divanı, Fırka Divanı ve Umumi İdare Heyeti namına mıntıka müfettişleriyle haberleşir ve talimat verir, lüzumu halinde halkın aydınlatılmasına ve uyarılmasına ait tebligatta bulunur.

Madde 31. Umumi İdare Heyeti, Büyük Kongre encümenlerine ait tasarıları Riyaset Divanı'nın olurunu alarak hazırlar ve Kongre Riyaseti'ne takdim eder.

Madde 32. Umumi İdare Heyeti mıntıka müfettişlerini seçerek tasdik için Riyaset Divanı'na arz eder ve muvazzaf vilayet mutametleriyle vilayet idare heyetleri seçimlerini tasdik eder.

Madde 33. Umumi İdare Heyeti üyeleri mebus olmadıkları halde aylık tahsisat alırlar. Tahsisat miktarını Riyaset Divanı takdir eder.

Madde 34. Müfettişlerin mahallini değiştirmek veyahut müfettişliğine son vermek icap eylediği takdirde, Umumi İdare Heyeti keyfiyeti gerekçesiyle Riyaset Divanı'nın kararına arz eder.

Madde 35. Umumi İdare Heyeti, üyelerinden[1] birisini Fırka'nın muhasipliğine seçer. Bu muhasip bütçe dahilinde yapılacak sarfiyatı tasdik eyler.

Madde 36. Umumi İdare Heyeti'nin Kâtibi Umumilik emrinde muvazzaf bir başkâtibi ile bir muhasebecisi, lüzumu kadar muvazzaf kâtipleri, hususi idaresi ve müstahdemleri bulunur.

1 "Üyelerinden" sözcüğünün aslı olan ve *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde yer alan "azalarından" sözcüğü, *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde "azalardan" (üyelerden) şeklinde. (Y.N.)

Müfettişlik

Madde 37. Birkaç vilayet bir teftiş dairesi olmak üzere memleket teftiş mıntıkalarına taksim olunur ve her mıntıkada bir müfettiş bulundurulur.

Madde 38. Müfettişler, 32. maddeye uygun olarak Umumi İdare Heyeti'nce seçilir ve Riyaset Divanı'nca tayin olunurlar.

Madde 39. Müfettişler, mıntıkaları dahilinde Fırka işlerinin ve muamelelerinin düzenleyicisi ve Fırka'nın o mıntıkada en büyük temsilcisidir. Mutemetlerle idare heyetlerinin[1] ve Fırka teşkilatına dahil bütün müesseselerin muamelelerini ve hesaplarını denetler ve teftiş eder ve usulüne aykırı gördükleri hususları düzeltirler.

Madde 40. Siyasi, idari,[2] toplumsal, iktisadi, kültüre ait[3] ve bunlara benzer bütün teşekküllerin idare heyetlerine gireceklerin adaylıkları Fırka müfettişlikleri tarafından tasvip olunduktan sonra ilan olunur.

Madde 41. Müfettişler kaza ve vilayet kongreleri tarafından yapılan seçimlerde feshi icap ettiren bir[4] yön gördükleri halde, yeniden seçimler yapılmak üzere o gibi seçimlerin feshini gerekçesiyle Umumi İdare Heyeti'nin kararına arz ederler.

Madde 42. Müfettişler, Kâtibi Umumilik'çe tayin edilecek tarihte, en az senede bir defa Fırka merkezinde toplanırlar.

Madde 43. Mıntıka müfettişleri tarafından vuku bulacak tebligatı, mıntıkalarındaki bütün teşkilat kabul ve icraya mecburdur.

Madde 44. Müfettişlerin vazifelerinin teferruatı Umumi İdare Heyeti'nce özel bir talimatname ile tespit edilir.

Mutemetler

Madde 45. Müfettişlerce gösterilecek lüzum üzerine bazı vilayet, kaza ve nahiyelere mutemet tayin olunur.

Madde 46. Mutemetler, bulundukları mahalde Fırka'nın temsilcisidirler ve idare heyetlerine riyaset ve o heyetler namına haberleşmeyi idare ederler.

1 "İdare heyetlerinin" sözcüklerinin aslı olan ve *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde yer alan "heyeti idarelerin" sözcükleri, *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde "heyeti idarenin" şeklinde. (Y.N.)

2 *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde yer alan "idari" sözcüğü *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yok. (Y.N.)

3 *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yer alan "kültüre ait" sözcükleri, *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde "harsi" şeklinde. (Y.N.)

4 *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde yer alan "bir" sözcüğü *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yok. (Y.N.)

Madde 47. Mutemetler, kendi kongrelerinin tabii üyeleridirler.

Madde 48. Fırka'ya ait işler için hükümet reisleriyle vesaire ile temas ve Fırka mensuplarına tebligat icrası mutemetlere aittir.

Madde 49. Vilayet mutemetleri mıntıka müfettişleri tarafından seçilir ve Umumi İdare Heyeti'nce tayin edilirler.

Madde 50. Üst mutemetler tarafından seçilecek kaza ve nahiye mutemetlerinin tayinleri keyfiyeti müfettişlerce tasdik edilmek suretiyle tamamlanır. İşbu mutemetlerin değiştirilmesi müfettişlerin salahiyetleri arasındadır. Resen mutemet tayin edilmemiş olan vilayetlerde, müfettişlerce seçilmiş ve kazalarda vilayet mutemetliği veya vekili tarafından seçilmiş ve müfettişlikçe tasdik olunmuş zat ve nahiyelerde kaza mutemedi veya vekili tarafından seçilmiş ve müfettişlikçe tasdik olunmuş zat mutemet vekilliğini yapar. Bunlar mutemetlerin salahiyetine sahiptir ve heyete riyaset eylerler. Müfettişler lüzum gördükleri takdirde mutemet vekillerini değiştirirler.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Vilayet Teşkilatı

Madde 51. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın vilayet teşkilatı, belirlenmiş vaktinde toplanan halk, nahiye, kaza ve vilayet kongrelerinden, köy ve mahalle ocaklarıyla nahiye, kaza ve vilayet heyetlerinden ibarettir.

Fırka teşkilatı, mülkiye teşkilatına tabidir. Bununla beraber, görülecek lüzum üzerine birkaç mahalle veya köy ocaklarından meydana gelen itibari nahiyeler de teşkil edilebilir.

Köy ve Mahalle Teşkilatı

Halk Kongreleri

Madde 52. Köy ve mahalle ocakları Fırka'nın ilk teşkilat kademesini teşkil eder.

Ocak Mütcşebbis Heyeti'nce Fırka'ya kaydedilen üye adedi asgari on kişiye ulaşınca orada ocak teşekkül etmiş sayılır.

Yekdiğerine komşu ve münasebettar birkaç mahalle veya köy birleştirilerek bir ocak mıntıkası sayılabilir.

Madde 53. Her köy ve mahalle ocağı senede bir defa belirlenmiş vaktinde mahallinin şartlarına göre münasip bir yerde kongresini yapar.

Madde 54. Fırka'ya mensup ve on sekiz yaşını tamamlamış olan köy ve mahalle ahalisinden her vatandaş Halk Kongresi'nin tabii üyesidir.

Madde 55. Kongre'nin müzakereye başlaması için köy ve mahalle ocağı tarafından tutulan deftere isimleri mukayyet ve fırkaya mensup olanların yarısından fazlasının bulunması şarttır.

Madde 56. Halk Kongreleri:

A. Kongre'ye mahsus reis ile kâtibini seçer.

B. Üç kişilik ocak heyetiyle üç kişilik yedek üyeyi ve Nahiye Kongresi'ne girecek bir temsilciyi seçer.

C. Nahiye Kongresi'ne teklif edeceği maddeleri müzakere ve tespit eder.

D. Ocak heyetinin hesaplarına bakar ve yeni masraf bütçesini tespit ile üst kongreye gönderir.

Köy ve Mahalle Ocakları

Madde 57. Köy ve mahalle ocakları üçer kişiden meydana gelir. Bunlar ilk toplantılarında aralarından birini reis yaparlar.

Bu ocakların vazifeleri:

A. Nahiye mutemetleriyle haberleşmek ve mutemedin tebligatını icra etmek,

B. Halkı aydınlatmak ve uyarmak,

C. Fırka'nın maksat ve emellerinin tahakkukuna ve yayılmasına çalışmak,

D. Ocağa mensup üyelerin kayıtlarını tutmak ve yardım akçelerini toplamak,

E. Her türlü seçimlerde (Büyük Millet Meclisi, muhtar, belediye vs.) Fırka adaylarını kazandırmak,

F. Fırka'ya yeni yazılmak isteyenleri usulü veçhile yazarak defterini tasdik için nahiye veya[1] kaza heyetine göndermek,

G. Ocağın yeni masraf bütçesini tanzim etmektir.

Nahiye Teşkilatı

Nahiye Kongreleri

Madde 58. Her sene belirlenmiş vaktinde toplanacak Nahiye Kongresi her köy ve mahalle ocağından gelecek birer temsilciden meydana gelmektedir.

Madde 59. Nahiye Kongresi, Kongre üyelerinin toplamının yarısından bir fazlasıyla müzakereye başlar.

Madde 60. Nahiye Kongreleri:

A. Kongre'yi idare için bir reis ve bir kâtip seçer.

B. Nahiye heyetinin geçen seneye ait faaliyet raporunu inceler ve müzakere eder.

C. Müfettişlerin takdirine göre üç veya beş kişiden ibaret Nahiye İdare Heyeti ile lüzumu kadar yedek üyeyi ve Kaza Kongresi'ne gidecek üç temsilciyi seçer.

1 *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde yer alan "veya" bağlacı, *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde "ve" şeklinde. (Y.N.)

D. Nizamname değişikliklerine, Vilayet Umumi Meclisi'ne ve belediye işlerine ait teklifleri veya nahiye halkının ihtiyaçlarını üst heyetlere bildirmek üzere tespit eder.

E. Nahiye heyetinin bütçe dahilindeki sarfiyatını inceler ve yeni masraf bütçesini tespit ile Kaza Kongresi'ne gönderir.

Nahiye İdare Heyetleri

Madde 61. Birkaç ocak mıntıkası bir nahiye dairesini teşkil eder ve üç veya beş kişilik bir nahiye heyeti tarafından idare edilir.

Madde 62. Nahiye Heyeti:

A. Kaza ve Ocak heyetleriyle haberleşir.

B. En aşağı haftada bir kere toplanır ve Fırka işlerini görür.

C. Halka her suretle yol gösterir.

D. Her türlü seçimlerde Fırka adaylarını kazandırır.

E. Üyelerin kayıtlarını tutar.

F. Nizamname değişikliklerine ve Umumi Meclis ile belediye işlerine ait düşüncelerini tespit ve Kongre'ye arz eder.

G. Her ay Fırka işlerine dair kaza heyetine bir rapor verir.

H. Nahiyenin yeni masraf bütçesini tanzim eder.

Kaza Teşkilatı

Kaza Kongresi

Madde 63. Kaza kongreleri, senede bir defa belirlenmiş vaktinde toplanır.

Madde 64. Kaza Kongresi, kazaya bağlı nahiyelerden gönderilecek üçer temsilciden teşekkül eder.

Kongre, ancak belirlenmiş üyelerinin yarısından bir ziyadesiyle müzakereye başlar. Emanet teşkilatı olan şehirlerde her belediye dairesi birer kaza ve her belediye memurlukları birer nahiye sayılır. Vilayet merkezlerine gelince, bunlar da birer kaza sayılır ve etraflarındaki köylerle beraber büyüklükleri nispetinde nahiyelere taksim olunurlar ve kaza ve nahiyelerin teşkilat ve haklarına aynen sahip bulunurlar.

Madde 65. Kaza Kongreleri:

A. Kongre'yi idare için bir reis ve iki kâtip seçer.

B. Kaza Heyeti'nin geçen seneye ait faaliyet raporunu inceler ve müzakere eder.

C. Müfettişin takdirine göre üç ila beş kişiden ibaret Kaza İdare Heyeti'yle lüzumu kadar yedek üyeyi ve Vilayet Kongresi'ne gidecek üç temsilciyi seçer.

D. Nizamname değişikliği ile Vilayet Umumi Meclisi'ne ve belediye işlerine ait gerek nahiye kongreleri tarafından verilen raporları ve gerek resen ortaya konulan teklifleri inceler ve kaza halkının genel ihtiyaçları hakkındaki görüşünü tespit eder; buna göre Vilayet Kongresi'ne rapor hazırlar.

E. Kaza heyetinin bütçe dahilindeki sarfiyatını inceler ve yeni masraf bütçesini Vilayet Kongresi'ne gönderir.

Kaza İdare Heyetleri

Madde 66. Kaza İdare Heyeti üç ila beş kişiden ibarettir.

Kaza İdare Heyeti:

A. Kendisine bağlı bulunan ve kendisinin bağlı bulunduğu heyetlerle haberleşir.

B. Kendisine bağlı teşkilat heyetlerine üst heyetten aldığı fikri istikameti verir.

C. Fırka Nizamnamesi hakkında düşündüğü değişiklikleri ve Vilayet Umumi Meclisi'ne ve belediyeye ait teklif tasarılarını Kaza Kongresi'ne hazırlar.

D. Kongre'ye verilecek bir senelik Fırka faaliyeti raporunu hazırlar.

E. Kazanın yeni masraf bütçesini düzenler.

F. En az iki ayda bir kere Fırka hayatına, faaliyetine dair Vilayet Heyeti'ne rapor verir.

G. Kaza dahilinde Fırka mensuplarının kayıtlarını tutar ve genel kuvvetini vilayete bildirir.

H. Nizamname icabınca yardım akçelerini ve bağışları ocaklar veya münasip vasıta ile toplar.

İ. Fırka'ya kaydolunacakların kayıt muamelesini inceler ve tasdik eder.

J. Fırka'nın o mahaldeki kaza merkezini idare eder.

K. Vilayet Umumi Meclisi ve kaza, nahiye belediyeleri vesair heyet üyelikleri adaylarını bağlı yerlerle haberleşerek tespit eder ve Vilayet Heyeti'ne bildirir ve adaylarını kazandırır.

L. Kaza Heyeti'ne düşen Fırka işlerini görür.

Madde 67. Kaza İdare Heyeti aynı zamanda Fırka'nın kazadaki mebus seçimi teşkilat merkezidir. Kaza İdare Heyetleri bütün teşkilat ve kudretleriyle Fırka mebus adaylarının muvaffakiyetini temin ederler.

Vilayet Teşkilatı

Vilayet Kongresi

Madde 68. Vilayet Kongresi senede bir defa belirlenmiş vaktinde toplanır.

Madde 69. Vilayet Kongresi kaza kongreleri tarafından gönderilen üçer temsilciden teşekkül eder.

Madde 70. Kongre'nin müzakereye başlaması için belirlenmiş üyelerin yarısından bir fazlasının bulunması şarttır.

Madde 71. Vilayet Kongreleri:

A. Kongre'yi idare için bir birinci ve bir ikinci reis ile iki kâtip seçer. (Müfettiş mevcut olduğu takdirde Kongre'nin tabii reisi olur.)

B. Vilayet Heyeti'nin bir senelik faaliyet raporunu inceler ve müzakere eder.

C. Üyeleri üçten beşe kadar olmak üzere nizamname, tasarı ve hesap encümenlerini teşkil eder.

D. Müfettişin takdirine göre beş veya yedi kişiden ibaret Vilayet İdare Heyeti ile lüzumu kadar yedek üyeyi seçer ve o seneye mahsus olmak üzere Büyük Kongre'ye gidecek iki temsilci ile iki yedeği seçer.

E. Vilayet Umumi Meclisi'ne, belediyelere ait işler için program tanzim eder ve nizamname değişikliği ile Kongre'ye verilmiş olan raporları, ortaya konulan teklifleri ve mahallin genel ihtiyaçları hakkındaki görüşleri inceler ve hazırlayacağı tasarıları müfettişliğe verir.

F. Bütün vilayet teşkilatının bütçesi Vilayet Kongresi'nde tespit olunur. Şöyle ki: Kaza kongrelerince birlikte tespit edilmiş olan köy, nahiye ve kaza masraf bütçeleriyle Vilayet Heyeti tarafından ayrıca verilen masraf bütçesi incelenir ve her kazanın kudreti vilayetin genel bağışlar ve diğer gelirleri ile birlikte nazarı dikkate alınarak üyelerden tahsili icap eden gelirler Kongre'ce kazalara taksim ve Kaza İdare Heyetlerince nahiye ve köylerdeki üyelerden taahhüt ve mali kudretleri nispetinde tahsil edilmek üzere temin olunur.

Vilayet İdare Heyetleri

Madde 72. Vilayet kongreleri tarafından seçilen Vilayet İdare Heyetlerinin seçim keyfiyetleri mıntıka müfettişliğinin tasvibi ve bildirimi üzerine Umumi İdare Heyeti'nce tasdik edilir.

Vilayet İdare Heyeti:

A. Mıntıka müfettişliği ve Kaza İdare Heyetleri ile her türlü haberleşmeyi yapar.

B. Kaza Heyetlerine müfettişlikten aldığı fikri istikameti verir.

C. Fırka Nizamnamesi'nde değiştirilmesine lüzum gördüğü hususlar ile Vilayet Umumi Meclisi'ne ve belediyeye ait işler için Vilayet Kongresi'ne rapor hazırlar.

D. Vilayetin idari, zirai, iktisadi, mali vs. ihtiyaçları hakkında Vilayet Kongresi'ne rapor hazırlar.

E. Vilayet masraf bütçesini tanzim ve vilayet merkezini idare eder.

F. Azami üç ayda bir kere Fırka hayatına ve faaliyetine dair müfettişliğe rapor verir.

G. Vilayet dahilindeki Fırka mensuplarının miktarını tespit eder ve genel kuvvetini bildirir.

H. Kaza Heyetlerinin seçimlerini inceler ve müfettişlikçe tasvip edildiği takdirde tasdik eder.

İ. Vilayet Umumi Meclisi'ne, belediyelere vesair mahalli teşkilata Kaza Heyetlerince[1] Fırka namına tespit edilecek adayları inceleyerek nihai kararı almak için görüşünü müfettişliğe bildirir ve adayların kazanmasını temin eder.

J. Vilayet Heyeti'ne düşen Fırka işlerini idare eder.

1 *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde yer alan "Heyetlerince" sözcüğü, *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde "Heyetlerine" şeklinde. (Y.N.)

Madde 73. Vilayet İdare Heyetleri bütün teşkilat ve kudretleriyle Fırka mebus adaylarını kazandırır.

BEŞİNCİ KISIM

Kongreler Hakkında Genel Hükümler

Madde 74. Büyük Kongre, Umumi Reis'in davet ettiği zamanda toplanır.

Madde 75. Vilayetlerde Halk Kongreleriyle Nahiye, Kaza ve Vilayet Kongreleri her tarafta Eylül ile Kânunusani [Ocak] ayları arasında toplanır. Kongrelerin toplanma tarihini müfettişler Kâtibi Umumilik ile haberleşerek tespit ederler.

Mali Hükümler

Madde 76. Fırka'nın gelirleri, üyelerinin aylık veya senelik olarak her Kaza İdare Heyetinin 71. maddenin "f" fıkrası icabınca tayin edeceği yardım akçesinden ve mahalli teşkilatın edineceği emval ve emlak gelirinden ve vuku bulacak bağışlardan ibarettir.

Madde 77. Gelirlerin toplanması, sarfı ve kaydı matbu numunelere uygun olarak yapılır. Her tarafta aynı mazbutiyeti temin için bu husus talimatname ile tayin edilir.

Madde 78. Teşkilatın her kademesi masraf bütçeleri haricindeki gelir fazlasını derhal üst teşkilat heyetine gönderir.

Madde 79. Fırka üyeleri taahhütlerini muntazaman ödemeye mecburdur. Teşkilatın faal kısımlarında bulunmak ve seçilebilmek için bütün taahhütlerini yerine getirmiş olmak şarttır.

Madde 80. Bir mahalden diğer mahalle nakleden Fırka üyeleri taahhütlerini tamamen yerine getirmiş olduğuna dair mensup olduğu heyetten bir evrak alır ve gittiği mahalde ora teşkilatına bu evrakı göstererek naklen kaydedilir.

Disiplin Hükümleri

Madde 81. Genel esaslara, Büyük Kongre'nin kararlarına, Riyaset Divanı'nın tebligatına riayet etmeyen ve mebus seçimlerinde Fırka adaylarına oy vermeyen veya aleyhinde çalışan Fırka üyeleri, o Vilayet İdare Heyetinin gerekçeli teklifi ve bunun müfettişlikçe tasvibi ve Umumi Riyaset Divanı kararıyla Fırka'dan ihraç edilir.

Madde 82. Fırka Divanı veya Umumi İdare Heyeti kararlarına muhalefet eden bir Fırka üyesi hakkında, hareketinin mahiyetine göre, o Vilayet İdare Heyetinin gerek-

çeli teklifi ve bunun müfettişlikçe tasvibi üzerine ihtar veya Umumi Riyaset Divanı kararıyla Fırka'dan ihraç cezaları tatbik olunur.

Madde 83. Mahalli bütün meclisler ve teşekküllere aday gösterilen Fırka üyelerine oy vermeyen veya aleyhinde çalışan fırka üyeleri veya kongrelerin program ve mahalli meclislerdeki Fırka gruplarının karar olarak kabul ettiği hususlar ve verdiği yön haricinde hareket eden veya Fırka'nın şeref ve haysiyetini ihlal eden fiillere kalkışan Fırka mensupları o Vilayet İdare Heyetinin gerekçeli teklifi ve bunun müfettişlikçe tasvibi üzerine hareketinin mahiyetine göre ihtar veya Umumi Riyaset Divanı'nın kararıyla Fırka'dan ihraç edilirler.

Madde 84. Mahalle, köy ocak heyetleriyle nahiye, kaza idare heyetlerine art arda üç toplantıda mazeretsiz gelmeyen üyeler bu hususa dair üst heyetçe müdafaası alındıktan sonra bu heyetin kararı ve müfettişliğin tasdikiyle istifa etmiş sayılır.

Vilayet İdare Heyeti'nde vaki olacak aynı hal müfettişliğin tasvibi ve bildirimiyle Umumi Kâtiplik'çe neticelendirilir.

Vilayet Fırka Grupları

Madde 85. Her vilayet merkezinde ve lüzumu görülen bazı kazalarda mahalli meclislerdeki Fırka mensuplarından meydana gelen bir Fırka Grubu teşekkül eder. Grup, davet vukuunda müfettişin ve gıyabında vilayet mutemedinin veya mutemet vekilinin riyasetinde toplanır.

Madde 86. Vilayet Fırka Gruplarının vazifeleri ve mesai tarzları bir talimatname ile tespit edilir.

Diğer Hükümler

Madde 87. Kongrelerin müzakereleri ve kararları zapt, mevcut üyelerin isim defteriyle reis ve kâtipler tarafından altı imza edilir.

Madde 88. Kongrelerce seçilen ocak ve idare heyetleri seçilmelerini müteakip tasdiki beklemeksizin vazifeye başlarlar. Şu kadar ki, bu heyetlerin seçilmeleri keyfiyeti tasdiki müteakip tamamlanır. Heyetlerin tasdiki için bir vilayette bütün kongrelerin son bularak Vilayet Heyeti'nin müfettişliğin bildirimi üzerine Umumi İdare Heyeti'nce tasdik edilmiş olması icap eder ve bu suretle seçilmeleri tasdik edilen Vilayet İdare Heyeti kaza heyetlerini, kaza heyetleri nahiye heyetlerini ve nahiye heyetleri de ocak heyetlerini tasdik eder.

Madde 89. İdare heyetlerinin kararları zapt ve mevcut üyeler tarafından imza olunur.

Madde 90. Fırka heyetleri kendileri için daimi merkez kabul ettikleri mahal haricinde toplanamazlar.

Madde 91. Vilayet, Kaza ve Nahiye İdare Heyetleri lüzum görüldüğü takdirde köy ve mahalle ocak heyetleri bütçeleri dahilinde icabı kadar emin, memur ve hademe istihdam ederler. Bu gibi memur ve müstahdemlerin Fırka'ya mukayyet bulunması şarttır.

ALTINCI KISIM

Meclis'te Grup Teşkilatı

Madde 92. Fırka'ya mensup mebusların tamamı Fırka Grubu namını taşır.

Madde 93. Fırka Grubu'nun tabii reisi, Fırka'nın umumi reisi veya vekilidir.

Madde 94. Fırka'ya mensup Başvekil, Fırka Grubu'nun da reisidir. Fırka Grubu bundan başka iki reis vekiliyle dokuz üyeden ibaret bir idare heyeti seçer. İdare heyeti kendi arasından iki kâtip ve bir veznedar ayırır.

Madde 95. İdare heyeti, üyelerinin yarısından bir fazlasıyla toplanır ve çoğunlukla karar alır ve bu kararlar Umumi Riyaset Divanı'na yazılı olarak bildirilir.

Madde 96. Fırka Grubu İdare Heyeti'nin seçilmesi senede bir yenilenir. Sene başı Teşrinisani [Kasım] ayıdır. Aynı zatın tekrar seçilmesi caizdir.

Madde 97. Grup İdare Heyeti en az haftada bir kere toplanır. Gruba ait işleri müzakere eder ve Grup binasına, kütüphanesine nezaret eyler.

Madde 98. Umumi Reis'in, Grup Reisi'nin, İdare Heyeti'nin veya Gruba mensup olan on beş üyenin talebi üzerine Grup toplanır.

Madde 99. Umumi Reis riyaset etmediği halde Grup Reisi veya reisi vekilleri riyaset eder. Grup kâtipleri Grup müzakerelerini kayıt ve tespit eder.

Madde 100. Grup toplantılarında Gruba ait genel meselelerle Riyaset makamı, İdare Heyeti veyahut üyeler tarafından ileri sürülen hususlar müzakere edilip kararlaştırılır.

Madde 101. Grup toplantılarında Grup üyeleri fikir ve görüşlerinde tamamen serbesttirler. Gruba mensup vekillerle mebuslara ait veyahut ortaya çıkan devlet ve hükümet meseleleri hakkında kayıtsız şartsız fikir beyan ederler ve vekillerin herhangi birinden izahat talep edebilirler. Ancak izah talebi Fırka kararıyla Fırka Grubu'nda

cereyan eder. İzah talebinin Meclis'e intikali ancak Fırka kararıyla vuku bulur; Fırka Grubu kararı olmadan soru gensoruya çevrilmez.

Madde 102. Grup'ta müzakereyle kabul olunan kararlara Gruba mensup bütün üyelerce itaat olunur. Grup müzakeresinde azınlıkta kalanlar çoğunluk kararına tabi olmakla mükelleftirler.

Madde 103. Grup müzakeresi esnasında hazır bulunmayan üyeler Grubun kararından haberdar olmakla mükelleftirler. Grup üyeleri Grup kararına karşı çekimser kalamaz ve Meclis'te hazır olduğu halde oya iştirakten kaçınamaz.

Madde 104. Grup İdare Heyeti tarafından seçilen icabı kadar görevliler Meclis'te Fırka üyelerinin Meclis'e devamlarına, Grubun kararlarına uygun hareket edip etmediklerine nezaret ederler. Meclis'te meselelerin müzakereleri esnasında üyelerin toplu bulunmalarını, toplu oy vermelerini temin eylerler.

Madde 105. Grup üyeleri Meclis müzakerelerinde Fırka görüşünü teyit ile mükellef oldukları gibi, Meclis riyasetine, Meclis riyaset divanına, Heyeti Vekile'ye, encümen üyeliklerine seçim esnasında da Fırka'ya mensup zevatın seçilmesini temin ile vazifelidirler.

Madde 106. Yukarıdaki maddede kaydolunan makamlara seçilen zevat Grupça kararlaştırılmış ise, Grup üyeleri Grup kararı icabınca hareket etmekle mükelleftirler.

Madde 107. Grupça müzakere edilip kararlaştırılmamış meselelerde Grup üyeleri fikir ve görüşlerinde serbesttirler. Meclis müzakerelerinde Grup namına reislerden ve Grupça seçilmiş zevattan başka kimse söz söylemek salahiyetine sahip değildir.

Madde 108. Fırka üyeleri Fırka İdare Heyeti'nden evvelce müsaade almaksızın mezuniyet alamazlar.

Madde 109. İşbu nizamnameye riayet etmeyenler hakkında Riyaset makamı veyahut İdare Heyeti tarafından birinci defa rica, ikinci defa ihtar ve üçüncü defa Fırka Divanı'nın kararıyla Fırka'dan ihraç cezası tatbik olunur. Bununla beraber, herhangi bir üyenin Fırka kararlarına karşı işlediği hata hemen ihracını icap ettirecek derecede ağır görülürse, Fırka Grubu Genel Kurulu'nun mutlak çoğunluk ile alacağı karar ile ihraç olunur.

Madde 110. Fırka'nın esasları ve kararları aleyhinde Fırka üyeleri beyanat ve neşriyatta bulunamaz. Gizli tutulması lazım gelen Fırka müzakereleri Fırka'ca karar altına alınır.

Madde 111. Fırka Grubu'na mensup üyeler aylık kazançlarının yüzde birini yardım akçesi olarak vereceklerdir. Talep olmaksızın yapılan karşılıksız bağışlar kabul edilir.

Haysiyet Divanı

Madde 112. C.H. Fırkası Grubu'nu teşkil eden zevat arasında ortaya çıkacak özel anlaşmazlıklara bakmak üzere bir Haysiyet Divanı teşkil olunur.

Madde 113. Haysiyet Divanı, Grup Genel Kurulu'nca Grup üyeleri arasından seçilecek yedi zattan meydana gelir.

Madde 114. Haysiyet Divanı asgari beş üye ile toplanır ve adedinin mutlak çoğunluğu ile karar verir.

Madde 115. Haysiyet Divanı'nın reisi kendi aralarında mutlak çoğunluk ve gizli oy ile seçilir.

Madde 116. Haysiyet Divanı, 117. maddede[1] yazılı vazifeyi ya üyelerin müracaatı üzerine yahut göreceği lüzum dolayısıyla bizzat el koymak suretiyle görür. Grup Reisi dahi bu mahiyette bir meseleyi Haysiyet Divanı'na verebilirler.

Madde 117. Haysiyet Divanı'nın kararları ait olduğu Divan Reisi tarafından yazılı olarak tebliğ ve kararın bir sureti malumat için Fırka Grubu Riyaseti'ne takdim olunur.

Madde 118. Tebliğ tarihinden itibaren üç gün zarfında itiraz vuku bulmazsa karar katiyet kazanır. İki tarafça kabul edilmeleri arz olunur. Fırka Riyaseti'ne yazılı ve gerekçeli olarak takdim edilir. İtiraznâme Reis tarafından Fırka Grubu Genel Kurulu'na on gün zarfında arz edilir. Genel Kurul'ca iki taraf dinlendikten ve üyelerden biri lehte, biri aleyhte olmak üzere iki zata söz verildikten sonra oya konulur.

Grup Genel Kurulu'nun çoğunlukla vereceği karara herkesçe kati surette itaat olunur.

Cumhuriyet Halk Fırkası'na Mensup Olacak Mebusların Riayet Edecekleri Noktalar

Madde 119. Mebusların özel hayatlarında, ticaret, ziraat, sanayi vesairedeki iktisadi ve mali faaliyetleri devletin resmi kanunlarına tabidir. Fakat Cumhuriyet Halk Fırkası'na mensup mebusların mebusluk sıfatını özel iktisadi hayatları için istismar edememelerine Fırka Umumi Reisliği dahi özel bir itina gösterecektir.

Madde 120. Sermayesinin çoğunluğu devlete ait olan müessese ve şirketlerle genel menfaatlara ait özel mukaveleye dayalı imtiyazlı şirketlerde ve tekel idarelerinde Hükümet tarafından idare meclislerine tayin olunan üyeler ve bu[2] müesseseleri temsil vaziyetinde bulunanlar, Fırka'ya mensup mebuslardan olmayacaktır. Kalan şirket ve müesseselerde idare meclisi üyeliği genel kaidelere tabidir.

1 "112. maddede" olmalı. (Y.N.)

2 *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'nde yer alan "bu" sözcüğü, *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde yoktur. (Y.N.)

Madde 121. Büyük Millet Meclisi'nin Reisi ve Reis Vekilleri ve İcra Vekilleri ile Fırka Umumi Kâtibi ve Fırka Grubu'nun Reis ve Reis Vekilleri ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın müfettişleri gerek devletin alakadar olduğu müesseselerde ve gerekse devletin alakadar olmadığı özel şirket ve müesseselerde müdürlük ve idare meclisi üyeliği gibi idare ve temsil vaziyetlerinden hakiki surette feragat ederler. Müdürlük ve idare meclisi üyeliği gibi bir idare vaziyeti olmaksızın özel müesseselerde hissedar olmak devletin genel kaidelerine tabidir.

Madde 122. Mebusların vazifeye devam noktasından vaziyetleri Büyük Millet Meclisi'nin özel kaidelerine tabidir. Fırka'ya mensup mebusların Büyük Millet Meclisi'nde devam bakımından bulunacakları vaziyet, Fırka'nın Umumi Riyasetince özel bir ehemmiyete sahip olacaktır.

Madde 123. Cumhuriyet Halk Fırkası'na mensup mebuslar yukarıdaki maddelere riayeti Fırka'nın Umumi Riyasetine karşı taahhüt etmiş mevkiindedirler.

CUMHURİYET HALK FIRKASI 1927 KONGRESİ'NDE KABUL EDİLEN PROGRAM BEYANNAMESİ*

(22 EKİM 1927)

Cumhuriyet Halk Fırkası cumhuriyetçi, laik, halkçı ve milliyetçidir ve milletin iktisadi menfaatlarını temin etmeyi birinci derecede ehemmiyetli sayar. İşbu esaslar Fırka'mız için bütün siyasetinde ve bütün kanunların konulmasında ve tatbikinde hâkimdir.

Dahili, Adli ve Harici Siyaset

Dahili siyasette memleketin her tarafında sarsılmaz bir emniyet ve asayişin hükümran olması, en evvel göz önünde tuttuğumuz noktadır. Memleketin içinde bulunduğu gelişme devrinden az zamanda azami semereler elde edilmesinin ancak bütün vatandaşların huzur ve emniyeti ve memleketin asayişi en ufak arızalardan bile korunmuş bulundurulmakla mümkün olacağına kaniiz.

Fırka'mız nüfus işlerini başlıca meselelerden sayar. Pek uzun seneler devamlı ve muntazam mesaiye ihtiyaç gösteren nüfus meselesinin iktisadi, fenni, toplumsal ve siyasi bakımlardan meydana geldiği ve bölündüğü bütün cepheleriyle incelenmesi ve yekdiğerini tamamlayacak zincirleme tedbirleri devamlı olarak tatbik mevkiine konulması kararındayız. Mükemmel ve doğru nüfus sayımlarına dayanmak lazım gelir. Nüfus politikası Fırka'mızın en mühim bir faaliyet sahası olacaktır.

Fırka'mız genel seçimlerde bir dereceli seçim usulünü tahakkuk ettirmeyi gaye sayar. Memleketin bilhassa nahiye teşkilatıyla alakalı genel idaresinde ve en lüzumlu vasıtaların ve ulaşımın temininde bir dereceli seçim usulünü temin etmeyi hedefleyecektir. Ne kadar zamanda bu neticenin elde edileceğini tayin etmeye imkân yoktur. Ancak Fırka'mız bunu mümkün olan azami ölçüde çabuklaştırmaya çalışacaktır.

Üst seviyedeki mülki memurların lüzumlu salahiyete sahip olmasına itina edilmesi ve bu konuda kanuni mevzuatımızda icap eden hükümlerin göz önünde bulundurulması ihtiyaçlarımızdandır. Keza iktisadi ve coğrafi münasebetler nazara alına-

* *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi,* TBMM Matbaası, 1927, s.37-40; *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi,* Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1931, s.35-42. Ayrıca bkz. Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931),* Cem Yayınevi, 3. basım, İstanbul, 1992, s.395-397. *Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresi*'ndeki eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur. Beyanname *Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi*'nde şu başlıkla yer almaktadır: "1927 Teşrinievvel [Ekim] Cumhuriyet Halk Fırkası Kongresi'nde ittifakla kabul edilen Umumi Reis Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nin program beyannameleri". (Y.N.)

rak nahiye teşkilatı yapılması, mahalli idarelere kâfi salahiyet verilmesi ve mülki taksimatın ulaşım vasıtalarının gelişmişliği nispetinde devamlı olarak ıslah edilmesi ehemmiyet verdiğimiz meselelerdendir.

Adli siyasette: Muasır demokratik medeniyetin zihniyet ve düsturlarını Türkiye Cumhuriyeti'nin adli kanunlarına ve teşkilatına dayanak yapmak ve hakkın feyizlerinden en seri ve en basit vasıtalarla halkı istifade ettirerek adaleti vatandaşların kapılarına kadar götürmek esaslı umdemizdir.

Harici siyasetimiz: Devlet haysiyet ve mevcudiyetinin ve milletin uzun mücadeleler neticesinde kazandığı hakların her halde muhafaza ve müdafaası başlıca vazifemiz olarak barışın ve selametin muhafazasına dayalıdır. Bu sınır dahilinde ve fiili eşitlik temin eden karşılıklılık dairesinde milletlerarası dostane münasebetlerin sağlamlaştırılması ve genişletilmesi taraftarıyız.

Maarif Siyaseti

Maarifin milli, laik ve tek mektep esasına dayalı olması umdemizdir. Terbiyede hedefimiz, milli cemiyetin medeni ve toplumsal kıymetini yükseltecek ve iktisadi kudretini artıracak vatandaşlar yetiştirmektir. İlk tahsilin parasız ve mecburi olması esasının en kısa müddet zarfında bilfiil tahakkuk ettirilmesini birinci derecede ehemmiyetle takip ediyoruz. İlk tahsili bitiren vatan çocuklarının muhtelif kabiliyetleri gelişebilmeli ve onların maddi veya manevi sahada üretici olabilmeleri temin edilmelidir. Onun için genel terbiye müesseseleri yanında meslek mekteplerini geliştirmek maarif siyasetimizin ana hatlarındandır. İlk tahsili alamamış gençlere her vatandaş için lazım olan malumatı boş zamanlarında halk dersanelerinde vermeye çalışmak, muhtelif iktisadi işler gören vatandaşların üretim kudretini artıracak mesleki kurslar açmak maarif programımıza dahildir.

Darülfünunumuzu[1] ve yüksek müesseselerimizi memleketin ilim ve yüksek teknik adamlarına olan şiddetli ihtiyacı temin eyleyecek şekilde düzenlemek ve ilim adamlarımıza layık oldukları geleceği ve mevkii hazırlamak esaslı umdelerimizdendir.

Sanayii nefise[2] müesseselerinin gelişmesine çalışılacak ve yüksek sanatkâr yetişebilmesi için lazım gelen muhit hazırlanacaktır. Türk dilinin kaideleri ve lügati mazbut bir lisan halinde gelişebilmesini ve her nevi fikir ve hisleri ifade edebilecek bir hale gelmesini kolaylaştıracak tedbirler alınması lüzumludur. Çok mühim ve nazik olan harf meselesini düşünüyoruz.

Toplumsal ve Sıhhi Siyaset

Toplumsal hayatımızda ailenin muhafazası ve sağlamlığı dayandığımız esastır. Hürriyet ve halkçılık prensiplerinin men ettiği her türlü müdahalelerden uzak olan sağlam aile hayatı toplumsal sahada başlıca dikkat edeceğimiz mevzudur. Çocuk hayatı ile özel olarak alakadarız. Çocukların muhafazası ile üretici ve aileye faydalı ola-

1 Darülfünun: Üniversite. (Y.N.)
2 Sanayii nefise: Güzel sanatlar. (Y.N.)

bilmesini devamlı olarak araştırmak ve takip etmek kararındayız. Bu suretle doğumları memleketin başlıca servet ve dayanağı sayıyoruz.

Mesai sahasında ilk gayemiz, memlekette çalışmayı, ailede ve fertte çalışkanlığı teşvik etmek ve cesaretlendirmektir.

Memleketin refah ve saadetinin teminine hizmet eden vasıta ve servetin her şeyden evvel ailede ve cemiyette tasarrufkâr olmakla tedarik edilebileceği kanaatini Fırka'nın bütün hareket hatlarında takip edeceğiz. Hayat pahalılığına karşı usul dahilinde ve devamlı olarak mücadele etmek kararındayız.

Memleketimizin sıhhi şartlarını sıhhat koruma ilmi hatları dahilinde ıslaha çalışmak ve toplumsal hastalıklarla devamlı olarak mücadele etmek, sıhhat koruma kaidelerine riayet için halkı ısrarla ve aralıksız aydınlatmak ve bu hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak sıhhi ve toplumsal kanunlar yapmak ve fenni müesseseler açmak ve geçici veya daimi surette çalışmak kabiliyetinden mahrum kalacakları himaye vasıtalarını hazırlamak Fırka'mızın hedefleridir.

Mali Siyaset

Biz Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkan ve bu imparatorluğun parçalanmasına zemin hazırlayan musibetlerin başında mali buhran etkeninin bulunduğu kanaatindeyiz.

Mali buhranı gelirler ve devlet masrafları arasında dengesizlik ve mali kudretin devletin esas ihtiyaçlarını temine yetersizliği gibi başlıca iki noktada özetliyoruz. Fırka'mız her iki noktanın Cumhuriyet'te teminini mali siyasetin esası kabul eder.

Meclis'ten açık bütçeler çıkarmamak, bütçenin birlik ve bütünlüğünü tamamlamak, muhasebe ve denetim kayıtlarını itina ile takip eylemek hedefimizdir.

Aynı zamanda hazinenin kudretini devletin mevcudiyet ve ihtiyaçlarını temin eyleyecek derecede artırmaya ve genişletmeye çalışmayı vatan için ve bütün vatandaşlar için hayatın gereği sayıyoruz. Her nevi kaçakçılığa, milletin hayatına ve hazinesine el uzatan en vahim bir kast gözüyle bakıyoruz. Kaçakçılıkla devamlı uğraşmak ve her nevi kaçakçılığı son kuruşa kadar bitirmek ve gidermek için her kanunu ve her tedbiri vücuda getirmeyi caiz ve lazım görüyoruz.

Mali ıslahata kesintisiz devam edeceğiz. Vergilerimizin cinsi, türü, tahsili üzerinde devamlı olarak gelişme sağlamaya çalışacağız.

Gümrük tarifelerini milletin iktisadi menfaatlarına dahi uydurmaya çalışmak ve emeklilik işlerini asri usul ve teminata dayandırmak emelimizdir.

İktisadiyat

Memleketimizin iktisadiyatı Cumhuriyet'in ilanından beri devamlı olarak gelişmiştir. İthalat ve ihracat arasındaki oran devamlı olarak iyiye doğru ilerlemiştir. Memleketin iktisadiyatı bakımından gelecekte dahi bir an evvel iktisadi açığın kapatılması ve iktisadi kudretin artırılması takip edeceğimiz başlıca hedefler olacaktır.

Biz kara ve deniz ulaşımının teminini, bu maksatla şimendifer ve limanlar inşasını ve deniz ticaretinin teşvikini memleketimiz için iktisadi tedbirlerin başında kabul ettik. Fırka'mız bu maksatla aldığı tedbirleri takip edecek ve genişletecektir.

Genel olarak kredi müesseselerini dahi başlıca tedbirlerden sayıyoruz. Küçük üretici olan ziraat ve sanayi erbabına kredi temin edecek zirai kredi birlikleri ve mütekabil kredi bankaları, kooperatifler tesisini teşvik ve temin etmeye çalışacağız.

Devlet bankasını bir an evvel vücuda getirmeyi lüzumlu görüyoruz. Paramız, yaklaşık on seneden beri fevkalade müşkülat içinde bulunulmasına rağmen, komşularımıza nispetle daha yüksek kıymette ve genel olarak istikrarlı bir halde kalmıştır. Paramızın sağlam olarak her vakit aynı alım kudretine sahip bulunmasını temin edecek tedbirler ehemmiyetle araştırılacak ve tatbik olunacaktır.

Çoğunluğu hammadde cinsinden olan milli mahsullerimizin ıslahını ve madenler ve ormanlar gibi milli servetlerimizin gelişmesini tahakkuk ettirecek tedbirler alacağız. Sanayide küçük sanayiin ve o sanayiin gelişmesi için icap eden fenni vasıtaların ve sınai kooperatiflerin ve muhtaç oldukları kredilerin teminine çalışacağız.

Fakat büyük sanayiden memleketin her suretle muhtaç olduklarını adım adım tahakkuk ettirmeyi gaye sayıyoruz. Memleketin iktisadi açığını en evvel kapayacak sanayiin mensucat sanayii olduğu gözlemlenmektedir.

İktisadi gelişmeler için konulacak kanunların ve devletçe alınacak tedbirlerin yalnızca halkın genel menfaatları fikrine dayalı olması başlıca gayemizdir. Ne kadar mühim olursa olsun hususi bir menfaatın temini veya muhafazası için devletçe tedbir alınmasına ve bilhassa fertlerin hususi menfaatları için devlet hazinesinden doğrudan veya dolaylı herhangi bir fayda beklemenin gayri mümkün ve gayri caiz olduğunun kanaat haline gelmesine bilhassa ehemmiyet veriyoruz.

NUTUK'UN TAMİMİ HAKKINDAKİ ÇABASINDAN DOLAYI ADANA'DA RASİH BEY'E TEŞEKKÜR*

(27 EKİM 1927)

Ankara'dan, 27.10.1927

Adana'da Divanı Muhasebat[1] Reisliğinden Emekli Rasih Beyefendi'ye

C. Nutkumun halk arasında tamimini kolaylaştırmak için gösterdiğiniz fedakârlıktan dolayı teşekkür ederim. Ve telgrafnameniz Tayyare Cemiyeti Riyaseti'ne verilmiştir. Cemiyet zatıâlileri ile haberleşecek ve arzunuzu temin imkânını tespit edecektir, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Rasih Nuri İleri Özel Arşivi'nde bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1927, Numara: 1250, s.3. Rasih Nuri İleri Özel Arşivi'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Hadiye Yılmaz, *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

1 Sayıştay. (Y.N.)

NUTUK HAKKINDA GÖSTERİLEN TEVECCÜHLERE TEŞEKKÜR*

(28 EKİM 1927)

Ankara
28 Teşrinievvel [Ekim] 27

Basmahane Posta ve Telgraf Müdürü Ali Vasfi Bey'e

C. Telgrafnamenizi aldım. Hitabemin, gençliğimizin ve büyük milletimizin ruhunda uyandırdığı asil akisleri dinlemekle pek ziyade iftihar etmekteyim ve mesudum. Milli azim ve şuurun kıymettar çocuğu olan aziz Cumhuriyet'in bugünkü ve gelecek neslin demir ellerinde her an yüce ve payidar olacağına itimadım berkemaldir.

Şahsıma karşı da gösterilen teveccüh eserlerine teşekkür ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 24, Belge No: 161'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Aynı telgrafın "Türk Ocağı, Otelciler ve Hancılar Cemiyeti ve İstanbul Kerestecıler Mavna ve Salapuryacılar Cemiyeti'ne" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet*, 30 Ekim 1927, Numara: 1248, s.3; *Milliyet*, 30 Ekim 1927, Numara: 615, s.1; "Kastamonu Muallimler Birliği'ne" çekilen örneği için bkz. *Açıksöz*, 30 Ekim 1927, Numara: 283, s.1; "İstanbul Türk Ocağı Reisi Nakiye Hanım'a" ve "Otelciler Cemiyeti'ne" çekilen örnekleri için bkz. *İkdam*, 30 Ekim 1927, Numara: 10963, s.2; *Akşam*, 30 Ekim 1927, Numara: 3249, s.1; "İstanbul Matbuat Cemiyeti'ne" ve "Himayei Etfal Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi ve İstanbul Seyyar ve Perakendeciler Esnaf Cemiyeti Heyeti İdare Riyaseti'ne" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet*, 31 Ekim 1927, Numara: 1249, s.3; "Konya Türk Ocağı Reisi Muhsin Faik Bey'e" ve "Konya Muallimler Birliği'ne" çekilen örnekleri için bkz. *Bahalık*, 31 Ekim 1927, Numara: 2531, s.2; "Muallimler Birliği Talebesi ve Türk Ocağı'na" çekilen "30 Ekim 1927" tarihli örneği için bkz. *Açıksöz*, 31 Ekim 1927, Numara: 2084, s.1; "İstanbul Tütün Satıcıları Cemiyeti Kâtibi Umumiliği ve Bursa Halk Fırkası Riyaseti'ne" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1927, Numara: 1250, s.3. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.160; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.274. Eski yazı belge ve metinler Hadiye Yılmaz, Musa Sarıkaya, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

CUMHURİYET'İN 4. YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAYAN AFGANİSTAN KRALI EMANULLAH HAN'A*

(29 EKİM 1927)

Tel Ankara, 29.10.1927

Alâ Hazreti Hümayun Padişahı Afgan Biraderim Emanullah Han

Cumhuriyet'imizin dördüncü yıldönümü münasebetiyle gösterilen dostluk hissiyatından fevkalade mütehassis olarak tebrikatı şahanelerine içten teşekkür ile kardeş Afgan devlet ve milletinin saadeti hakkındaki temennilerimi tekrar eylerim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.23; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1927, Numara: 1252, s.2; *Milliyet*, 3 Kasım 1927, Numara: 619, s.2; *İkdam*, 3 Kasım 1927, Numara: 10967, s.1; *Açıksöz*, 3 Kasım 1927, Numara: 2087, s.1. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

CUMHURİYET'İN 4. YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAYAN İRAN ŞEHİNŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'YE*

(31 EKİM 1927)

Tel Ankara, 31.10.1927

Zatı Şahanelerinin tebrikatından pek mütehassis olarak İran'ın refah ve saadeti hakkındaki halisane temennilerimi takdim ederim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.451; *Milliyet*, 2 Kasım 1927, Numara: 618, s.2. *Milliyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur. Aynı telgrafın "Mısır Kralı Birinci Fuad'a" çekilen örneği için bkz. *Milliyet*, 2 Kasım 1927, Numara: 618, s.2.
Belge, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den, İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

CUMHURİYET'İN 4. YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAYAN TELGRAFLARA TEŞEKKÜR*

(31 EKİM 1927)

Kastamonu Türk Ocağı Riyaseti'ne

C. Cumhuriyet Bayramı'nın yıldönümü münasebetiyle vuku bulan tebriklere teşekkür ederim.

31.10.927

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Açıksöz*, 2 Kasım 1927, Numara: 2086, s.2. Aynı telgrafın "İstanbul Şehremini Muhiddin Beyefendi'ye" ve "Hilali Ahmer Cemiyeti'ne" çekilen örnekleri için bkz. *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1927, Numara: 1251, s.2; *Milliyet*, 2 Kasım 1927, Numara: 618, s.2; "Konya Belediyesi'ne" ve "Konya Cumhuriyet Halk Fırkası'na" çekilen örnekleri için bkz. *Babalık*, 2 Kasım 1927, Numara: 2533, s.3; "Çumra Belediye Riyaseti'ne" ve "Konya'da Aksaray Mebusu Kâzım Bey'in Eşi Nazmiye Hanımefendi'ye" çekilen örnekleri için bkz. *Babalık*, 5 Kasım 1927, Numara: 2536, s.2; "Paris Maslahatgüzarı Esat Cemal Bey'e" çekilen örneği için bkz. Bilâl N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.37. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

3. DEVRE 1. TOPLANMA YILINI AÇIŞ KONUŞMASI*

(1 KASIM 1927)

Reisicumhur Hazretleri'nin Yeminleri

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri şiddetli ve sürekli alkışlar arasında riyaset kürsüsüne geçtiler ve aşağıdaki şekilde yemin ettiler:

Reisicumhur sıfatıyla Cumhuriyet'in kanunlarına ve milli hâkimiyet esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle mesai sarf, Türk devletine yöneleeek her tehlikeyi tam bir şiddetle men, Türkiye'nin şan ve şerefini korumaya ve yükseltmeye ve üstlendiğim vazifenin icaplarına kendimi hasretmekten ayrılmayacağıma (Vallahi). *(Şiddetli alkışlar.)*

Reisicumhur Hazretleri'nin Nutukları

Büyük Millet Meclisi'nin muhterem üyeleri, Türkiye Reisicumhurluğuna ikinci defa seçilmekle iftihar etmekteyim. Büyük bir milletin fazilet, doğruluk ve isabet vasıflarını cisimleştiren Cumhuriyet Riyasetinin benden ne kadar ağır ve ciddi vazifeler talep ettiğini kalp ve vicdanımda tamamen kavrıyor ve idrak ediyorum.

Geçen senelerdeki mütevazıane fakat sadıkane gayretlerimizin büyük milletimiz tarafından civanmerdane ve âlicenabane takdir ve cesaretlendirilmesini[1] ifade eden bu yeni itimadı devlet ve milletimize çok hizmetler yaparak ödemeye çalışacağım. *(Alkışlar.)*

Her şeyden evvel büyük Türk milletine borçlu olduğum nihayetsiz şükranlarımı onun büyük Meclis'ine hitap ettiğim minnet ve şükran ile ifade etmeyi ve özetlemeyi mukaddes bir vazife sayarım.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, c.1, TBMM Matbaası, s.3-4; *Vakit*, 2 Kasım 1927, Numara: 3528, s.1-2; *Ayın Tarihi*, Kasım 1927, c.15, sayı 44, s.2606-2607. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, İstanbul, 1945, s.339-341; *Türk Parlamento Tarihi TBMM III. Dönem 1927-1931*, c.1, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s.64-65. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur. Mustafa Kemal Paşa bu konuşmayı, Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1927 günü saat 14.00'da açılan ve riyasetini Kâzım Paşa'nın yaptığı 1. toplantı 2. celsesinde yapmıştır. (Y.N.)

1 "Cesaretlendirilmesi" sözcüğünün aslı olan ve *TBMM Zabıt Ceridesi* ve *Ayın Tarihi*'nde yer alan "teşciini" sözcüğü, *Vakit*'te "teşhisini" şeklinde. (Y.N.)

Değerli üyeler;

İkinci defa Riyaseti Cumhur devresini idrakte hissettiğimiz iftihar ve sevinç, bilhassa Cumhuriyet'in saadete ve yükselmeye aday olan yeni bir devresine kavuşmak mazhariyetindendir. Bağımsızlık, milliyet ve muzafferiyet temellerinden doğan ve ayağa kalkan Cumhuriyet, dört sene zarfındaki azimkârane ıslahat ve gelişmeleri ile ne kadar sağlam esaslara dayalı ve aziz Türk milletinin nasıl candan aradığı bir devlet şekli olduğunu gösterdi ve ispat etti. *(Alkışlar.)*

Her esas değişiklikte tereddütlü zihinlere varit olabilecek endişeler, geçen senelerin verimleri ile tamamen atlatılmış ve Türk milletini dahilen ve haricen kuvvetli ve istikrarlı bir devlete sahip eylemiştir.

Cumhuriyet'in yeni devresinin bu şartlar altında idrak olunması, hissiyat ve vicdaniyatımızı iftihar ve itimat ile dolup taşırsa revadır.

Aziz arkadaşlarım,

Cumhuriyet'in dahili ve harici siyaseti, gelecekte dahi haysiyet, kuvvet ve doğruluk ile ve Türk milletinin kudretlerini onun refah ve gelişmesi için yöneltmek ve toplamakla öne çıkacaktır. *(Alkışlar, bravo sesleri.)*

Cumhuriyet'in mevcudiyet ve sağlamlığını ve milletin yüksek menfaatlarını dahili ve harici herhangi bir kasta karşı her an müdafaaya hazır bulunarak, hariçte dostluklara ve barışçı mesaiye destek ve vefakâr olmak ve dahilde vatandaşların emniyet ve asayiş içinde gayret ve gelişmesine hizmet etmek, yeni faaliyet devresinden dahi beklediğimiz asıl gayedir. *(Alkışlar.)*

Bu gaye ile Büyük Millet Meclisi'ni bekleyen yeni vazifelerin dahi açık olmakla beraber ne derece geniş olduğuna temas ve işaret etmiş oluyorum.

Değerli üyeler,

Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin asırlar süren arayışlarının özü ve onun bizzat kendisini idare etmek şuurunun canlı timsalidir. *(Alkışlar.)*

Türk milleti, mukadderatını Büyük Millet Meclisi'nin kifayetli ve vatanperver eline bıraktığı günden itibaren karanlıkları sıyırıp kaldırmış ve ümitleri boğan felaketlerden milletlerin[1] gözlerini kamaştıran güneşler ve zaferler çıkarmıştır. *(Alkışlar.)*

Üçüncü Büyük Millet Meclisi'nin faaliyet devresinin, hamiyet ve himmetinizle Türk milletinin layık ve kabiliyetli olduğu faaliyetin yüksek bir merhalesini daha tahakkuk ettireceğine sarsılmaz itimadımız vardır.

Geleceğe gözlerimiz bu itimat ile yönelmiş olduğu halde Büyük Millet Meclisi'nin muhterem üyelerini selamlar ve naçiz bir ferdi olmakla mağrur bulunduğum büyük Türk milletine saadetler ve ona hepimiz için güzide ve şükre değer hizmetler temenni ederim. *(Şiddetli alkışlar.)*

1 *Aydın Tarihi*'nde "milletin" şeklinde. (Y.N.)

İKİNCİ DEFA CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE MİLLETE BEYANNAME*

(1 KASIM 1927)

Aziz vatandaşlarım,

Türkiye Büyük Millet Meclisi bugün beni ikinci defa olarak Reisicumhurluğa seçti. Türkiye Reisicumhurunun yüksek mesuliyetini idrak etmiş olduğum halde Riyaseticumhurun yeni devre vazifelerini yapmaya başladım. Büyük ve necip Türk milletinin, Büyük Millet Meclisi'nin seçimiyle tecelli eden emniyet ve itimadını hakiki bir minnet ve iftihar ile karşılıyorum. Ve naçiz ferdi olmakla iftihar ettiğim Türk milletinin saadet ve hizmeti uğrunda bütün kabiliyet ve mevcudiyetimi vakfetmek azim ve kararıyla mütehassis ve dolu bulunuyorum.

Aziz vatandaşlarım,

Cumhuriyet, Türk milletinin refahı ve yükselmesi yolunda asırların görmediği muvaffakiyetlere mazhar oldu. Milletin eğilim ve ihtiyaçlarını bularak ve öğrenerek onun refah ve gelişmesi gereklerini tahakkuk ettirmekte[1] Cumhuriyet'in az zamanda elde ettiği neticeler, Cumhuriyet idaresinin milletimize hazırladığı geleceğin daha ne kadar parlak olduğunu tahmin ettirmeye kâfidir. Asla şüphe yoktur ki, Cumhuriyet'in gelecekteki evlatları bizden çok daha müreffeh ve bahtiyar olacaklardır.

Aziz vatandaşlarım,

Yeni Riyaseticumhur devresinde en mühim vazifem, vatanda huzuru, milli birliği, Cumhuriyet haysiyet ve kuvvetini muhafaza etmek olacaktır. Saadet ve emniyetin bütün etkenlerini Büyük Millet Meclisi kanunlarının itibar ve yürürlüğü içinde mevcut görmek, anlayışımızın esasıdır. Sade bir vatandaş olan Reisicumhur, Riyaseticumhur makamıyla kendisine verilen yüksek salahiyeti yalnızca milletin[2] saadeti ve Büyük Millet Meclisi'nin kanunları için tereddütsüz ve kati azim ile kullanacaktır.

Aziz vatandaşlarım, hep beraber ve el birliğiyle vatanımızın saadeti ve yükselmesi için sarf edeceğimiz gayretlerin mazide olduğu gibi gelecekte dahi muvaffakiyetlerle tecelli edeceğine itimadım katidir. Cihanın yürüyüş ve seyrinde asil milletimize düşen yüksek vazifelerin yerine getirilmesine çalışacağız. Bu vazifeler, medeniyet ve

* *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1927, Numara: 1251, s.1; *Milliyet*, 2 Kasım 1927, Numara: 618, s.1; *Ayın Tarihi*, Kasım 1927, c.15, sayı 44, s.2602-2603. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.535-536. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te "ettirmekte olan" şeklinde. (Y.N.)

2 *Cumhuriyet*'te "milletinin" şeklinde. (Y.N.)

insaniyet ailesinde Türk milletinin layık olduğu yüksek itibar mevkiini muhafaza etmesine ve yükseltmesine hizmet edecektir. İcabında vatan için bir tek fert gibi yekparc azim ve karar ile çalışmasını bilen bir millet, elbette büyük bir millet ve[1] elbette büyük geleceğe müstahak ve aday olan bir millettir.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

1 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "elbette büyük bir millet ve" sözcükleri yok. (Y.N.)

İSMET PAŞA'NIN BAŞVEKÂLET'E TEKRAR TAYİNİ HAKKINDA TEZKERE*

(1 KASIM 1927)

1.11.1927

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Genel seçimler dolayısıyla İsmet Paşa Hazretleri'nin riyasetindeki İcra Vekilleri Heyeti'nin istifa ettiğini ve Başvekâlet'e tekrar Malatya Mebusu İsmet Paşa Hazretleri'ni tayin ettiğimi arz ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, c.1, TBMM Matbaası, s.12; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1927, Numara: 1252, s.1; *Milliyet*, 3 Kasım 1927, Numara: 619, s.1; *İkdam*, 3 Kasım 1927, Numara: 10967, s.1; *Babalık*, 4 Kasım 1927, Numara: 2535, s.1. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.
Mustafa Kemal Paşa'nın bu tezkeresi, Büyük Millet Meclisi'nin 2 Kasım 1927 günü öğleden sonra saat 15.14'te açılan ve riyasetini Kâzım Paşa'nın yaptığı 2. toplantı 1. celsesinde okunmuştur. (Y.N.)

İCRA VEKİLLERİ HEYETİ'NİN TASDİK EDİLDİĞİ HAKKINDA TEZKERE*

(1 KASIM 1927)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Ankara
Kâtibi Umumiliği — 1.11.1927
Adet
4/481

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

1.11.1927 tarih ve 4/480 numaralı tezkereye ektir:

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'nin teşkil ettikleri ekli listede yazılı İcra Vekilleri Heyeti'nin tarafımızdan tasdik edilmiş olduğunu Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun özel maddesi icabınca yüce Meclis'e arz eylerim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

Başvekâlete	Malatya Mebusu İsmet Paşa Hazretleri
Adliye Vekâletine	İzmir Mebusu Mahmut Esat Bey
Müdafaai Milliye Vekâletine ve Bahriye Vekâleti Vekâletine	Çankırı Mebusu Mustafa Abdülhalik Bey
Dahiliye Vekâletine	Muğla Mebusu Şükrü Kaya Bey
Hariciye Vekâletine	İzmir Mebusu Doktor Tevfik Rüştü Bey
Maliye Vekâletine	İzmir Mebusu Saraçoğlu Şükrü Bey
Maarif Vekâletine	İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey
Nafıa Vekâletine	İstanbul Mebusu Behiç Bey
Ziraat Vekâletine ve Ticaret Vekâleti Vekâletine	İzmir Mebusu Rahmi Bey
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletine	İstanbul Mebusu Doktor Refik Bey

(Alkışlar, Allah mübarek eylesin sesleri.)

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 59'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, c.1, TBMM Matbaası, s.12; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1927, Numara: 1252, s.1; *Milliyet*, 3 Kasım 1927, Numara: 619, s.1; *İkdam*, 3 Kasım 1927, Numara: 10967, s.1. Eski yazı belge ve metinler Musa Sarıkaya, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.
Mustafa Kemal Paşa'nın bu tezkeresi, Büyük Millet Meclisi'nin 2 Kasım 1927 günü öğleden sonra saat 15.14'te açılan ve riyasetini Kâzım Paşa'nın yaptığı 2. toplantı 1. celsesinde okunmuştur. (Y.N.)

HÜKÜMET HEYETİNİN MECLİS'E ARZ EDİLDİĞİ HAKKINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(1 KASIM 1927)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet
4/479

Ankara
1.11.1927

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Devletlileri tarafından seçildiği bildirilen hükümet heyeti Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun özel maddesi icabınca tasdik edilmiş ve keyfiyet yüce Meclis'e arz olunmuştur. Zatı samilerine ve mesai arkadaşlarınıza muvaffakiyetler temenni ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-3, D: 51, F: 59-3'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.

CUMHURİYET'İN 4. YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAYAN SOSYALİST ŞÛRALAR CUMHURİYETLERİ İCRA HEYETİ REİSİ KALİNİN'E*

(2 KASIM 1927)

Tel Ankara, 2.11.1927

Sosyalist Şûralar Cumhuriyeti İttihadı[1] İcra Heyeti Reisi Mösyö Kalinin'e

Türkiye'de Cumhuriyet ilanı yıldönümü ve Riyaseticumhura tekrar[2] seçilmem münasebetiyle vuku bulan tebriklerinizden dolayı hararetle teşekkür beyan ederim. Türk milletinin gerek bağımsızlık mücadelesinde ve gerek bağımsızlığını kazandıktan sonra devletini kurmak ve iktisadiyat sahasında gelişmek için sarf ettiği mesaiye karşı İttihat[1] milletlerinin göstermiş olduğu teveccüh ve alaka hakkında kullandığınız tesirli sözler beni pek ziyade mütehassis etmiştir. Bu eserlerin elde edilmesinde şahsen yapmış olduğum vazife hakkındaki övücü beyanatınızdan ve gelecek için beslediğiniz ümitten dolayı da[3] ayrıca müteşekkirim. Türkiye'nin ve Şûralar İttihadı'nın[1] dost ve komşu milletleri[4] arasındaki anlaşma ve iyi geçinmenin[5] barışın faydasına olarak bundan böyle de ilerleyip gelişeceği hakkındaki kanaatinize ben de iştirak etmekteyim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.133; *Milliyet*, 2 Kasım 1927, Numara: 618, s.2. *Milliyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

2 *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda burada Bilâl N. Şimşir'in şu dipnotu yer almaktadır: "Buraya 'tekrar' kelimesi yanlışlıkla girmiştir. Kalinin'in telgrafı 28 Ekim 1927 tarihlidir. Atatürk'ün tekrar Cumhurbaşkanlığa seçildiği tarih ise 1 Kasım 1927'dir. Kalinin'in telgrafında, Türkiye'de Cumhuriyet rejiminin dördüncü yıldönümü ve Atatürk'ün ilk defa Cumhurbaşkanlığa seçilmesinin yıldönümü kutlanmaktadır, ikinci defa seçilmesi değil." *Milliyet*'te "tekrar" sözcüğü yoktur. (Y.N.)

3 *Milliyet*'te "ümitten de" şeklinde. (Y.N.)

4 *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda "milletler" şeklinde. (Y.N.)

5 "Ve iyi geçinmenin" sözcüklerinin aslı olan ve *Milliyet*'te yer alan "ve hüsni âmîzişin" sözcükleri, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda okunamamış. (Y.N.)

İKİNCİ DEFA CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1927)

Şehremini Muhiddin Bey, Reisicumhurumuz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne tekrar Reisicumhur seçilmeleri üzerine şehrimiz namına tebrik telgrafı çekmişti. Bu telgrafa Gazi Hazretleri'nden Muhiddin Bey'e şu cevap gelmiştir:

Ankara, 3 Teşrinisani [3 Kasım] - C. Reisicumhurluğa tekrar seçilmem dolayısıyla vaki tebrikat ve hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkürler takdim eylerim, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Cumhuriyet*, 6 Kasım 1927, Numara: 1255, s.3; *Milliyet*, 6 Kasım 1927, Numara: 622, s.3. Aynı telgrafın "Konya Belediye Reisi Halis Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Babalık*, 5 Kasım 1927, Numara: 2536, s.2; "Kastamonu Belediye Reisi Vekili Tevfik Arslan Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Açıksöz*, 6 Kasım 1927, Numara: 2089, s.2; "Konya Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili İzzet Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Babalık*, 7 Kasım 1927, Numara: 2538, s.2; "Ermenek Belediye Reisi Hami Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Babalık*, 13 Kasım 1927, Numara: 2542, s.2. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İKİNCİ DEFA CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE İRAN ŞEHİNŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'NİN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(5 KASIM 1927)

Tel

Ankara, 5.11.1927

Reisicumhurluğa tekrar seçilmem vesilesiyle vaki tebrikatı şahanelerinden kaynaklanan hazzımı ve teşekkürlerimi arz ederim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K.60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.452.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den, İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi Hazretleri'ne" başlığıyla yayımlanmıştır. (Y.N.)

İSLAMİ TEDRİS CEMİYETİ KONGRE RİYASETİ'NE TEŞEKKÜR*

(11 KASIM 1927)[1]

Cemiyeti Tedrisiyei İslamiye[2] *Kongresi'nin senelik toplantısı münasebetiyle Kongre Riyaseti tarafından Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne, Başvekil İsmet, Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşalar Hazretlerine ve Maarif Vekili Necati Bey'e çekilen tazimat telgraflarına aşağıdaki cevaplar gelmiştir:*

Kongre münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 11 Kasım 1927, Numara: 1260, s.3. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 11 Kasım 1927, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 İslami Öğretim Cemiyeti. (Y.N.)

İKİNCİ DEFA CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE AVUSTURYA CUMHURBAŞKANI HAINISCH'İN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(13 KASIM 1927)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Tel. Ankara, 13.11.1927

Viyana'da Avusturya Reisicumhuru Hainisch'e

Reisicumhurluğa tekrar seçilmem dolayısıyla vaki tebrikat ve hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkürler takdim ve zatı haşmetanelerinin ve Avusturya'nın refah ve saadetlerini temenni eylerim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrikler'den Fransızca olarak aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c. I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.373. Fransızca metin Martı Şahin tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

ZEKAİ BEY'İN SOVYET BÜYÜKELÇİLİĞİ VAZİFESİNİN SONA ERDİĞİ HAKKINDA KALİNİN'E*

(15 KASIM 1927)

Gazi Mustafa Kemal,
Türkiye Reisicumhuru

Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı[1]
Merkez İcra Komitesi Reisi Kalinin Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Devletlileri nezdinde fevkalade delege ve büyükelçi olarak vazife yapmakta olan Zekâi Bey'in Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmiş olmasıyla adı geçenin işbu büyük vazifesi sona ermiş bulunuyor.

Tam memnuniyetimi kazanacak surette yüksek memuriyetini iyi yapmış ve yerine getirmiş olan adı geçenin zatı riyasetpenahilerinin ve Sovyet hükümetinin teveccühlerine mazhar olmuş bulunduğunu tahmin eder ve verilmiş vazifesini yaptığı müddetçe hakkında gösterilen lütufkârlıklardan kaynaklanan minnettarane hissiyatını arz ve ifadeye müsaade buyuracağınızı ümit eylerim.

Bu fırsattan memnuniyetle istifade ederek zatı riyasetpenahilerine karşı beslediğim yüksek takdirkârane ve dostane hissiyatın teminatını ve gerek yüksek şahıslarının saadeti, gerek Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı'nın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimi teyit ve tekrar eylerim.

Bin dokuz yüz yirmi yedi senesi Teşrinisani [Kasım] ayının on beşinci günü Ankara'da yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

Hariciye Vekili
Dr. T. Rüştü

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Zekai (Apaydın) Bey'in Moskova Büyükelçiliği'nden Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.134-135.

1 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

TEVFİK BEY'İN SOVYET BÜYÜKELÇİLİĞİNE TAYİNİ HAKKINDA KALİNİN'E*

(15 KASIM 1927)

Gazi Mustafa Kemal,
Türkiye Reisicumhuru

Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı[1]
Merkez İcra Komitesi Reisi Kalinin Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Türkiye Cumhuriyeti ile Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan dostluk ve dayanışmanın muhafazasını ve takviyesini talep ettiğimden ve gerekli gördüğümden, Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumisi Tevfik Bey'i riyasetpenahilerinin nezdine fevkalade delege ve büyükelçi sıfatıyla tayine ve göndermeye karar verdim. Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği tesirli dirayet ve zekâ, kendisine yüklenen ve verilen yüksek vazifeyi devletlilerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağına kefil bulunmaktadır.

Bu ümitledir ki, zatı riyasetpenahilerinden kendisini iyi karşılamalarını ve gerek kendi namına gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı devletleri ile memleketiniz hakkında beslediğim halisane ve dostane hissiyata dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat edilerek, yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda desteğe nail olmasını rica eylerim.

Bin dokuz yüz yirmi yedi senesi Teşrinisani [Kasım] ayının on beşinci günü Ankara'da yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

Hariciye Vekili
Dr. T. Rüştü

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Mlt.: Tevfik (Bıyıklıoğlu) Bey'in Moskova Büyükelçiliği'nden Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.135-136.

1 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

VÂSIF BEY'İN MACARİSTAN ORTAELÇİLİĞİNE TAYİNİ HAKKINDA AMİRAL HORTİ'YE*

(15 KASIM 1927)

Halis ve çok kıymetli dostum,

Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Kraliyeti arasında hayırlı olarak cari olan dostluk ve dayanışmanın muhafazasını ve takviyesini talep ettiğimden ve gerekli gördüğümden, eski Maarif Vekili ve eski Prag Elçisi Vâsıf Bey'i devletlilerinin nezdine Türkiye Cumhuriyeti fevkalade delegesi ve ortaelçisi olarak tayine ve göndermeye karar verdim. Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği tesirli dirayet ve zekâ, kendisine yüklenen ve verilen yüksek vazifeleri devletlilerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının kefilidir.

Bu ümitledir ki, zatı devletlerinden kendisini iyi karşılamalarını ve gerek kendi namına gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı devletleri ile Macaristan hakkında beslediğim halisane ve dostane hissiyata dair arz eyleyeceği taminata tamamen emniyet ve itimat edilerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda desteğe nail olmasını rica ederim.

Bin dokuz yüz yirmi yedi senesi Teşrinisani [Kasım] ayının on beşinci günü Ankara'da yazılmıştır.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 3/94'ten Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.283-284.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den, Macaristan Kraliyeti Hükümet Naibi Amiral Horti Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

SOVYET İNKILABI'NIN ONUNCU YILDÖNÜMÜNÜ TEBRİK DOLAYISIYLA SOSYALİST ŞÛRALAR CUMHURİYETLERİ İTTİHADI İCRA HEYETİ REİSİ KALİNİN'E*

(16 KASIM 1927)[1]

Ankara, 16 (AA) - Sovyet İnkılabı'nın onuncu yıldönümü münasebetiyle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri İttihadı[2] *İcra Heyeti Reisi Mösyö Kalinin'e aşağıdaki telgrafnameyi göndermişlerdir:*[3]

İnkılabın onuncu yıldönümü yüce münasebetiyle en samimi tebriklerimi kabul etmenizi rica ederim. İttihat[2] milletleri ile Türk milleti yeni hayatlarının en müşkül devrelerinde daima birbirlerine karşı muhabbet göstermiş olduklarından, Türk milletinin siyasi ve iktisadi hayat sahasında elde ettikleri barışçı zaferler dolayısıyla dost

* *Cumhuriyet*, 17 Kasım 1927, Numara: 1266, s.2; *Milliyet*, 17 Kasım 1927, Numara: 633, s.2; *Açıksöz*, 17 Kasım 1927, Numara: 2099, s.1; *İkdam*, 18 Kasım 1927, Numara: 10982, s.2; *Bahalık*, 18 Kasım 1927, Numara: 2547, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.536-537. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 16 Kasım 1927, Anadolu Ajansı'nın haberi verdiği tarihtir. Sovyet Devrimi miladi takvime göre 7 Kasım 1917'de gerçekleşmiştir. (Y.N.)

2 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

3 Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in bu telgrafının yanı sıra, Türkiye'deki SSCB Tam Yetkili Büyükelçisi Surits, SSCB Dışişleri Halk Komiserliği'ne gönderdiği 8 Kasım 1927 tarihli telgrafta, Ekim Devrimi'nin onuncu yıl kutlamalarına katılan Mustafa Kemal Paşa ile Türk-Sovyet dostluğuna ilişkin yaptıkları görüşmeyi şu şekilde aktarmaktadır:

> "Sabahki kabulde, geçen seneye göre biraz daha az insan vardı. Gazi, İsmet Paşa'yla ve daha samimi arkadaşlarıyla akşam 9.00'da geldi ve sabaha doğru 03.30'da ayrıldı. Kemal, hasta geldi. Doktor, çıkmasını yasaklamış ama Ekim Devrimi'nin onuncu yıldönümünü kaçırmak istemedi. Kemal, konuşmalarında Sovyet-Türk dostluğuna candan bağlılığını, hatta geçmişe oranla daha net bir şekilde belirtti. Dışardan iyi geçiniyorlar gibi gözükmek zorunda olsalar da 'eski dünyanın' temsilcilerine inanmadığını, geleceğin 'bizim olduğunu', birliğimizin daha da; hiçbir zaman olmadığı kadar güçlendiğini düşündüğünü, büyüyen güçlerimizin kanıtı olarak 'ortak düşmanların' bize karşı saldırıda olduklarını gördüğünü söyledi. Yaşadığı sürece, devletin başında oldukça Türk dış politikasının ilk başta Sovyet Cumhuriyetleriyle birlik olacağını size iletmemi istedi. Dostluğumuzun sarsılmasına izin vermeyeceğini söyledi. Hayali, bu dostluğun durmadan ve durmadan daha da gelişmesi. Kendisinin aslında 'Ekim Devrimi'nin fikirlerinden tamamen öyle uzak olmadığını', daha yavaş ve başka yöntemlerle Türkiye'nin durumuna özel, uygun hareket ettiğini söyledi. Kendisinin, mesela, bütün dünyada açık bir milliyetçi olarak tanındığını, ama aslında milliyetçilikten nefret ettiğini, ancak milliyetçi duyguları ateşlendirmesi gerektiğini, öyle ki, 'milliyetçiliğin dinden daha ileri bir adım olduğunu' söyledi. Bütün sempatisinin emekçilerden yana olduğunu, ancak 'şu an bunu tamamen kanıtlayamayacağını' belirtti. İç durumun yeteri kadar sağlam olmadığını, Doğu illerindeki durumun onu endişelendirdiğini ve İran bölgesinden gelen düzenli Kürt akınlarının kendisini kızdırdığını, oldukça açık

İttihat milletleriyle aynı zamanda ve aynı derecede sevinmesi gayet tabiidir. İttihat milletlerinin dahil olmuş oldukları mesut devrenin ve şimdiye kadar tamamladıkları imar ve ıslah eserinin ilelebet devam edeceğine kanaatim berkemaldir. Türk milleti ile İttihat milletleri arasındaki dostluğun dünya barışının faydasına olarak artmaya ve gelişmeye devam edeceği hakkındaki kanaatimi beyan ederim.

Gazi Mustafa Kemal

bir şekilde anlattı. İran hükümetinin politikasını şiddetle eleştirdi ve ayrıca Rıza Şah hakkında hiçbir gizli emel beslemediğini ve toprak fetişizminden tamamen uzak olduğunu ve 'İran çıbanının' Sovyetler Birliği'yle ilişki içinde bertaraf edileceğine inandığını açıkladı. İran'la ilgili olarak İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü de benimle birkaç kez görüştü."

Bkz. *Dokumenti Vneşney Politiki SSSR*, c.10, s.480 vd.'dan aktaran: Mehmet Perinçek, *Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri/ Sovyet Arşiv Belgeleriyle*, Kaynak Yayınları, 2. basım, Mart 2007, s.406-407. (Y.N.)

İKİNCİ DEFA CUMHURBAŞKANLIĞINA SEÇİLME ÜZERİNE YABANCI DEVLET BAŞKANLARINA MEKTUP*

(21 KASIM 1927)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Alâ Hazreti Hümayun Afganistan Padişahı
Gazi Emanullah Han Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Ankara'da 1 Teşrinisani [Kasım] 1927 tarihinde toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin oybirliğiyle ikinci defa olarak Türkiye Cumhuriyeti Riyasetine seçildiğimi ve Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun bahşettiği salahiyete dayanarak iktidar mevkiini işgal eylediğimi zatı haşmetanelerine beyan eylerim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) Gazi Mustafa Kemal'in İkinci Defa Reisicumhurluğa İntihabı'ndan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.23-24. Mektubun "Amerika Hükümeti Müttehidesi Reisicumhuru Calvin Coolidge'ye" gönderilen örneği için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Akdes Nimet Kurat, "Atatürk ve Amerika Birleşik Devletleri", *Forum*, Sayı: 232, 1 Aralık 1963, s.10; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, s.187-188; "Danimarka ve İzlanda Kralı Onuncu Christian'a", "Estonya Cumhuriyeti Devlet Reisi Jean Tonison'a", "Finlandiya Reisicumhuru Lauri Kristian Rolander'e", "Fransa Reisicumhuru Gaston Doumergue'ye", "Guatemala Reisicumhuru Lázaro Chacón'a", "Habeşistan İmparatoriçesi Zeouditou'ya", "Haiti Reisicumhuru Louis Borno'ya", "Hicaz ve Necd Mülhakatı Meliki Abdülaziz al Suud'a", "Hollanda Kraliçesi Wilhelmina'ya", "Büyük Britanya, İrlanda ve Maveraibahr'da Britanya Arazisi Kralı, Hindistan İmparatoru Beşinci George'a", "Irak Kralı Faysal'a" ve "İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye" gönderilen örnekleri için bkz. *age*, c.2, 2001, s.11-12, 35, 49-50, 72, 138, 155, 187-188, 200, 223-224, 240, 300, 453; "İspanya Kralı On Üçüncü Alfonso'ya", "İsveç Kralı Beşinci Gustaf'a", "İsviçre Konfederasyonu Reisi Schulthess'e", "İtalya Kralı Üçüncü Victor Emanuel'e", "Japon İmparatoru Hirohito'ya", "Letonya Reisicumhuru Gustavs Zemgals'a", "Macaristan Kraliyeti Hükümet Naibi Amiral Horti'ye", "Meksika Reisicumhuru Plutarco Elias Calles'e", "Mısır Kralı Birinci Fuad'a", "Norveç Kralı Yedinci Haakon'a" ve "Lehistan Reisicumhuru Ignace Moscicki'ye" gönderilen örnekleri için bkz. *age*, c.3, 2001, s.8, 44-45, 101, 139, 192-193, 241, 285, 315, 344, 403-404, 442; "Romanya Kralı Birinci Mihai'ye", "Salvador Reisicumhuru Doktor Romero Bosque'ye", "Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı Merkezi İcra Komitesi Reisi Kalinin'e", "Şili Reisicumhuru Carlos Ibañez del Campo'ya", "Uruguay Reisicumhuru Juan Campisteguy'a", "Yemen Meliki İmam Yahya'ya", "Sırp, Hırvat ve Sloven Kralı Birinci Alexandre'a" ve "Yunanistan Reisicumhuru Amiral Paul Coundouriotis'e" gönderilen örnekleri için bkz. *age*, c.4, 2001, s.18, 80, 137-138, 197-198, 215-216, 251, 265, 379.

Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları'nda mektubun Almanya, Arjantin, Arnavutluk, Avusturya, Belçika, Brezilya, Bulgaristan, Çekoslovakya ve Çin'e de gönderildiği belirtilmekte, ancak bunlar eserde yer almamaktadır. Bkz. *age*, c.1, 1993, s.24. (Y.N.)

Vaki seçimi şahanelerinin[1] bilgisine sunarken, bu fırsattan istifadeyle bütün mesaimin Türkiye ile Afganistan arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan dostane münasebetlerin gelişmesinin ve artmasının devam ettirilmesine sarf olunacağını temin eder ve milletlerimiz için faydalı olan bu arzunun hayata geçirilmesi hususunda pek kıymettar olan mülükanelerinin[1] desteğinden istifade ile bahtiyar olacağımı beyan eylerim.

Bu kanaatledir ki, zatı haşmetaneleri[2] hakkında beslediğim yüksek hürmetkârane hissiyatıma ve gerek zatı haşmetanelerinin[2] şahsi saadetleri ve gerek Afgan milletinin refah ve ikbali hakkındaki temennilerime itimat buyurmanızı rica eylerim, halis ve çok kıymetli dostum.

Ankara'da, bin dokuz yüz yirmi yedi senesi Teşrinisani [Kasım] ayının yirmi birinci günü tanzim kılınmıştır.

Gazi M. Kemal

Hariciye Vekili
Doktor Tevfik Rüştü

1 Diğer mektuplarda yerine göre "riyasetpenahilerinin/haşmetanelerinin". (Y.N.)
2 Diğer mektuplarda yerine göre "riyasetpenahileri". (Y.N.)

DEMİRYOLUNUN AMASYA'YA ULAŞMASINI TEBRİK HAKKINDA AMASYA BELEDİYE REİSİ HÜRREM BEY'E*

(21 KASIM 1927)[1]

Amasya Belediye Reisi Hürrem Bey'e

Şimendiferin Amasya'ya ulaşması münasebetiyle 21 Teşrinisani'de [21 Kasım'da] icra olunacak merasim esnasında meşguliyetimden dolayı muhterem Amasya halkının aralarında bulunamayacağımdan çok üzgünüm.

Bu vesile ile hakkımda gösterilen pek samimi hissiyata teşekkür eder, bayındırlık ve iktisat sahasındaki muvaffakiyetin devamını temenni ile tebrikler beyan eylerim, efendim.

Reisicumhur
M. Kemal

* Hüseyin Menç, *Milli Mücadele Yıllarında Amasya/ Olaylar-Belgeler-Portreler*, genişletilmiş 2. basım, T.C. Amasya Valiliği Kültür Yayınları, Ankara, Ekim 2002, s.479; *Amasya Rehberi*, Ticaret ve Sanayi Odası Kültür Yayınları, Samsun, Ocak 1997, s.34.

1 Kaynaklarda telgrafın tarihi yer almamaktadır. 21 Kasım 1927, Samsun-Amasya demiryolunun açılış töreninin yapıldığı tarihtir. (Y.N.)

SEFİR KOWALSKI'NİN ÖLÜMÜ ÜZERİNE LEHİSTAN REİSİCUMHURU MOSCICKI'YE TAZİYE*

(30 KASIM 1927)

Tel

Ankara, 30.11.1927

Herkesin takdirlerini ve muhabbetini kazanmaya muvaffak olmuş olan Mösyö Kowalski'nin[1] vefatından pek ziyade üzgün olarak zatı devletlerine en samimi taziyetlerimi beyan ederim.

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan Fransızcasıyla birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.442-443.

1 Sefir Joseph Wicrusz-Kowalski. (Y.N.)

ECNEBİ VE GAYRİMÜSLİM MEKTEPLER TÜRK MUALLİMLERİ CEMİYETİ UMUMİ KONGRE RİYASETİ'NE*

(9 ARALIK 1927)[1]

Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepler Türk Muallimleri Cemiyeti Kongresi'nde Gazi Hazretleri'yle Başvekâlet'e, Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne ve Maarif Vekâleti'ne çekilen telgrafnamelere aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepler Türk Muallimleri Cemiyeti
Umumi Kongre Riyaseti'ne

Cemiyetinizin Umumi Kongresi münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 9 Aralık 1927, Numara: 1288, s.3; *Milliyet*, 9 Aralık 1927, Numara: 655, s.2; *İkdam*, 9 Aralık 1927, Numara: 11003, s.2; *Akşam*, 10 Aralık 1927, Numara: 3290, s.1. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 9 Aralık 1927, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

İSTANBUL REHBER VE TERCÜMANLAR CEMİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(20 ARALIK 1927)[1]

İstanbul Rehber ve Tercümanlar Cemiyeti'nin teşkili dolayısıyla Reisicumhur Hazretleri'ne çekilen tazimat arzını içeren telgrafa aşağıdaki cevap verilmiştir:

C. Hissiyatınıza teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet*, 20 Aralık 1927, Numara: 666, s.3; *İkdam*, 21 Aralık 1927, Numara: 11015, s.2. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 20 Aralık 1927, telgrafın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

50. YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAYAN HİLALİ AHMER CEMİYETİ'NE TEŞEKKÜR*

(27 ARALIK 1927)[1]

Hilali Ahmer'imizin[2] *50. yıldönümü münasebetiyle icra edilen merasim üzerine Cemiyet Riyaseti'nden Reisicumhurumuz Gazi Hazretleri'ne, Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne ve Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Doktor Refik Beyefendi'ye birer telgrafname çekilmişti. Gelen cevabi telgrafnameleri aşağıya alıyoruz:*

Kastamonu Hilali Ahmer Cemiyeti'ne

Yarım asırdan beri memleket ve millete teşekküre değer hizmetleri geçen Hilali Ahmer Cemiyeti'nin yıldönümünün kutlanması münasebetiyle hakkımda gösterilen samimi hissiyata teşekkürler beyan ve gelecek için de mesaisinde muvaffakiyetlere mazhar olmasını temenni eylerim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Açıksöz*, 27 Aralık 1927, Numara: 2133, s.1; *İkdam*, 30 Aralık 1928, Numara: 11024, s.2. Telgrafın "İstanbul Hilali Ahmer Cemiyeti'ne" çekilen örneği için bkz. *Cumhuriyet*, 28 Aralık 1927, Numara: 1307, s.4; *Milliyet*, 28 Aralık 1927, Numara: 674, s.3. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 27 Aralık 1927, telgrafın *Açıksöz*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Kızılay. (Y.N.)

PİYADE İHTİYAT MÜLAZIMI ZEKİ EFENDİ'NİN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA TEZKERE*

(5 OCAK 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tezkere

Ankara
5.1.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

3.1.928 tarih ve 33/320/656 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır.

Piyade İhtiyat Mülazımı Zeki Efendi namına düzeltilerek tanzim kılınan 5959 numaralı İstiklal Madalyası vesikası imzalanıp mühürlenerek iadeten takdim kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

BİRİNCİ FERDINAND'IN ÖLÜMÜ DOLAYISIYLA ROMANYA KRALI BİRİNCİ MIHAI'YE TAZİYE*

(15 OCAK 1928)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Romanya Kralı Haşmetli Birinci Mihai Hazretleri'ne

Aziz ceddiniz büyük ve muhterem hükümdar haşmetli Birinci Ferdinand Hazretleri'nin vefatının vukuuyla Romanya'nın maruz kaldığı acı kaybı derin bir üzüntüyle haber alıyorum. Romen milletiyle ve haşmetanelerinin hanedanıyla alakalı bütün vakalara karşı mütehassis olduğum samimi alaka dolayısıyla bu üzücü haber beni bir kat daha elemlendirmiştir.

Zatı haşmetanelerine bu acı vaka karşısında duyduğum derin hüznü beyan ederken en samimi taziyetlerimi kabul buyurmanızı ve memleketlerimiz arasında cereyan eden iyi münasebetleri muhafaza ve teyide eskisi gibi mesai sarf edeceğimden emin olmanızı rica eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi sekiz senesi Kânunusani [Ocak] ayının on beşinci günü yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Romanya-Tebrik-Taziyet K.60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.19.

KIRMIZIYA ÇEVRİLEN İSTİKLAL MADALYALARI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(16 OCAK 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Ankara
Kalemi Mahsus Müdüriyeti — 16.1.28
Adet
Şifre

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

14.1.1928 tarih ve 33/373/749 numaralı tezkerci devletleri cevabıdır.

Milli mücadele esnasındaki fedakârane hizmetlerinden dolayı Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 9.1.928 tarihli 29. toplantısının birinci celsesinde taşıdıkları İstiklal Madalyası'nın kırmızıya çevrilmesi kabul edilen ve beyaz şeritli İstiklal Madalyası'yla taltifi kararlaştırılan bir zata ait İstiklal Madalyası vesikaları mühürlenip imzalanarak ekte iade kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

HİKMET BEY'İN VAZİFESİNİN SONA ERMESİ ÜZERİNE SIRP, HIRVAT, SLOVEN KRALI BİRİNCİ ALEXANDRE'A*

(17 OCAK 1928)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Sırp, Hırvat, Sloven Kralı Birinci Alexandre Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Haşmetanelerinin nezdinde fevkalade delege ve ortaelçi olarak vazife yapmakta bulunan Hikmet Bey'in diğer bir vazifeye tayini münasip görülmüş olmakla adı geçenin işbu yüksek vazifesi sona ermiş bulunuyor.

Tam memnuniyetimi kazanacak surette yüksek memuriyetini iyi yapmış olan adı geçenin zatı haşmetpenahilerinin ve Sırp, Hırvat ve Sloven Kraliyeti hükümetinin tevecciihlerine mazhar olmuş bulunduğunu tahmin eder ve verilmiş vazifesini yaptığı müddetçe hakkında esirgenmeyen lütufkârlıklardan kaynaklanan minnettarane hissiyatını arz ve ifadeye müsaade buyuracağınızı ümit eylerim.

Bu fırsattan memnuniyetle istifade ederek zatı haşmetanelerine karşı beslediğim yüksek takdirkârane ve dostane hissiyatımın teminatını ve gerek haşmetanelerinin şahsının saadeti ve gerek Sırp, Hırvat ve Sloven Kraliyeti'nin refah ve ikbali hakkındaki teminatımı teyit ve tekrar eylerim.

Bin dokuz yüz yirmi sekiz senesi Kânunusani [Ocak] ayının on yedinci günü Ankara'da yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 2/94'ten Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.266-267.

BİLECİK MEBUSU DOKTOR FİKRET BEY'E*

(18 OCAK 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
18.1.1928

İstanbul'da Adalar Sıhhat Yurdu'nda
Bilecik Mebusu Doktor Fikret Beyefendi'ye

Ameliyatınızın iyi şekilde neticelenmesinden memnun oldum. Sıhhat temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-c, D: 77, F: 30'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN SIRP-HIRVAT-SLOVEN KRALLIĞI SEFİRİ TADİÇ'İN NUTKUNA CEVAP*

(23 OCAK 1928)

Ankara, 23 (AA) - Reisicumhur Hazretleri Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın Ankara Ortaelçisi Mösyö Tadiç'i bugün saat 15'te Çankaya'da alışılmış merasimle kabul buyurmuşlardır. Sefir, itimatnamesini takdim ile aşağıdaki nutku irat etmiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Çankaya, Ankara, 23.1.1928

Sefir Hazretleri,

Muhterem selefinizin vedanamesiyle beraber haşmetli Sırp-Hırvat-Sloven Kralı Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin buyurduklarını bildiren itimatnameyi elinizden memnuniyetle alıyorum.

Uhdenize verilen yüksek vazifenin hedeflediği gaye hakkında verdiğiniz teminat bu hususta ki temenniyat ve hissiyatımıza tamamıyla uymaktadır. Her iki memleketin huzur ve sükûn içinde kendi dahili gelişmelerini temine emellerini hasreylemiş olmaları, işbu yüce arzunun teminini şüphesiz kolaylaştıracaktır.

Haşmetli Kral Hazretleri'nin memleketinizi Türkiye'de temsil için zatıâlinizi seçmiş olmaları bilhassa memnuniyetime sebep olmuş ve Türk milleti ile şahsım hakkında gösterdiğiniz hissiyat beni pek ziyade mütehassis etmiştir.

Sefir Hazretleri, bu yüksek vazifenizin yapılması sırasında her zaman şahsi desteğime ve Cumhuriyet hükümetinin tesirli yardımına mazhar olacağınızı temin eyler ve haşmetli Kral Hazretleri'nin şahsi saadetleri ve memleketinizin refah ve ikbali hakkındaki halisane temennilerimi tekrarlar ve zatıâlilerine hoş geldiniz derim.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 24 Ocak 1928, Numara: 2353, s.3; *Cumhuriyet*, 24 Ocak 1928, Numara: 1334, s.3; *Aylın Tarihi*, Numara: 46-47, Ocak-Şubat 1928, s.3038-3039. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.268. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

TORUNUNUN DOĞUMU ÜZERİNE BELÇİKA KRALI BİRİNCİ ALBERT'İ TEBRİK*

(30 OCAK 1928)

Halis ve çok kıymetli dostum,

Sevgili gelininiz, Belçika Prensi Léopold'un eşi Düşes de Brabant Hazretleri'nin salimen kendisine uzun ömür temenni eylediğim "Joséphine-Charlotte-Ingeborg-Elisabeth-Marie-José-Marguerite-Astrid" ismindeki Prensesin doğumunu büyük bir sevinçle haber aldım.

Bu mesut münasebet vesilesiyle zatı haşmetpenahilerine karşı daima beslediğim muhabbeti ve yüksek hürmetimi beyan eylerim, halis ve çok kıymetli dostum.

Gazi M. Kemal

Ankara, 30 Kânunusani [Ocak] 1928

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari 60'tan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.427.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den, Belçika Kralı Haşmetlu Birinci Albert Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

İKİ ADET İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(6 ŞUBAT 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/57
Tezkere

Ankara
6.2.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

4.2.928 tarih ve 33/503/885 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Başvekâleti Celilenin muhtelif tarihlerde gelen tezkereleri üzerine düzeltilmesi veya kaybından dolayı tanzimi icap eden iki adet İstiklal Madalyası vesikası ile takdirname imzalanıp mühürlenmiş olmakla iadeten takdim kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 3'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

BEŞ MİLYON LİRALIK MADENİ PARALAR BASILMASI HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(6 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/58
Tarihi: 6.2.928

Başvekâlet'e

Yeniden beş milyon liralık madeni ufaklık paralar basılması ve çıkarılması izni-ne dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 4.2.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 4.2.1928 tarih ve 1/60/879 numaralı tezkere ile bildirilen 1207 numaralı kanunun tasdik olunmuş su-reti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 17-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Ata-türk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okun-muştur.

BEŞ MİLYON LİRALIK MADENİ PARALAR BASILMASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(6 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/58
Tarihi: 6 Şubat 1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 4.2.1928 tarih ve 1/60/879 numaralı tezkereye:

Yeniden beş milyon liralık madeni ufaklık paralar basılması ve çıkarılması izni-ne dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 4.2.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1207 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 17-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

TİREBOLULU ASKER AHMET'İN AFFI HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(6 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/62
Tarihi: 6.2.928

Başvekâlet'e

Tirebolulu asker Ahmet'in affına dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 4.2.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 4.2.1928 tarih ve 1/58/876 numaralı tezkere ile bildirilen 1202 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 12-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

TİREBOLULU ASKER AHMET'İN AFFI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(6 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/62
Tarihi: 6 Şubat 928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 4.2.1928 tarih ve 1/58/876 numaralı tezkereye:

Tirebolulu asker Ahmet'in affına dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 4.2.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1202 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi A: IV-4-a, D: 52-1, F: 12-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

MEHMET BAHATTİN'İN CEZASININ ALTIDA BİRİNİN AFFI HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(6 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/63
Tarihi: 6 Şubat 928

Başvekâlet'e

İki buçuk sene hapse mahkûm Mehmet Bahattin'in cezasının altıda birinin affına dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 4.2.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 4.2.1928 tarih ve 1/57/877 numaralı tezkere ile bildirilen 1201 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 11-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

MEHMET BAHATTİN'İN CEZASININ ALTIDA BİRİNİN AFFI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(6 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/63
Tarihi: 6 Şubat 928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 4.2.1928 tarih ve 1/57/877 numaralı tezkereye:

İki buçuk sene hapse mahkûm Mehmet Bahattin'in cezasının altıda birinin affına dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 4.2.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1201 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 11-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

DÖRT KITA İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(12 ŞUBAT 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
12.2.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

10.2.1928 tarih ve kanunlar kalemi 8/963/1587 numaralı tezkereleri cevabıdır.

Düzeltilmesi veya kaybı dolayısıyla tanzimi icap eden dört kıta İstiklal Madalyası vesikası tasdik olunarak ekte ve iadeten takdim kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 9'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

YOL MÜKELLEFİYETİ KANUNU'NUN 7. MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(14 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/75
Tarihi: 14 Şubat 928

Başvekâlet'e

Yol Mükellefiyeti Kanunu'nun yedinci maddesinin değiştirilmesine dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 13.2.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 13.2.1928 tarih ve 1/77/964 numaralı tezkere ile bildirilen 1208 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 18-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

YOL MÜKELLEFİYETİ KANUNU'NUN 7. MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(14 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/75
Tarihi: 14 Şubat 928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C.13.2.1928 tarih ve 1/77/964 numaralı tezkereye:

Yol Mükellefiyeti Kanunu'nun yedinci maddesinin değiştirilmesine dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 13.2.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1208 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 18-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

TÜRK DEMOKRASİSİ HAKKINDA *LE MATIN* GAZETESİ MUHABİRİNE DEMEÇ*

(20 ŞUBAT 1928)[1]

Son zamanda çıkan söylentilere göre Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa tehlikeli bir hastalığa yakalandı. Hatta bazı gazeteler, sokakta bir baygınlık geçirdiği ve yaşamının tehlike içinde olduğunu yazdılar.

Türkiye'deki muhabirimiz Ankara'ya yaptığı bir ziyaret sırasında, yeni Türkiye'nin diktatörüyle[2] bir görüşme fırsatına sahip oldu ve bir röportaj yaptı.

Ankara, Mart - Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey, birkaç gece evvel iki yüz metre yükseklikten Ankara'ya hâkim diplomatik mahalle Çankaya'daki zarif köşkünde bir resmi kabul tertip etti. Bu resmi kabulde sefirler, vekiller, mebuslar, Cumhuriyet'in yüksek bürokratları, oldukça dekolte Batılı giysiler içinde kadınlar hazır bulundular.

Bu manzara, beş yıl önce aynı tepeyi görenler için tuhaf görünüyordu. Asya'nın sefil bir ilçesinin kenarında, Roma taşlarından yapılmış Bizans kaleleriyle çevrili çıplak, ıssız bir yerdi.

Geceyarısı olduğunda orkestradan milli marş duyuldu ve yeni payitahtın kurucusu, Türk Devleti'nin Reisi Mustafa Kemal salona girdi.

Onun hakkında çok şey yazıldı. Ben sadece kendi adıma şunu söyleyeyim ki, onun bakışları, sözleri, etrafında bulunanlar üzerinde büyüleyici bir tesir uyandırıyor. Kendisinden hayranlık ve coşkuyla bahseden dostlarını ve çalışma arkadaşlarını görünce, bunu daha iyi anlıyorsunuz.

Diktatör[2] *bana* "Gazetelerin öleceğimden bahsetmelerine pek şaşırdım" *dedi.* "Görüyorsunuz ki, sıhhatim iyi. Ölüme doğru en çok atılanlardan biriyim. Zira kurşun ve gülle yağmuru altında birçok muharebelere iştirak ettim. Hatta ölüm bir defa

* *Le Matin*, 7 Mart 1928, s.1. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 8 Mart 1928, Numara: 2397, s.1 ve 9 Mart 1928, Numara: 2398, s.1 ve 12 Mart 1928, Numara: 2401, s.1; *Cumhuriyet*, 9 Mart 1928, Numara: 1379, s.1 ve 12 Mart 1928, Numara: 1382, s.1; *Vakit*, 9 Mart 1928, Numara: 3656, s.1 ve 12 Mart 1928, Numara: 3659, s.1-2; *Akşam*, 9 Mart 1928, Numara: 3380, s.1 ve 12 Mart 1928, Numara: 3383, s.1: *İkdam*, 12 Mart 1928, Numara: 11096, s.1; *Hizmet*, 12 Mart 1928, Numara: 975, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III*, Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, Ankara, 1954, s.80-81. *Le Matin*'deki Fransızca Metin Ali Rıza Taşdelen tarafından Türkçeye çevrilmiş, Türkçe gazetelerdeki eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Le Matin*'de görüşmenin açık tarihi yer almamaktadır. Ancak haberin girişinden, görüşmenin Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey ve eşinin 20 Şubat 1928 günü verdiği resepsiyonda gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bkz. Prof. Dr. Utkan Kocatürk, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s.409. (Y.N.)

2 *Le Matin*'deki "Diktatör" sözcüğü, Türk gazetelerinde "Gazi Mustafa Kemal Hazretleri" şeklinde çevrilmiş. (Y.N.)

kalbimin yanından sıyırarak geçti. Fakat kalbimin üzerinde bir saat vardı ve bu saat gülle parçasının şiddetini kesti. Kendimi fena hissetmiyorum, kuvvetim yerinde ve ölmeye hiç niyetim yoktur.

Memleketimizin toplumsal gelişmesi ve demokratlaştırılması için sarf ettiğimiz gayretin Fransa'da anlaşılmasını istiyorum.

Fransız İnkılabı bütün cihanda hürriyet ruhu estirdi ve cihanı aydınlatan bir güneş tesiri yaptı. İnsanlık bununla büyüdü ve kendi kuvvetinin farkına vardı. Fransız İnkılabı bir temel ve kaynak halinde duruyor, fakat insanlık o zamandan beri ilerlemeler kaydetti. Türk demokrasisi bir asır arayla demokrasiniz tarafından açılan yolu takip etti; fakat kendine has bir gelişme gösterdi. Zira her millet, toplumsal muhitinin icaplarına, dahili vaziyetine ve o ihtilalin vuku bulduğu zamana göre inkılabını yapar. Bu, her zaman ve her memlekette aynen tekerrür eden bir hadise değildir."

Ve Türkiye Cumhurbaşkanı bir an düşündükten sonra her kelimeyi tartarak devam etti:

"Doğru, milletler ve demokrasiler işbirliği yapabilirler, yapmalılar. Fakat bu işbirliği ancak tek bir gayeye yönelik olduğu zaman faydalı ve mümkündür: Barış. Bunu anlayamayanlar gerçekleştirdiğimiz eser hakkında hüküm veremezler."

ANKARA TÜRK OCAĞI DERNEK REİSİ MÜNİR BEY'E TEŞEKKÜR*

(22 ŞUBAT 1928)[1]

Geçen hafta Cuma günü şehrimiz Türk Ocağı'nın senelik derneği toplanmıştı. Toplantıda Ocağın tazimkârane hissiyatının Reisicumhur Hazretleri'yle Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım ve Başvekil İsmet Paşalar Hazretlerine arzı kararlaştırılmıştı.

Reisicumhur Hazretleri Ocağın tazimat arzına aşağıdaki cevap ile karşılık vermişlerdir:

Ankara Türk Ocağı Dernek Reisi Münir Beyefendi'ye

C. Hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 22 Şubat 1928, Numara: 2382, s.2. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetede telgrafın tarihi yer almamaktadır. 22 Şubat 1928, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

BAZI DAİRELERİN BÜTÇELERİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(27 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/104
Tarihi: 27.2.1928

Başvekâlet'e

Bazı dairelerin 1927 mali senesi bütçelerine ek ve fevkalade tahsisat verilmesine ve bazı dairelerin bütçelerinin devredilmesine dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 25 Şubat 1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu Meclis Riyaseti'nden gelen 25.2.1928 tarih ve 1/113/1065 numaralı tezkere ile bildirilen 1210 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 20-9'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

BAZI DAİRELERİN BÜTÇELERİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(27 ŞUBAT 1928)

Numarası: 4/104
Tarihi: 27.2.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 25.2.1928 tarih ve 1/113 /1065 numaralı tezkereye:

Bazı dairelerin 1927 mali senesi bütçelerine ek ve fevkalade tahsisat verilmesine ve bazı dairelerin bütçelerinin devredilmesine dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 25 Şubat 1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1210 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 20-9'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İSTANBUL HİMAYEİ ETFAL CEMİYETİ HEYETİ MERKEZİYESİ KONGRESİ REİSİ RIZA NURİ BEY'E*

(28 ŞUBAT 1928)[1]

Himayei Etfal Cemiyeti[2] *İstanbul Heyeti Merkeziyesi Kongresi Riyaseti'nden çekilen tazimat telgraflarına aşağıdaki cevaplar gelmiştir:*

İstanbul Himayei Etfal Cemiyeti Kongresi Reisi Rıza Nuri Bey'e

C. Hakkımda gösterilen hissiyata teşekkürler beyan ve muvaffakiyetler temenni eylerim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *İkdam*, 28 Şubat 1928, Numara: 11083, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetede telgrafın tarihi yer almamaktadır. 28 Şubat 1928, telgrafın *İkdam*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Çocuk Esirgeme Kurumu. (Y.N.)

İZMİR ESNAF VE AHALİ BANKASI KURUCU GENEL KURULU REİSİ VALİ KÂZIM PAŞA'YA TEŞEKKÜR*

(28 ŞUBAT 1928)[1]

Birkaç gün evvel güzel İzmir'imizin en kuvvetli ve en feyizli eserlerinden biri olan Esnaf ve Ahali Bankası'nın Kurucu Genel Kurulu toplanmıştı. Bu toplantıda Genel Kurul, Cumhuriyet'in büyük kurucusu, Türk tarihinin en yüksek kahramanı Gazi Reisicumhur'umuz hakkında fevkalade tazimkârane tezahüratta bulunmuş ve sonsuz tazimatın Gazi Hazretleri'ne bildirilmesi kararlaştırılmıştı.

Bu iktisat abidesini meydana getirenlerin başında bulunan pek muhterem valimiz Kâzım Paşa Hazretleri, Genel Kurul'un sonsuz tazimatını telgrafla Gazi Hazretleri'ne arz eylemişlerdi.

Bu kere büyük mürşidimiz Gazi Hazretleri verdikleri cevapla banka hakkında bolca iltifat buyurmakta ve muvaffakiyetin devamı temennilerinde bulunmaktadırlar. Gazi Hazretleri'nin İzmir'imizin bu iktisat abidesi hakkındaki iltifatları, teveccühleri en yüksek şevk ve gayret vesilemiz olacaktır. Cevabı aşağıda iftiharla sütunumuza alıyoruz:

İzmir Esnaf ve Ahali Bankası Kurucu Genel Kurulu Reisi
Vali Kâzım Paşa Hazretleri'ne

C. İzmir Esnaf ve Ahali Bankası'nın tesisi hususundaki karar ve faaliyet memnuniyete sebep oldu. Fiiliyat sahasında da muvaffakiyetin devamını temenni ile heyctin hakkımda gösterdiği hissiyata teşekkürler beyan eylcrim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Yeni Asır*, 28 Şubat 1928, Numara: 6864, s.2. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetede telgrafın tarihi yer almamaktadır. 28 Şubat 1928, telgrafın *Yeni Asır*'da yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

PİYADE YÜZBAŞI BALIKESİRLİ MUSTAFA SABRİ BEY'İN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(28 ŞUBAT 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
2/109

Ankara
28.2.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

28.2.1928 tarih ve 33/626 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Piyade Yüzbaşı Balıkesirli Mustafa Sabri Bey'e ait olup, kaybı dolayısıyla tanzim kılınan 1498 numaralı İstiklal Madalyası vesikası mühürlenip imzalanarak ekte iade kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 4'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

SEFERBERLİK KANUNU HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(6 MART 1928)

Numarası: 4/114
Tarihi: 6.3.928

Başvekâlet'e

Seferberlik hakkında olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 5.3.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 5.3.1928 tarih ve 1/85/1107 numaralı tezkere ile bildirilen 1211 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 21-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

SEFERBERLİK KANUNU HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(6 MART 1928)

Numarası: 4/114
Tarihi: 6.3.928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 5.3.1928 tarih ve 1/85/1107 numaralı tezkereye:

Seferberlik hakkında olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 5.3.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1211 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 21-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

SANAYİİ NEFİSE MENSUPLARINA TEŞEKKÜR*

(8 MART 1928)[1]

Sanayii Nefise[2] Akademisi'nin 46. yıldönümü münasebetiyle Akademi Talebe Cemiyeti'nden Reisicumhur Hazretleri'ne, Başvekil Paşa Hazretleri'ne ve Maarif Vekili Necati Bey'e çekilen ve tazimat arzını içeren telgraflara aşağıdaki cevaplar alınmıştır:

Sanayii Nefise mensuplarının hakkımda gösterdikleri samimi hissiyata teşekkür beyan ve muvaffakiyetler temenni eylerim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet*, 8 Mart 1928, Numara: 745, s.3. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.
1 Gazetede telgrafın tarihi yer almamaktadır. 8 Mart 1928, telgrafın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)
2 Güzel Sanatlar. (Y.N.)

KIZININ ÖLÜMÜ ÜZERİNE JAPON İMPARATORU'NA TAZİYE*

(12 MART 1928)

Ankara, 12 (AA) - Geçende bir kızı vefat eden Japonya İmparatoru Hazretleri'ne Reisicumhurumuz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri tarafından aşağıdaki telgraf çekilmiştir:

Haşmetlilerinin kızının acı kaybı haberiyle fevkalade üzgün olarak en samimi taziyetlerimin kabulünü rica eylerim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 13 Mart 1928, Numara: 1383, s.1; *Vakit*, 13 Mart 1928, Numara: 3660, s.1; *İkdam*, 13 Mart 1928, Numara: 11097, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V.* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.160. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

HARİCİYE VEKÂLETİ'NE ŞÜKRÜ KAYA BEY'İN VEKÂLET ETMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(14 MART 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Katibi Umumiliği
Adet
Tel

Ankara
14.3.1928

Başvekâlet Canibi Samisine

14.3.1928 tarih ve 6/1242 numaralı tezkereci devletleri cevabıdır.

Delege heyeti riyaseti vazifesiyle Tahdidi Esliha Konferansı'na[1] gidecek olan Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi'nin dönüşüne kadar söz konusu vekâlet işlerinin Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Beyefendi tarafından vekâleten yürütülmesi uygun görülmüştür, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi A: IV-9, D: 57, F: 14'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Silahsızlanma Konferansı. Milletler Cemiyeti, 1926 yılında genel bir silahsızlanma konferansı hazırlamak üzere Silahsızlanma Konferansı Hazırlık Komisyonu kurmuştur. Türkiye, bu komisyona 1928 Mart'ında çağrılmıştır. (Y.N.)

POSTA KANUNU HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(15 MART 1928)

Numarası: 2/113
Tarihi: 15.3.1928

Başvekâlet'e

Posta Kanunu'nun 31. maddesi yerine geçip, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 5.3.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 5.3.1928 tarih ve 2/31/1108 numaralı tezkere ile bildirilen 1212 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 22-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

POSTA KANUNU HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(15 MART 1928)

Numarası: 428/113
Tarihi: 15.3.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 5.3.1928 tarih ve 2/31/1108 numaralı tezkereye:

Posta Kanunu'nun 31. maddesi yerine geçip, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 5.3.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1212 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 22-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

MENTEŞE MEBUSU TEVFİK RÜŞTÜ BEY'İN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(17 MART 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/129

Ankara
17.3.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

14.3.1928 tarih ve 8/705/1291 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Kırmızı-yeşil şeritli İstiklal Madalyası'yla taltifi kararlaştırılmış Menteşe Mebusu Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi'ye ait vesika tasdik olunarak ekte iade kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 5'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN YUNANİSTAN SEFİRİ JEAN PAPAS'IN NUTKUNA CEVAP*

(29 MART 1928)

Ankara, 29 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün saat 15'te Yunan Sefiri Mösyö Papas'ı resmi surette kabul buyurmuşlardır. Yeni sefir itimatnamesini takdim ile aşağıdaki nutku irat eylemiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Ankara, 29.3.1928

Elçi Hazretleri,

Yunan Reisicumhuru Hazretleri'nin zatıâlilerini nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin eylediklerini bildiren mektuplarını memnuniyetle aldım. Selefinize ait vedanameyi de alıyorum.

Mesainizi, Türkiye ile Yunanistan arasında siyasi ve iktisadi sahalarda mevcut birçok münasebetlerin gelişmesine hasredeceğiniz hakkındaki sözlerinizden memnun oldum.

Yüksek vazifenizin yapılmasında, benim ve Cumhuriyet hükümetinin her türlü kolaylığına mazhar olacağınıza emin olabilirsiniz.

İki memleket arasındaki dostluk münasebetlerinin kuvvetlenmesi bizim de arzumuza uygundur. Mesainizle bu münasebetlerin gelişmesine hizmet etmek hususunda gösterdiğiniz ümidin tamamıyla tahakkukunu temenni ederim.

Yunan Reisicumhuru Hazretleri'nin saadetlerini ve Yunan milletinin saadet ve refahını çok samimiyetle dilerim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.383-384; *Cumhuriyet*, 30 Mart 1928, Numara: 1398, s.1, 4; *Milliyet*, 30 Mart 1928, Numara: 765, s.2; *Vakit*, 30 Mart 1928, Numara: 3675, s.1-2; *İkdam*, 30 Mart 1928, Numara: 11112, s.3, *Ayın Tarihi*, c.16, 1928, Numara: 48-50, s.3256-3257. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.47. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN DANİMARKA SEFİRİ MOHR'UN NUTKUNA CEVAP*

(29 MART 1928)

Ankara, 29 (AA) - Yeni Danimarka Ortaelçisi Mösyö Mor[1] *bugün saat 16'da Çankaya'da alışılmış merasimle Reisicumhur Hazretleri tarafından kabul buyurularak itimatnamesini takdim etmiştir. Yeni elçi aşağıdaki nutku irat eylemiştir:*

[...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Sefir Hazretleri, hükümdarınız Haşmetlû Danimarka ve İzlanda Kralı Hazretleri'nin zatıâlilerini nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin buyurduklarını bildiren itimatnameyi elinizden memnuniyetle alıyorum. Haşmetlû Kral Hazretleri'nin şahsım ve Türk milleti hakkında ifade eyledikleri halisane temennilerden pek mütehassis olarak kendilerine karşı beslediğim samimi hissiyatın tercümanı olmanızı rica ederim.

Sefir Hazretleri, Cumhuriyet hükümetiyle Türk milletinin iki memleket arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan itimat ve dostluk münasebetlerinin devam ettirilmesine büyük bir kıymet atfetmekte olduklarına ve Haşmetlû Kral Hazretleri'nin bu konudaki hissiyatının hissiyatıma tamamen uymakta bulunduğuna kani olabilirsiniz. Hükümdarınızın kendilerini Türkiye'de temsil için zatı asilanelerini seçmiş olmaları bilhassa memnuniyetime sebep olmuştur. Yüksek vazifenizin yapılması sırasında daima desteğime ve Cumhuriyet hükümetinin seri yardımına nail olacağınıza emin olabilirsiniz. Haşmetlû Kral Hazretleri'nin şahsi saadetleri ve Danimarka ve İzlanda milletlerinin refahı ve yükselmesi temennileriyle zatıâlilerine hoş geldiniz derim.

* *Cumhuriyet*, 30 Mart 1928, Numara: 1398, s.4; *Milliyet*, 30 Mart 1928, Numara: 765, s.2; *Vakit*, 30 Mart 1928, Numara: 3675, s.2; *İkdam*, 30 Mart 1928, Numara: 11112, s.3; *Ayın Tarihi*, c.16, Numara: 48-50, 1928, s.3256-3257. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.48. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Danimarka Sefiri Otto Carl Mohr. (Y.N.)

MÜHENDİS MEKTEBİ MEZUNLARINA AVANS VERİLMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(31 MART 1928)

Numarası: 4/141
Tarihi: 31.3.928

Başvekâlet'e

Mühendis Mektebi'nden çıkacak efendilere ikişer yüz lira avans verilmesi iznine dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 31.3.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 31.3.1928 tarih ve 1/99/726/1237 numaralı tezkere ile bildirilen 1216 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 26-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

MÜHENDİS MEKTEBİ MEZUNLARINA AVANS VERİLMESİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(31 MART 1928)

Numarası: 428/141
Tarihi: 31.3.928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 31.3.1928 tarih ve 1/99/726/1237 numaralı tezkereye:

Mühendis Mektebi'nden çıkacak efendilere ikişer yüz lira avans verilmesi iznine dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 31.3.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1216 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 26-2'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İZMİR VE CİVARINDAKİ DEPREMLER DOLAYISIYLA İZMİR VİLAYETİ'NE TAZİYE*

(1 NİSAN 1928)

Ankara, 1 (AA) - Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri İzmir Vilayeti'ne aşağıdaki telgrafnameyi çekmişlerdir:

3/144

İzmir Vilayeti'ne

İzmir ve havalisindeki zelzeleleri ve verdiği hasarları üzüntülerle öğrendim. Güzel şehrimizin ve aziz hemşerilerimin ıstıraplarına büyük bir alaka ve samimi bir hassasiyetle iştirak ederim. Memleketin her tarafından üzüntü ve ıstıraplara iştirak haberleri alıyorum. Bu müşterek ıstırap ve hassasiyet eseri teselli sebebidir. Vefat edenlerin ailelerine taziyetlerimin ve yaralılara hislerimin bildirilmesini rica, felaketzedelerden en muhtaçların en acil ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere on bin lira takdim ediyorum.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-8-1, D: 52-1, F: 46'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. *Hâkimiyeti Milliye,* 2 Nisan 1928, Numara: 2419, s.1; *Cumhuriyet,* 2 Nisan 1928, Numara: 1401, s.1; *Milliyet,* 2 Nisan 1928, Numara: 768, s.1; *Vakit,* 2 Nisan 1928, Numara: 3677, s.2; *İkdam,* 2 Nisan 1928, Numara: 11115, s.1; *Yeni Asır,* 2 Nisan 1928, Numara: 6891, s.3. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.537. Cumhurbaşkanlığı Arşivi'ndeki eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz, *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Güler Kızılelma ve diğer eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

YEDİ İSTİKLAL MADALYASI VE İKİ TAKDİRNAME TANZİMİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(3 NİSAN 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
3.4.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

2.4.928 tarih ve 8/734 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Başvekâleti Celilenin bildirimi üzerine düzeltilmesi veya kaybı dolayısıyla tanzimi icap eden yedi adet İstiklal Madalyası vesikası ile iki kıta takdirname imzalanıp mühürlenerek iade kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 6'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İZMİR DEPREMİ ÜZERİNE DEVLET ADAMLARINDAN GELEN TAZİYE TELGRAFLARINA TEŞEKKÜR*

(5 NİSAN 1928)

Tel. Ankara, 5.4.1928

Macaristan Kraliyeti Hükümet Naibi Mösyö Horti Cenapları'na

İzmir felaketinden dolayı gerek şahsı âlileri ve gerek Macar milleti namına gösterilen dostluk eserlerinden fevkalade mütehassis olarak teşekkürlerimin kabulünü rica ederim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Felâketler ve taziyetler'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.287-288; *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1928, Numara: 1408, s.2; *İkdam*, 9 Nisan 1928, Numara: 11122, s.3; *Anadolu*, 9 Nisan 1928, Numara: 4056, s.1. Ayrıca bkz. Zeki Arıkan, *İzmir Basınından Seçmeler 1923-1938*, c.2, 1. Kitap, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, Ocak 2003, s.180. Aynı telgrafın "Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Calvin Coolidge'ye" çekilen 5 Nisan 1928 tarihli örneği için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, 1993, s.194. "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı Merkezi İcra Komitesi Reisi Kalinin'e" çekilen 7 Nisan 1928 tarihli örneği için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, 2001, s.142; *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1928, Numara: 1408, s.2; *İkdam*, 9 Nisan 1928, Numara: 11122, s.3; *Anadolu*, 9 Nisan 1928, Numara: 4056, s.1; ayrıca bkz. Zeki Arıkan, *age*, s.179. "Şehinşâhı İran Rıza Şah Pehlevi'ye" çekilen 10 Nisan 1928 tarihli örneği için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, 2001, s.454; *Hâkimiyeti Milliye*, 13 Nisan 1928, Numara: 2430, s.1; *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1928, Numara: 1412, s.2; *Milliyet*, 13 Nisan 1928, Numara: 779, s.4; *İkdam*, 13 Nisan 1928, Numara: 11126, s.3. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

AKSEKİ TİCARET BANKASI UMUMİ HEYET REİSİ HASAN FEHMİ BEY'E TEŞEKKÜR*

(8 NİSAN 1928)[1]

Akseki Ticaret Bankası'nın ilk mali senesi münasebetiyle Reisicumhurumuz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'yle Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne ve İktisat Vekili Rahmi Beyefendi'ye çekilen tazimat telgraflarıyla cevapları aşağıdadır:

[...]

Akseki Ticaret Bankası Umumi Heyet Reisi Hasan Fehmi Bey'e

C. Hakkımda gösterilen hissiyata teşekkürle muvaffakiyetler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hizmet*, 8 Nisan 1928, Numara: 996, s.2. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetede telgrafın tarihi yer almamaktadır. 8 Nisan 1928, telgrafın *Hizmet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

EMEKLİ TOPÇU BİRİNCİ MÜLAZIM MUHİTTİN EFENDİ'NİN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(17 NİSAN 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tezkere
4/167

Ankara
17.4.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

16.4.1928 tarih ve 8/817 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Emekli Topçu Birinci Mülazım İstanbullu Ali Galip oğlu Muhiddin Efendi'ye ait 721 numaralı İstiklal Madalyası vesikası mühürlenip imzalanmış olmakla ekte ve iadeten takdim kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 7'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

BİNBAŞI ZİYAEDDİN BEY'İN TEŞEKKÜRNAMESİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(17 NİSAN 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyeseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tezkere
4/168

Ankara
17.4.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

16.4.1928 tarih ve 8/818 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Çatalca Mevkii Müstahkemi Hadımköy Hastanesi Sertabibi Binbaşı Ziyaeddin Bey'e ait olup, kaybından dolayı tanzim edilen ve tasdik için gönderilen teşekkürname imza edilmiş olmakla ekte ve iadeten tasdik kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 8'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

PRENS TOMISLAV'IN DOĞUMU DOLAYISIYLA SIRP, HIRVAT, SLOVEN KRALI BİRİNCİ ALEXANDRE'I TEBRİK*

(24 NİSAN 1928)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Sırp, Hırvat, Sloven Kralı Birinci Alexandre Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Muhterem eşleri Haşmetli Kraliçe Hazretleri'nin Tomislav diye isimlendirilen bir prensi salimen dünyaya getirdiklerini bildiren mektubunuzu büyük bir sevinçle aldım.

Bu mesut vakanın zatı haşmetaneleriyle Kraliçe Hazretleri'nde, Sırp, Hırvat ve Sloven milletinde hasıl ettiği saadete iştirak ettiğimden emin olmanızı rica eder ve bu vesile ile zatı haşmetpenahilerine karşı daima beslediğim sonsuz muhabbeti ve yüksek hürmeti büyük bir sevinçle teyit eylerim, halis ve çok kıymetli dostum.

Bin dokuz yüz yirmi sekiz senesi Nisan ayının ...[1] günü Ankara'da yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Yugoslavya, Tebrik ve Teşekkürler'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.270-271.

1 Mektubun müsveddesi 24.4.1928 günü kaleme alınmıştır. Ama mektubun aslına da bu tarihin konulup konulmadığı belli değildir. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

23 NİSAN BAYRAMI SEBEBİYLE GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(24 NİSAN 1928)

Ankara, 24 (AA) - Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumiliği'nden: Reisicumhur Hazretleri 23 Nisan Bayramı münasebetiyle birçok zevattan, valilerden ve kumandanlardan, müesseselerden ve cemiyetlerden aldıkları tebriknamelerden fevkalade mütehassis olmuşlar ve memnuniyet ve teşekkürlerinin bildirilmesine Anadolu Ajansı'nı aracı kılmışlardır.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 25 Nisan 1928, Numara: 2442, s.1; *Vakit*, 25 Nisan 1928, Numara: 3700, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.275. Eski yazı metinler Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İRAN ŞEHİNŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'YE*

(25 NİSAN 1928)

Tel. Ankara, 25.4.1928

Zatı haşmetpenahilerinin taç giymesinin yıldönümü münasebetiyle samimi tebriklerimi ve şahsi saadetleri ile İran milletinin refah ve ikbali hakkındaki temennilerimi kabul buyurmalarını rica eylerim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.455.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den, Alâ Hazreti Akdesi Hümayun Şehinşahı İran Rıza Şah Pehlevi'ye" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

PARASIZ YATILI TALEBENİN MECBURİ HİZMETLERİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(8 MAYIS 1928)

8.5.928

Başvekâlet'e

Parasız yatılı talebenin mecburi hizmetlerine dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 5.5.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 6.5.1928 tarih ve 1/211 numaralı tezkere ile bildirilen 1237 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 7-3'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

PARASIZ YATILI TALEBENİN MECBURİ HİZMETLERİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(8 MAYIS 1928)

Numarası: 2/166
Tarihi: 8.5.928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 6.5.1928 tarih ve 1/211 numaralı tezkereye:

Parasız yatılı talebenin mecburi hizmetlerine dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 5.5.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1237 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 7-3'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

HAYVANLARIN SAĞLIK ZABITASI HAKKINDAKİ KANUN ÜZERİNE BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(9 MAYIS 1928)

9.5.928

Başvekâlet'e

C. 6.5.1928 tarih ve 1/20 numaralı tezkereye:

Hayvanların sağlık zabıtası hakkında olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 3.5.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği Meclis Riyaseti'nden gelen 6.5.1928 tarih ve 1/20 numaralı tezkere ile bildirilen 1234 numaralı kanunun tasdik olunmuş sureti yayımlanması ve ilanı için ekte gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 4-7'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

HAYVANLARIN SAĞLIK ZABITASI HAKKINDAKİ KANUN ÜZERİNE MECLİS'E TEZKERE*

(9 MAYIS 1928)

Numarası: 4/202
Tarihi: 9.5.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne

C. 6.5.1928 tarih ve 1/20 numaralı tezkereye:

Hayvanların sağlık zabıtası hakkında olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 3.5.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1234 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-4-a, D: 52-1, F: 4-7'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İSTANBUL'U ZİYARET HAKKINDA ŞEHREMİNİ MUHİDDİN BEY'E*

(16 MAYIS 1928)

Şehremini Muhiddin Bey dün Ankara'dan şehrimize dönmüştür.

Cemiyeti Umumii Belediye'nin evvelki günkü toplantısında Birinci Reis Vekili Sabahaddin Ferid Bey'in teklifi üzerine Cemiyeti Umumii Belediye büyük kurtarıcımız Gazi Hazretleri'ne İstanbul halkının özlem ve hasretini arza ve bildirmeye Ankara'da Şehremini Muhiddin Bey'i memur etmişti.

Aldığımız malumata göre, Muhiddin Bey İstanbul şehri temsilcilerinin bu samimi ve candan gelen ve ruhi ve kalbi tezahürlerini ifade eden telgrafı Perşembe günü İstanbul treninin Ankara'dan hareketinden tam bir saat evvel, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey nezdinde iken almıştır.

Bunun üzerine derhal bir otomobile atlayarak Gazi Hazretleri'nin Çankaya'daki köşklerine gitmiş ve kurtarıcımız tarafından kabul edilmesini istirham eylemiş ve Türk vatanının büyük kurucusuna arz ve istirhamına memur bulunduğu İstanbul şehrinin hasret ve özlemini arz eylemiştir.

Dün Şişli'deki hanesinde ziyaret eden bir yazarımıza Gazi Hazretleri'nin şehrimizi teşrifleri istirhamına dair Şehremini Muhiddin Bey şu izahatı vermiştir:

-İstanbul Cemiyeti Umumii Belediyesi'nin İstanbul'umuzun Reisicumhur Hazretleri'ne hasret ve özlemini arz eden telgrafını alır almaz derhal köşklerine giderek Gazi Hazretleri'ne arz ettim. Buna karşı lütfen memnuniyet beyan ve teşekkür ettiler. Ve:

"Eğer Ankara'da kalmaklığımı icap ettirecek bir vaziyet olmazsa İstanbul'a geleceğim" *buyurdular ve istirhamlarımızı kabul ettiler.*

* *Milliyet*, 18 Mayıs 1928, Numara: 815, s.1. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

ŞEHİT YÜZBAŞI YUSUF EFENDİ'NİN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(17 MAYIS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tezkere
4/231

Ankara
17.5.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İstiklal Harbi şehitlerinden Yüzbaşı Yusuf Efendi namına düzeltilerek tanzim kılınıp tasdik için gönderilen 5162 numaralı İstiklal Madalyası vesikası mühürlenip imzalanmış olmakla ekte ve iadeten takdim kılındı, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 1 1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN BELÇİKA SEFİRİ LECLERQ'İN NUTKUNA CEVAP*

(19 MAYIS 1928)

Ankara, 19 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün Çankaya'daki köşklerinde yeni Belçika Sefiri Mösyö Leclerq'i resmi surette kabul buyurmuşlardır. Sefir Cenapları itimatnamesini takdim ile aşağıdaki nutku irat etmiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri bilmukabele şu nutku irat buyurmuşlardır:

Çankaya, Ankara, 19.5.1928

Sefir Hazretleri,

Hükümdarınız haşmetli Kral Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin eylediğini bildiren itimatnameyi memnuniyetle aldım. Mesainizin memleketlerimiz arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan dostane bağların sağlamlaştırılmasına yönelik olacağını sevinerek öğrendim.

Geçende imzalanmış mukavelenin Belçika ile Türkiye arasındaki münasebetlerin taşıdığı emniyet ve samimiyete delil olduğu hakkındaki fikrinize iştirak eylerim. Yüksek vazifenizin yapılmasında daima şahsi yardımıma ve Cumhuriyet hükümetinin samimi desteğine mazhar olacağınıza emniyet edebilirsiniz.

Haşmetli Kral Hazretleri'nin şahsi saadetleri ve Belçika'nın refah ve ikbali hakkında temenniler beyan eder ve zatıâlinize hoş geldiniz derim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Belçika. D.1. a.2, K. 2/13'ten Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.429-430; *Cumhuriyet*, 20 Mayıs 1928, Numara: 1449, s.4; *Vakit*, 20 Mayıs 1928, Numara: 3725, s.5. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.48-49. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

AFGANİSTAN KRALI EMANULLAH VE KRALİÇE SÜREYYA ŞEREFİNE VERİLEN ZİYAFETTE NUTUK*

(20 MAYIS 1928)

Ankara, 20 (AA) - Reisicumhur Hazretleri saat yirmi buçukta Kral ve Kraliçe Hazretleri şerefine yüz kişilik bir akşam ziyafeti vermişlerdir. Büyük Millet Meclisi Reisi, Başvekil, Heyeti Vekile üyeleri, Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumisi ve hükümet erkânı ziyafette bulunmuşlardır. Reisicumhur Hazretleri ziyafet esnasında aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Kral Hazretleri,

Türk milleti ve Cumhuriyet hükümeti ve ben, zatı hükümdarilerini ve Kraliçe Hazretleri'ni Türkiye'de görmekle pek ziyade sevinçli ve memnunuz.

Kâbil'den hareket buyurulduğu günden beri, hükümdarilerinin seyahati safhalarını büyük alaka ve iftiharla takip ediyor ve umumi bir özlem ve hasretle memleketimizi teşriflerini bekliyorduk.

Bugün kardeş Afgan milletini asil ve kıymettar şahıslarında temsil eden, has biraderim Kral Hazretleri'ni ve muhterem Kraliçe Hazretleri'ni hükümet merkezimiz Ankara'da Türk milleti ve Türk Devleti namına şahsen selamlamakla bahtiyarım.

Değerli konuklar,

Afgan milleti ile kökeni Orta Asya olan ecdadımız arasındaki münasebetler ve kardeşlik bağları pek kadimdir. Tarihin silinmez sayfaları o münasebetlerin ebedi hatıraları ile doludur.

İki kadim ve kahraman milletin bugünkü evlatları, bizler, uyanıklık vesilesi olan o sayfaları büyük alaka ile okumalıyız. Orada Afgan milletiyle Türk milletinin bir safta, yan yana, aynı gayeye yürüdüğü ve müşterek şanlar ve zaferler kazandığı görülecektir. Tarihin o ölümsüz kayıtları, bize kardeşlik hislerini ve bağlarını kıymetli bir müşterek miras olarak bırakmış olan Afganlı ve Türk büyükbabalarımızın, bugünkü siyasi sınırlarımızın haricindeki sahalarda dahi devletler kurmakta yekdiğerine halef ve selef olduklarını göstermektedir.

İşte, bugünkü Afgan ve Türk milletleri, sayısız asırların ve büyük kıtaların içine hatıralar ve ananeler salan büyük milletlerin evlatlarıdır.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 21 Mayıs 1928, Numara: 2468, s.1; *Cumhuriyet*, 21 Mayıs 1928, Numara: 1450, s.1-2; *Milliyet*, 21 Mayıs 1928, Numara: 817, s.1; *Vakit*, 21 Mayıs 1928, Numara: 3726, s.4; *İkdam*, 21 Mayıs 1928, Numara: 11164, s.1; *Aylın Tarihi*, Haziran 1928, c.16, Numara: 51, s.3374-3376. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.248-251. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

Aziz dostumuz Kral Hazretleri!

Tarihin ne garip tecellileri, dünya hadiselerinin ne manidar tesadüf ve benzerlikleri vardır. Zatı hükümdarileri, 1919'da kahraman Afgan milletinin başında olarak, Asya'nın ortasında bağımsızlık için mücadeleye atılırken, biz de aynı tarihte, burada, Avrupa'nın doğusunda bütün medeni cihanın gözleri önünde, bağımsızlık ve hürriyetimize vurulan darbelere göğüslerimizi siper ederek dövüşüyorduk.

Size ve bize çektirilen bunca elem ve ıstıraplardan bahse hacet yoktur. Yalnız, bağımsızlık ve hürriyet âşığı milletler için, o ıstırap anları, o ıstırap sebepleri, o ıstırap etkenleri, teyakkuz ve uyanıklık vesilesi olmak üzere daima hatırlanmalıdır.

Bağımsızlık ve hürriyetlerini her ne pahasına ve her ne karşılığında olursa olsun, ihlale ve sınırlamaya asla müsamaha etmemek; bağımsızlık ve hürriyetlerini bütün manasıyla korunmuş bulundurmak; ve bunun için icap ederse son ferdinin son damla kanını akıtarak insanlık tarihini şanlı bir misal ile süslemek; işte bağımsızlık ve hürriyetin hakiki mahiyetini, geniş manasını, yüksek kıymetini vicdanında idrak etmiş milletler için esasi ve hayati prensip... Ancak bu prensip uğrunda her türlü fedakârlığı her an yapmaya hazır ve kadir bulunan milletlerdir ki, medeni[1] insanlığın hürmet ve riayetine layık bir toplum olarak değerlendirilebilirler. Afgan milleti ve Türk milleti, bu iki kardeş millet, bu prensibin hakiki takipçileri olduklarını fiilen ispat ettiler.

Afgan milleti ile Türk milletinin tarihi olan kardeşlik bağlarını sağlamlaştıran ve kuvvetlendiren başlıca etkeni de, her iki milletin şerefli mevcudiyetleri ve yüksek mefkûreleri için bağımsızlık ve hürriyet prensibine aynı kuvvet ve imanla sarılmalarında aramalıdır.

Bağımsızlık ve itibarını cihana tanıtmak vasıf, liyakat ve kudretinde olan milletlerin, medeniyet yolunda da seri ve muvaffak adımlarla ilerlemek kabiliyetlerinin teslim olunması lazımdır. Gerçi bir toplumun zamanla kökleşmiş örf ve âdet, hissiyat ve anlayışı mühimdir. Bu itibarla, toplumlar, müteşebbis fertler üzerinde, adeta âmir ve hâkim bir tesir icra ederler. Fakat, fıtri kabiliyet ve liyakati gelişme ve yükselmeye mazhar olmuş milletler, medeniyetin bugünkü ilerlemelerinden feyiz ve ilham almış aydın evlatlarının sevki ve yol göstermesiyle, mazide kaybettikleri fırsatların doğurduğu gecikmeleri telafi çaresini bulmakta gecikmezler. Bu hususta topluma iyi yol göstermenin tesirli ve faydalı olduğunda şüphe yoktur.

Muhterem Kral Hazretleri!

Bu münasebetle pek ziyade haz ve takdirle takip etmekte ve gözlemekte olduğum bir hakikati arz etmeme müsaade buyurmanızı rica ederim. Zatı hükümdarileri asil Afgan milletinin başına geçer geçmez, yalnız millet ve memleketinize tam bağımsızlık kazandırmakla yetinmediniz. O güzel ve feyizli memleketinizde zamanın yıktığı şehirleri, bugünün ilerlemeleriyle orantılı bir surette canlandırmaya ve yükseltmeye başladınız. Devletinizin teşkilatını tanzim ettiniz. Cesur ve kahraman ordunuzu yeniden düzenlediniz ve sağlamlaştırdınız. Maarif işlerinde mühim adımlar attınız. Top-

1 "Medeni" sözcüğünün aslı olan ve *Hâkimiyeti Milliye* ve *Ayın Tarihi*'nde yer alan "mütemeddin" sözcüğü, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*'de yanlışlıkla "mütemadiyen" (devamlı olarak) şeklinde. (Y.N.)

lumsal hayatta hissedilir hamleler gösterdiniz. Bütün bu şuurlu ve nurlu[1] icraat ve faaliyet, ülkenizin ve milletinizin bayındırlık ve medeniyet sahasında layık olduğu yüksek mevkiye çıkma zamanının gecikmeyeceğinin teminatıdır.

Kral Hazretleri!

Medeni ve yenilikçi ıslahat yolundaki faaliyet ve mesainizin ne kadar huzur ve sükûn gerektirdiğini takdir ve buna mazhariyetinizi samimiyetle temenni ederim. Gerçi Afganistan'ın coğrafi vaziyeti ve bu sebeple devletinizin siyasi şartları mühim, ciddi ve naziktir. Tarih, bu ehemmiyet ve nezaketin, içinde bulunulan şartlar ve ahval ne olursa olsun, bir an nazarı dikkatten uzak tutulmamasını emretmektedir. Hatta vehim ve vesveseyle! Fakat hemen beyan etmeliyim ki, Afganistan'ın Hindukuş'u ile çetin ve sert tabiatı ve Afgan milletinin müspet zekâ, cesaret ve kahramanlığı ve bilhassa Afgan Devleti'nin mümtaz hükümdarının yüksek şahsiyeti, her türlü ihtimalin karşısında katiyet ve kudretle yükselen bir abidedir. Biz bunu biliyoruz ve kalbi hislerle takdir ediyoruz.

Kral Hazretleri!

Sizi ve milletinizi ve memleketinizi cidden seven Türk milletinin reisi olarak, samimen arz ederim ki, Afganistan'ın maddi ve manevi ilerleme ve yükselmesi yolundaki teşebbüslerinizin az zamanda hasıl olduğunu görmek, bizim başlıca emelimizdir. Muvaffakiyetinizin muhakkak olduğuna itimadımız katidir. Bu hususta bir kardeş millete tabiaten düşen vazife ve mükellefiyetleri, Türk Devleti, kudreti dairesinde yerine getirmeye koşmaktadır.

Afganistan'ın kıymetli hükümdarı Emanullah Hazretleri!

Geleceğin yüksek ufuklarından doğmaya başlayan güneş, asırlardan beri ıstırap çeken milletlerin talihidir! Bu talihin artık bir daha siyah bulutlara bürünmemesi, milletlerin ve onların öncülerinin ihtimam ve fedakârlığına bağlıdır.

Afgan Devleti'nin ve kudretli hükümdarının ve pek muhterem Kraliçe Hazretleri'nin yüksek talihi parlak olsun!..

1 Gazetelerdeki "nurlu" sözcüğü, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*'de yanlışlıkla "ruhlu" şeklinde. (Y.N.)

YİRMİ DÖRT ZATA AİT İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(21 MAYIS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/287

Ankara
21.5.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

17.5.928 tarih ve 8/1049 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 5.5.1928 tarihli toplantısında kırmızı ve beyaz şeritli İstiklal Madalyasıyla taltif edilen yirmi dört zata ait İstiklal Madalyası mühürlenip imzalanmış olmakla ekte ve iadeten takdim kılındı, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 12'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

UŞAK MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ ÜYELERİNİN İSTİKLAL MADALYALARI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(21 MAYIS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/258

Ankara
21.5.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

17.5.1928 tarih ve 6/1050 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 7.5.1928 tarihinde 72. toplantısının birinci celsesinde taşıdıkları beyaz şeritli İstiklal Madalyalarının kırmızıya çevrilmesi kararlaştırılan Uşak Müdafaai Hukuk Cemiyeti üyelerinden dört zata ait İstiklal Madalyası vesikası mühürlenip imzalanarak ekte ve iadeten takdim kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 13'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

SOFULUK KAZASI NÜFUS MEMURU ALİ GALİP EFENDİ'NİN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(23 MAYIS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Ankara
Kalemi Mahsus Müdüriyeti — 23.5.1928
Adet
4/247
Tezkere

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

21.5.1928 tarih ve 8/1097 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 19.5.1928 tarihli toplantısında kırmızı şeritli İstiklal Madalyasıyla taltif olunan Sofuluk Kazası Nüfus Memuru Ali Galip Efendi'ye ait 6202 numaralı İstiklal Madalyası vesikası mühürlenip imzalanmış olduğundan ekte ve iadeten takdim kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 14'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

MİLLETLERARASI RAKAMLARIN KABULÜNE DAİR KANUN HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(24 MAYIS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/264

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

20.5.1928 tarih ve 2/66 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Milletlerarası rakamların kabulüne dair olup, Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 20.5.1928 tarihli toplantısının birinci celsesinde kabul olunduğu bildirilen 1288 numaralı kanun yayımlanması ve ilanı için Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

24.5.1928

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane Arşivi'nden fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması)*, Türk Hava Kurumu, Ankara, 1999, s.233, 246. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İKİ ADET İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(26 MAYIS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/335
Tezkere

Ankara
26.5.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

24.5.1928 tarih ve 8/1169 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 21 ve 22 Mayıs 1928 tarihli toplantısında taşıdıkları beyaz şeritli İstiklal Madalyalarının kırmızıya çevrilmesi kararlaştırılan iki zata ait İstiklal Madalyası vesikaları mühürlenip imzalanmış olmakla ekte ve iadeten takdim kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-b, D: 76, F: 15'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İSTANBUL BAROSU RİYASETİ'NE TEŞEKKÜR*

(28 MAYIS 1928)[1]

İstanbul Barosu'nca tertip edilen avukatlar müsameresi dolayısıyla Reisicumhur Hazretleri'yle Adliye Vekâleti'ne tazimat arzı telgrafları çekilmişti. Bu telgraflara dün şu cevaplar gelmiştir:

İstanbul Barosu Riyaseti'ne

Hakkımda gösterilen samimane hissiyata teşekkür ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Milliyet*, 29 Mayıs 1928, Numara: 825, s.2; *İkdam*, 29 Mayıs 1928, Numara: 11172, s.2. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 28 Mayıs 1929, telgrafın geldiği tarihtir. (Y.N.)

AFGANİSTAN ELÇİSİ NEBİL BEY'İN VAZİFESİNİN SONA ERMESİ DOLAYISIYLA KRAL EMANULLAH HAN'A*

(30 MAYIS 1928)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Afganistan Kralı Gazi Emanullah Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Haşmetli nezdinizde fevkalade delege ve ortaclçi olarak vazife yapmakta bulunan Nebil Bey'in başka bir vazifeye tayini münasip görülmüş olmakla adı geçenin işbu büyük vazifesi sona ermiş bulunuyor.

Tam memnuniyetimi uyandıracak surette yüksek memuriyetini iyi yapmış ve yerine getirmiş olan adı geçenin zatı haşmetanelerinin ve Afganistan hükümetinin teveccühlerine mazhar olmuş bulunduğunu tahmin eder, verilmiş vazifesini yaptığı müddetçe hakkında esirgenmeyen lütufkârlıklardan kaynaklanan minnettarane hissiyatını arza ve göstermeye müsaade buyuracağınızı ümit eylerim.

Bu fırsattan memnuniyetle istifade ederek zatı haşmetanelerine karşı beslediğim yüksek takdirkârane hissiyatımı ve dostane teminatımı ve gerek yüksek şahıslarının saadeti ve gerek Afganistan'ın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimi yeniden teyit eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi sekiz senesi Mayıs ayının otuzuncu günü yazılmıştır.

Hariciye Vekili Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - MÜT. 5/95'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.41.

KURBAN BAYRAMI DOLAYISIYLA GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(1 HAZİRAN 1928)

Ankara, 1 (AA) - Riyaseticumhur Kâtibi Umumiliği'nden tebliğ edilmiştir:

Reisicumhur Hazretleri Kurban Bayramı münasebetiyle mebuslardan, kumandanlardan, valilerden, cemiyet ve müesseselerden ve birçok zevattan aldıkları tebriknamelerden kaynaklanan memnuniyet ve teşekkürlerinin bildirilmesine Anadolu Ajansı'nı aracı kılmışlardır.

* *Vakit*, 3 Haziran 1928, Numara: 3736, s.1. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İSTANBUL HALKININ TEZAHÜRATI HAKKINDA GAZETECİLERE DEMEÇ*

(5 HAZİRAN 1928)

İstanbul, 5 - Büyük Gazi'nin İstanbul'u teşrifleri münasebetiyle yapılan muazzam merasimi İzmit'ten itibaren takip etmiş olan yazarımız gözlemlerini ve izlenimlerini şu suretle naklediyor:

Bütün İzmit ayakta. [...] Reisicumhur Hazretleri trenin balkonunda göründüler. Alnına güneş vurmuş tunç bir heykel gibi durdular. Başlarını yavaşça öne doğru eğdiler, heyeti selamladılar. O sırada Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa vagona doğru yürüdü. Reisicumhur Hazretleri ilk defa Kâzım Paşa'nın elini sıktıktan sonra trenden indiler. İstanbul'dan giden heyet üyelerinin birer birer ellerini sıktılar, ilerlediler.

Gözleri, omuzlarındaki süngüler gibi parlayan Mehmetçiklerin önüne geldiler. Yüksek sesle:

"Merhaba askerler!" *dediler. Cevap olarak yer gök inledi. Yüzlerce asker bir ağızdan:*

"Merhaba Paşam!" dediler.

Reisicumhur Hazretleri yine yüksek sesle sordular:

"Nasılsınız, iyi misiniz arkadaşlar?"

Sanki yeniden iki bulut parçası çarpıştı:

"Varol Paşam!.."

Reisicumhur Hazretleri ilerlerken kumandanlardan birine dediler ki:

"Asker daha fazla burada bekleyerek yorulmasın, teşekkür ederim. Hemen emrediniz, kışlalarına dönsünler."

Gazi, askeri teftiş ettikten sonra, kendilerini ileriye doğru atmak için çırpınan küçük mektepli kızların yanına gittiler. Reisicumhur Hazretleri kucaklarında taşıdıkları çiçek demetlerini kendilerine doğru uzatan mektepli kızları okşadılar, sevdiler.

"Siz nasılsınız bakayım küçük yavrular!" *dediler. Kızlar, heyecan içinde, sevinç içinde:*

"Teşekkür ederiz, çok iyiyiz Paşam. Allah'tan onu isteriz ki, siz de daima çok iyi olasınız!.." dediler. [...]

* *İkdam*, 6 Haziran 1928, Numara: 11177, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 6 Haziran 1928, Numara: 2480, s.1-2; *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1928, Numara: 1463, s. 1; *Milliyet*, 6 Haziran 1928, Numara: 830, s.6; *Vakit*, 6 Haziran 1928, Numara: 3739, s.1-2. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.278-279. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

Saat on beş buçukta Gazi Hazretleri Haydarpaşa'ya ulaştılar. Reisicumhur Hazretleri redingot ve silindir şapka giymişlerdi. Şehreminimiz Muhiddin Bey, Gazi Hazretleri'ne bir buket takdim etti. Kadın Birliği ve Hilali Ahmer tarafından da buketler takdim edildi. Gazi Hazretleri karşılamada hazır bulunmakta olan Rus Sefiri Suriç Yoldaş ile bir an görüştüler ve saygı duruşunda bulunan kıtaların önünden geçtiler. Bu esnada fotomuhabirlerin makineleri ve sinemaları devamlı işlemekteydi. Reisicumhur Hazretleri Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri'yle bir otomobile bindiler ve Seryaver Rüsuhi Bey de aynı otomobilde olmak üzere hararetli tezahürat arasında Haydarpaşa'dan hareket ettiler. Ve arkadan otuz kadar otomobil ile karşılamacılar tarafından takip edildiler. Yollarda halkın devamlı alkışları arasında Üsküdar'ı teşrif ettiler. Burada iskelede hazır bulunmakta olan Söğütlü Yatı'na bindiler. [...] Söğütlü Yatı Beylerbeyi'ne doğru açılır açılmaz, Dolmabahçe önünde demirli bulunan harp gemilerinin topları gürledi. [...]

Gazi geçerken sanki bütün o gemileri dolduran binlerce halk denize atlamak istiyorlarmış gibi parmaklıklara sarılarak mendil sallıyorlar, haykırıyorlardı. Reisicumhur Hazretleri herkesi ayrı ayrı selamlıyor, mendilleri ile karşılık veriyorlardı. Reisicumhur Hazretleri Kâzım Paşa'ya dediler ki:

"Ne güzel, ne ulvi manzara!.. Herkes sevinçli, herkes çok heyecanlı... Çok memnunum, çok memnun kaldım."

Söğütlü Yatı'nda Gazi Hazretleri Meclis Reisimiz ve Dahiliye Vekilimizle görüşürlerken bilhassa güzergâhta görülen bütün İstanbul mektepleri talebelerinin kıyafetlerinin temizliği ve tavırlarının sadeliği ve nezaheti hakkında takdirler beyan buyurmuşlardır.

Bir aralık Meclis Reisimiz Reisicumhur Hazretleri'ne bazı şeyler söylemişlerdir. Gazi Hazretleri, "Gazeteciler duymasın" *diyerek yatta gazeteci olup olmadığını sormuşlardır. O sırada birkaç adım ötede bulunan gazeteciler Gazi Hazretleri'ne gösterilmiştir.*

Reisicumhur Hazretleri'nin gazetecileri lütfen hatırlamalarından ve bu suretle iltifatta bulunmalarından cesaret alarak Gazi Hazretleri'nden hislerinin ifade buyurulması istirham edilmiştir. Gazi Hazretleri, bu istirhamı lütfen kabul buyurarak şu beyanatta bulunmuşlardır:

"Bu manzara, milletimin kudretini, hissiyatını ve bilhassa azametini gösteriyor..."[1]

Reisicumhur Hazretleri, dün bir defa daha bütün İstanbul'un kendileri için nasıl tek bir kalp halinde çarptığını gördüler.

[...] Yat Dolmabahçe'ye doğru yaklaştı. Yatı birçok motor takip etmekteydi. Dolmabahçe sahilleri on binlerce insan, mektepliler ve askeri kıtalar ile dolu idi.

[...] Gazi Hazretleri nihayet Saray'a dahil oldular. Doğruca dairelerini teşrif buyurdular. Büyük Gazi İstanbulluların gösterdikleri heyecandan çok mütehassis oldular. Şüphe yok ki İstanbulluların duydukları heyecandan daha büyük bir heyecan

1 Cümle *Hâkimiyeti Milliye*'de şu şekildedir: "Bu manzara milletin hassasiyetinin azametini ve kudretini gösterir." (Y.N.)

duydular. Şehremini Muhittin Bey'e halkın candan gösterdiği tezahürattan büyük bir memnuniyet hissettiklerini bilhassa söylediler ve bir defa daha tekrar ettiler:

"Bugünkü gözlemlerim her zamanki gibi milletimin hassasiyetini, azametini, kudretini gösteren bir levhadır."

AFGANİSTAN KRALI EMANULLAH VE KRALİÇE SÜREYYA'YA TEŞEKKÜR*

(11 HAZİRAN 1928)[1]

İstanbul, 11 (Hususi muhabirimizden) - Afgan Kralı Emanullah Han Hazretleri'nden Reisicumhur Hazretleri'ne telsizle şu telgraf gelmiştir:

İhtiram ve samimiyetlerimizi takdim ederiz.

Emanullah - Süreyya

Gazi Hazretleri aşağıdaki cevabı göndermişlerdir:

Tahran'da Afganistan Kralı Emanullah ve Kraliçe Süreyya Hazretleri'ne

Telgrafnamenizden çok mütehassis oldum. Teşekkür ve hürmetlerimi takdim ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 12 Haziran 1928, Numara: 2486, s.1; *Milliyet*, 12 Haziran 1928, Numara: 836, s.1; *Cumhuriyet*, 12 Haziran 1928, Numara: 1469, s.1; *Vakit*, 12 Haziran 1928, Numara: 3745, s.1; *İkdam*, 12 Haziran 1928, Numara: 11183, s.1. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 11 Haziran 1928, haberin bildirildiği tarihtir. (Y.N.)

İŞ BANKASI İSTANBUL ŞUBESİ'Nİ TEBRİK*

(16 HAZİRAN 1928)

İstanbul, 16 (Hususi muhabirimizden) - Reisicumhur Hazretleri bugün saat on yedide refakatlerinde Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri'yle mebuslarımızdan Kılıç Ali, Recep Zühtü, Salih ve Cevat Abbas Beylerle seryaverleri Rüsuhi Bey olduğu halde Türkiye İş Bankası'nın İstanbul Şubesi'ni ziyaret etmişlerdir.

[...]

Müdiri Umumi, Reisicumhur Hazretleri'ne bankanın dahilini ve haricini gösteren bir albüm takdim etmiştir. Albümün içinde "Bankamızın kurucusu ve hamisi Reisicumhurumuz Büyük Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne minnet ve hürmetle takdim" ibaresi vardır.

Reisicumhur Hazretleri bankadan ayrılırken:

-Çok iyi buldum. Takdir ve tebrik ederim, *buyurmuşlardır.*

* *Hâkimiyeti Milliye*, 17 Haziran 1928, Numara: 2491, s.1; *Milliyet*, 17 Haziran 1928, Numara: 841, s.1. Eski yazı metinler Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

MAKALESİ HAKKINDA TARİHÇİ AHMET REFİK BEY'LE SOHBET*

(28 HAZİRAN 1928)

Reisicumhur Hazretleri dün akşam saat yedi buçukta Ankara motoruna binerek ve refakatlerinde kâtibi umumileri Hikmet, Gaziantep Mebusu Kılıç Ali, Bozok Mebusu Salih, Sinop Mebusu Recep Zühtü, Bolu Mebusu Falih Rıfkı, seryaverleri Rüsuhi Beyler olduğu halde Büyükada'da Yat Kulübü'nü teşrif buyurdular. [...]

Reisicumhur Hazretleri saat on ikide dönmek arzusunu göstererek ve kulüpteki aileler tarafından alkışlarla uğurlanarak iskeleye indiler. Bu esnada kendilerine tazimat arz eden tarihçi Ahmet Refik Bey'e iltifat buyurdular ve eserlerini yayımlamaya devam edip etmediklerini sordular.

Ahmet Refik Bey, yeni eserler yazmaya devam ettiğini ve hatta yarın İkdam'da "Ahmet Salisin[1] *Birinci Aşkı" unvanı altında bir makalesinin yayımlanacağı cevabını verdiler. Gazi Hazretleri bu unvanı beğenmeyerek, bir ders hüküm ve ehemmiyetindeki şu karşılığı verdiler:*

Aşk kelimesi yerinde değildir. Bu Ahmetlerin ve Mehmetlerin duymuş oldukları hisler aşk değildi.[2] Onlar aşkın ulviyetini, derinliğini duymuş olsalardı, biz bu halde olmazdık. Yazmakta devam ediniz, lakin tabirleri tam manasında kullanınız!

Ahmet Refik Bey, Gazi Hazretleri'nin ellerini öperek feyiz aldığını beyan ve teşekkür etti.

Müteakiben Gazi Hazretleri Yat Kulübü Müdürü Cafer Bey'e dönüp hitap ettiler ve:

"Türk camiasının bu akşam burada gördüğüm genel manzarası, üzerimde fevkalade iyi tesir bırakmıştır" *buyurdular.*

Gazi Hazretleri'nin motorları saat tam on ikiyi beş geçe halkın uzaklara akseden alkışları içinde Yat Kulübü iskelesinden ayrıldı.

* *İkdam*. 29 Haziran 1928, Numara: 11200, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 30 Haziran 1928, Numara: 2504, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.279. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Üçüncü Ahmet. *Hâkimiyeti Milliye*'de yanlışlıkla "Ahmet Sanisin" şeklinde. (Y.N)

2 *İkdam*'daki "değildi" sözcüğü, *Hâkimiyeti Milliye*'de "değildir" şeklinde. (Y.N.)

ADA'DA YAT KULÜBÜ'NDE SPOR HAKKINDA SOHBET*

(28 HAZİRAN 1928)[1]

Bir gece Gazi Ada'da Yat Kulübü'nde konuşurken, yanındakilerden birinin sportmen olduğunu anladı. Ona şu soruyu sordu:

-Spor nedir?

Muhatabı sporu herkesin bildiği gibi tarif etti. Gazi dedi ki:

-Bana daha açık, bariz bir tarif yapabilir misiniz?

Belki en güzel cevabı bulmak için düşünen sportmenin ufak bir duraklaması üzerine Gazi şu hatırasını anlattı:

-Arıburnu Kumandanı idim. İki tarafın ateş hatları arasında çok, elli altmış metre mesafe vardı. Birbirine en yakın hatlar arasında dolaşan Türk ve İngiliz keşifçilerinden ikisi, gecenin koyu karanlığı içinde, ellerindeki uzun silahları kullanamayacak kadar burun buruna temas etmişler. Her iki cesur keşifçi silahlarını atmışlar ve doğrudan doğruya birbirini boğazlamak için ellerini kullanmak zaruretini hissetmişler. İngiliz keşifçi yumruklarını sıkmış, boks denilen idmanı Türk neferinin vücut ve kalbi üzerinde tatbik etmeye başlamış. Bu mahirane yumruk idmanını bilmeyen Türk neferi, kalbine maddeten, vicdanına manen vurulan darbelerin tesiri altında, iki elini ötekinin boğazına uzatmış, var kuvveti ile düşmanın gırtlağını yakalamış. Düşman neferin boğazı iki demir pençenin mengenesinde sıkışınca bizim nefer boks darbelerinin önce hafiflediğini, biraz sonra kaybolduğunu görmüş.

Nefer, esirini sürükleyerek benim yanıma getirdi. Gece yarısından sonra idi. Evvela düşman neferini sorguladım:

-Ne oldu? Sen niçin buralara kadar geldin?

-Spor! cevabını verdi.

Bizimkine sordum:

-Nasıl oldu?

Nefer, esirinin verdiği ilmi cevabı anlamamış olmaktan korkarak:

-Bilmiyorum! dedi.

Ben birincinin ilmi ve fenni değil, ikincinin cehilden ziyade edep ve terbiyesi üzerinde fazla durmadım. Esire tekrar sordum:

-Sen sportmen misin?

-Evet, çok iyi!

* *Milliyet*, 6 Ağustos 1928, Numara: 891, s. 1.

1 *Milliyet*'te "Bir gece, Ada'da Yat Kulübü'nde" yapıldığı belirtilen bu konuşmanın kesin tarihi yer almamaktadır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, bu konuşmasını, Büyükada Yat Kulübü'nü ziyaret ettiği 28 Haziran 1928 akşamı yapmış olmalıdır. Bkz. bir önceki belge. (Y.N.)

-Bizim neferi nasıl buldun?

-Bilmiyor! dedi.

Türk neferine döndüm:

-İşitiyor musun? Senin için bilmiyor, cahildir, dedi!

Kısaca:

-Huzurunuza getirdim efendim, cevabını verdi.

Gazi devam etti:

-Benden spor nedir diye sorulursa vereceğim cevap şudur: Spor, vatanın, milletin yüce menfaatlarına tecavüz edenleri gırtlağından yakalayarak, memleket ve millet muhafızlarının huzuruna getirebilmek maddi ve manevi kabiliyetidir!

HİKMET BEY'İN BÜYÜKELÇİ TAYİN EDİLDİĞİ HAKKINDA AFGANİSTAN KRALI GAZİ EMANULLAH HAN'A*

(30 HAZİRAN 1928)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Afganistan Kralı Gazi Emanullah Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Türkiye Cumhuriyeti ile Afganistan Kraliyeti arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan dostluk ve dayanışmanın muhafaza ve takviyesini talep ettiğimden ve gerekli gördüğümden, Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumisi Hikmet Bey'i haşmetanelerinin nezdine fevkalade delege ve büyükelçi sıfatıyla tayine ve göndermeye karar verdim. Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği tesirli dirayet ve fatanet, kendisine yüklenen ve verilen yüksek vazifeleri haşmetanelerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatı bulunmaktadır.

Bu ümitledir ki, zatı haşmetanelerinden kendisini iyi karşılamalarını ve gerek kendi namına ve gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı haşmetaneleri ile memleketiniz hakkında beslediğim halisane ve dostane hissiyata dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat edilerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda yardıma nail kılınmasını rica eylerim.

Bin dokuz yüz yirmi sekiz senesi Haziran ayının otuzuncu günü Ankara'da yazıldı.

Hariciye Vekili Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - MÜT. 6/95'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.41-42.

BEHİÇ BEY'İN AVRUPA'YA, ERKÂNIHARBİYEİ UMUMİYE REİSİ'NİN İSTANBUL'A HAREKETLERİ HAKKINDA İSMET PAŞA'YA*

(20 TEMMUZ 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet
Şifre

Dolmabahçe
20.7.1928

Ankara'da Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Nafıa Vekili Behiç Bey'in Ağustos içinde tedavi için Avrupa'ya ve Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Müşir Paşa'nın İstanbul'a hareketleri uygundur, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-14, D: 61, F: 40'ta bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

ANKARA HUKUK MEKTEBİ ÖĞRETİM HEYETİ REİS VEKİLİ CEMİL BEY'E*

(24 TEMMUZ 1928)

Ankara, 24 (AA) - Reisicumhur Hazretleri öğretim heyeti fahri riyasetini lütfen kabul ederek, çok mühim bir nutuk ile bizzat açtıkları Ankara Hukuk Mektebi'nin ilk mezunlarını yetiştirmiş olması münasebetiyle mezunların ve bunları yetiştiren öğretim heyetinin güven ve tazim hislerini arz için takdim ettikleri telgrafa mezunları ve profesörlerini taltif eden aşağıdaki telgrafla karşılık vermişlerdir:

Ankara Hukuk Mektebi Öğretim Heyeti Reis Vekili Cemil Beyefendi'ye

C. Ankara Hukuk Mektebi'nin ilk mezunlarını ve profesörlerini tebrik ve mezun efendilerin memlekete hayırlı hizmetlerde bulunmalarını temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 25 Temmuz 1928, Numara: 2529, s.1; *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1928, Numara: 1512, s.2; *Vakit*, 25 Temmuz 1928, Numara: 3788, s.3; *Milliyet*, 25 Temmuz 1928, Numara: 879, s.2; *İkdam*, 25 Temmuz 1928, Numara: 11226, s.3. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.160-161; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.280. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

LOZAN ANTLAŞMASI'NIN YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAYAN DARÜLFÜNUN GENÇLİĞİNE TEŞEKKÜR*

(24 TEMMUZ 1928)

Lozan Barış Antlaşması'nın imza edildiği günün yıldönümünü kutlayan Darülfünun gençliği merasim nihayetinde Gazi Hazretleri'ne Türk gençliğinin tazimatını arza karar vermiş ve Darülfünun Emini Doktor Neşet Ömer Bey'le Hukuk Talebe Cemiyeti Reisi Münip Hayri ve Kâtibi Umumisi Fahri Beyleri bu vazifenin yerine getirilmesine memur etmiştir.

Heyet toplantıdan sonra Dolmabahçe Sarayı'na[1] *giderek Gazi Hazretleri tarafından mesai odalarında kabul buyurulmuştur. Neşet Ömer Bey Lozan Barış Antlaşması'nın imza olunduğu günün yıldönümünü kutlayan Darülfünun gençliğinin şükran ve minnet hissiyatını tazimatına ilaveten arz etmiştir.*

Gazi Hazretleri verdikleri cevapta, Darülfünun gençliğimizin Lozan Barış Antlaşması'nın imza olunduğu günü her sene kutlamasını ve bu hissi yaşatmasını takdire değer bulduklarını beyan buyurmuşlar ve bu münasebetle toplantıda konuşan gençlerimizin ve müderris heyetinin haklarında gösterdikleri hissiyattan dolayı teşekkürlerinin talebe ve müderrislere bildirilmesini Neşet Ömer Bey'den ve talebe delegelerinden rica etmişlerdir.

* *Milliyet*, 25 Temmuz 1928, Numara: 879, s.1; *Vakit*, 25 Temmuz 1928, Numara: 3788, s.3; *İkdam*, 25 Temmuz 1928, Numara: 11226, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.115. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 *İkdam*'da "Riyaseti Cumhur Sarayı'na" şeklinde. (Y.N.)

YENİ HARFLERİN KABULÜ VE TATBİKİ HAKKINDA*

(3 AĞUSTOS 1928)[1]

Gazi geçenlerde yeni harflerin kabul ve tatbikinden bahsedilirken etrafında bulunanlara şöyle dedi:

Büyük Taarruz'a karar verdiğim zaman İsmet Paşa'ya "göreceksin, neler olacak" demiştim. Şimdi size söylüyorum, "göreceksiniz, neler olacak!"

* *Milliyet*, 3 Ağustos 1928, Numara: 888, s.1.
27 Temmuz 1928 günü Dolmabahçe Sarayı'nda Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e yeni alfabe hakkında izahat veren Falih Rıfkı Atay şunları aktarıyor:

"Harf Komisyonu'nun son kararlarını Ankara'dan İstanbul'a getirip Dolmabahçe Sarayı'nın denize karşı aydınlık çalışma odasında Atatürk'e anlattığını günü dün gibi hatırlıyorum. Büyük güçlük, Osmanlıcadaki yabancı kelimelerin bütün söyleniş hususiyetlerine göre harfler ve işaretler aramakta direnen arkadaşlarla biz Türkçeciler arasındaydı. Türkçe kelimelere lüzumu olmayan harf ve işaretleri istemiyorduk. Böylece dilde kalacak yabancı kelimelerin de gitgide söyleniş hususiyetlerini kaybederek Türkçeleşmesini sağlamak istiyorduk. Bize göre yazı dil meselesini de halledecekti. Yeni yazı yalnız Arap yazısı dediğimiz eski yazının değil, Osmanlıcanın da tasfiye edilmesi demekti.
Atatürk, karşı tarafın tekliflerini gözden geçirdi:
-Biz bunları halka ve çocuklara nasıl öğretebiliriz? Bu da eskisi kadar güç...
Sonra:
-Yeni yazının eskisi yerine geçmesi için müddet olarak ne düşündünüz? diye sordu.
Müddet, arkadaşlardan azlığına göre beş, bir haylisine göre on beş yıl olmalıydı. İlk zamanları okullarda iki yazıyı da öğretecektik. Gazeteler birkaç fıkrayı yeni yazı ile dizdirmekten başlayarak, yavaş yavaş artıracaklar ve mühletin sonunda bütün gazeteyi yeni yazı ile dizdireceklerdi:
-Farz edelim on beşinci yılda gazetelerde yarım sütun Arapça yazı kaldı. Ne olacak biliyor musunuz? Herkes o yarım sütunu okuyacak. Bir harp, bir buhran, bir şey çıktı mı, bizim yazı da Enver'inkine dönecek.
Enver Paşa'nın daha fazla imla inkılabı diyebileceğimiz denemesi Birinci Dünya Harbi olur olmaz, suya düşmüştü:
-Ya üç ayda yapabiliriz ya hiçbir zaman... dedi.
Buna ben de şaştım doğrusu. Üç ayda bir millete yazı değiştirtmek! Bunu da başarabilecek miydi? [...]
Sonra Anadolu'ya köylere çıktı. Bir kara tahta üzerinde yeni yazının ilk derslerini verdi. Ve üç ayda 'yaptı'."

Bkz. Falih Rıfkı Atay, *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri*, Sel Yayınları, İstanbul, 1955, s.54-56.
Aynı konuda Afet İnan şunları aktarmaktadır:

"Alfabe Heyeti'nin çalışmaları devam ederken bir gece Yunus Nadi (Abalı) bir teklifte bulunmuştur. 'Latin harflerini kabul edelim, fakat bir geçici devir olarak gazetelerin belirli sütunlarını bu harflerle, diğerlerini de eski harflerle yazalım. Okullarda ise, ilk giren öğrencilere yeni harflerin öğretilmesi başlansın, diğerleri eskiye devam etsin' demişti.
Her zaman tartışmayı sükûnetle idare eden Atatürk birdenbire: 'Hayır, bu olamaz. Bu iş ya birden olur, yahut hiç olmaz. Gazetede sizin yazacağımız bir sütunu alışkanlık nedeniyle hiç kimse okumaz, yine eskisi gibi devam eder. Sonra okullarda ayrı ayrı sınıflardaki öğretim büsbütün karışıklığa sebebiyet verir' demişti."

Bkz. Prof. Dr. Afet İnan, "Ellinci Yılında Türk Harf Devrimi (1928)", *Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu*, 2. Basım, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s.81. (Y.N.)

[1] *Milliyet*'te açıklamanın tarihi yer almamıştır. 3 Ağustos 1928, açıklamanın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

GAZİ ÇİFTLİĞİ'Nİ EKEN BİR KÖYLÜ İLE SOHBET*

(4 AĞUSTOS 1928)[1]

Gazi'nin Ankara'daki çiftliği makine ile sürülür. Bir gün kendisine sürülmüş araziden bir kısmına bir köylünün kendi tarlası imiş gibi tohum atıp kapadığını haber verdiler. Gazi yolda bu adama tesadüf ederek sordu:

-Bu toprak senin mi?

Kendisini henüz şahsen görmemiş olan köylü cevap verdi:

-Hayır, Paşa Ağa'nın!

-O kimdir?

-Gazi baba!

-O halde ne hakla ekiyorsun?

-Gazi bizim babamız değil mi? Elbet ekerim!

* *Milliyet,* 4 Ağustos 1928, Numara: 889, s.1.

1 *Milliyet*'te sohbetin tarihi yer almamaktadır. 4 Ağustos 1928, sohbetin *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA İSMET PAŞA'YA*

(4/5 AĞUSTOS 1928)

Dolmabahçe: 4/5.8.1928

Yeni harflerle I - M.

İsmet'e

Sevgili, kıymetli kardeşim,

Mektubunuzu büyük zevkle okudum. Çok mütehassis oldum ve istifade ettim.

Temas ettiğiniz ve neticelendirmekte olduğunuz işler hakkında verdiğiniz izahat ne tatminkârdır.

Büyük politika yapmak isteyen yeni Fransız sefiri, her şeyden evvel güney sınırımıza karşı yapılmakta olan münasebetsizliklere nihayet verdirmelidir.

Yeni elifbamızın kati şeklini tespit hususunda, burada bulunan komisyon üyeleriyle mutabık kaldık. Benim düzelttiğim noktaları iyi karşıladılar.

Muhabbet ve hasretlerimin size pek azını iletebilecek bu mektubum, eminim ki, yeni Türk harflerinin lisan ve lehçemizi tamamen ifadeye kâfi geldiği hakkındaki fikrinizi teyit edecektir. Muhabbet, hasret, özlem, muvaffakiyetler temennisi.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.283, 407; *Cumhuriyet*, 10 Ağustos 1965, Numara: 14736. s.1. Ayrıca bkz. Bilal N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.158.

SÖĞÜTLÜ YATINDA ARAP HARFLERİ HAKKINDA SOHBET*

(6 AĞUSTOS 1928)[1]

Akşamüstü Söğütlü yatında idik. Şu soru ortaya atıldı:

-Türkiye halkının neden yüzde sekseni okuyup yazmak bilmez?

Reisicumhur kısaca:

-Arap harflerinden! *dedi.*

Yatta hazır bulunan Şükrü Naili Paşa iki fıkra hikâye etti:

-Kıtaları teftiş ederken bir Türk neferine sordum: "Okuma yazma öğrendin mi?" "Harfleri belledim ama bir türlü ekleyemiyorum" cevabını verdi. Pötürgeli bir başka nefere aynı soruyu sordum: "Vallahi hemşeri, baktım baktım, öğrenemedim gitti!" dedi.

* *Milliyet*, 8 Ağustos 1928, Numara: 893, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.283-284.

1 *Milliyet*'te sohbetin tarihi bulunmamaktadır. Ancak, 7 Ağustos 1928 tarihli *Cumhuriyet*, *Vakit* ve *Milliyet* gazetelerinde, "Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in 6 Ağustos günü saat 19 raddelerinde refakatinde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Paşa ve bazı mebuslar olduğu halde, Söğütlü yatıyla Boğaz'da bir gezinti yaptığı" haberi yer almaktadır. Dolayısıyla sohbet 6 Ağustos 1928'de yapılmış olmalıdır. Bkz. *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 1928, Numara: 1525, s.1; *Vakit*, 7 Ağustos 1928, Numara: 3801, s.1; *Milliyet*, 7 Ağustos 1928, Numara: 892, s.1. (Y.N.)

VATANA HİZMET HAKKINDA FALİH RIFKI'YA*

(9 AĞUSTOS 1928)[1]

Gazi'nin şiarı merhamet değil, muhabbettir.

Gazi, vatan ve mefkûre için yüz binlerle adamı ölüme sevk etti. Geçenlerde:

"Lakin" *diyordu,* "şimdiye kadar bir küçük kuş kesmedim ve kesildiğini görmeye tahammül etmedim. Harpte ise arkadaşlarımın yaralılara su vermek için bir saniye vazifelerinden geri kalmalarına mâni oldum."

Gazi zulümden nefret eder; o sadece âdildir.

* *Milliyet,* 9 Ağustos 1928, Numara: 894, s.1.

1 *Milliyet*'te açıklamanın tarih yer almamaktadır. 9 Ağustos 1928, açıklamanın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET ABİDESİNİN AÇILIŞI ÜZERİNE MUSSOLINI'NİN TELGRAFINA CEVAP*

(9 AĞUSTOS 1928)

İstanbul, 9 (Hususi muhabirimizden) - Abide dünden itibaren binlerce halk tarafından ziyaret edilmektedir. Akşamları abidenin etrafı geçilemeyecek kadar kalabalık olmaktadır.

Taksim'de dikilen Cumhuriyet abidesinin açılış töreni münasebetiyle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'yle İtalya Başvekili Mösyö Mussolini Cenapları arasında aşağıdaki telgrafnameler teati olunmuştur:

[...]

Roma'da Mösyö Mussolini Hazretleri'ne

Cumhuriyet abidesinin açılış töreni münasebetiyle gönderdiğiniz telgrafı memnuniyetle aldım. İtalyan milleti ve hükümetinin bunda gösterdiğiniz dostane hissiyatına teşekkür ederim.

Bu hissiyat, tamamen Türk millet ve hükümetininkine mutabıktır. Samimi selamlarımı gönderirim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 10 Ağustos 1928, Numara: 2545, s.1; *Vakit*, 10 Ağustos 1928, Numara: 3804, s.3; *Milliyet*, 10 Ağustos 1928, Numara: 895, s.1 ve 11 Ağustos 1928, Numara: 896, s.3; *İkdam*, 10 Ağustos 1928, Numara: 11242, s.1 ve 11 Ağustos 1928, Numara: 2543, s.3; *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1928, Numara: 1529, s.4; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1928, c.17, Numara: 53, s.8. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.161. Eski yazı metinler Ahmet Hezarfen, Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

YENİ HARFLER HAKKINDA SARAYBURNU'NDA HALKA NUTUK*

(9/10 AĞUSTOS 1928)

Gazi Hazretleri 9 Ağustos Perşembe akşamı saat on dokuz raddelerinde Ankara motoruyla Dolmabahçe Sarayı'ndan hareket etmişler, bir müddet gezintiden sonra saat yirmi üçe doğru Gülhane Park'a çıkarak Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından tertip olunan müsamereyi şereflendirmişlerdir.

* *Vakit*, 10 Ağustos 1928, Numara: 3804, s.1 ve 11 Ağustos 1928, Numara: 3805, s.5; *Hâkimiyeti Milliye*, 11 Ağustos 1928, Numara: 2546, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1928, Numara: 1529, s.1, 4-5; *Milliyet*, 11 Ağustos 1929, Numara: 896, s.1-2; *Akşam*, 11 Ağustos 1928, Numara: 3530, s.1; *İkdam*, 11 Ağustos 1928, Numara: 11243, s.1; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1928, c.17, Numara: 53, s.1-3. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.251-253. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in bu konuşmasında Falih Rıfkı Bey'e okuttuğu notlar için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.284-286, 408-453. Eski yazı metinler Ahmet Hezarfen, Hadiye Yılmaz, Musa Sarıkaya, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Sarayburnu konuşması hakkında Afet İnan şunları aktarmaktadır:

> "8/9 Ağustos 1928 akşamı Sarayburnu'nda bir konser vardı. Şarkılarla pek ilgilenmiyordu Atatürk. Kâğıtlara yeni harflerle bir şeyler yazdı. Bana okuttu. Benim yanlışsız okuduğumu duyunca memnun oldu. 'Demek ki uygulamada başarılı olacağız' dedi ve Falih Rıfkı Atay'a yüksek sesle okumasını emretti."

Bkz. Prof. Dr. Afet İnan, "Ellinci Yılında Türk Harf Devrimi (1928)", *Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu*, 2. Basım, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s.81.

Aynı konuda Falih Rıfkı Atay şunları aktarmaktadır:

> "Mevsim sıcaktı. Bir akşam kendisini Sarayburnu'nda bir halk eğlencesine, Büyükada'da bir baloya davet etmişlerdi. Sarayburnu bahçesindeki büyük halk kalabalığını gördükten biraz sonra:
> -Bana bir defter veriniz, dedi.
> Galiba garsonlardan birinin küçük cep defterini aldı ve bir şeyler yazmaya koyuldu. Bir aralık beni yanına çağırarak:
> -Bir defa gözden geçir, bunları sana okutacağım, dedi.
> Latin harfleriyle ilk Türkçe yazıydı.
> Diktatörler halk kalabalığından korkar. Rastgelenin katıldığı kalabalık, polis için en şüpheli 'meçhul'dür. Atatürk, halkın kendinde yalnız kendi iyiliğini ve yükselişini isteyen bir kahraman gözüktüğüne inanan bir inkılapçı idi. Halk kalabalıklarında kendi asıl kuvvetini görürdü. Ara sıra:
> -Halka giderim, demekten ne kastettiğini o akşam da anladım. Halk yazı inkılabı müjdesini çılgınca alkışlıyordu. Çünkü bu inkılabı halk için ve halk adına yaptığını halka anlatabiliyordu.
> Nitekim daha sonra Büyükada'ya gitmiştik. Kıyıdan bahçeye çıkınca orta binadan tuvaletli hanımlar, fraklı ve smokinli efendiler kendisini karşılamak üzere ilerledikleri sırada bana eğildi:
> -Çocuk, dedi, orada yaptığımızı burada yapamazdık.
> O bir saray Tanzimatçısı değildi."

Bkz. Falih Rıfkı Atay, *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri*, Sel Yayınları, İstanbul, 1955, s.55. (Y.N.)

Gazi Hazretleri Park rıhtımında Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Gazi Ayıntap Mebusu Kılınç Ali, Vali Vekili Şehremini Muhiddin, Emniyeti Umumiye Müdürü Refet, Polis Müdürü Şerif Beylerle Halk Fırkası erkânı ve yoğun bir davetli kitlesi tarafından samimi merasim ve heyecanlı tezahürat ile karşılanmışlardır.

Reisicumhur Hazretleri müsamerede hazır bulunanların iltifatlarıyla gönüllerini okşamışlar ve alkışlar, heyecanlı tezahüratlar arasında halk içinde hazırlanan mahalli teşrif buyurmuşlardır.

Bu arada Mısırlı şarkıcı Müniretül Mehdiye Hanım'ın şarkıları ve Türk hanımlarının dahil olduğu bir incesaz heyetinin terennümleri dinlenmiş ve gece yarısından iki saat sonraya kadar neşeli saatler geçirilmiştir.

Sahnede musiki ve şarkılar devam ederken Reisicumhur Hazretleri'nin küçük bir bloknot üzerine yazı yazdığı görülüyordu. Müniretül Mehdiye Hanım takımının ikinci faslı bitip de heyet sahneden çekileceği sırada Reisicumhur Hazretleri elleriyle işaret ederek takımın durmasını ve perdenin kapanmasını arzu ettiler.

Gazi bu esnada kendisine dönen binlerce kişinin sükûtu içinde şu hitapta bulundu:

"Sevgili kardeşlerim! Huzurunuzla ne kadar bahtiyar olduğumu izah edemem.[1] Duyduklarımı tek kelimelerle ifade edeceğim: Memnunum, mütehassisim, mesudum."

Bu cümleyi halkın coşan "var ol Gazi" sesleri takip etti, Gazi Hazretleri devam ediyorlardı:

"Bu vaziyetin bana ilham ettiği hissiyatı huzurunuzda ufak notlar halinde tespit ettim. Bunları içinizden bir vatandaşa okutacağım. Arkadaşlar, benim bu notlarım asıl Türk harfleriyle yazılmıştır."

Müteakiben Gazi Hazretleri kalabalık arasında lalettayin bir zatı çağırdı ve bu zata notları verdiler. Fakat Latin harfleriyle yazılmış olan bu tarzda yazıya henüz layıkıyla alışmadığı anlaşılan o zat bunları derhal okuyamadı. Bunun üzerine Gazi gencin elinden notları alarak şunları söyledi:

"Vatandaşlar, bu notlarım Türk harfleriyle yazılmıştır. Kardeşiniz bunu derhal okumaya teşebbüs etti ve okuyabilir de. Ancak henüz tamamen alışmamış olduğu görülüyor. İsterim ki, bunu hepiniz beş on gün içinde öğrenesiniz. Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harfleri kabul ediyoruz. Arkadaşlar, bizim güzel, ahenkli, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bu lüzumu anlamak mecburiyetindeyiz. Anladığınızın belirtilerine yakın zamanda bütün kainat şahit olacaktır. Buna katiyetle eminim.[2] Şimdi yeni Türk alfabesiyle yazdığım bu notları bir arkadaşa okutacağım. Dinleyiniz, göreceksiniz ki, çok kolay yazılmakta ve okunmaktadır."

1 *İkdam* ve *Milliyet*'te "edeyim" şeklinde. (Y.N.)

2 Bu iki cümle yerine *Akşam* ve *Ayın Tarihi*'nde şu cümleler yer almaktadır: "Lisanımızı muhakkak anlamak istiyoruz. Bu yeni harflerle mutlaka pek çabuk bir zamanda, mükemmel surette anlayacağız. Ben buna eminim. Siz de emin olunuz." (Y.N.)

Bunun üzerine Reisicumhur Hazretleri notlarını sofrasında bulunan Bolu Mebusu Falih Rıfkı Bey'e verdiler. Falih Rıfkı Bey şu nutku okudu:

"İstanbul halkının bu geceki sevinçli toplantısına beni iştirak ettirdiğiniz için çok teşekkür ederim. Her zaman her yerde olduğu gibi, bu gece burada da halk ile karşı karşıya geldiğim anda, büyük, azametli bir kuvvetin tesiri altında kaldığımı duydum. Bu kuvvet nedir? Türk halkını, Türk toplumunu teşkil eden yüksek insanların kalp pınarlarından yükselen hislerin, arzuların, heyecanların, kasıtların, bir noktada, bir hedefte, bir gayede birleşmesidir. Bu kuvvetin bu kadar müşterek olabilmesi, onun çok temiz, çok asil, çok makbul olmasıyla mümkündür. Şüphesiz, bu benim ve bütün dünyanın gördüğü kuvvet, muhakkak bu yüksek vasıflarla kendini göstermiştir. Bir millet, bu mahiyette bir kuvvet, bir hayatiyet gösterdiği zaman, o milletin insanlık tarihinde yepyeni bir safha açmakta olduğuna şüphe etmemelidir.

Bu gece burada güzel bir tesadüf eseri olarak şarkın en mümtaz iki musiki heyetini dinledim. Bilhassa sahneyi birinci olarak süsleyen Müniretül Mehdiye Hanım sanatkârlığında muvaffak oldu. Fakat benim Türk hissiyatı üzerindeki gözlemim şudur ki, artık bu musiki, bu basit musiki Türkün çok gelişmiş ruh ve hissiyatını tatmine kâfi gelemez. Bu anda karşıda medeni dünyanın musikisi de işitildi. Bu ana kadar şark musikisi denilen terennümler karşısında cansız gibi görünen millet derhal harekete, faaliyete geçti; oynuyorlar, şen şatırdırlar. Tabiatın icabını yapıyorlar. Bu pek tabiidir. Hakikaten Türk, fıtraten şen şatırdır. Eğer onun bu güzel huyu bir zaman için fark olunmamışsa, o kendinin kusuru değildir. Kusurlu hareketlerin kusurlu, acı, felaketli neticeleri vardır. Bunun farkında olmamak bir kabahat idi. İşte Türk milleti bunun için gamlandı. Fakat artık Türk milleti bütün hatalarını kanı ile düzeltti. Artık müsterihtir. Artık Türk şendir, fıtratında olduğu gibi. Artık Türk şendir, çünkü ona ilişmenin tehlikeli olduğu tekrar ispat istemez kanaatindedir. Bu kanaat aynı zamanda temennidir."

Gazi'nin hisleri şiddetle alkışlandı. O esnada karşıdan bir genç heyecan içinde "Sana içimizi dökmek, çok söz söylemek isterim Gazi! Ne yapayım ki, heyecanım mâni oluyor" diye bağırdı. Bunun üzerine Gazi tekrar ayağa kalkarak şunları söyledi:

"Vatandaşlar, arkadaşlar! Çok söz, uzun söz, bir şey için söylenir: Hakikati anlamayanları hakikate getirmek için... Ben bu devirleri geçirdim ve şimdi sözden ziyade iş zamanıdır. Artık benim için, hepiniz için çok söz söylemeye ihtiyaç kalmadığı kanaatindeyim. Bundan sonra bizim için faaliyet, hareket ve yürümek lazımdır. Çok işler yapılmıştır. Ama bugün yapmaya mecbur olduğumuz, son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır:

Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Yeni Türk harflerini her vatandaşa, kadına, erkeğe, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir toplumun yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni, doksanı bilmezse, bu

ayıptır. Bundan insan olanların utanması lazımdır. Bu millet, utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharla doldurmuş bir millettir. Fakat milletin yüzde sekseni okuma yazma bilmiyorsa, bu hata bizde değildir. Türkün karakterini anlamayarak kafasını birtakım zincirlerle saranlardadır. Artık mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları düzelteceğiz. Hataların düzeltilmesinde bütün vatandaşların faaliyetini isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk toplumu yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz yazısıyla, kafasıyla bütün medeniyet âleminin yanında olduğunu gösterecektir."

Bu esnada halkın heyecanı tasavvur ve tahmin edilemez dereceye geldi. Her tarafta milli rehbere karşı kalplerden gelen bir coşkunluk taşıyordu. Gazi galeyan ve coşkusu azami haddini bulan halka doğru kadehini kaldırarak:

"Eskiden bunun bin mislini mezbelelerinde gizli gizli içerek türlü fesatlıklar yapan ikiyüzlü sahtekârlar vardı. Ben o sahtekârlardan değilim. Milletimin yükselişi şerefine içiyorum" *dedi.*

Halk canı gönülden "Afiyet olsun!" diye bağırdı.

Gazi Hazretleri'nin hitabelerinden sonra bir talebe hanım kız Cumhuriyet Marşı'nı terennüm etti. Buna halk da iştirak ediyordu. Saat ikiye yaklaştığı halde, belli ki halk Gazi'den, Gazi halktan ayrılmak istemiyorlardı. Bu sırada kendilerini görmeye doyamayarak yanlarına kadar sokulan birkaç çocuğa iltifat ettiler. Halkın tezahüratı hiç kesintiye uğramayan bir heyecan ateş nehri halinde devam ediyor, hiç bitmeyecek zannediliyordu.

Büyük Gazi'miz, yine not defteri üzerinde birkaç dakika meşgul oldular ve tekrar ayağa kalkarak:

"Sevgili arkadaşlarım!" *dediler.* "Size veda için ne diyeyim! Hangi tabiri kullanayım: 'Au revoir' mı, 'Allahaısmarladık' mı, yoksa 'tekrar görüşelim' mi diyeyim?"

Bu sırada Galatasaray Lisesi'nden Necdet isminde sevimli bir çocuk sevinçle atıldı:
"Tekrar görüşelim!"
Bunu çok takdir ve memnuniyetle karşılayan Gazi'miz sözlerine devam etti:

"Çok iyi! Fakat 'Bonjour', 'Bonsoir', 'Bonne nuit' yerine ne diyelim?"

Yine bir lise talebesi, "Günaydın, tünaydın!" diye bağırınca, Gazi Hazretleri itiraz ederek:

"Bu tabirlere alışıncaya kadar şimdilik 'sabahınız hayır olsun', 'akşamınız hayır olsun', 'geceniz hayır olsun', 'vaktiniz hayır olsun!'" *dediler.*

Son söz olarak heyecanla ilave ettiler:

"Tekrar görüşelim."

Halk, Gazi'yi aynı heyecan, aynı sevinç arasında uğurladı. Gazi, mızıka İstiklal Marşı'nı çalarken, refakatlerinde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Maarif Vekili Necati ve mebus beyler olduğu halde, ikiyi çeyrek geçe Sarayburnu'nu terk ettiler.

Gazi Hazretleri bundan sonra Yat Kulübü'ndeki Hilali Ahmer balosunu teşrif etmişler ve Yat Kulübü iskelesinde Hilali Ahmer Reisi Ali Paşa, Hilali Ahmer Cemiyeti üyeleri ve diğer zevat tarafından karşılanmışlardır.

Yat Kulübü'ndeki Hilali Ahmer balosuna şehrimizin kibar tabakasına mensup hanım ve beyler iştirak etmiş, Gazi Hazretleri'nin teşrifleri ise baloya ayrıca parlaklık vermiştir. [...] Reisicumhur Hazretleri halkın alkış ve tezahüratı arasında kulübün salonuna girmişler ve dans etmişlerdir. Gazi Hazretleri daha yaşlıca bazı kibar hanımefendileri ve bu arada Sabiha Nuri Hanım'ı dansa davet etmişler ve dansın yalnız gençlere ait bir şey olmadığını, genç ihtiyar herkesin bu asri ve medeni ihtiyaçtan istifade edeceklerini söylemişlerdir.

Reisicumhur Hazretleri sabahleyin Dolmabahçe Sarayı'na dönmüşlerdir.

YENİ HARFLER HAKKINDA DEMEÇ*

(12 AĞUSTOS 1928)[1]

Gazi dedi:

Yeni harfler bizi çok meşgul etmelidir. İnönü'ler, Sakarya, Dumlupınar arifelerinde ne kadar dikkatli, ne kadar uyanık, aynı zamanda ne kadar ümitli olduğumuzu düşününüz. Yeni harfler meselesinde o kadar dikkatli, alakadar ve ümitli olmalıyız. Bu memleketin cidden bayındır, bu milletin cidden mesut olmasını kalben arzu edenler, bunca muvaffakiyetlerine rağmen hâlâ bu milletin lisanını ve yazısını ilkel kavimlerin işaretleri gibi görerek ona hiçbir kıymet vermek lüzumunu hissetmeyenleri hakikate döndürmeli, yeni harflere ve bu harflerle meydana gelecek vaziyete bütün heyecanları, ümitleri ve ciddiyetleriyle ehemmiyet vermeli ve meşgul olmalıdırlar.

Eğer bugün kafamızı demir çerçeve içinde bulunduran bu kıskacı parçalamazsak, bütün ihtilal ve inkılap muvaffakiyetlerinin mesut neticelerine rağmen parçalanırız. Kazandıklarımızla teselli bulmayı ve bilhassa mağrur olmayı asla düşünmemeliyiz. Bundan sonra yapacaklarımızdan teselli vesilesi aramalıyız.

* *Milliyet*, 12 Ağustos 1928, Numara: 897, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması)*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s.278.

1 *Milliyet*'te demecin tarihi yer almamaktadır. 12 Ağustos 1928, demecin *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(12 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet
Şifre

Dolmabahçe
12.8.1928

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

C. Ankara'da neticelendirdiğiniz büyük işleri sizden şifahen dinlemek benim için de[1] büyük bir zevk olacaktır. Teşriflerinizi bekliyorum. Gözlerinizi öperim, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Asılları, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-13, D: 56-1, F: 48 ve TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Tarih: 12.8.1928, Dosya: A-1, Fon Kodu: 30.1.0, Yer No: 1.4.15'te bulunan eski yazı belgelerin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belgeler Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ndeki belgede "benim için" şeklinde. (Y.N.)

YENİ TÜRK YAZISI HAKKINDA MAARİF VEKİLİ MUSTAFA NECATİ BEY'E CEVAP*

(15 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Telgraf

Dolmabahçe
15.8.1928

Ankara'da: Maarif Vekili Mustafa Necati Beyefendi'ye

Devletlilerinin telgrafnamesini Reisicumhur Hazretleri'ne arz ettim. Yeni Türk yazısının süratle yayılması için memlekette gösterilen coşkulu eğilim ve faaliyet hakkındaki yüksek bildirimleri bilhassa memnuniyetlerine sebep oldu. Teşekkür ve mesainizde tam muvaffakiyete mazhariyetlerini temenni ediyorlar. Büyük bir hürmetle arz eylerim, efendim.

Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumisi namına
Moskova Sefiri
M. Tevfik

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-48 ve 26-49'dan eski ve yeni yazı suretlerinin fotokopileriyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.289, 464-465. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İZMİR'DE ADLİYE VEKİLİ MAHMUT ESAT BEY'E*
(15 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet

Dolmabahçe
15.8.1928

İzmir'dc Adliye Vekili Mahmut Esat Beyefendi'ye

Cevaptır. Hakikaten Türk yeni yazısı Türk'ün fıtratındaki yüksek zekâ ve kabiliyeti geliştirebilecektir. Yeni yazımızı, tarlalarında çalışan çiftçilerimize, sürüleri başında dağlarda dolaşan çobanlarımıza kadar en az bir zamanda yaymaya çalışmak, herkesin vicdan ve milli haysiyet borcudur.

Gazi

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 8, 8-1 ve 8-2'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.289, 468-471; *Milliyet*, 16 Ağustos 1928, Numara: 901, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 17 Ağustos 1928, Numara: 2552, s.1. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

YENİ TÜRK YAZISI HAKKINDA GELEN TEBRİKLERE CEVAP*

(15 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Dolmabahçe
15.8.1928

1. Beyoğlu 6. Mektep Muallimlerinden Nuri Uğur Bey'e (mektup)
2. İzmit'te Kocaeli Mebusu Kılıçoğlu Hakkı Beyefendi'ye
3. Elâziz'de Maarif Emini Celil Beyefendi'ye

Mektubunuzu/Telgrafnamenizi aldım. Bugün yeni Türk yazısını öğrenmek ve herkese öğretmeye çalışmak, her vatandaş için milli bir haysiyet borcudur.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 7 ve 7-1'den eski ve yeni yazı suretlerinin fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.289, 466-467. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

YENİ HARFLER HAKKINDA YUNUS NADİ BEY'E*
(17 AĞUSTOS 1928)

[...] Bir Avrupa seyahatine çıkmak kararını nihayet tatbike geçerken Gazi Reisicumhur Hazretleri'ne veda ve tazim arzı için huzurlarına kabulüme izin istedim. Hemen saraya gelmekliğim için tebliğ olunan iradelerine uyarak çalışma odalarında huzurlarına dahil olduğumda, Gazi Reis Hazretleri'ni karşılarında Meclis Reisi Kâzım ve Başvekil İsmet Paşalar, Fırka Grubu Reis Vekili ve Kütahya Mebusu Recep Bey ve diğer zevat, hepsinin ellerinde bir kalem ve önlerinde destelerle kâğıt, çalışma masasının başında -muhakkak mühim bir meşgale ile olacak- pek ciddi meşgul buldum. Bu "muhakkak mühim bir meşgale ile olacak" ara cümlesine dikkat olunmasını rica ederim. Çünkü gördüğüm manzara Gazi'nin büyük bir iş görmeye has zamanlarından ve tarzlarından birinin manzarası idi. O herhangi büyük bir iş görmek istediği zaman kendi büyük benliğini görülecek işe geçirir; bu yüzden evvela iş hakikaten büyük bir azamet ve ciddiyet peyda eder. Ancak Gazi ne kadar büyük olursa olsun, ve zaten biraz da kendinin büyülttüğü işi dört tarafından sımsıkı yakalar. Bu prensip Gazi'nin çalışma tarzının başlangıcıdır. Artık o işin Gazi'nin elinden kurtulması imkânı yoktur. Artık o iş üzerinde Gazi'nin çalışma tarzı başlamıştır. Bu çalışma tarzı şöyledir:

İstenildiği kadar, icap ettiği kadar büyüyebilen bir masa ve onun en başında Gazi. Oraya görüş ve fikrinden istifade olunabilecek herkes gelecek ve getirilecektir. Bütün konuşma mevzuu yalnız o tek "iş"ten ibarettir ve o da dört tarafından sımsıkı yakalanmış olduğu Gazi'nin elinde ve önündedir. Bu "iş"in ne olduğu ve hatta ne olacağını Gazi başından, kendi kendine, hemen hemen bütünüyle kavramamış ve hatta katiyen kestirmemiş değildir. Fakat Gazi'ye göre bu kâfi gelmez. O, meseleyi bütün muhitinin kanaatleri içinde çalkaya çalkaya yalnız kendisi için değil, herkes için en billurlaşmış ve açık şekline ulaştırmak ister. Gazi'nin gördüğü ve göreceği büyük işler çoğunlukla halkın, vatan ve milletin işleridir. İşte bu işlerde Gazi kendi fikir ve kanaatlerinin, daha doğrusu hakiki fikir ve kanaatinin halka mal olmasını ister. Onun öteden beri dikkat edilmiş pek isabetli bir usulüne göre bir fikrin, bir lüzum ve zaruretin zaferi, onların vatan muhitinde mümkün olduğu kadar fazla taraftar bulmuş olmasına bağlıdır.

* Klişesiyle birlikte aktaran: *Cumhuriyet,* 19 Ağustos 1928, Numara: 1537, s.1, 2. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.290-291, 475; Bilal N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.169. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Gazi der ki; "Vatani ve milli işlerde bütün vatanca ve bütün milletçe elbirliğiyle yorulunmaya ihtiyaç vardır."

O, her zaman böyle söyledi ve böyle yaptı. O, her zaman böyle yapmak için önüne gelen büyük işleri her şeyden evvel -ve bittabi en yakınlarından başlayarak- millete mal etmek ve herkesin alakasını o işler etrafında toplamak yolunu seçti...

İşte bu sahada Gazi hiç yorulmak bilmeyen, hiç usanmak bilmeyen, devam ve ısrarı nispetinde zevk alan bir çalışıcıdır. Böyle bir iş zuhurunda o arz ettiğimiz -istenildiği ve icap ettiği kadar büyüyebilen elastiki çalışma masası kurulur. Artık Gazi'nin çalışma tarzı başlamıştır. Artık en başında Gazi'nin oturduğu bu masa, yalnız o işi evirip çeviren, devamlı olarak yoğurup bin şekle sokan, didik didik eden ve nihayet belirli bir şekilde zapt edecek olan sanki bir harp meydanıdır. Gazi sanki harp eder gibi çalışır.

Gazi çalışma tarzının harpten farkı şudur ki, Büyük Rehber sorup aldığı veya kendisine arz olunan fikirlerin tamamı karşısında -bunlar ne kadar muhtelif olursa olsun, hatta içlerinde bazen gülünecek ve bazen kızılacak gibileri de bulunsa- hiçbir zaman ve hatta bir an için hissi hareket etmez. Hepsini aynı ehemmiyetle karşılar. O masada ifade olunan fikirlerin zaaf ve kuvvetini yalnız muhakeme gösterecektir. Orası sanki kılı kırk yaran bir mahkemedir... Biz o çalışma tarzının öyle safhalarını biliriz ki, ortaya konulan iş safha safha incelenirken kaç defa sabahlar olmuştur; o zamana kadar bu çalışmaya iştirak edenlerden yorulup bitap düşenlerden kaçı sahneyi terk ederek çekilmiştir; geriye kalanlardan kim bilir ne kadarı yerlerinde zoraki oturan vaziyetlere düşmüşlerdir. Bütün bu hengâmede hiç yorulmayan, bir gün evvel masanın başına nasıl oturmuşsa ertesi gün onun başında daha zinde bulunan ve son söz olarak hâlâ "Meselenin şurası ve burası..." demekte olan biri vardır: O Gazi'dir!

Harikulade bir kudretle işleyen çelik bir kafanın bu demir çalışmasına mesele mi dayanır. Hakikaten Gazi'nin halletmek üzere eline aldığı her iş, o ister bir milletin bağımsızlığı veya asla erişilmez sanılan herhangi bir ideali olsun, sonunda mum olur, erir ve mutlaka istenilen şekli alır. Bu muazzam kudretin muvaffakiyet sırrı ise galiba ve başlıca şu iki noktada özetlenebilir:

1. Tutulan iş, milli ve vatani menfaatlara azami uygunluk arz eden bir iştir.

2. Gazi, kendi benliğini katarak başladığı bu işte onu bütün milletin malı kılacak bir çalışma düsturu takip eder ve bunu hakikat kılıncaya kadar çalışır.

Hakikaten görülen iş zaten millet işi ve vatan işidir... İşte dün akşam Dolmabahçe'de Gazi'nin çalışma odasına girdiğimde gördüğüm manzaranın beni karşılaştırdığı vaziyet, Büyük Rehber'in öteden beri bildiğim çalışma tarzlarından birinin daha tekerrür etmekte olduğundan ibaretti. Acaba yine ne vardı? Başvekil'i karşısına alıp yine bu kadar çetin bir çalışmaya koyulmak için acaba hangi fevkalade hal karşısında idik?.. Bereket versin, başka bir şey değilmiş. Büyük Gazi sadece yeni harfler etrafında başladığı mesaisini yürütüyormuş...

Bunu memnuniyetle öğrenmekte gecikmedim. Çünkü Gazi:

"Gel bakalım Yunus Nadi Bey" *dedi*, "yeni harflerle meşgulüz. Başvekil'i imtihan ettim. Netice iyidir, şu sandalyeyi alarak masaya katıl. Senin imtihan sıran da gele-

cektir. Eğer muvaffak olamazsan gazetendeki isti'cal[1] davanı kaybetmiş olursun. Hoş, muvaffak olursan bu davayı haydi haydi kaybedersin a..." *dedi.*

Masada mevkimi aldım. Önüme sunulan kalem ve kâğıdı sahiplendim. Zaten başlamış olan bir bahis devam ediyordu. Yeni harfler hakkında kendini salahiyettar farz eden biri tarafından ileri sürülmüş fikirler okunuyor ve onlar üzerinde konuşuluyordu. Başvekil bir nokta üzerindeki yazıları tekrar okuyarak özetliyordu. Doğrusunu itiraf etmek lazım gelirse, şahsen yeni harflerle fazla meşgul olmuş olmadığım için gelecek imtihan sıramın utandıracak müşkülat arz edeceğini düşünerek sıkılıyordum.

Nihayet bu sıra geldi. Reisicumhur Hazretleri'nin dikte ettikleri üç beş cümleyi bazı kelimelerin bazı harflerinde ciddi tereddütlerle yazdım. Muayene olunmaya başladı. Bir mektepli halecanına benzer bir sıkıntı geçirmiyor değilim... Oh! O kadarına kendim de şaşmak üzere hayli muvaffak olmuşum. Ama şurada burada tek tük yanlışlar vardır. Acaba bunlar neden ileri gelmiştir? Bunlar bazı harflere verilen hususiyetlerden ve bazı gramer kaidelerinden ileri gelmiştir. O hataların vukuundan da bellidir ki, ben onlarla henüz ciddi surette meşgul olmamışım.

Gazi:

"O halde" *dedi,* "yakın gel de yazdığın yazı üzerinde pek basit kaidelerimizi bir daha tekrar etmiş olalım..."

Gazi anlatırken ben not aldım. İşte kaidelere ait olan bu notlar:

1. Fillerin çekiminde şahıs ekleri çizgi (-) ile ayrılır (yalnız üçüncü şahıs esas ve değişmezdir). Yalnız şahıs eki bir harften ibaret olursa ayrılmaz. Misal: "gelmek" fiilinden geniş zaman:

gelir - im
gelir - sin
gelir - siniz
gelir - ler

Şimdiki zaman:

geliyor - um

2. Emir kipi müstesnadır.

gel, geliniz, gelsin

3. Bileşik fiil ekleri de çizgi ile ayrılır, şahıs ekleri ile birleşir. Misal:

gelmiş - di
gelmiş - diniz

4. "Mi, mu, mü" soru edatı daima bağımsız olarak ayrı yazılır.

geldi mi
gördü mü
buldu mu

1 *Cumhuriyet*'te "isti'cal" (acele etme, tez olmasını isteme, çabuklandırma) şeklinde. Ancak yazının gidişatından, sözcüğün "istical" (tecil edilmesini, sonraya bırakılmasını isteme) olması gerektiği düşünülebilir. (Y.N.)

5. "g" harfine a, o, u, ı seslileri önünde kalın ve e, ö, ü, i seslileri önünde ince sesler vermek istediğimiz zaman g'den sonra bir "h" harfi koyarız.

aghah

terghib

6. "k" bazen çekimlenirken yumuşak "g"ye dönüşür.

edecek

edeceğ - im

7. Bazen "ile", "ise", "için" edatlarının önlerindeki seslilerin düşürülmesi lazım gelirse, ekli oldukları kelimelerle bu edatlar arasına bir çizgi konulur:

kimin ile kiminle

benim ise benim - se

benim için benim - çin

8. "ki" bağlaç edatı olursa ayrı yazılır; zarf ve mekân edatı olursa çizgi ile:

gördüm ki

sokakta - ki

9. "de", "da" dahi manasına olunca ayrı yazılır:

Ben de gördüm, Hasan da

10. (') kesme ve durma işaretidir:

mes'elesi

mebde'

11. Belirtilen ve belirten bağları asıl kelimeye ekli olarak yazılır, çekimleri de öyledir:

Ahmedin Kitabı

12. İsim ve sıfatların fiil gibi çekimlerinde fiillerde olduğu gibi şahıs ekleri ayrılır.

meşgul - üm

güzel - dir

13. "ce", "çe" ad ve adverb[1] olarak kullanıldığı zaman çizgi ile ayrılır:

güzel - ce (oldukça güzel)

Teyit ve takviye için kullanıldığında bitişik yazılır:

dersine iyice çalış ha

Ve işte bu kadar!.. Evet, yazdığım imla üzerinde yapılan bu ders anlatımından sonra Gazi:

"İşte" *dedi,* "hepsi bu kadar! Kim birazı sesli ve daha çoğu sessiz olan yirmi dokuz harf şeklini öğrenir ve bu kaideleri bilirse Türkçemizi yeni harflerimizle pekâlâ yazmış olur."

Bu basitlik hayretime sebep oldu. Şaşkınlıkla:

-Sahi, hepsi bu kadar mı?

Gazi şen ve emin:

"Evet, işte hepsi bu kadar!" *diye tekrar ediyordu.*

1 Adverb (İng.): Zarf. (Y.N.)

Şimdi bahis bu basitlik üzerine ve onun muhtelif lisanlarla münakaşasına geçmişti. Gazi'nin çalışma tarzında meselenin en can alacak noktaları hep ortaya geliyor ve birer birer hükümlerini alarak gidiyordu. En son Bozok Mebusu Salih Bey'in getirdiği alıştırma Başvekil Paşa tarafından eleştirildikten sonra nihayet saatin ilerlemiş olduğuna dikkat eden Gazi yemeğe gidilmesini teklif etti. Herkesi hararet sarmıştı. Herkes yeni harflerin bin bir kolaylığını bularak ortaya yeni fikirler atıyordu. Gazi:

"Sofraya gidelim de, yemek yerken de bahse devam ederiz" *diyordu. Bu da Gazi çalışma tarzının makamlarından idi. Her yerde aynı mevzu, aynı bahis, aynı fikir ve aynı fikir. Fakat bin bir şekilde ve bin bir şekilde. Hakikaten yemek esnasında da hep yeni harfler üzerinde konuşulmakta devam etti. Gazi matbaa harflerinin pek güzellerinden, en güzellerinden seçilmesine büyük ehemmiyet atfediyor; bunun için bizlere vasiyetlerde bulunuyordu.*

Nihayet yeni harfler ne zaman tamamen öğrenilmiş, öğretilmiş ve bütün millete mal olmuş olurdu meselesine de bir aralık temas edildi. Bu bahsi özetlemek için Gazi'nin "bilen bilmeyene öğretecek" *tabirinde özetlenebilen en geniş muazzam bir teşkilat ile çalışılmak şartıyla -ki o işin başında oldukça mutlaka öyle yapılacaktır- bu işin birkaç senelik bir mesele olduğu neticesinde karar kıldı. Ve buna bir misal vermiş olmak için tekrar bana hitap ile yeni imlalarla zabt ettiğim bazı sözler söyledi. Hitap bittikten sonra yazdığım yazıyı aldı. Yanlışlarına kurşunkalem ile işaret ederken, kaideler üzerinde tekrar sohbet cereyan etti. Düzeltinin sonunda, bir gecelik ve bir iki saatlik alaka ve meşguliyetin neticesi herkes için yeterli göründü.*

Gazi'nin bana hitabı yeni harflere ait son yazdığım bir makaleye temas ediyordu. Bunların gazetede yayımlanmasına müsaadelerini rica ettim.

"Yeni harflerle olmak şartıyla, pekiyi" *buyurdu. Ben bir misal teşkil etmek üzere o yazının kendi tarafından düzeltilmiş olmak şerefiyle de iftihar ederek sinklişesine yer vermek fikrini arz ettim.*

"Daha iyi olur" *dediler. Klişesini bu makale içinde aynen göreceğiniz bu sözlerin eski Arap harflerimizle ifadesini tatbik olunmak üzere aynen buraya kaydediyorum:*

"Yunus Nadi Bey!

Bugünkü makalenizi okudum. Okumadan evvel okuyanlardan muhteviyatının mealini dinlediğim zaman, asıl maksadınızı anlayamamıştım. Fakat okuduktan sonra gördüm ki, maksadınız benim düşündüklerimden başka bir şey değildir. Hakikaten, evvela yeni Türk alfabesini güzelce öğrenmek ve öğretmek lazımdır. Bunun için de bittabi senelere ihtiyaç yoktur. Buna nazaran makalenizdeki maksat şu demek olur: Öğrenilmesi çok zamana ihtiyaç göstermeyen yeni Türk alfabesini ve imla kaidelerini iyice bellemeden ve belletmeden her türlü muamelelere emrivaki halinde tatbik edileceğinden korkmaya mahal yoktur."

Yemekten sonra Gazi gündüzki kayık yarışının devamı olarak Belvü'de yapılan müsamereye imkân olursa gelmek hususunda verdiği vaadi hatırlayarak Başvekil'e:

"Eski silah arkadaşlarımızın işidir. Bir kere uğrasak memnun olurlar; biz de memnun oluruz" *teklifinde bulundu. Onlar oraya gittiler, ben müsaadelerini alarak eve*

döndüm. Fakat yolda ve evde ben Gazi çalışma tarzının verdiği hamle ile hep yeni harflerle meşguldüm. Eminim ki, Gazi de beraberindeki arkadaşlarla motorda, Belvü'de, dönüşte hep aynı meseleyi konuşuyorlardı. Bu satırları bitirerek vapura gideceğim. Kendileri ile Avrupa'dan dahi konuşmakta devam edeceğim. Muhterem okuyucularıma da veda ederken, bütün fikir ve kanaatimi özetleyen şu sözleri söyleyeceğim:

-Gazi'nin izini takip ediniz!

Yunus Nadi

KALAMIŞ'TAKİ MALUL GAZİLER BALOSUNDA BAŞÖRTÜSÜ HAKKINDA*

(17 AĞUSTOS 1928)

Reisicumhur Hazretleri evvelki akşam refakatlerinde Başvekil İsmet Paşa, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Halk Fırkası Kâtibi Umumisi Safvet, Gaziantep Mebusu Kılıç Ali, Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumisi Tevfik, Seryaver Rüsuhi Beyler oldukları halde Kalamış'ta Belvü bahçesinde verilen baloyu teşrif buyurdular.

Halk Gazi Hazretleri'ni büyük bir coşkuyla ve alkışlarla karşıladı ve Gazi Hazretleri kendileri için hazırlanan masada oturdular.

Gazi'yi daha yakından görmek için kendilerini dans sahasına atan çiftler neşe ve heyecan içinde dönerlerken, başlarını alelade bez örtülerle örtmüş olan bazı hanımlar, Gazi Hazretleri'nin nazarı dikkatini çekmiştir. Reisicumhur Hazretleri o sırada dans etmiş olan Doktor İhsan Bey isminde bir zatın kızını çağırarak dediler ki:

"Hanımefendi, bu başörtüsünü çıkardığınız takdirde daha güzel olacağınızı tahmin ediyorum. İsterseniz bir tecrübe ediniz."

Genç kız Gazi'nin ihtarları üzerine başındaki örtüyü çıkararak dansa o suretle devam etmiştir.

Gazi Hazretleri bundan memnun oldular. Beş on dakika sonra, aynı hanımefendi ile dans etmek lütfunda bulundular. Reisicumhur Hazretleri böyle başörtüsü ile dans eden diğer bazı hanımefendilere de aynı tavsiyede bulunarak, başörtülerini çıkardıkları takdirde daha iyi olacaklarını söylemişler ve bunun üzerine balodaki bütün kadınlar başörtülerini çıkarmışlardır. O sırada bir Çekoslovakyalı kız Reisicumhur Hazretleri'nin yanlarına yaklaşarak kendisiyle bir dans etmek şerefini bahşetmelerini rica etmiş, Gazi Hazretleri de "Peki kızım, dans edelim" *diyerek, birkaç tur yapmışlardır. Bunu müteakip Reisicumhur Hazretleri bir müddet istirahat etmişler ve o sırada gözlerine ilişen Bahriye Bandosu Şefi Yüzbaşı İhsan Bey'i çağırarak, kendisinin yeni harfleri öğrenip öğrenmediğini sormuşlardır. Gazi Hazretleri, İhsan Bey'in geçirdiği imtihandaki hatalarını bizzat düzelterek yeni harfler hakkında izahat vermişlerdir. Reisicumhur Hazretleri daha sonra halkın yine aynı coşkun alkışları arasında saraya dönmüşlerdir.*

* *İkdam*, 19 Ağustos 1928, Numara: 11251, s.1; *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1928, Numara: 1537, s.1. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

SEÇİM DAİRELERİ HAKKINDA VERİLEN MALUMAT ÜZERİNE NAKİ VE TAHSİN BEYLERE TEŞEKKÜR*

(19 AĞUSTOS 1928)

İstanbul
19.8.28

Naki ve Tahsin Beylere

Seçim daireniz ahvali hakkında verdiğiniz malumata, bilhassa bu malumatı Türk harfleriyle yazdığınız için, teşekkür ederim.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.291, 476.

DOLMABAHÇE SARAYI'NDAKİ DERSTE YENİ HARFLER VE *AKŞAM* GAZETESİ HAKKINDA*

(19 AĞUSTOS 1928)

Gazi Hazretleri yeni Türk harflerini nezdi devletlerinde bulunan zevata devamlı olarak öğretmeyi kendilerine esaslı bir meşgale saymakla Türk aydınlarına bu yeni ve mühim vazifede örnek oluyorlar.

Dün akşam Göksu Deresi'nde bir gezinti yapan Reisicumhur Hazretleri halk tarafından heyecanla karşılanmış ve şiddetli surette alkışlanmıştır.

Gazi Hazretleri'nin yazdırdıkları ve bizzat yazdıkları metin:

"Bugün *Akşam* gazetesini okudunuz mu? Ben okudum. Başmakalesini iyice inceledim. Yeni Türk alfabesini az zamanda milletin muhtelif sınıflarına güzelce öğretmek için çok isabetli fikirler vardır.[1] Görülüyor ki, yazar arkadaşlar düşündüklerindeki faydalı noktaları ortaya koyarlarsa, yeni ve pek mühim mesaimiz kolaylaşacaktır."

Reisicumhur Hazretleri Saray'da, resmi meşguliyetleri haricinde devamlı olarak yeni Türk harfleriyle meşgul olmaktadırlar. Refakatlerinde bulunan zevata, yaverlere, kâtiplerine ve bütün maiyetlerindeki insanlara yeni harfleri son birkaç gün içinde öğretmişlerdir. Kendilerini ziyaret edenlere sordukları ilk soru yeni harfleri bilip bilmedikleridir. Aldıkları cevaba göre, ya imtihan ediyorlar, yahut malumatını tamamlamak için derhal ders veriyorlar.

Dün akşam Gazi Hazretleri Dolmabahçe Sarayı'nda nezdi devletlerinde bulunan bazı zevata bu münasebetle yeni harfler hakkında gayet mükemmel bir ders vermişlerdir. Başyazarımız Necmeddin Sadık Bey de bu derste hazır bulunuyordu. Gazi Hazretleri derse esas teşkil etmek üzere hazır bulunanlara bir sayfa kadar imla metni yazdırmışlardır. Yeni Türk imlasının bütün esaslı kaidelerine ait misalleri ihtiva edecek bir şekilde bulup yazdırdıkları kelime ve cümleleri birer birer okuyarak, tesadüf edilen her hususiyet ve kaide hakkında izahat vermişler ve bu izahatı özetleyerek not ettirmişlerdir. Bu arada fiillerin çekimlerinde eklerin nasıl ayrılacağını; geniş zaman, di'li geçmiş zaman, miş'li geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman kiplerinin nasıl yazıldığını; soru edatı olan "mi"nin ne şekiller aldığını; "ce" edatının kullanım tarzını; k (kaf), g (gayn), k (kef) harflerinin değişimini; "ke" ile "ki" edatlarının kelimeye ne suretle ekli olacaklarını; "ile", "ise", "için", "iken" gibi kelimelerin

* *Akşam*, 20 Ağustos 1928, Numara: 3539, s.1. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in yazısının buraya kadarki kısmı gazetede klişe olarak yer almaktadır. (Y.N.)

yazılış tarzını öğretmişlerdir. Bir buçuk saat kadar devam eden bu dersten, hazır bulunanlar yeni harfleri ve yeni imlayı öğrenmiş olarak çıkmışlardır. Gazi Hazretleri, bu derste yazdırdıkları imla metnini bizzat kendileri de yazmışlardır. Gazetemiz ve başyazarımız için kıymeti cihandeğer bir şeref ve iltifatı ihtiva eden ve aynı zamanda yeni harflerin başlangıcına ait pek kıymettar bir vesika olan bu el yazılarının fotoğrafını, iftihar vesilesi olarak yukarıya aynen alıyoruz.

Bu suretle, Reisicumhur Hazretleri'nin nezdine her giren, mutlaka yeni harflerden imtihan vermek mecburiyetindedir. Gazi, bir noksan veya hata gördüğü takdirde derhal kâğıt kalem çıkıyor ve yeni Türk imlasının esaslı kaidelerini gayet basit ve özlü bir şekilde öğretiyorlar. Gazi'nin yeni harflerle bu devamlı meşguliyeti, bunu etrafındakilere derhal öğretmek hususunda gösterdikleri arzu, bu meselenin pek kısa bir zamanda bütün millet tarafından öğrenileceğine bir teminat teşkil ettikten başka, bütün aydınlara da pek heyecan verici bir örnek vazifesi görmektedir. Yeni harflerde tatbik edilecek programın en başında şu satırlar yazılı olmalıdır:

Yeni Türk harflerini bütün aydınlar, her yerde, her zaman, herkese öğretmek vazifesiyle mükelleftirler. Bu vazife, bir vatan borcudur. Gazi bunu böyle biliyor ve böyle yapıyor.

İZMİR'DE HARİKZEDE KONGRESİ REİSİ SIRRI BEY'E TEŞEKKÜR*

(20 AĞUSTOS 1928)[1]

Cuma günü Harikzede[2] *Kongresi yapılmış ve kongrede kurtarıcı Reisicumhurumuz Gazi Hazretleri'ne telgrafla tazimat arz edilmesi kararlaştırılmıştı. Kongre Reisi Meclisi Umumi İkinci Reisi Sırrı Bey yangın ve istiladan zarar görenlerin fevkalade muhabbet ve tazimatını telgrafla Gazi Hazretleri'ne arz eylemişti.*

Bu kere yüce Reisicumhurumuz yeni harflerimizle Sırrı Bey'e cevap vermişler ve yangından zarar görenlerin hissiyatına teşekkür eylemişlerdir. Bu telgraf yüce Reisicumhurumuzun yeni harflerimizle İzmir'e gönderdikleri ilk telgraftır.

Aynen aşağıda sütunlarımızı süslüyoruz:

72 fr Dolmabahçe
97 24 18 17/30

İzmir Vilayet Encümeni Üyelerinden Kongre Reisi Sırrı Bey'e

Senelik kongrenin yapılması münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Ahenk*, 20 Ağustos 1928, Numara: 10521. Ayrıca bkz. Zeki Arıkan, *İzmir Basınından Seçmeler 1923-1938*, c.2, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2003, s.53.

1 *Ahenk*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 20 Ağustos 1928, telgrafın *Ahenk*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Harikzede: Yangından zarar görmüş. (Y.N.)

ANKARA'DA MACİDE RAHMİ HANIM'A TEŞEKKÜR*

(21 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Dolmabahçe
21.8.928

Ankara'da Macide Rahmi Hanımefendi'ye

Reisicumhur Hazretleri, yeni harflerle yazdığınız mektuptan mütehassis olmuşlardır. Memnuniyet ve teşekkürlerini arz ederim, efendim.

Kâtibi Umumi namına
Hasan Rıza

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.291, 478.

ZİLE DEMİRYOLUNUN AÇILIŞINA DAVET ÜZERİNE BELEDİYE REİSİ MUHARREM BEY'E*

(21 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tel

Dolmabahçe
21.8.1928

Zile Belediye Reisi Muharrem Bey'e

C. Meşguliyetim hasebiyle Zile demiryolunun açılış merasiminde aranızda bulunamayacağımdan üzgünüm. Hakkımda pek samimi ve muhabbetkâr hissiyat gösteren muhterem halka selam ve teşekkürlerimin bildirilmesine aracılığınızı rica ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-13, D: 60-1, F: 49'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

NAFIA VEKÂLETİ'NE ABDÜLHALİK BEY'İN VEKÂLET ETMESİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(21 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet
Tezkere/58

Dolmabahçe
21.8.1928[1]

Başvekâlet Canibi Samisine

22 Ağustos 1928 tarihli tezkerei devletleri cevabıdır.

Tedavi için Avrupa'ya giden Nafıa Vekili Behiç Bey'e Müdafaai Milliye Vekili Abdülhalik Bey'in vekâlet etmesi uygundur, efendim.

Reisicumhur
Gazi

kapadım
22

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi A: IV-5, D: 53, F: 76'da bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 "22 Ağustos 1928" tarihli tezkereye cevap olan ve sonunda "kapadım 22" kaydı yer alan bu telgrafa "21.8.1928" tarihi atılmıştır. Doğrusu "22 Ağustos 1928" olabilir. (Y.N.)

TEKİRDAĞ HÜKÜMET KONAĞI'NDA MEMURLARA YENİ YAZI DERSİ*

(23 AĞUSTOS 1928)[1]

Gazi Hazretleri dün Tekirdağı Hükümet Konağı salonunda memurlara yeni harfleri bizzat öğrettiler.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri refakatlerinde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya ve mebuslardan Salih, Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Recep Zühtü, Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumisi Safvet ve Moskova Sefiri Tevfik Beylerle Kolordu Kumandanı Salih Paşa, Seryaver Rusuhi, Seyri Sefain Müdiri Umumisi Sadullah ve ya-

* *Milliyet*, 24 Ağustos 1928, Numara: 909, s.1, 4. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.292-293. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Bu konuda, Öğretmen Raşit Bener tarafından anlatılıp kızı Bilge Bener tarafından yazılan hatırada şunlar aktarılmaktadır:

"Babam anlatıyordu:
Tekirdağı'nda öğretmen bulunuyordum; aynı zamanda 'Muallimler Birliği' reisiydim.
Bir gün, sabah kahvaltısı yapmakta olduğum sırada evin kapısı hızlı hızlı çalındı. Merakla kapıyı açtım. Bir hademe: 'Vali Bey tarafından gönderildiğini ve Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nin Tekirdağı'na gelmiş olduklarını, Hükümet Konağı'nda bulunduklarını, muallim arkadaşlarla birlikte hemen acele oraya gelmekliğimizi' anlattı.
Hemen hazırlandım. Arkadaşlarla birlikte Hükümet Konağı'na gittik.
Atatürk, salona bir kara tahta koydurmuş, etrafında bulunan zevatla görüşüyor, aynı zamanda onları teker teker Latin harflerinden imtihan ediyordu.
Şüphesiz aynı imtihan huzurunda biz de bulunduk. Tahta başında, kelimeler yazılıyor. Ufak tefek yanlışlar düzeltiliyor ve Fransızca bilenler başarı gösterirken bilmeyenler şaşırıyor ve duraklıyorlardı.
Bu durum karşısında Atatürk hazır olanlara hitaben:
'-Şimdiye kadar hazırlanmalıydınız' diyerek, ufak bir azarlamada, serzenişte bulundular. [...]
Bunun üzerine, hakikati açıklamanın lazım geldiğini düşünerek huzurlarına doğru ilerledim ve kendilerini selamladıktan sonra:
'-Paşa Hazretleri, dedim. Evet, buyurduğunuz gibi, bizleri bu işte hazırlanmış görmediniz. Müsaadenizle sebebini arz edeyim. Bundan beş on gün evvel, Latin harflerini yayımlamaya memur bir komisyon tarafından gazetelere verilen bir ilanda, 'Önüne gelen, rasgele Latin harflerini öğrenmeye kalkmasın. Yakında komisyonumuz tarafından resmi mühürlü bir alfabe yayımlanacaktır; o çıktıktan sonra öğrenmeye gayret edilsin' deniliyordu. İşte bunun içindir ki, hepimiz o alfabenin yayımlanmasına değin bekledik. Emir buyurun, o alfabe bir an evvel çıksın. Görecceksiniz ki, milletin ilmi, selameti ve ilerlemesi namına yapacağınız bu yüksek devrim hemen kabul edilecek ve yerine getirilecektir.'
Bunun üzerine Atatürk, kendine has vakar ve samimiyetle bu izahımı derhal kabul buyurarak, ileride konuşmakta bulunan İçişleri Bakanı'na seslendi:
'Şükrü Kaya, Şükrü Kaya... Beyefendinin sözlerini not ediniz ve acele ediniz..."
Bunu müteakip imtihan salonunu terk buyurdular..."

Bkz. Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul, 1949, s.211-212. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *age*, s.292-293. (Y.N.)

verleri Naşit, Muhafız Kıtaları Kumandanı İsmail Hakkı Beyler olduğu halde saat beş buçukta Ertuğrul yatıyla Tekirdağı'na varmışlardır. Saat on biri çeyrek geçe karaya çıkan Gazi Hazretleri doğruca hükümet dairesini teşrif etmiş ve orada memurlara yeni yazımızı öğretmişlerdir. [...]

Gazi Hazretleri'nin seyahatini Falih Rıfkı Bey gazetemize aşağıdaki gibi yazmaktadırlar:

[...]

Reisicumhur halkın coşkun dalgalarını yararak hükümet konağına çıktı, Vali'nin odasında istirahat etti. Salonlarda ve koridorda memur, ahali yoğun bir kalabalık vardı.

Bir iki dakika sonra Gazi:

"Bana bir *Milliyet* gazetesi getirir misiniz?" *dedi.*

Bir gün evvelki Milliyet'i bulup getirdiler. Gazi, Vali odasına bitişik Meclisi Umumi salonuna geçti. Memurlar ve ziyaretçilerin teşkil ettiği yarım kavisin nihayetinde bir kara tahta vardı.

Reisicumhur Hazretleri sordular:

"Türk yazısını biliyor musunuz, bilmiyor musunuz?"

Kalabalıktan:

"Öğrendik, öğreniyoruz" sesleri geldi.

Gazi lalettayin bir zatı tahta başına davet etti ve yeni yazı ile bir cümle yazmasını söyledi. Biraz sonra tahtada üç küçük hata ile şu cümleyi okudu: "Büyük Gazi'ye malik olan Türkler bahtiyardırlar." [...]

Başka birini davet etti:

"Henüz bilemiyorum efendim" dedi.

"Beş on şekil öğrenmek o kadar güç bir şey midir, niçin alakadar olup öğrenmediniz?" *dedi.*

Artık Millet Reisi'nin Türk milletine ilk alfabe ve yazı dersi başlamıştı. Herkesi birer birer çağırarak, muhtelif alfabe ve imla kaidelerinin hepsini pratik olarak ve misallerle izah etti. Bir odacının tecrübesi dikkate değerdi. Tekirdağı hükümet dairesinin odacısı şimdi yeni Türk yazısını biliyor!

Hükümet konağındaki dersi bir saatten fazla sürdü. O aralık tesadüf ettiklerimizden şunu öğrendik: Yeni yazı ümit edildiğinden daha kısa bir zamanda yayılacaktır. Herkes teşne ve hepsinin bir tek arzusu var: "Komisyonun alfabesini ve gramerini çabuk yayımlayınız." Reisicumhur Hazretleri'nin ikinci ziyaretleri Belediye dairesine oldu. Orada kaldıkları beş on dakikadan yine yeni yazının tatbiki ve yayılması hususundaki fikirlerini söylemek için istifade ettiler.

TEKİRDAĞ SUBAYLAR YURDU'NDA YENİ HARFLER HAKKINDA SUBAYLARA*

(23 AĞUSTOS 1928)

Hükümet Konağı'ndan çıktıkları vakit teşriflerini öğrenmiş olan bütün halk dükkânlarını kapayarak çocuklara ve kadınlara varıncaya kadar tazimat arzına gelmişlerdir. [...] On üç buçukta Belediye dairesine gelen Gazi Hazretleri Belediye'de dahi yeni harflerin yayılması için vasiyetlerde bulunmuşlar ve Belediye Reis Vekili Ziya Bey'e Belediye dairesinin intizamından memnuniyet beyan buyurmuşlardır.

[...] Belediye dairesinden sonra, alkış sesleri ve coşku içinde boğulan sokakta halk arasına katılan Gazi, biraz ötede bulunan Subaylar Yurdu'na gitti ve Liva Kumandanı'na Türk yazısı ile şu satırları dikte etti:

Subaylar Yurdu'nda Liva Kumandanı Beyefendi'ye yazdırılmıştır:

Bugün Tekirdağı'nda bulunan subay arkadaşlarımı ziyaretten çok memnun oldum. Bu memnuniyetimi burada hazır bulunmayanlara da lütfen söylersiniz.

Yeni Türk harflerini bütün muhitlerine serian öğretmelerini kendilerinden hassaten rica ve talep ederim.

* *Milliyet*, 24 Ağustos 1928, Numara: 909, s.4, *Cumhuriyet*, 24 Ağustos 1928, Numara: 1542, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.293; Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul, 1949, s.209; Aydın Oy, *Tekirdağ'da Atatürk! Anılar, Belgeler, Fotoğraflar*, Ekin Basımevi, İstanbul, 1965, s.20. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

YENİ HARFLER HAKKINDA
TEKİRDAĞ'DA MEVLANA HAFIZ MUSTAFA EFENDİ İLE SOHBET*

(23 AĞUSTOS 1928)

[...] Gittikçe yoğunluğu artan Tekirdağı halkından sokaklar artık geçilemez halde idi. Beklenmedik bir bayram günü. Kadınlar, kızlar, büyük küçük herkes şenlik yapıyordu. Gazi sevgili halkın içindeydi. Bir aralık kenarda duran bir hoca efendi gözüne ilişti.

* *Milliyet*, 24 Ağustos 1928, Numara: 909, s.4; *Cumhuriyet*, 24 Ağustos 1928, Numara: 1542, s.1. Ayrıca bkz. Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul, 1949, s.209; Aydın Oy, *Tekirdağ'da Atatürk! Anılar, Belgeler, Fotoğraflar*, Ekin Basımevi, İstanbul, 1965, s.20-21; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.293-294. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

Mevlana Hafız Mustafa Efendi'nin oğlu İrfan Özeren bu konudaki hatırasını şöyle anlatıyor:

"-Babam o zaman Tekirdağı'ndaki eski camiin imamı ve müftü vekili idi. Kendisi halk tarafından Mevlana Hafız Mustafa Efendi olarak tanınırdı. Atatürk geldi; kalabalık arasından babamı yanına çağırdı ve beraberce yol üzerindeki eczaneye girdiler. Eczanede benimle beraber Muhterem Bey ve Yeniceli Mehmed Efendi bulunuyordu. Hepimiz heyecanlandık. Atatürk babamı ısrarla bir iskemleye oturttu. Kendisi de orada bulunan masanın yanına yaslanarak bizden kalemle kâğıt istedi. Hemen istediklerini uzattık. Atatürk'le babam arasında şöyle bir konuşmanın geçtiğini hâlâ hatırlıyorum:
-Hoca Efendi, yeni yazı biliyor musunuz?
-Bilmiyorum.
-Eski yazıyı ne kadar zamanda öğrendiniz?
-Epey uzun zamanda.
-Yanlışsız eski harflerle yazmak kolay mı?
-Yanlışsız yazmak pek kolay değil."

Bkz. *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1958, Sayı: 12282, s.1, 5.

Olaya aynı şekilde yakından şahit olan Muhterem Bey ise şunları naklediyor:

"Atatürk cline kâğıt ve kalemi alıp Hoca'ya vererek, eski yazı ile bir sûre yazmasını söyledi. Hoca, Kur'an'dan aklına gelen bir sûreyi yazdı. Bundan sonra kâğıdı önüne çeken Ata, yeni haflerle aynı sûreyi altına yazdı. Hepimiz dikkatle hareketlerini takip ediyorduk. Ata, Hoca'ya dönerek:
-Hangisi daha kolay yazıldı dersiniz?
Mevlana Mustafa Hoca hiç tereddüt etmeden:
-'Sizinki efendim' dedi.
Atatürk, yeni harflerle Kur'an'ın yazılabileceğini bu şekilde belirttikten sonra Hoca'ya hitap ederek demişti ki:
-'Bir daha gelişimde sizi yeni harflerle okuyup yazarken görmek isterim!'
Hoca, bundan sonra bir ay gibi kısa zamanda yeni harflerle yazıp okumayı öğrenmiş ve hemen millet mekteplerinde de bu harfleri başkalarına öğretmeye başlamıştı."

Bkz. *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1958, Sayı: 12282, s.5.

"Gelir misiniz Hoca Efendi" *dedi.*

Ve hemen o yakındaki eczaneye girdi. Bulunduğu masaya kapının önünde birikmiş olanlardan birkaç kişi daha davet etti.

Hoca Efendi'ye Arapça üç dört satır dikte etti ve bu yazıyı diğerlerine okuttu. Herkes her kelimeyi bin türlü okudu. Biraz sonra Reisicumhur Hazretleri bizzat aynı satırları yeni Türk yazısıyla yazdılar. Arapça bilen bilmeyen herkes bu satırları tamamen doğru ve bittabi hep bir türlü okudu.

Kendi el yazıları olan kâğıdı[1] *Hoca Efendi'ye vererek:*

"Sizden Türk yazısını öğrenmenizi istiyorum" dedi.

Bu konuda, Öğretmen Raşit Bener tarafından anlatılıp kızı Bilge Bener tarafından yazılan hatırada şunlar aktarılmaktadır:

"Gazi, Hoca Efendi'nin eline bir kalem ile iki yapraklı büyük bir esericedit kâğıdı tutuşturdu ve Arap harfleri ile şu sûreyi yazdırdı: 'Vettîni vezzeytûni ve turi sînîne ve hazel beledil emin lekat halaknel insanı fi ahseni takvim sümme...'

Hoca Efendi geniş bir nefes alarak bu ayeti celileyi büyük bir itina ile ve tabii eski harflerle yazdı. Atatürk, yazıya bir göz attıktan sonra:

'-Hocam, ben bu yazdıklarını 'valtin, valziton...' diye de okuyabilirim, buna ne dersin?'

'-Efendim, bunun üstünde üstünü var, esresi var, şeddesi var, meddi var. Bakınız, bunları koyduğumuz zaman aslı gibi okunur...'

Atatürk, bunun üzerine kalemi eline alarak aynı ayeti Latin harfleriyle yazdı ve Hoca'ya göstererek:

'-Görüyorsun ya Hocam, bu harflerin şeddesi meddesi yoktur' dedi. 'Hem bak, bu harflerle ne kadar kolaylıkla ve yanlışsız okunuyor... İşte biz bunu düşünerek ve Batı eserlerini de kolaylıkla öğrenmek, bütün cihana lisanımızı kolaylıkla öğretebilmek için Latin harflerini kabul ediyoruz. Buna ne dersiniz?'

Hoca derhal:

"-Çok güzel efendim, çok güzel, diyecek bir şey yok. Allah muvaffak etsin' cevabını verdi.

Gazi, yazısı bulunan kâğıdı Mevlana Mustafa Efendi'ye uzattı:

'-Bu kâğıt sende kalsın bir hatıram olsun. Yeni harfleri öğren ve herkesi öğrenmeye teşvik et. Bir daha gelişimde seni böyle göreyim' dedi. Maiyetiyle birlikte dışarı çıktı."

1 Bkz. Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul, 1949, s.209-213. (Y.N.)
Üzerinde Mevlana Hafız Mustafa Efendi'nin eski yazısıyla ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in yeni yazısıyla Kur'an'ın "Vettîni, vezzeytûni..." ayeti yazılı olan sayfanın fotokopisi için bkz. *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1958, Sayı: 12282, s.1; Ahmet Bekir Palazoğlu, *age*, s.480. (Y.N.)

TEKİRDAĞ GEZİSİ HAKKINDA ANADOLU AJANSI'NA BEYANAT*

(23 AĞUSTOS 1928)

Tekirdağı'ndan şimdi dönmüş olan Reisicumhur Hazretleri intibalarını şu cümlelerle beyan buyurdular:

İlk Fırka Kumandanı olduğum Tekirdağı'nı 14 sene sonra ziyaret edebildim. Bundan çok memnun ve mütehassisim. Fakat, daha çok memnun ve ferah olduğum nokta şudur: Tekirdağlı vatandaşlarım daha şimdiden Türk harfleriyle yazıp okumayı hemen öğrenmişlerdir diyebilirim.

Memurların hepsini bizzat imtihan ettim. Sokaklarda ve dükkânlarda halk ile alıştırmalar yaptık. Arap harfleriyle hiç yazmak, okumak bilmeyenlerin Türk harflerine derhal alışmış olduklarını gördüm. Henüz ortada salahiyettar makamların tasdikinden geçmiş bir rehber olmadan, henüz millet muallimleri yol gösterme faaliyetine geçmeden, koca Türk milletinin hayırlı olduğuna kanaat getirdiği bu yazı meselesinde bu kadar yüksek şuur ve intikal ve bilhassa tezcanlılık göstermekte olduğunu görmek, benim için cidden büyük, ama çok büyük saadettir. Bu husus elbette yabancılar için hayret verici olacaktır.

Az zaman sonra, yeni Türk harfleriyle gözler kamaştırıcı Türk manevi gelişmesinin ulaşabileceği kudret ve itibarın milletlerarası seviyesini gözlerimi kapayarak şimdiden o kadar parlak görüyorum ki, bu manzara beni kendimden geçiriyor. Ben yalnız bugün Tekirdağlılarda sezdiğim ruhi ve hissi halete, yalnız buna dahi dayanarak kati olarak beyan edebilirim ki, bütün Türk milleti bu meselede benim gördüğümü, benim hissettiğimi aynen görmekte ve hissetmektedir. Bu kadar hassas ve şuurlu olan Türk milleti, kendinin refahına, yükselişine binlerce senelerden beri engel olagelmekte olduğunu artık fark ettiği bütün maddi ve manevi mânileri muhakkak ki parça parça ederek ortadan kaldıracaktır. Bunda artık şüpheye mahal yoktur. Kafasını, vicdanını bu kadar azim ve katiyetle temizlemeye karar vermiş olan büyük milletimin geleceğini tasavvur etmek hiç de güç değildir.

gazetelere
23.8.1928

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 11-1:5'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.295, 481-485; *Milliyet*, 24 Ağustos 1928, Numara: 909, s.1; *Vakit*, 24 Ağustos 1928, Numara: 3818, s.1; *İkdam*, 24 Ağustos 1928, Numara: 11256, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 25 Ağustos 1928, Numara: 2560, s.1; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1928, Numara: 53, s.3722; *Tarih IV*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.256. *Hâkimiyeti Milliye* ve *Ayın Tarihi*'ndeki eski yazı metinler Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İSTANBUL'DA YENİ HARFLER KONFERANSINDA*

(25 AĞUSTOS 1928)

İstanbul'da bulunan mebuslardan takriben yüz elli zat, dün saat üçte Dolmabahçe Sarayı'nda verilen ve Gazi Hazretleri'nin huzuruyla müşerref olan yeni harfler konferansında bulundular. Sarayın üst katındaki büyük salona bir siyah tahta ile iskemleler konmuştu. Saat üçe doğru İstanbul'da bulunan mebuslarımız gelmeye başladılar. Tam saat üçte harfler konferansına başlanarak Dil Encümeni üyelerinden İbrahim Necmi Bey iki defa bütün sesleme ve yazı kaidelerini -tahtaya misaller yazmak suretiyle- izah etti. Konferans başladıktan biraz sonra Reisicumhur Hazretleri de salonu teşrif buyurdular. Başvekil İsmet, Meclis Reisi Kâzım Paşalar, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya ve Maliye Vekili Saraçoğlu Şükrü Beyefendiler de hazırdılar.

İbrahim Necmi Bey bir saat kadar ders anlattıktan sonra yarım saatlik bir ara oldu ve bu esnada mebuslar kendi aralarında fikir alışverişinde bulundular. İki ders arasında ve bilahare dersten sonra bazı mebuslara yazı yazdırıldı. Bu esnada Kastamonu Mebusu Veled Çelebi Efendi biraz güçlük çekti. Bitlis Mebusu İlyas Sami Bey de ondan geri kalmadı. Diğer bir derse davet edilen mebusların yazıları henüz bitmemişti. Bu esnada Gazi Hazretleri de tahta başında izahat veriyorlardı. Münakaşa pek serbest geçti. Bilhassa k, g ve ters kavisli g üzerinde çok sözler söylendi ve encümenin birleştikleri şekillerin isabetinde ittifak hasıl oldu.

Her kimin bir müşkülü, bir itirazı varsa arkadaşça söylenmesi Gazi Hazretleri tarafından teklif olununca, Biga Mebusu Samih Rifat Bey Türkçede altı türlü "g" harfi olduğunu söyledi. Gazi bunların bir bir tahtaya yazılmasını emrettiler.

"Eski harflerle yazayım mı?" sorusuna:

"Öyle şey olmaz; yeni alfabeyle" *buyurdular.*

Samih Rifat Bey'in bu tasnifi kabul edilemedi. Çünkü yeni imladan gaye ve maksat kökensel ve tarihi bir imlanın muhafazası değil, sesin aynıyla zaptıdır. Gaye bu olunca diğer fikirlere mahal kalmamıştı.

Gazi Hazretleri'nin pek güzel izah buyurdukları üzere Arapça kökenin bizce bir ehemmiyeti ve lüzumu yoktur. Bizim maksadımız söylediğimiz kelimeleri yazmaktan ibarettir.

* *İkdam*, 26 Ağustos 1928, Numara: 11258, s.1, 3. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.295-296. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Eskiden kelime arasında asla sesli kullanılmazdı. İşte bunun için telaffuz farkları görünemiyordu.

"Eğer", "meğer", "diğer", "değer", "ciğer" gibi kelimeler ile şebnem manasına "çiy" ve "çiğ" üzerinde faydalı sohbetler geçti.

"Bazı" kelimesini yazarken "ayn"ı göstermek için bir (') lazım mı değil mi? Celal Nuri Bey siyah tahtada iken Gazi Hazretleri müdahale buyurdular ve (') işaretine hacet olmayıp a üzerine bir (^) ilavesinin telaffuza daha uygun olduğunu söylediler.

"Kâzım", "Kâmil", "kâtip" gibi kelimelerdeki k'den sonra gelecek "h"nin "y" olmasını Hakkı Tarık Bey ileri sürdü ise de, Gazi Hazretleri bu mütalaada bulunmadılar. Çünkü "y" sonunda "i"ye kaçar bir yarı seslidir.

Reisicumhur Hazretleri'nin fikirlerince bizce elzem olan, ortalama Türk teleffuzudur; yoksa Arapların telaffuzu değildir. Dolayısıyla bunun üzerinde uğraşmak boş bir külfettir. Arap telaffuzu Türk'ün tabii telaffuzu üzerine bir tesirde bulundu. Kâzım, kâtip şeklinde Türkçede hece yoktur.

Mebuslar tarafından levhaya yazılan yazılarda bazı mertebe birbirini tutmazlıklar görülüyordu. Evvela yanlışlar bulunuyor ve sonra, imlası doğru ibare etrafında izahatta bulunuluyordu. Her halde tablo başında yeni harflerle yazı yazmaya davet edilen mebuslarımızdan çoğu, hemen genele yakın denecek bir çoğunluk yeni harfleri tamamıyla öğrenmiş bulunuyordu.

Tablo başında izahatta bulundukları sırada Reisicumhur Hazretleri, bir münasebetini getirerek güzel yazıya büyük ehemmiyet verdiklerini söylediler ve alfabeyi yeni öğrenenlere muntazam bir yazıya alışmalarını ehemmiyetle tavsiye buyurdular. Mevcut on güzel yazı defterini dolduranın eğri büğrü yazı yazmayacağını söyleyerek, yazısı hakkında endişede bulunan Bitlis Mebusu İlyas Sami Bey'e defterleri gösterdiler. Riyaseti Cumhur Başkâtibi Tevfik Bey de tabloda yazı tecrübesi yaptı. Tevfik Bey'in yazısı biraz Almancaya çalıyordu. Keza diğer bir mebusun yazısı da bu şekle kaçmakta idi. Fotoğrafçılar birçok şekilde resim aldılar. Veled Çelebi Efendi siyah tahta başında terlerken, Hamdullah Suphi Bey Gazi Hazretleri'nden müsaade alarak tablonun karşısında birkaç poz aldırdı.

Konferans ve konuşmalar üçten sekize kadar, tam beş saat devam etti. Bunun üzerine ayakta izahatta bulunan Gazi Hazretleri Pazartesi günü yine konuşmaya devam edilmek arzusunu göstererek herkese veda ettiler ve dairelerine çekildiler.

26 AĞUSTOS ZAFERİ VE YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA ERTUĞRUL YATINDAN TEBLİĞ*

(26/27 AĞUSTOS 1928)

Reisicumhur Hazretleri evvelki gece Ertuğrul yatından İstanbul telsizinin 26 Ağustos zafer günü münasebetiyle vuku bulan bir tebliğini dinlemişlerdir. Gazi Hazretleri bundan çok memnun olmuşlar ve seryaverlerine memnuniyetlerinin hemen telsiz vasıtasıyla telefon santralına bildirilerek yayımlanmasını emir buyurmuşlardır.

Tam saat on bir buçukta İstanbul telsizi Ertuğrul yatından şu telsizi almıştır:

"26 Ağustos günlerini tasvir eden hitabeyi Büyük Gazi ve İsmet Paşa Hazretleri Ertuğrul yatından dinlediler. Pek çok mütehassis oldular. Teşekkür ediyorlar. 'Milleti, iftihar vesilesi olan hadiseleri kendisine hatırlatarak uyanık tutmaya hizmet eden fen ve insanlık vasıtaları yüksek takdir ve yüceltmeye layıktır' *buyuruyorlar."*

Müteakiben Ertuğrul yatından kısa bir musiki programı yapılması istenilmiş ve telsiz telefon orkestrası derhal faaliyete geçerek birkaç konser vermiştir.

Tam saat on ikide Reisicumhur Hazretleri yine telsiz vasıtasıyla bütün millete aşağıdaki hitabelerinin yayımlanmasını emretmişlerdir:

"Gazi İsmet Paşa'ya dedi ki:

'26 Ağustos'tan sende kalan intiba nedir?'

İsmet Paşa'nın sade ve kısa cevabı şu oldu:

'Karanlık sarp dağlardan zafer ve şeref güneşinin nasıl ve ne vasıtalarla doğduğunu daima hatırlarım. Bu kuvvetli hatırama çok güvenerek beyan edebilirim ki, bugün yeni Türk harfleriyle cehalete karşı açtığımız mücadelenin, yarın millet için 26 Ağustos zaferinden daha yüksek ve geniş saadet neticeleri getireceğini muhakkak görüyorum.'"

Reisicumhur Hazretleri bunu müteakip tekrar orkestranın bir konser vermesini emir buyurmuşlardır. Telsiz yeniden birkaç konser vermiştir. Ondan sonra tam saat iki buçukta Ertuğrul yatından şu hitabelerin hemen aynen yayımlanması emredilmiştir:

* *Cumhuriyet,* 28 Ağustos 1928, Numara: 1546, s.1-2; *Hâkimiyeti Milliye,* 28 Ağustos 1928, Numara: 2563, s.1; *Milliyet,* 28 Ağustos 1928, Numara: 913, s.1, 4; *Vakit.* 28 Ağustos 1928, Numara: 8322, s.1, 3; *İkdam,* 28 Ağustos 1928, Numara: 11260, s.1, 4; *Akşam.* 28 Ağustos 1928, Numara: 3547, s.1. Ayrıca bkz. bazı kısımlarını fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.298-299, 497-499. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

"Dahiliye Vekili Beyefendi bağlı yerlerden birinden aldığı bir telgrafnameyi bu gece birlikte bulunan Reisicumhur Hazretleri ile Başvekil Paşa'ya uzattı. Başvekil Paşa baktı ve attı. Hiçbir şey söylemedi. Merak eden Reisicumhur Hazretleri:

'Bu nedir? Ben de göreyim' *dediler ve gördüler.*

'Böyle bir şeyi asla düşünmek lüzumunu duymamıştım ve hâlâ da bilmiyorum. Bu yanlış ve sakat zihniyet sahipleri hakkında denilecek şey şudur: Bu ahmaklar, niçin hâlâ milletin sözüne, milletin kalbine, milletin arzusuna kulaklarını vermeyi kendilerine lüzumsuz görüyorlar? Arzu, talep, irade bizim, kimsenin değil, milletindir. Biz onun bu işaret olunan maddi ve manevi ihtiyaçlarını yerine getirmeye memur adamlarız. Kendi kendimize mutlak salahiyet iddiasıyla ortaya çıkmak hakkımız mıdır? Herhangi bir millete karşı, bilhassa büyük Türk milletine herhangi bir memurun veya reisicumhurun onu, mazinin ahmak ve alçak devirlerinde olduğu gibi, hiçe sayarak kendisinin ahmakları aldatabilecek aklına boyun eğeccğini zannetmeye artık izin tasavvur olunur mu?

Bunun çok ayıp ve gülünç olduğuna şüphe kalmamıştır. Efendim, hiç kimse merak etmesin. Türk milleti yaptığını şuurla ve bunca bin senelerin hayatında açtığı devasız yaraları acilen tedavi etmek ıstırabıyla hakikat denilen cevheri bulmuş olduğuna kani olarak uzun adımlarla kurtuluş aramaya karar vermiştir. Bunun önüne set çekmek isteyeccklerin akıbeti, Türk'ün kuvvetli ayakları altında ezilmektir.

Eğer bu millet yalnız bu hususta herhangi bir müşkülata tesadüf ederse, ben ve arkadaşlarım tereddüt etmeden bu kuvvetli ayakların, pençelerin önünde naçiz bir millet fedaisi oluruz, o kadar.'

Başvekil Paşa'nın attığı ve Gazi Hazretleri'nin merak ettikleri telgraf aynen şu idi:

'Arap harflerini terk ediyorsunuz. Türk'ün karakterini tayin ve tespit etmeye ve yüceltmeye en müsait olan Türk harflerini kabul ediyorsunuz. Bu çok güzeldir. Ama camilerde duvarları süsleyen aşerei mübeşşerenin[1] *isimlerini nasıl yazacaksınız? Arapça mı, Türkçe mi?'*

Reisicumhur Hazretleri buna cevap vermedi. Fakat Dahiliye Vekili şunu söyledi:

'Türkiye'de dil ve yazı Türkçedir. Arapça olsun iddiasında Araplar dahi bulunamaz.'

Artık sabah olmuş bulunuyordu. Reisicumhur Hazretleri telsiz telefon tesisatının faaliyetlerini tatil edebileceklerini emretmişler ve bunun üzerine memurlar vazifelerinden ayrılmışlardır."

1 Aşerei mübeşşere: Cennetlik oldukları, sağlıklarında kendilerine Hz. Muhammed tarafından müjdelenen on zat. (Y.N.)

BURSA'DA YENİ HARFLER HAKKINDA HALKLA SOHBET*

(27 AĞUSTOS 1928)

Bursa, 27 (Hususi muhabirimizden) - Gazi Hazretleri refakatlerinde Başvekil İsmet Paşa Hazretleri, Dahiliye Vekili, Maliye Vekilleriyle mebuslardan Kılıç Ali, Salih, Nuri, Recep Zühtü, Cevat Abbas Beylerle Seryaver Rüsuhi, Muhafız Kıtaları Kumandanı İsmail Hakkı ve Yaver Muzaffer Beyler olduğu halde bugün saat altıda halkın yürekten kopan coşkun tezahürleri arasında Mudanya'yı teşrif etmişler ve Vali Fatin Bey'le Kumandan Cemil Cahid Paşa, Fırka Müfettişi Nevzat Bey vesair zevat tarafından karşılanmışlardır.

Saat birde Bursa'yı teşrif eden Gazi Hazretleri caddelere dökülen binlerce halkın alkış tufanları arasında doğruca Hükümet Konağı'na gitmişlerdir. Doğruca Meclisi Umumi salonunu teşrif eden Büyük Kurtarıcı burasının müsait bir dershane olduğunu beyan buyurduktan sonra Vali Fatin Bey'i imtihan etmişlerdir. Müteakiben tahtaya geçen Sıhhıye Müdürü Kemal Bey'e:

"Bugün Bursa'da her vakit olduğu gibi gördüğüm samimiyetten çok memnunum" *cümlesini yazdırdılar. Gazi Hazretleri bir müddet durduktan sonra:*

"Bunların hepsi biliyor, kâfi" *dediler.*

Bunun üzerine Vali Fatin Bey:

"Efendim, Tahrirat Müdürü Neşet Bey var" dedi. Ve Neşet Bey tahta başına geçti. Gazi Hazretleri, İsmet Paşa Hazretleri'ne hitaben:

"Söyle Paşam, bir şeyler yazsınlar" *buyurdular.*

İsmet Paşa Hazretleri şu cümleyi yazdırdılar:

"Yeşil ağaçlar, geniş ova çalışmak hevesini kuvvetlendirir, keskinleştirir."

[...] Gazi Hazretleri müteakiben tahtaya Maliye memurlarından birini davet ettiler ve şu cümleyi yazdırdılar:

"Görüyorum ki, bütün arkadaşlar büyük hevesle çalışmışlardır."

Gazi Hazretleri bu yazıyı Sıhhiye Müdürü'ne okuttular ve düzeltmelerini bizzat yaptılar. Ondan sonra harflerin tatbik ve yazım usulleriyle sesli ve sessiz harflere ait kaideleri tarif buyurmuşlardır.

Bu esnada salonda hazır bulunan birçok kimseler yeni alfabe etrafındaki muhtelif müşküllerini beyan ederek aydınlanmak istiyorlar ve Gazi Hazretleri de kendilerine birer birer cevap vererek müşküllerini hallediyorlardı. [...]

* *Milliyet*, 28 Ağustos 1928, Numara: 913, s.4; *İkdam*, 28 Ağustos 1928, Numara: 11260, s.4. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.299-300. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Gazi Hazretleri imtihan ettikleri zevatın gösterdikleri kabiliyetten memnun ve mütehassis olmuşlar ve kendilerine kitap hediye etmişlerdir.

Hükümet Konağı'nda yeni harflere dair iki buçuk saat kadar süren bu konferanstan sonra, Reisicumhur Hazretleri, salonda hazır bulunan memurlara ve halka hitaben:

"Az zaman içinde, kitaplar henüz elinize geçmeden, yeni harfleri mükemmelen öğrenmişsiniz. Tebrik ederim. Bu ziyaretten ve Bursa halkını pek az zaman içinde yeni harflerimizi öğrenmiş görmekten pek memnun ve mütehassisim. Bu mesele işte bundan ibarettir. Şimdi bildiklerinizi halka öğretiniz" *tavsiye ve iltifatında bulundular.*

Müteakiben Çekirge'deki köşklerini teşrif eden Gazi Hazretleri iki buçukta yine halkın coşkun tezahüratı arasında Mudanya'ya hareket etmişlerdir. Mudanya'da yeni Türk harfleriyle yazılmış olan: "Mudanyalılar Büyük Gazi'lerinden şimendifer hattının Karaköy'e kadar uzatılmasını arz ve istirham ederler" levhasını okuyan Gazi Hazretleri'nin yaverlerine hitaben:

"Uygundur, not alınız" *tarzındaki işaretleri minnet ve şükranla karşılanmıştır.*

Gazi Hazretleri saat on altıda iskelede biriken halkın "yaşa, var ol" nidaları arasında Ertuğrul yatıyla dönmüşlerdir.

YENİ YAZI ÇALIŞMALARI DOLAYISIYLA MAARİF VEKİLİ MUSTAFA NECATİ BEY'E*

(27 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Dolmabahçe
27.8.1928

Ankara: Maarif Vekili Mustafa Necati Beycfendi'ye

Cevaptır.

Yeni Türk yazısını öğrenmek ve öğretmek hususunda memleketin her tarafında sarf edilen hummalı faaliyet ve mesaiyi derin bir haz ve memnuniyetle gözlemliyorum.

Bu işte herkesten büyük vazife ve mesuliyeti üstlenen fedakâr ve çalışkan muallim arkadaşlarımızın bildirilen azimkâr kararları ayrıca memnuniyet uyandırıcı oldu. Muvaffakiyetlerini temenni ve hepsine teşekkür ve selamlarımın bildirilmesini rica ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 13, 13-1, 13-2, 13-3'te bulunan eski ve yeni yazı belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopileriyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.301-302, 509-516; *Hâkimiyeti Milliye*, 29 Ağustos 1928, Numara: 2564, s.1; *Cumhuriyet*, 29 Ağustos 1928, Numara: 1547, s.2; *Milliyet*, 29 Ağustos 1928, Numara: 914, s.2; *İkdam*, 29 Ağustos 1928, Numara: 11261, s.3; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1928, Numara: 53, s.3669; *Maarif Vekâleti Mecmuası 1929*. Devlet Matbaası, 1929, Sayı: 17, s.52. Eski yazı belge ve metinler Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA MUALLİMLER KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(27 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Dolmabahçe
27.8.1928

Ankara'da Muallimler Kongresi Reisi Nafi Atuf Beyefendi'ye

Cevaptır.

Kongre muhterem heyetinin hakkımda gösterdiği muhabbetkâr hissiyata teşekkür ederim. Muallim arkadaşlarımızın yeni Türk harfleriyle son Türk'ü okutuncaya kadar büyük bir azim ve imanla çalışmaya karar verdikleri hakkındaki bildirimden pek memnun ve mütehassis oldum. Herkese selamlarımın bildirilmesini rica ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 16, 16-1, 16-2'de bulunan eski ve yeni yazı belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopileriyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.301, 506-508. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

EREĞLİ TÜRK OCAĞI'NA TEŞEKKÜR*

(27 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ereğli Türk Ocağı'na

Cevaptır.
Teşekkür ve muvaffakiyet.

Gazi M. Kemal
27.8.28

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 15'te bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.300, 501.

YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA AYDIN VİLAYETİ'NE TEŞEKKÜR*
(27 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Aydın Vilayeti'ne

Cevaptır.
Yeni Türk harflerini yaymak için gösterilen gayrete teşekkür ederim.

Gazi M. Kemal
27.8.28

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-46'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.301, 502.

HARF DEVRİMİ HAKKINDA GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(28 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/432

Dolmabahçe
28.8.928

Topkapı'da: Topkapı Muhiti Kurs Muallimi Tevfik Bey'e

Teşekkür ve measinizde muvaffakiyet temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 17-4'te bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.302, 520. Aynı telgrafın "Adana Mebusu Kadri Beyefendi'ye" çekilen örneği için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *age*, s.302, 522; "Tekirdağı'nda Muallim Şevki Bey'e" çekilen örneği için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *age*, s.303, 523.

TARSUS'TA UMRAN VE GÜZİN HANIMLARA TEŞEKKÜR*

(28 AĞUSTOS 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Dolmabahçe
28.8.928

Tarsus'ta Doktor Ali Bey'in Çocukları
Umran ve Güzin Hanımlara

Yeni harflerle yazdığınız mektuptan çok memnun oldum. Teşekkür ederim.

Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 17-2'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.302, 521.

SINIF BİRİNCİSİ OLMASI DOLAYISIYLA PARİS SEFİRİ FETHİ BEY'İN OĞLU OSMAN FETHİ BEY'İ TEBRİK*

(28 AĞUSTOS 1928)[1]

Paris sefirimiz Fethi Bey'in oğlu Osman, Paris'te Janson Sayhi Lisesi'nde sınıfta otuz beş Fransız arasında birinciliği kazanmıştır. Küçük Osman'ın bu muvaffakiyetini haber alan Reisicumhur Hazretleri bu vesile ile çocuğu aşağıdaki telgrafla taltif ve takdir buyurmuşlardır.

Paris'te Rovycl Just'ta 33 Numarada Osman Fethi Bey'e

Birincilik mükâfatından dolayı tebrikler. Arkadaşların arasında mesai ve zekânla sivrildiğini görmekle daima memnun ve sevinçli olacağım.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 28 Ağustos 1928, Numara: 1546, s.1. Eski yazi metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 28 Ağustos 1928, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

DOLMABAHÇE SARAYI'NDA ÜÇÜNCÜ YAZI KONFERANSI'NDA KONUŞMA*

(29 AĞUSTOS 1928)

Dolmabahçe Sarayı'nda verilen harfler konferansının üçüncüsü dün tarihe geçecek şerefli bir celse halinde mebuslar, Dil Encümeni üyeleri ve memleketimizin tanınmış edipleri ve matbuat erkânı huzuruyla saat üç buçukta yapıldı.

Dolmabahçe Sarayı'nın yukarı büyük salonunda toplanan zevatın adedi iki yüzü aşkındı.

Saat dörtte Reisicumhur Hazretleri, refakatlerinde Başvekil İsmet ve Meclis Reisi Kâzım Paşa Hazretleri olduğu halde salonu teşrif etti. [...] Reisicumhur Hazretleri'nin teşrifini müteakip Kâzım Paşa Hazretleri hazır bulunanlara hitaben genel münakaşa günü olduğunu ve herkesin tereddüt ettiği noktayı sorabileceğini söyledi. [...] Bir zat "t" ve "d" meselesini ileri sürdü. Bunun üzerine Gazi Hazretleri "Pazartesi günkü toplantıda ne yazık ki bulunamadım. Gazetelerde gördüğüm özetlerden münakaşa mevzuları üzerinde bir fikir edinmeye çalıştım. Bilhassa *İkdam* gazetesindeki özet Celal Nuri Bey'in fikirlerini ortaya koyuyor. Arzu ediyorum ki, Celal Nuri Bey söz konusu noktalar üzerindeki fikirlerini izah etsinler ve bizi aydınlatsınlar" *buyurdu. [...] Bunun üzerine Celal Nuri Bey tahta başına geçerek "t" ve "d" hakkındaki fikirlerini -bunların sırf şahsi bir görüş olduğunu ve bu görüşün genelleştirilemeyeceğini ve bir kaide hükmüne geçemeyeceğini ilave ederek- izah etti. [...]*

Celal Nuri Bey'in anlatması devam ediyordu: "Efendim, bendeniz 'tir'in 'dir' olduğunda ısrar ediyorum. 'Dir' bir ek değil, bir fiildir. Geçen konferansta da bu görüşümü arz etmiştim." Bu noktada Büyük Rehber'in tekrar sesi işitildi: "İbrahim Necmi Bey, efendim, geçen konferansta söz konusu edilen bu nokta mıydı?" *"Evet efendimiz." [...] Gazi, Celal Nuri Bey'e* "Yazınız" *dedi. Celal Nuri Bey söylenenleri yazdı:* "Gitmek, etmek, gitti, ettim." *Hemen ilave edelim: "Gitti"yi böyle yazan Celal Nuri Bey değil, bizzat bunu bu halde yazmak için tahtanın başına giden Gazi'dir. Ve yine orada o tahtanın başında aynı kelime üzerinde Celal Nuri Bey'e sordu:* "Bu doğru mudur?" *[...] Celal Nuri Bey hemen "Hayır" dedi ve ilave etti: "'Dir'i fiil olarak kabul ettiğim için doğru olduğuna kani değilim. Bununla beraber kanaatimde aldanabilirim." [...] Büyük Rehber* "Pekâlâ, o halde bu yazdıklarınızı okuyunuz" *dedi.*

* *İkdam*, 30 Ağustos 1928, Numara: 11262, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 30 Ağustos 1928, Numara: 1548, s.1, 2; *Milliyet*, 30 Ağustos 1928, Numara: 915, s.1, 4; *Vakit*, 30 Ağustos 1928, Numara: 3824, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.I, TC Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.303-305. Eski yazı metinler Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Celal Nuri Bey okumaya başladı: "Gitti..." "İşitiyor musunuz? 'Git-di' yazmakta ısrar ederken, 'git-ti' okuyorsunuz." *[...]*

Sıra Hamdullah Suphi Bey'de. [...] O da "tir" değil, "dir" olduğunda ısrarlı. [...] Hamdullah Suphi Bey sözünü bitirdiği zaman Gazi Hazretleri sordu: "Yani 'dir' yazalım 'tir' okuyalım mı diyorsunuz?" *Hamdullah Bey bütün bu beyanatını özetleyen bu soruya sadece "Evet aziz Reisim" dedi ve oturdu. [...]*

Gazi Hazretleri "'At-dır' mı, yoksa 'at-tır' mı telaffuz edersiniz?" *sorusunu sordular. Bazı zevat birinci şekilde, bazıları da ikinci tarzda telaffuz ettiklerini söylediler. [...]*

Bunun üzerine Gazi Hazretleri evvelki günkü fıkrada iddia edildiği üzere bu fikirlerin herkesçe kabul ve tasvip edilmiş bir fikir olamayacağını işaret buyurdular. [...]

Başvekil'in hitabesini müteakip Reisicumhur Hazretleri Başvekil Paşa'ya bir kâğıt uzattılar ve İsmet Paşa Hazretleri Arap harflerinin terki ile yeni harflerin kabulünü tanzim eden ve Reisicumhur Hazretleri tarafından tespit buyurulan bu üç maddeyi yüksek sesle okudular. Bu esnada İbrahim Necmi Bey bu karar maddelerini tahtaya ve dünkü konferans celsesinde hazır bulunan zevat da ellerindeki kâğıtlara yazmakta idiler.

Türk milletinin karanlıktan nura çıktığı tarihi tespit eden bu üç maddeyi özel kısmımızda yeni harflerle yazdığımız gibi burada da tekrar ediyoruz:

1. Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esasından Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur.

2. Komisyonun teklif ettiği alfabe, hakikaten Türk alfabesidir, katidir. Türk milletinin bütün ihtiyaçlarını temin etmeye kâfidir.

3. Dilbilgisi ve imla kaideleri lisanın ıslahını, gelişmesini, milli zevki takip ederek gelişecektir. Muhakkaktır ki, yeni harflerle lisana ve imlaya ilk şeklini vermek için komisyonun projesi en kısa ve en pratiktir.

İşte, üç veciz madde halinde yeni Türk harflerinin milletçe kabulünü içeren ve tespit eden bu yüce kararın tamamen okunup yazılmasını müteakiptir ki, daima milleti yükseltmek için çareler ve tedbirler arayan bu büyük Gazi güneş gibi feyizli ve nurlu başını hazır bulunanlara çevirerek, celsede hazır bulunan ve milleti ve memleketin fikir ve edebiyat ve gazetecilik âlemini temsil eden zevata hitaben:

"Arkadaşlar, aynı fikir ve görüşte misiniz?" *diye sordular ve bu sorunun akabinde üç madde tasvip edildi. Müteakiben Reisicumhur Hazretleri ellerindeki kitaba bakarak:*

"Şair arkadaşımızın buradaki şiirini kendilerinden dinleyelim" *buyurdular.*

İki dakika sonra Fazıl Ahmet[1] *Bey, bundan on gün evvel gazetemizde yayımlanan "Tarih Dersi" unvanlı nefis şiirini okudu. Fazıl Ahmet'in muhakkak ki en güzel şiiri olan bu eser akıcı ve berrak ifadesi ve canlı, güzel nükteli sözleriyle herkesi büyüledi. Şiirin bitmesini müteakip büyük Reis ayağa kalktı ve herkesi mahcup eden büyük bir tevazu ve alçakgönüllülükle:*

1 Fazıl Ahmet Aykaç. (Y.N.)

"Afedersiniz arkadaşlar, bana ait bir şey olduğunu bilmeyerek söylemiştim..." *buyurdular.*

Bütün hazır bulunanlar, bu ulvi tevazua candan bir yüceltme sedasıyla karşılık verdiler.

[...]

Müteakiben Dil Encümeni Reisi Mehmet Emin Bey, Reisicumhur Hazretleri'ne encümen namına şükran arz etti. Reisicumhur Hazretleri bilmukabele şu beyanatta bulundular:

"Ben size şimdi teşekkür etmiyorum. Teşekkür etmek için mesainizin bitmesini bekliyorum."

Bu suretle, mühim bir tarihi celse halini alan yeni harfler inkılabının tarihe geçecek üç mühim maddesini tespit ve ittifakla tasvip eden Saray'daki konferans dün dört saat devam ederek, milletin mukadderatında feyizli bir merhale teşkil etti.

İKDAM GAZETESİNİN BAŞLIĞI HAKKINDA NOT*

(29 AĞUSTOS 1928)

Dün akşam Dolmabahçe Sarayı'ndaki konferansın sonunda, milletin büyük kurucusu ve Türk milletinin yüce mürşit ve rehberi Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne tazimat arz ederken, bu tarihi günün yüce bir hatırası olmak üzere İkdam için mübarek el yazılarını niyaz ettik. [...] Reisicumhur Hazretleri, ulvi heyecandan titreyerek istirham ettiğimiz bu lütfu esirgemeyerek kalemi ellerine aldılar ve bir kâğıdın üzerine İkdam için ve İkdam'ın genç yazar ailesi için şu cihandeğer lütuf ve iltifatta bulundular:

Gazetenizin başlığı Türk harfleriyle ne güzel olmuş.

Gazi M. Kemal

* Klişesiyle birlikte aktaran: *İkdam*, 30 Ağustos 1928, Numara: 11262, s.1. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.305, 525. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

HARF İNKILABI HAKKINDA HAKKI TARIK BEY'E NOT*

(29 AĞUSTOS 1928)

Tarık Bey'e

Dört sene evvel, isminizi yazarken, tereddüdümü hissetmiş olduğunuzu hatırlattınız. O zaman verdiğim cevap tahakkuk etti mi?

Gazi M. Kemal

* Klişesiyle birlikte aktaran: *Vakit,* 30 Ağustos 1928, Numara: 3824, s. 1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.305.
Hakkı Tarık (Us) Bey, 29 Ekim 1925 gecesi Cumhuriyet'in ilanının 3. yıldönümü kutlamaları çerçevesinde, Ankara'da Yenibahçe salonunda verilen baloya katılır. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in yeni çekilmiş şapkalı fotoğraflarından birini imzalatmak ister. Gazi kalemi eline alır, "Hakkı" yazar ve bir an durur. "Nasıl yazayım?" der. Hakkı Tarık Bey sorunun imlayla ilgili olduğunu anlamaz. "Ne doğarsa Paşam!" karşılığını verir. Gazi ise mazur görüp bu cevapla ilgilenmemiş görünerek "Bunu da halledeceğiz!" der ve kalemini yürütür. "Hakkı"dan sonra "Ta" yazar ve esasen de belirterek "rı" ve "ka" hecelerini ilave eder. Hakkı Tarık Bey o an idrak eder ki, Gazi, kendisinin biraz harf ve imla üzerinde uğraşmış bir muallim gazeteci olduğunu hatırlayarak, yazımız hakkındaki görüşlerini tebliğ etmiştir. "Bunu da halledeceğiz" diye, bir millet idaresinin kendisine tevcih ettiği büyük inkılaplar sırasında yazı inkılabının da yer aldığını söylemiştir. Bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri,* c.18, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 2006, s.98. (Y.N.)

30 AĞUSTOS ZAFERİ HAKKINDA BEYANAT*

(29 AĞUSTOS 1928)

[...] Evvelki akşam Saray'daki toplantı esnasında da Gazi Hazretleri 30 Ağustos bayramının gecesi münasebetiyle vaki olan tazim ve tebriklere karşılık vererek, o güne ait hislerini bakınız ne kadar güzel bir surette beyan buyuruyorlar:

"29/30 Ağustos gecesi düşman ordusunun böyle ankadre[1] olduğunu bana getirilen küçük bir krokiden keşfederek derhal bu orduyu esir etmek lazım olduğunu icap edenlere emrettim."

Ve bu vaziyette her salahiyet sahibi kumandanın vazifesinin esir etmek olduğunu idrak edeceğini ancak Büyük Gazi'ye yakışır ulvi bir tevazuyla söyledikten sonra, vazife bahsinde nefer ve kumandan eşit olup, vazifesini yapanlara nihayet "Vazifenizi yapmışsınız, teşekkür ederim" denilebileceğini buyurduktan sonra dediler ki:

"Bu büyük muharebede hayatlarını feda eden Türk evlatlarının isimlerini bir levhada göstermek maalesef mümkün olmadı. Biz harbi sevk ve idare ettik; fakat ölümle pençeleşen onlardı. Bununla beraber, onların isimlerini ayrı ayrı yazmaya zaten de lüzum yoktur. Çünkü onlar bir isim altında toplanmışlardır ki, 'Türk'türler."

* *Milliyet*, 31 Ağustos 1928, Numara: 916, s.2; *Son Saat*, 31 Ağustos 1928, Numara: 1239, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 31 Ağustos 1928, Numara: 2566, s.1. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

1 Encadrer (Fr.): Etrafını sarmak, kuşatmak. (Y.N.)

30 AĞUSTOS ZAFERİ HAKKINDA BEYANAT*

(30 AĞUSTOS 1928)

İstanbul, 30 (Hususi muhabirimizden) - Gazi Hazretleri, Başkumandanlık Muharebesi gününün hislerini rica eden gazetecilere yeni Türk harfleriyle bizzat şu suretle kayıt buyurmuşlardır:

30 Ağustos'ta sevk ve idare ettiğim muharebe, Türk milletinin yanımda bulunduğu halde idare ettiğim hayatımda ilk ve son muharebedir. Bir insan kendini milletiyle beraber hissettiği zaman ne kadar kuvvetli bulur, bilir misiniz? Bunu tarif müşküldür. Eğer ben izahta acz gösteriyorsam, beni mazur görünüz.

Gazi Mustafa Kemal

* Kilişesiyle birlikte aktaran: *Son Saat,* 31 Ağustos 1928, Numara: 1239, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1928, Numara: 2566, s.1; *Cumhuriyet,* 31 Ağustos 1928, Numara: 1549, s.1; *Milliyet,* 31 Ağustos 1928, Numara: 916, s.1; *Vakit,* 1 Eylül 1928, Numara: 3826, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, Ankara, 1954, s.82. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

TÜRK DİŞ TABİPLERİ CEMİYETİNE TEŞEKKÜR*

(30 AĞUSTOS 1928)

Türk Diş Tabipleri'nin geçen günkü kongrelerinde karar verildiği üzere Reisicumhur Hazretleri'yle Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne tazimat arzını içeren ve yeni yazı ile çekilen telgraflara aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

Dolmabahçe

Türk Diş Tabibleri Cemiyeti'ne

Hissiyatınıza teşekkür ve muvaffakiyetler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 30 Ağustos 1928, Numara: 1548, s.3.
1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 30 Ağustos 1928, telgrafın *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA L. MORTON'UN MEKTUBUNA CEVAP*

(31 AĞUSTOS 1928)[1]

Bu resim Londra'dan Reisicumhur Hazretleri'ne bir İngiliz tarafından gönderilmiş olan mektubun klişesidir. İngiliz, Türkiye'de yeni harflerin kabul ve tatbik edileceğinden bahsolunduğunu duyar duymaz, sevincinden bu mektubu göndermiştir. Bittabi henüz yeni harflerimizi bilmediği için, mektup İngiliz harfleriyle yazılmıştır. Şive bir yabancı şivesidir. Bu mektup yeni harflerin Türk lisanının yayılmasına ne kadar yaraycağını ispat eder. Mektubu bizim harflere çeviriyor, fakat İngiliz'in ifade tarzını aynen muhafaza eyliyoruz:

[...]

Reisicumhur Hazretleri bu zata aşağıdaki cevabı yazmışlar ve mektuplarına yeni Türk alfabesinin bir levhasının ilavesini emir buyurmuşlardır. Bu levhada Türk harflerinin kıymeti Fransız harfleri ile gösterilmiştir. Cevap sureti aynen şudur:

Efendim,

Türk lisanının yeni harfler ile yazılacağı havadisi doğrudur. Mektubunuza teşekkür ederim. Ümit ederim ki, Türkçeyi çok kolay, çok çabuk okuyacak, yazacaksınız. Selam.

* *Milliyet*, 31 Ağustos 1928, Numara: 916, s.2. Ayrıca bkz. Bilâl N. Şimşir, "Amerikan Belgelerinde Türk Yazı Devrimi", *Belleten*, Ocak 1979, Sayı: 169, s.131.

1 *Milliyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 31 Ağustos 1928, telgrafın *Milliyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

ZAFER BAYRAMI'NIN YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAYAN MATBUAT MÜDİRİ UMUMİSİ ERCÜMENT EKREM BEY'E TEŞEKKÜR*

(31 AĞUSTOS 1928)

Ankara, 31 (Hususi telgrafımız) - Zafer Bayramı münasebetiyle Matbuat Müdiri Umumisi, Gazi Hazretleri'ne aşağıdaki telgrafı çekmiştir:

[...]

Gazi Hazretleri bu telgrafa aşağıdaki cevabı göndermişlerdir:

Ankara'da Matbuat Müdiri Umumisi Ercüment Ekrem Beyefendi'ye

Zafer Bayramı'nın yıldönümü münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim. Kahraman milletimize daima zafer ve saadet dilerim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *İkdam*, 1 Eylül 1928, Numara: 11264, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Eylül 1928, Numara: 2568, s.1. Aynı telgrafın "Dörtyol'da Mustafa Kemal Bey'e" çekilen ve aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VII-2-b, D: 91, F: 5'te bulunan örneğinin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

ÇANAKKALE HÜKÜMET KONAĞI'NDA YENİ HARFLER HAKKINDA DERS*

(1 EYLÜL 1928)

Çanakkale, 1 (AA) - Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri bugün saat üçte maiyetlerindeki zevat ile birlikte şehrimizi teşrif buyurmuşlardır. Öğle üzeri Çanakkale açıklarında Ertuğrul yatı göründüğü zaman bütün halk sevinç heyecanları içinde sahillere dökülmüştür. Gazi Hazretleri, Vali Vekili ve Belediye Reisi ile Halk Fırkası Mutemedi ve bütün halk tarafından karşılanmışlar ve muazzam tezahürat arasında yaya olarak Hükümet Konağı'na gelmişlerdir. Burada ilk soruları şu olmuştur:

"Yeni Türk harflerini öğrendiniz mi?"

Ve olumlu cevap almaları üzerine salondaki siyah tahtanın etrafına toplanan memurlar ve halktan meydana gelen kalabalık bir kitleye yeni harfler üzerinde sorular sormuşlar ve izahlarda bulunmuşlar ve ders vermişlerdir. Reisicumhur Hazretleri tahta başında aldıkları cevaplardan ve muvaffakiyetli neticelerden memnun olarak Çanakkale halkına teşekkür etmişler ve Hükümet Konağı'ndan sonra Belediye dairesini teşrif eylemişlerdir.

* *Cumhuriyet*, 3 Eylül 1928, Numara: 1552, s.1; *Akşam*, 3 Eylül 1928, Numara: 3553, s.1; *İkdam*, 3 Eylül 1928, Numara: 11266, s.1 ve 4 Eylül 1928, Numara: 11267, s.1; *Son Saat*, 3 Eylül 1928, Numara: 1242, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.306-307. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

ANAFARTALAR HARP SAHASI ÜZERİNDE ÇANAKKALE ZAFERİ HAKKINDA*

(1 EYLÜL 1928)

[...] Bir müddet Belediye'de kaldıktan sonra büyük tezahürat arasında Çanakkale'den ayrıldılar. Reisicumhur Hazretleri yata bindikten sonra doğruca Maydos'a hareket edilmesini emir buyurdular. Bir müddet sonra Maydos'a ulaşıldı. Reisicumhur Hazretleri maiyetleri ile beraber yattan çıkarak hazırlanan otomobillere bindiler. Otomobillere "Anafarta harp sahasına doğru!" *emrini verdiler. Gazi Hazretleri harp sahasına ulaştıktan sonra otomobilden indiler ve bir zamanlar bir vatan kurtardıkları o yerleri birer birer dolaştılar. Reisicumhur Hazretleri tam dört saat yaya yürüyerek Harbi Umumi esnasında kumanda ettikleri Anafartalar sahası üzerinde dolaştılar ve yalçın tepelerde geçen büyük tarihi bize canlandırarak izah ettiler. Gazi Hazretleri harp esnasında kumanda ettikleri yerlerden tepeleri gösteriyor ve düşmanın nasıl denize döküldüğünü, nasıl hücumlar yapıldığını, nasıl kalbine gelen bir kurşunla saatinin parçalandığını izah ediyorlardı.*

Reisicumhur Hazretleri izahat verirlerken bütün bu tarih gözlerimizin önünde ve hakiki bir dekor halinde olduğu gibi canlanıyordu. Gazi Hazretleri hem söylüyorlar, hem de hadiseleri bugün oluyormuş gibi, Arıburnu'nu, Conkbayırı'nı, Kanlıdere'yi, Cesaret Tepesi'ni ziyaret ederek anlatıyorlardı. Bilhassa Reisicumhur Hazretleri nasıl yaralandıklarını, yaralandıkları tepelerin üzerinde anlatırlarken tüylerimiz ürperiyordu. O anda büyük bir heyecan içinde bulunuyordum. Bu münasebetle Reisicumhur Hazretleri'nin sinsi bir kurşunun kalbi üzerine isabet ederek saatinin nasıl parçalandığı hakkında söyledikleri sözleri harfiyen şimdi hatırlayamıyorum.

Reisicumhur Hazretleri kıtalara taarruz emrini vermeyi kararlaştırmışlar. Bunun için bizzat harp sahasını yakından incelemek istemişler, ileri hatlara gitmişler ve düşmanla en yakından temas ederek vaziyeti anladıktan sonra kıtalarına taarruz emrini vermişlerdir. Reisicumhur Hazretleri "Taarruz başladığı sırada vaziyeti olduğu gibi görebilmek için ayakta bulunuyordum. İşte bu sırada bir kurşun kalbimi parçalayacak yerde saatimi parçaladı ve ben kurtuldum" *buyurdular. Gazi Hazretleri kıtalarının nasıl düşman üzerine hücum ettiklerini anlattılar. Hücum sahalarını göstererek* "İşte silahlarına süngülerini takan askerler verdiğim işaret üzerine şu gördüğünüz tepelerden aşağı doğru sarkarak düşmanla boğaz boğaza, süngü süngüye harp ederek düşmanı denize döktüler" *buyurdular.*

Reisicumhur Hazretleri bütün harp sahalarını dolaştıktan sonra Maydos'a dönerek gece saat 10'a doğru yatı teşrif buyurdular.

* *İkdam*, 4 Eylül 1928, Numara: 11267, s.1, 3. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

GELİBOLU MANEVRALARI SIRASINDA YENİ HARFLER VE ZİRAAT HAKKINDA HALKLA SOHBET*

(2 EYLÜL 1928)

[...] Reisicumhur Hazretleri'nin Çanakkale'de seyahatleri hakkında malumat almak üzere, Gazi Hazretleri'ne refakat etmiş olan Seryaver Rüsuhi Beyefendi'ye müracaat ettik. Rüsuhi Beyefendi ricamızı yerine getirerek şu tafsilatı verdiler:

[...] Bir müddet istiharatten sonra Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne yatın telsizi vasıtasıyla derhal bir telgraf çektiler. Bu telgrafta Kalamış koyunda bulunan donanmanın Gelibolu istikametinde hareket etmesini ve Çanakkale'de genel bir manevra yapılacağını bildirdiler. Donanmanın bütün mevcuduyla saat birde Gelibolu istikametinde hareket ettiği haber verildi. Gece geçti ve Reisicumhur Hazretleri ertesi sabah saat dokuzda Gelibolu'ya hareket edilmesini emir buyurdular. Gazi Hazretleri bu suretle İstanbul'dan sonra donanma ile Gelibolu önlerinde buluşmak istiyorlardı. Nitekim öyle oldu, Gelibolu açıklarında donanma göründü. Reisicumhur Hazretleri bizzat manevrayı tertip ettiler. Donanma kırmızı ve mavi olmak üzere ikiye ayrıldı ve Reisicumhur Hazretleri telsizle kumanda ederek donanmanın manevralarını takip ettiler. Harp vaziyetini bizzat kendileri hazırlamış bulunuyorlardı. Harp başladı. Reisicumhur Hazretleri muharebe devam ederken, gerek kırmızı ve gerek mavi taraf kumandanlarına bu vaziyet karşısındaki karar ve emirlerinin neden ibaret olduğunu telsizle soruyorlar ve kumandanlardan aldıkları cevaplara "Çok iyi, isabet ediyorlar!" *diyerek memnuniyetlerini beyan ediyorlardı.*

Reisicumhur Hazretleri iki saat telsiz başında manevrayı takip buyurduktan sonra, Safvet Bey'i gündüz harekâtı için talimat vererek donanmaya gönderdiler ve kendileri de sahillere dökülen on binlerce halkın muazzam tezahüratı arasında Gelibolu'yu teşrif ettiler ve doğruca Hükümet Konağı'na gittiler. Bütün memurlar toplandılar. Ortaya bir siyah tahta koydurdular ve kendileri de tahtanın başına geçerek memurları birer birer imtihan ettiler. Reisicumhur Hazretleri aldıkları neticeden çok memnun kaldılar. Hakikaten büyük küçük herkes yeni harfleri öğrenmiş bulunuyordu. Gazi Hazretleri Hükümet Konağı'ndan sonra Belediye'yi teşrif ettiler. Şereflerine tertip olunan çay ziyafetinde bulundular.

Reisicumhur Hazretleri yeni harfler etrafında halkla fikir alışverişinde bulundular. Daha sonra çiftçilerle görüştüler. Çitfçi Atıf Bey isminde bir zattan memleketinin ziraatı hakkında malumat aldılar.

* *İkdam*, 4 Eylül 1928, Numara: 11267, s.1, 3. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

"Nasıl ziraat yapıyorsunuz? Fenni vasıtalarınız var mı?" *diye sordular. Atıf Bey fenni vasıtalardan istifade ettiklerini, bu sene mahsulün bol olduğunu ve çiftçilerin neticeden memnun kaldıklarını söyledi. Gazi Hazretleri Atıf Bey'in verdiği izahattan memnun oldular ve halkla muhtelif meseleler hakkında bir müddet daha görüşerek yata döndüler. Reisicumhur Hazretleri yat süvarisine, filonun bulunduğu yere hareket edilerek amiral gemisinin yanında durulmasını emir buyurdular. Yat Hamidiye zırhlısının civarına giderek durdu. Safvet Bey Hamidiye'den yata geçti. Reisicumhur Hazretleri'ne izahat verildi. Gazi Hazretleri tekrar manevraları takip ve idare buyurdular. Gazi Hazretleri, donanmaya hücum vazifelerini vermiş bulunuyorlardı. Birçok hücumlar yapıldı.*

Reisicumhur Hazretleri gece saat on bire doğru manevraların son bulduğunu emrettiler ve telgrafla donanma kumandanını, gördükleri intizam ve mükemmeliyetten dolayı tebrik ettiler. Gazi Hazretleri bunu müteakip yatın İstanbul'a hareket etmesini emir buyurdular. Yat saat ikide İstanbul'a gelerek Dolmabahçe Sarayı önünde demirledi. Birkaç dakika sonra Başvekil İsmet Paşa Hazretleri, Trabzon Mebusu Hasan Bey yatı teşrifle Gazi Hazretleri'ni karşıladılar ve Reisicumhur Hazretleri, İsmet Paşa ve diğer refakatlerinde bulunan zevat ile beraber Saray'a döndüler.

Gazi Hazretleri, İsmet Paşa'ya seyahatlerinden gayet memnun kaldıklarını beyan ettiler. Bahriyelilerimizin manevrada gösterdikleri faaliyet ve kabiliyetten çok müteahassis olduklarını, müteşekkir kaldıklarını ve bu suretle seyahatten azami memnuniyet hisleriyle döndüklerini söylediler.

GELİBOLU MANEVRALARI DOLAYISIYLA DONANMA KUMANDANLIĞI'NA EMİRNAME*

(2 EYLÜL 1928)

Gazi Hazretleri Ertuğrul yatıyla Çanakkale ve Gelibolu'ya icra eyledikleri seyahatlerinden dün gece sabaha karşı şehrimize dönmüşlerdir. Gazi Hazretleri kendilerini Gelibolu önlerinde karşılayan donanmamıza bir saat kadar manevra yaptırmışlar ve manevra neticesi hakkında Bahriye Kumandanlığı'na yolladıkları bir emirname ile gördükleri intizam ve mükemmeliyetten dolayı memnuniyetlerini ifade buyurmuşlardır. Buna dair elde ettiğimiz malumatı sırasıyla kaydediyoruz:

Gelibolu, 2 (AA) - Reisicumhur Hazretleri 12'de Gelibolu önüne teşrif buyurmuşlar ve İstanbul'dan gelen donanmaya bir saat kadar manevra yaptırmışlardır. Gazi Hazretleri saat bir buçukta karaya çıkarak Hükümet'i teşrif buyurmuşlar ve orada memurlar ile halka yeni Türk harfleriyle yazı yazdırmışlardır. Müteakiben Belediye'ye uğrayarak saat 3'te yata dönen Gazi Hazretleri karşılama ve uğurlamalarında hararetli tezahüratla karşılanmışlardır.

Marmara, 2 (Ertuğrul telsizinden gece saat 21.55'te alınmıştır) - Donanmamız bu anda Marmara Adası kuzeyinde manevra halinde bulunmaktadır. Reisicumhur Hazretleri bu manevrayı donanma ile beraber bulunan Ertuğrul yatından bizzat idare etmektedirler. Donanmamız dün gece geceyarısında Gelibolu hizalarına kadar takip ettiği harekât ve manevrasına şimdi İstanbul istikametinde devam etmektedir.

Telsizle alınan bu telgraf, Telsiz Telefon Şirketi stüdyosu tarafından derhal aynen yayınlanmış ve ahize sahiplerinin neticeyi almak üzere beklemeleri bildirilmiştir. Müteakiben saat 11'e doğru ikinci bir telsizle netice öğrenilmiştir. Gazi Hazretleri'nin manevralar neticesinden memnuniyet duyduklarına dair olan bu ikinci telgrafı aşağıdadır:

Marmara, 2 (Ertuğrul telsizi) - Dün geceyarısından beri devam eden deniz manevralarının sonunda, manevranın neticesi hakkında Reisicumhur Hazretleri'nin Donanma Kumandanlığı'na gönderdikleri emirname sureti aynen aşağıdadır:

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Raşit Metel, *Atatürk ve Donanma*, T.C. Genkur. Bşk. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul, 1966, s.123, 274-275; *Milliyet*, 3 Eylül 1928, Numara: 919, s.1; *Cumhuriyet*, 3 Eylül 1928, Numara: 1552, s.1; *İkdam*, 3 Eylül 1928, Numara: 11266, s.3; *Hâkimiyeti Milliye*, 4 Eylül 1928, Numara: 2570, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.538-539. Eski yazı belge ve metinler Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

Donanma Kumandanlığı'na

İstanbul'da bulunduğunuz andan itibaren bilerek verdiğim müşkül vaziyetlerde:

1. İçinde bulunduğunuz şartlara göre İstanbul'dan hareket için sarf ettiğiniz zamanı çok bulmadım.

2. Deniz ve kara ile alakadar olarak donanmaya verdiğim vazifeleri muvaffakiyetle yerine getirdiniz.

3. Gece harekâtında gösterdiğiniz dikkat memnuniyet vericidir.

4. Bilhassa son verdiğim yeni faraziyelere göre muhtelif vaziyetleri ve türlü tedbirleri kapsayan tasavvurlarınızı ve kararlarınızı takdire değer buldum.

5. Donanmamızın bugün şahit olduğum intizam ve mükemmeliyetinden çok memnunum ve iftihar etmekteyim.

Donanma kumandanına ve donanmanın diğer kumandanlarıyla subaylarına ve bütün askerlerine teşekkür ederim. Bu tarzda gayret ve mesainizin milletçe daima takdirle karşılanacağına şüphem yoktur.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

LE PETIT PARISIEN MUHABİRİYLE GÖRÜŞME*

(EYLÜL 1928)[1]

Mustafa Kemal'le Altı Saatlik Görüşme

Deniz fenerlerinin ilk ışıklarının yandığı saatlerde bir vapur sesizce Adalar'a doğru kayıyor, Türkiye önderinin, olağanüstü coşkusuyla gücünü ve ruhunu kattığı sohbet ve eğlenceler her günün alacakaranlığında başlıyordu.

Hiç kimse Gazi'nin gecesinin nasıl geçeceğini bilemez. Bu akşam yakın dostlarını nereye götürecek? Buna bazen gizlilik kurallarına göre, genellikle de kendince karar verir. Bir çeşit zulüm olarak gördüğü uyku saatinden kendisini uzaklaştıran canlı akşamları yaşamayı sevdiği biliniyor. Yaşamın gerçek âşıkları böyle yaparlar; her şeyi şiddetli bir arzuyla elde etmek, anlamak, yenmek isteyenler, kendilerini mümkün olduğu kadar uykudan uzak tutarlar.

Benden önceki ziyaretçilerin, burada nasıl baştan savulduğunu düşündüm. Mustafa Kemal'e ancak sofrasını, alışverişini, zevklerini, sohbetini paylaşarak yaklaşılır. Hele davetsiz bir yolcu için o kadar nadir bir şans ki, bunun bir örneğinden bile bahsedilemez. Bana gelince, hiç elde etme umudum yoktu.

Bir görüşme istiyordum. Bir randevu aldım, fakat bu kolay olmadı. Son anda haberdar edildim ve bir arabaya bindim. Şair Ruşen Eşref beni bekliyordu. Karanlık yollardan Tarabya'ya ulaştık. Burada, Asya kıyısını hayranlıkla seyrederek akşam yemeği yiyen birkaç turistin bulunduğu bir yazlık otel yükseliyordu.

Gazi ara sıra buraya gelir. Alışılmamış hareketlilik gelişini haber veriyordu. Kapıda ve balkonda birkaç jandarma ortaya çıktı. Boğaziçi'nin derinliklerinden parıltılı aydınlık bir nokta belirdi. Projektörün hızla yayılan ahenkli parıltısı oteli aydınlattı, sonra birden söndü.

O sırada, bembeyaz bir yat, gölge oyununda perdeye yansıyan ve büyüyen bir yıldız gibi beliriyor. Sirenler çalıyor. Vapur kıyıya yanaşıyor. Mustafa Kemal görünüyor.

* *Le Petit Parisien*, 7 Ekim 1928, s.1-2. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1928, Numara: 1590, s.1; *Vakit*, 11 Ekim 1928, Numara: 3866, s.1-2; *İkdam*, 11 Ekim 1928, Numara: 11304, s.1; *Akşam*, 11 Ekim 1928, Numara: 3591, s.1. *Le Petit Parisien*'deki Fransızca metnin özeti için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.300. *Le Petit Parisien*'deki Fransızca metin Ali Rıza Taşdelen tarafından Türkçeye çevrilmiş, Türk gazetelerindeki eski yazı metinler Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur. Ara başlıklar *Le Petit Parisien*'e aittir.

1 *Le Petit Parisien*'de görüşmenin tarihi yer almamaktadır. Ancak Arnavutluk Cumhurbaşkanı Ahmet Zogu 1 Eylül 1928 günü kral seçilmiştir. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal 1 ve 2 Eylül 1928 günlerini Gelibolu manevraları için Çanakkale'de geçirmiş, 14 Eylül 1928 sabahı Sinop'a geçmek üzere İstanbul'dan ayrılmıştır. Bu durumda görüşme 3-13 Eylül 1928 günleri arasında yapılmış olmalıdır. (Y.N.)

Sokak lambalarının ışığı altında arkasında dostlarıyla otele doğru ilerliyor. İşte kırmızı halılarla döşenmiş rıhtımı çevik bir adımla geçiyor. Salon kapısının eşiğinde duruyor. İçeridekiler ayağa kalkıyorlar. Bir masada yerini alıyor. Sigara dolu bir tepsi, rakı ve mezeler getiriliyor. Şu an saat aşağı yukarı dokuz.

Karşılama

Tanıştırılmak üzere yaklaşırken, Gazi, henüz oturmuştu koltuğuna. Bir subayla konuşuyordu ve ben onu arkadan görüyordum. İlk kelimelerde, Kemal bir hamlede ayağa kalktı. Bir tür askeri alışkanlıkla, bir başkasını değerlendirmek için, sadece kendi bakışına güvenen bir insan edasıyla, ben konuşurken, o da beni gözetliyordu. Ve elimi sıkarak beni kırmızı deri bir kanepeye oturttu. Bana rakı getirdiler. Kemal sütümsü içecekle dolu bardağını benimkiyle tokuşturdu. Ben gelmeden önce rapor veren subay, bana birkaç özür sözcüğü tercüme ederek anlatmaya devam etti.

Mustafa Kemal başı dik sessizce dinliyordu. Arada bir sadece onda gördüğüm bir jestle sigarasının külünü bir parmak hareketiyle silkeledi.

Tüm rapor boyunca onu izleyebildim. Kemal orta boylu, fakat son derece şık, sarışın, esmer tenli, küçük elli ve insana nüfuz eden mavi gözlüydü. Yaşını göstermiyordu. Hiçbir portresi ona benzemiyordu. Yakından görünce, aynı samuray maskelerinde gördüğümüz gibi, alnı ve yanakları derin kırışıklıklarla oyulmuş; iki adım ileride, ince dudaklı, sert bir çeneye sahip ve derin göz çukurlu, Vendemiere'in "Bonaparte"ı görünüşlü bir gencin yüzü, Angers'in "David"i gibi.

Subay konuşurken, Gazi başıyla onayladı ve bana dönerek sohbete başladı. Türkçe konuşuyordu. Ruşen Eşref onun sözlerini ve benim cevaplarımı çeviriyordu. Bu tercüman, sohbetimizin canlı geçmesini önlemedi. Kemal hiç coşkusuz konuşmuyordu. Ses tonu, yüzü gibi çift. Bu ses sır paylaşılırken boğuk, kısık. Aynı ses sohbet anında patlar ve el hareketi, kolayca yapılmamış gibi göründüğü halde soyunun coşkusuna uyar.

Her Şeye Meraklı Bir Ruh

Altı saat boyunca konuştuk. Gazi kendisini tartışmanın dinlendiriciliğine kaptırarak konuşmayı sürdürüyordu. Eğer beni sorguluyorsa, sorularına şaşırtıcı bir inatla geri dönüyordu, hatta bazen sabırsızlıkla. Sonra bazen ciddi, bazen gülümseyerek cevaplarımı olgunlaştırıyor ve çözüyordu. Bu Akdenizlilere has oyunda kendini beğeniyordu. Tarihi konulara değinmeyi sever, bu konuda usta, çoğu zaman derin ve her zaman ölçülüdür. Bana uzun uzun Napolyon'dan bahsetti; aynı bir imparatorun ilkçağ kahramanlarından bahsetmesi gibi. Kemal, büyük ordu muharebelerini çok iyi bilen, bilgili bir asker.

Sonra kendi düşüncelerini açıklamak üzere konuyu imparatorluk politikalarına getiriyor. Beni şaşırtan, onun yükselmesi değil, büyük ölçüde insanlığın sorunlarına karşı harcadığı çabadır. Bu tutkun yurtseverin kendisini enternasyonalist olarak savunma-

ya ihtiyacı yok -Ankara-Moskova Antlaşması'na rağmen-. Fakat, onun zekâsı Doğu'nun geniş Mesihçilik anlayışını dışlamayan, uyumlu, evrensel bir mistik tutkudur. Kuşkusuz, İnsanlığın kardeşlik ve büyük huzurunu hayal ediyor. Kemalizm sanıldığı kadar ateist değildir. Şefi halifeliği yıktı; fakat sonuçta inananların ülkesine ait biri.

Halbuki Mustafa Kemal şöyle konuşuyordu; yavaş yavaş kolay söz söyleyen, dinleyen samimi bir hava sessizce yerleşiyor. Gazi, bu gazinonun avizelerinin altında mavi dumanlar ve anason kokuları arasında, bu sonsuz ve sürüp giden Doğu'nun sahnesinde, az konuşan arkadaşlarına hitap ettiği zaman, bunu iki parmağı şakağında daha ciddi bir ses tonuyla yapıyordu.

Onun kadar Avrupalı olan yandaşları arasında bu genç Türk, benim gözümde, bu eğitim yemekleri boyunca ve burada yaşanan bunca şeylerin mucizesi veya antik hahamların yaşayan bir görünümünden başka ne olabilir?

Her Şeyi Terk Ederken

İçimden geçenleri mi okudu, yoksa hayranlarının inandığı gibi sahip olduğu kâhinlikten mi haber aldı? Birden tecümanın sözünü keserek, bana Fransızca "İçelim sevgili dostum" *dedi. Aynı zamanda bir işaretle müzisyenlere yol verdi.*

Ondan sonra her şey değişti. Yeni bir oyun gibiydi. Kemal, şaşkınlığıma gülüyordu. Tuhaf bir hoşluk ve alaycı bir tavırla dilimizi çok rahat ve aksansız kullanıyordu. Bir ara, 1917'de Türk ordusu komutanı olarak Alman Genel Karargâhı'na yaptığı ziyarette gördüğü ve "Ekselans" dediği Alman İmparatoru (Kayser) II. Guilluame'in[1] *bundan memnun olmayarak kendisine cevap vermeden uzaklaştığını anlattı.*

Kemal, Kayser'in hemen geri döndüğünü, kendisine doğru gelerek ve elini uzatarak "Size güle güle demedim mi?" dediğini anlattı. "O çıktıktan sonra, yanımdakilere dönüp 'İşte' dedim, 'bu insan yenilir ve ülkesini terk eder. Zira bir imparator asla geri adım atmamalı !..'"

Güya, yaşlı Hindenburg, aynı ortamda daha az sinirli görünüyormuş. Genç Türk Generali (Kemal o zaman 37 yaşındaydı) ona eleştirilerini sunarken, Hindenburg konuşmasını bitirmesini beklemiş ve ağır adımlarla uzaklaşmadan önce "Puro mu yoksa sigara mı tercih edersiniz" diye sormuş.

Kemal, bana bunları ve diğer anılarını anlatırken gülüyordu. Böylece gece geçip gitti. Sır vermeden açılıyordu. Bunu döndükten sonra yazdım. Hiçbir şeyi unutmamak için ne yapardım? Zihnindeki bu büyük hareketliliğe rağmen, yine de düşüncelerinde sıkı bir devamlılık var. Onda rahatlık ve enerji ideali arasında sürekli bir mücadele olduğu sezilir.

1 II. Wilhelm. (Y.N.)

Bir Karakter

O, kuşkusuz kibirli, otoriter, neredeyse zorba; fakat bazı saygı işaretleri onu kızdırabilir; geç gelen dalkavukların elini öpmesinden rahatsız oldu gibi geldi bana. Belki de herkesin sessiz onayı ona yük oluyordu. İtirazdan ürküyor, fakat bununla birlikte zaman zaman aksini temenni ettiği de oluyor. Kurtardığı ve yeniden kurduğu bir vatanın tek adamlığını ve diktatörlüğünü bir hiç olarak görüyor ve reddediyor. Yardımcılar arıyor. Onları, her şeyde olduğu gibi çabuk seçiyor. Her konuda anında karar veriyor. Bir örnek: Arnavutluk'tan İstanbul'a bu akşam gelen habere göre, Ahmet Zogu'nun kendisini kral ilan etmesi konusunda Mustafa Kemal öfkeyle konuştu. Sözlerini aynen aktarabilirim:

"Ne!" *dedi*, "bunu kabul etmek mi? Hayır, hayır, onu tanımayacağım. Dünyada belki yanlız kalırım. Fakat bunun hiç önemi yok. Size söz veriyorum, onu tanımayacağım. Bu örnek verilmeli! Halk tarafından seçilmiş bir adam yeminine asla ihanet etmemeli, asla. Halk, parlamento, hükümet ve en yakın dostlarınız sizi teşvik etse bile direnmek gerek."

Geniş alnının altında kazılmış soluk yüzünü tekrar görüyorum. Deniz rengi gözleri koyulaşıyordu ve rakının bulunduğu masaya yumruğunu vuruyordu.

Hâlâ, içkimize ve sigaramıza devam ediyorduk. Saat neredeyse sabahın üçüydü. Gazi altı saatir aparatifini alıyordu. Bu durum hiçbir şekilde davranışlarını ve düşüncelerini etkilemiyordu. Büyük eylemler için yaratılmış tüm insanlar gibi, çalışma yetenekleri ve enerji kaynağı zevk kapasitesinin seviyesine göreydi. Çevresi, dinlenebileceği yeri ve zamanı bulmak için her zaman dikkat ederdi. Çünkü bu eğlenceli akşamların ertesi günleri, çoğu zaman zor bir çalışma temposu ile devam edilirdi.

Böyle bir insanı az ya da çok Batılı hükümetlerde gördüğümüz yöneticilerle kıyaslamak boşuna ve hatta biraz da aptalca olurdu. O bir halk kahramanı, köklerine oldukça bağlı olan yalın bir önder, fakat çok kültürlü ve yenilikçi biri. Eğer bu önderde Batı'daki büyük adamlara benzer taraflar varsa da, bunun yanı sıra gizli bir devasa Asyalı gücünün var olduğunu tahmin edebiliriz.

Onun Avrupalı düşüncelerine yönelik olan gayretinden veya canlı ve renkli kişiliğinden etkilenenler, bütün Anadolu Türkiye'sinin ondan gelecek tek bir işaretle büyük bir tutku ve gönül yüceliğiyle kanını dökmeye hazır olduğunu göz önünde bulundurmayanlar ağır biçimde yanılırlar. Aramızdaki bazı insanların bakış açısına göre zorba, kendi insanlarına göre ise bir peygamber. Eski toplumların huzurunu kaçırmadan düşünce adamı olunamaz.

Etkileme Sanatı

Bazen aşırı nezaketi ve hoş görünümü, gizlenen kaderinin bilinmeyen korkuçluğunu unutturur. Çok az insan bu kadar büyük etkileme sanatına sahiptir. Nasıl unutulur onun karşılama ve veda sırasında sarf ettiği kelimeler?

Bu Tarabya'dan Dolmabahçe'ye gidişi uzunca bir süre yeniden yaşayacağım. Büyülenmiş bir şekilde çıkmıştık, gölgeyi yoklayarak. Liman önünde, sarayın ışıltısıyla beyaz yat, görünmeyen ve duyulmayan dalgalarla adeta dans ediyordu. Hizmetliler ve askerler sessizce çalışmalarına devam ediyordu. Saat sabahın dördü. Şimdi ayrılma zamanı. Siyah bir sandal, sessizce ışıksız geminin yanına yaklaşıyor. Kahkahaların fısıltıları sisler arasında yok oluyor.

Birden, her yer karanlık. Suların arasından doğan geceden, gâvurlara gösterilen, Darius'un Batı'ya bıraktığı Asya'nın ayak izlerinin yeri. Dalgalar boyunca, İstanbul'a doğru, Pera'ya doğru, Üsküdar'a doğru bin bir ışık parlıyor. Her akşam olduğu gibi, altın noktaların büyüsü mavi ve parlak alacakaranlık içerisinde. Her lambanın biri bir İstanbul odasını aydınlatıyor. Bütün odalarda Batı'ya doğru bakan Gazi'nin resmi bulunuyor.

Parlayan bir gece. Her şey uyuyor gibi. Hilal yükseliyor.

Henri Beraud

YENİ HARFLER HAKKINDA AHLAT HALK FIRKASI REİSİ ŞEVKET BELEDİYE REİSİ ABBAS BEYLERE*

(4 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/441
Tel

Dolmabahçe
4.9.928

Ahlat Halk Fırkası Reisi Şevket, Belediye Reisi Abbas Beylere

C. Yeni harflere gösterilen ciddi alakadan mütehassis oldum. Muvaffakiyetler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi

Yeni harflerle yazılsın.

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 17'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.307, 528. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

GALATASARAY SPOR KULÜBÜ REİSİ NECMEDDİN SADIK BEY'İN MEKTUBUNA CEVAP*

(4 EYLÜL 1928)

Tayyare Cemiyeti tarafından tertip edilerek geçen Cuma günü yapılan Galatasaray-Fenerbahçe futbol müsabakasında Galatasaray'ın galip geldiği malumdur.[1] *Bu münasebetle söz konusu kulübün reisi Sivas Mebusu Necmeddin Sadık Bey büyük ve yüce Reisicumhurumuz Gazi Hazretleri'ne Galatasaraylıların sonsuz hürmet ve tazimatlarını bir ariza*[2] *ile arz etmiş ve Gazi Hazretleri tarafından lütfen cevap gönderilmiştir. Necmeddin Sadık Bey tazim arizasını yeni harflerimizle yazmış, Gazi Hazretleri tarafından gönderilen cevap da yeni Türk harfleriyle yazılmıştır.*

Gazi Hazretleri'nin kıymettar cevaplarını aşağıya alarak sütunlarımızı süslüyoruz:

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/444

Dolmabahçe
4.9.1928

Galatasaray Terbiyei Bedeniyc Kulübü Reisi ve
Sivas Mebusu Necmeddin Sadık Beyefendi'ye

Mektubunuzu aldım. Türk gençliğinin spor sahasında da gösterdiği kabiliyet ve faydalı faaliyeti takdirle müşahede ve takip ediyorum.

Hakkımda gösterilen muhabbetten mütehassis oldum. Teşekkür ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.308, 529; *Cumhuriyet*, 8 Eylül 1928, Numara: 1557, s.3; *Milliyet*, 8 Eylül 1928, Numara: 924, s.1; *Vakit*, 8 Eylül 1928, Numara: 3833, s.2; *İkdam*, 8 Eylül 1928, Numara: 11271, s.5; *Akşam*, 9 Eylül 1928, Numara: 3559, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.161.

1 31 Ağustos 1928 günü Türk Tayyare Cemiyeti tarafından ortaya konulan "Gazi Büstü"nü Fenerbahçe'yi 4-0 yenen Galatasaray kazanmıştı. (Y.N.)

2 Ariza: Küçükten büyüğe yazılan yazı. (Y.N.)

İZMİR DOKUZ EYLÜL SERGİSİNİN AÇILIŞI DOLAYISIYLA VALİ KÂZIM PAŞA'YA*

(6 EYLÜL 1928)

İzmir, 6 (AA) - Serginin açılışı münasebetiyle serginin fahri reisi Vali Kâzım Paşa tarafından çekilen telgrafa Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki telgrafla karşılık vermişlerdir:

İzmir Dokuz Eylül sergisinin açılışı münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim. Memleketimizin iktisadiyatının ilerleme ve gelişmesine hizmeti şüphesiz bulunan serginin müteşebbis ve ortaklarını takdir ve tebrik ile muvaffakiyetler temenni ederim.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 8 Eylül 1920, Numara: 2574, s.1. Eski yazı metin Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

YAZI İNKILABI HAKKINDA ŞEHREMİNİ MUHİDDİN BEY'E BEYANAT*

(14 EYLÜL 1928)

Reisicumhur Hazretleri dün İstanbul'dan ayrılmadan evvel Şehremini ve Vali Vekili Muhiddin Bey'e aşağıdaki beyanatta bulunmuşlardır:

"Beyefendi,

İstanbul'da geçirdiğim günler zarfında, muhterem halkın, zatıâlinizin ve mülki ve askeri makamların göstermiş oldukları muhabbet ve misafirperverlikten dolayı pek ziyade mütehassis ve müteşekkirim.

Büyük milletimizin bir kat daha gelişmesini ve yükselmesini temin edecek olan yazı inkılabının fiilen başlaması buradaki ikametim zamanına tesadüf etti. Bu benim için kıymetli bir hatıradır.

Yeni yazımızı öğrenmek ve öğretmek için muhterem halkın, resmi ve hususi muhtelif makamlar, müesseseler ve cemiyetlerin göstermiş oldukları arzu, şevk ve gayrete yakından şahit oldum. Bu teşekküre değer faaliyetin mesut semerelerini daha şimdiden iftiharla görüyorum. Bu hususta İstanbul matbuatının ve fikir âleminin de kıymetli yardımını müteşekkirane yâd ederim. Bu pek yerinde ve şuurlu mesainin yakın zamanda tam bir muvaffakiyetle neticelendiğini göreceğimize şüphe yoktur.

Güzel İstanbul'un muhterem halkına, aziz hemşerilerime saadetler temenni ederim."

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: V-4, D: 81, F: 12, 12-1, 12-2, 12-3'ten fotokopileriyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.312, 544-547; *Milliyet*, 15 Eylül 1928, Numara: 931, s.2; *Cumhuriyet*, 15 Eylül 1928, Numara: 1564, s.2; *Vakit*, 15 Eylül 1928, Numara: 3840, s.1; *İkdam*, 15 Eylül 1928, Numara: 11278, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 16 Eylül 1928, Numara: 2582, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III*, Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, Ankara, 1954, s.82-83. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

TELSİZ TELEFON ŞİRKETİ'NİN RADYO YAYINI ÜZERİNE İSTANBUL HALKINA SELAM*

(14 EYLÜL 1928)

Gazi Hazretleri Telsiz Telefon Şirketi tarafından dün akşam verilen konserleri vapurda dinlemişlerdir. Bunun üzerine Telsiz Telefon Şirketi tarafından aşağıdaki telsiz vapura gönderilmiştir:

"Sevgili kurtarıcı büyük Gazi Hazretleri, ufuklarımızdan bu dakika ayrılmış olduğunuz halde Türk Telsiz Telefon Şirketi'ni hatırlamak ve konserlerini dinlemek lütfunda bulunduğunuzdan, ebedi minnet ve şükranlarımızı arz ederiz. İstanbul sizden geçici olarak ayrıldığından üzgündür. Bütün kalbimiz, varlığımız sizinle daima beraberdir. [...] Sevgili kurtarıcı, size afiyet ve hayırlı seyahat niyaz eyleriz."

Gazi Hazretleri'nden aşağıdaki cevap gönderilmiştir:

"Karadeniz vapurundan muhterem İstanbul halkına selam ve muhabbetler."

Müteakiben Telsiz Telefon Şirketi yayınına ve konserlerine devam etmiş, ikinci defa olarak vapurdan şu cevap gönderilmiştir:

"Radyoya: Reisicumhur Hazretleri yayınınızdan çok memnun oluyorlar. Bilhassa yayınınızı muhterem İstanbul halkıyla birlikte aynı zamanda Karadeniz'in büyük dalgaları arasında dinlemekten pek mütehassis oldular." Telsiz Telefon geç vakte kadar konserlerine devam etmiştir.

* *Milliyet*, 15 Eylül 1928, Numara: 931, s.1-2; *Son Saat*, 16 Eylül 1928, Numara: 1255, s.3. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

SEÇİM BÖLGELERİNE GİDEN KARADENİZ HAVALİSİ MEBUSLARININ TELGRAFINA TEŞEKKÜR*

(14 EYLÜL 1928)

Samsun, 16 (Hususi muhabirimizden) - Bu gece Reşit Paşa vapuruyla Karahisar Mebusu Emin, Kars Mebusu Ahmet, Samsun Mebusu Âdil, Râna ve Ordu Mebusu Recai Beyler geldiler. Mebuslar Reşit Paşa vapurundan telsizle İzmir vapurunda Gazi Hazretleri'ne telgrafla tazimat arz etmişler ve aşağıdaki cevabı aynı vasıta ile almışlardır:

Reşit Paşa vapuru

Rize Mebusu Ali
Karahisar Mebusu Mehmet Emin
Kars Mebusu Ahmet
Artvin Mebusu Mehmet Ali
Giresun Mebusu Kâzım
Samsun Mebusu Râna
Tokat Mebusu Bekir Lütfü
Ordu Mebusu Recai
Samsun Mebusu Âdil

İdealist arkadaşlarım! Büyük milletimize yol göstermek için Karadeniz'in dalgaları arasında[1] beni, âciz arkadaşınızı hatırladığınızdan çok mütehassis oldum. Hepiniz için millete faydalı olmanızı temenni ederim. Aynı dalgalar içinde şirin,[2] karanlık gecenin milletimiz için nur saçan rehberleri olarak takip ediyorum. Muvaffakiyet.

14.9.928
Gazi Mustafa Kemal

Büyük Gazi'nin Samsun'u yarın teşrifleri beklenmektedir. Bütün Samsun neşe ve sevinç içindedir.

* *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1928, Numara: 1565, s.1; *Yücel*, Aralık 1938, c.8, Sayı: 46, s.233. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.312. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 *Yücel*'de "sinesinde" şeklinde. (Y.N.)

2 *Yücel*'de "sizi de" şeklinde. (Y.N.)

KARADENİZ'DE İZMİR VAPURUNDAN BAZI ZEVATA TEŞEKKÜR*

(15 EYLÜL 1928)

Dün gazetemizin yayımlanmasından sonra Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nin gazetemiz ve gazetemizin sahibi hakkında pek lütufkâr bir iltifatlarına mazhar olduk. Seyri Sefain telsizi vasıtasıyla tebliğ edilen bu çok kıymettar telgrafnameyi büyük bir saadet ve iftihar hissiyle ve büyük bir hürmet ve minnetle aşağıya alıyoruz:

İkdam Gazetesi Sahibi Naci Beyefendi'ye

Karadeniz'in dalgaları içinde en çok sevinç kaynağım, kalbi hissim, samimi hatıram siz olmaktasınız. Bunu size ve adreslerini bilmediğim bütün kardeşlere, evlatlara bildiriyorum.

15 Eylül 928
Gazi Mustafa Kemal

Reisicumhur Hazretleri'nin aynı mealde iltifatlarını ihtiva eden telgrafnamelerine mazhar olan zevatın isimleri aşağıdadır:

Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri'ne, İstanbul Vali Vekili ve Şehremini Muhiddin Beyefendi'ye, Âli Şûrai Askeri üyelerinden Yakup Şevki Paşa Hazretleri'ne, Âli Şûrai Askeri üyelerinden Cevat Paşa Hazretleri'ne, Şükrü Naili Paşa aracılığıyla 3. Ordu Müfettişi İzzeddin Paşa Hazretleri'ne, 3. Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Paşa Hazretleri'ne, Erkânı Divanı Harbinden Naci Paşa Hazretleri'ne, Afyon Mebusu Ali Beyefendi'ye, Rize Mebusu ve Tayyare Cemiyeti Reisi Fuad Beyefendi'ye, Gümüşhane Mebusu ve Muhtelit Mübadele Komisyonu'nda Türk Delege Heyeti Reisi Cemal Hüsnü Beyefendi'ye, Halk Fırkası Müfettişi Hakkı Şinasi Paşa Hazretleri'ne, Büyükada'da Bilecik Mebusu İbrahim Beyefendi'ye, Bolu Mebusu Falih Rıfkı Beyefendi'ye, Afyonkarahisar Mebusu Ruşen Eşref Beyefendi'ye, Mardin

* *İkdam*, 16 Eylül 1928, Numara: 11279, s.1. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1928, Numara: 1565, s.1; *Milliyet*, 16 Eylül 1928, Numara: 932, s.1; *Vakit*, 16 Eylül 1928, Numara: 3841, s.1; *Akşam*, 16 Eylül 1928, Numara: 3566, s.1; *Son Saat*, 16 Eylül 1928, Numara: 1255, s.1. Aynı telgrafın "Donanma Kumandanı Fahri Beyefendi'ye ve Erkânıharp Reisi Cevat Beyefendi'ye" çekilen örneği için bkz. Raşit Metel, *Atatürk ve Donanma*, T.C. Genkur. Bşk. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul, 1966, s.124. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.312. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Mebusu Yakup Kadri Beyefendi'ye, Giresun Mebusu ve Son Saat Gazetesi Sahibi Hakkı Tarık Beyefendi'ye, Sivas Mebusu ve Akşam Gazetesi Sahibi Necmeddin Sadık Beyefendi'ye, Artvin Mebusu ve Vakit Gazetesi Sahibi Asım Beyefendi'ye, Merkez Kumandanı Emin Paşa Hazretleri'ne, Polis Müdürü Şerif Beyefendi'ye, Dil Encümeni muhterem üyelerine, Darülfünun Emini Neşet Ömer Beyefendi'ye, Neşet Ömer Bey vasıtasıyla Operatör Kemal Bey'e ve gazetemiz sahibi Naci Bey'e.

SİNOP YATI MEKTEBİ VE HALK FIRKASI'NDA YENİ YAZI DERSİ*

(15 EYLÜL 1928)

İzmir Vapuru, 15 (AA) - Reisicumhur Hazretleri refakatlerindeki zevat ile birlikte Cumartesi günü saat 14'te Sinop'a çıkarak halkın coşkun tezahüratı arasında Hükümet dairesini teşrif buyurmuşlardır. Müteakiben Yatı Mektebi'nde evvela dershanede, daha sonra bahçede memurları, çocukları, kadınları ve hiç okuma yazma bilme-

* *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1928, Numara: 1565, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 17 Eylül 1928, Numara: 2583, s.1; *Milliyet*, 17 Eylül 1928, Numara: 933, s.1, 5; *İkdam*, 17 Eylül 1928, Numara: 11280, s.3. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.313. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Bu konuda M. Şakir Ülkütaşır şunları aktarmaktadır:

"Büyük Öğretmen, ilk önce Türkçedeki 'A, E, I, İ, O, Ö, U, Ü' vokallerinin fonetik bakımından rollerini anlattı. Bir okuma parçası okudu. Arkasından herkesi okuttu ve yazdırttı. İlk imtihan maarif ve ortamektep müdürlerinden başlamıştı. Halktan, öğretmenlerden ve devlet memurlarından orada bulunanların birçokları sıra ile hep bu imtihanı geçirdiler.

Alfabe Encümeni'nin düzenlediği yeni imla sistemine göre 'mi-mu' soru eki 'Ahmet geldi-mi?', 'Kitabı okudun-mu?' şeklinde kelime ile arasına bir (-) tire konularak yazılıyordu. Fakat başta öğretmenler olduğu halde bu tarz yazılışta bir zorluk görülüyordu. Bunu hisseden Atatürk, o zaman Halk Partisi Umumi Kâtibi olan Safvet (Arıkan)'e dönerek:

'Maarif Vekili Beyefendi'ye bir telgraf yazınız. İmladaki bu bağlama işareti müşkülata sebep oluyor, kaldırılsın' dedi. [...]

Dersi dinleyenler arasından biri ön sıraya geçmiş ve tam Büyük Öğretmen'in karşısında yer almıştı. [...] Bu sırada, Bektaşağa köyünden olduğu sonradan anlaşılan bir bayanın imtihanı bitmişti ki, Büyük Öğretmen:

'Sen gel bakayım!'

Diyerek o ön sırada ve tam karşısında duran adamı yazı tahtası başına çağırdı. Öğretmen sordu:

'Adın ne?'

'Bekir, Paşam.'

'Ne iş yaparsın?'

'Arabacıyım, Paşam.'

'Okuman, yazman var mı?'

'Yok Paşam, senden öğrenmeye geldim.'

Elli yaşlarında kadar olan bu adam, Sinop'un herkesçe bilinen arabacı Bekir Ağa'sı idi ve gerçekten ne okur, ne de yazardı. Bunun üzerine Büyük Öğretmen yazı tahtasına 'A' yazdı. Bunu birkaç kelime örneği ile Bekir Ağa'ya tekrarlattı. Bundan sonra 'O, Ö, U, Ü' vokallerini ayrı ayrı yazdı ve yine ona tekrarlattı. Büyük bir sevinç içinde 'A, O, Ö, U, Ü'leri tekrarlayan Bekir Ağa, ne hayret vericidir ki, pek kısa zaman içinde bu harfleri yanlışsız yazmayı başardı.

Bundan sonra Öğretmeni, Bekir Ağa'ya 'T' harfini belletti. Bekir Ağa esasen 'A' ile 'O' harflerini önceden öğrenmiş olduğundan, bu sefer yazı tahtasına 'at' ve 'ot' kelimelerini yanlışsızca yazdı. İşte en Büyük Öğretmenimiz Atatürk, Sinop'ta verdikleri derslerde, elli yaşlarına kadar cahil kalmış olan bir vatandaşa da yarım saat gibi kısa bir zaman içinde yeni Türk alfabesinin esaslarını öğretmişlerdi.

[...] Bekir Ağa, dersi biter bitmez öğretmenine boyun eğerek teşekkürlerini sunduktan hemen bir saniye sonra: 'Ey millet! Gazi Babamızdan...' diye bir de nutuk iradına başlamıştı ki, Öğretmeni ona:

yen ihtiyarları imtihan etmişler ve neticesinden memnun olmuşlardır. Gazi Hazretleri herkesin yeni harfleri evinde ailesi fertlerine, kısacası, bilenlerin bilmeyenlere öğretmesini tavsiye buyurmuşlardır. [...]

Hiç okuyup yazma bilmeyen altmış yaşlarındaki arabacı Bekir Ağa'yı çağırarak bizzat tahtaya yazmak suretiyle "b, v, s, t" harflerini bellettiler. Ve bu münasebetle:

"Eski tarz imlayı mutlaka hatırınızdan çıkarmak lazımdır" *buyurdular.*

[...] Bilahare şehri dolaşarak resmi daireler ile ufak dükkânlara kadar hususi mekânlardaki tabela ve levhaların yeni harflerle yazılmış olmasından mütehassis oldular. [...] Meydankapı'da Hüsnü Efendi'nin kıraathanesine girdiler, oturdular ve burada bir kahve içtiler. Oradan tersaneye indiler, postanenin levhasındaki bir yanlışı düzelttirdiler ve sonra istirahat buyurmak üzere Halk Fırkası'nı teşrif buyurdular. [...] Reisicumhur Hazretleri Fırka'da yeni harfler ve Türk alfabesi hakkında bilhassa eğitim usulü bakımından pek ziyade ehemmiyetli izahatta bulunmuşlar ve kibrit fabrikası hakkında halk namına Fırka Mutemedi Şaban Bey tarafından yapılan istirhamın incelenmesi için tebligat yapılmasını Kâtibi Umumi Tevfik Bey'e emretmişlerdir.

'Nutku bırak, al şu kitabı, içindekilerini iyice öğrenmeye çalış' diye tavsiyede bulunmuşlardı. [...] Atatürk, ders bittikten sonra, okul bahçesinde saklanmakta olan ve Rusların Sinop deniz baskınına (3 Kasım 1853) ait acıklı hatırayı tespit eden mermer yapıt ile ilgilendi. Ben, kendilerine yazıtı okudum; gereken tarihi malumatı da verdim. Çok memnun oldu ve yanlarından ayrılmamamı emir buyurdu."

Bkz. M. Şakir Ülkütaşır, "Atatürk İlk Alfabe Dersini Sinop'ta Vermişti", *Yücel*, Kasım 1945, c.XIX, Sayı: 109, s.86-88; M. Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Harf Devrimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1973, s.105-107, 109. (Y.N.)

TÜRK HARFLERİ VE TÜRK DİLİ HAKKINDA SİNOP BELEDİYE PARKI'NDA HALKLA SOHBET*

(15 EYLÜL 1928)

Sinop, 16 (Hususi muhabirimizden) - Büyük Gazi'miz dün Halk Fırkası'nı ziyaretlerini müteakip sahildeki Belediye Parkı'nı teşrif ettiler. Halk coşkun tezahüratla akşam yemeklerini yemeden dört taraftan parkı kuşatmışlardı.

* *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1928, Numara: 1566, s.1-2; *Milliyet*, 17 Eylül 1928, Numara: 933, s.1, 5; *İkdam*, 17 Eylül 1928, Numara: 11280, s.3; *Hâkimiyeti Milliye*, 17 Eylül 1928, Numara: 2583, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.314-315. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
Bu konuda M. Şakir Ülkütaşır şunları aktarmaktadır:

"Akşam, Yalı'daki Belediye Parkı'nda aziz konuk ve öğretmenimizin yüksek huzurlarıyla da ayrıca şeref ve mutluluk duyduk. Vali Ethem, Atatürk'ün maiyetindeki zatlar, vilayet ileri gelenleri, bütün öğretmenler, kalabalık bir halk, bu toplantıya katılmıştı. Toplantı -her türlü kayıt ve merasimden uzak olarak- çok sade, samimi ve o nispette heyecanlı idi. Atatürk, masalarının karşısına oturmamı emir buyurdular. Öyle yaptım. Çok tatlı, meraklı bir konuşma başladı. Bütün konuşmalar, yeni Türk harfleri, Türk imlası, Türk dilinin güzelliği, zenginliği, Türk tarihinin dünya tarihindeki yeri, eskiliği üzerine idi.
O sıralarda Prof. Mehmet Fuat Köprülü ile Yusuf Ziya (Özer) arasında geçen bilimsel tartışmalar, basın âlemimizde bir hayli gürültü uyandırmıştı (1927). Konuşmaları bir aralık bu konuya kaydı.
Kendi konusunda gerçekten bir değer olan Yusuf Ziya'ya Hukuk Fakültesi ders programına yeni konulan 'Türk Hukuk Tarihi' de ek olarak verilmişti. Fakat, Yusuf Ziya bu derslerinde klasik bilgiler dışında, bilim âlemi için yeni yeni keşifler, dünya çapında varsayımlar ortaya atıyordu. Yusuf Ziya'nın ders notlarını okuyan Fuat Köprülü bu fikirleri dayanaksız bulmuş, şiddetle reddeden bir yazı yazmıştı. İşte, hemen gündelik basın sütunlarına da geçerek genişleyen o tartışmalar, bu makale üzerine çıkmıştı.
Yusuf Ziya Özer'in tezi özetle şuydu:
'Eski Yunan uygarlığı, hatta bütün ilah ve ilaheleri, bu arada eski Yunanistan'daki yer isimleri dahi Yunan aslından değildir. Eski Yunan medeniyetinin kurucuları Türk ırkına mensup kavimlerdir. Yunan medeniyeti, Asya'dan alınmıştır. Hatta diğer eski medeniyetler dahi Türk kaynaklıdır.' Yusuf Ziya, bundan başka 'Babil hükümdarı Hammurabi de Türktür; Hanımurabi Kanunu, Türk hukuk tarihinin başlangıcını teşkil eder' tarzında yepyeni görüşler, kuramlar da ileri sürüyordu.
Buna karşı Fuat Köprülü de özetle birçok yetkili Avrupa bilginlerinin son bilimsel araştırmalarına dayanarak, Helenistik bir uygarlığın bir kısım elemanlarının bilakis Anadolu-İran-Horasan yoluyla Orta Asya'ya geçmiş olduğunu, bu hususta pek çok tarihi eser ve belgelerin bulunduğunu, bundan Yusuf Ziya'nın bu tezinin bilim âleminde ciddiye alınmayacağını yazmıştı. Yine Hammurabi'nin Türk olduğu, eski uygarlıkların Türklerce kurulduğu hakkındaki düşünceleriyle dünya bilim âleminde bizi pek gülünç bir duruma düşüreceğini ekledi.
Kısacası, bu konu üzerinde de bir hayli görüşüldü. Atatürk, Yusuf Ziya'nın tezini kabul ve hararetle savunuyordu. 'Nebo-Nebi' kelimelerini bir hayli açıkladı. Anladım ki, Atatürk bu tartışmaları yakından izlemiş, hele Yusuf Ziya'nın o sırada yayımladığı *Kablel Yunan Türk Medeniyeti* (Yunandan Önceki Türk Uygarlığı) adlı eserini adeta ezberlercesine okumuştu.
Ben, Fuat Köprülü'nün görüş noktasını daha bilimsel, daha doğru bulmaktaydım. Daha önce gerek gazete sayfalarındaki ve gerek *Hayat* mecmuasındaki yayımları zaten yakından izlemiştim. Ufak bir gi-

Senelerden beri büyük kurtarıcılarına hasret olan Sinop'un saf ve temiz halkı Gazi'mizi derin bir özlemle dinliyorlardı.

Büyük Gazi halkla pek samimi ve candan olarak sohbetlerde bulundular. Yeni Türk harflerini bütün vatandaşlarının pek az zaman zarfında öğrenmelerinin vatani vazife olduğunu beyan buyurdular. [...]

Gazi Hazretleri, sarık ve cübbe ile artık dünyada muvaffak olmanın mümkün olmadığını ve yaptığımız muazzam inkılapta medeni bir millet olduğumuzu cihana ispat eylediğimizi beyan buyurdular. [...]

İskeleden ayrılırken Vali Bey'in halk namına teşekkür için vuku bulan maruzatına cevaben:

"Başka bir şey söyleyemeyeceğim. Ben de çok memnun ve mütehassisim. Zannediyorum ki, Sinop'a çıktığım dakikadan itibaren şimdiye kadar vaziyetim ve hususiyetimle bunu gösterdim" *buyurdular.*

Reisicumhur Hazretleri saat 22'de gemiye dönmüşlerdir.

riş yaparak, Yusuf Ziya'nın tezinin bilim âleminee kabul edilemeyeceğini, esasen edilmemiş de olduğunu söyledim. Fakat, büyük ve aziz öğretmenimizi bu işte memnun edecek şeklin daha çok sükût etmek olduğunu anladım ve öyle de yaptım.

[...] Atatürk, parktaki bu konuşmalarından harf ve dil devrimine değinen sohbetleri sırasında şu noktayı da bize açıkladı:

'Arkadaşlar! Bazı zevat, idari düşüncelerle olacak, yeni Türk harflerinin tatbik edilmesi için benden bir sene, üç sene gibi bir mühlet istiyorlar. Buna asla rıza göstermem. Ankara'ya dönünce ve yüksek Meclis açılınca, bir kanunla bunun hemen kabul edilmesine bütün kuvvetimle çalışacağım.'

[...] Ben konudan faydalanmayı ihmal etmedim. Kendilerine o zaman yeni kurulmuş olan Türk Halkbilgisi Derneği'nin yeniliğine rağmen gösterdiği olumlu çalışmalardan bahsettim. Maksadım, önemli bir noktayı Atatürk'e anlatmaktı.

Beni yakın bir ilgi ile dinlemek lütfunda bulunan Atatürk, Halkbilgisi Derneği'nin bu çalışmalarından çok memnun oldu. Bu arada kendilerine bilhassa halk ağzında yaşayan öz Türkçe sözleri topladığımı, bunların yüzde yetmiş beşinin eski Türk dilinin büyük sözlüğü olan *Divanü Lügat it-Türk*'te bulunduğunu arz ettim. Maksadım, Atatürk'ün halk ağzında yaşayan öz Türkçe sözler üzerinde dikkatini çekmekti. Atatürk, örnekler istedi; bir hayli örnek de verdim. Bu arada, çok eski Türkçe bir söz olan 'Sağu'nun, Boyabat'ta 'Savu' şeklinde hâlâ aynı anlamda kullanıldığını söyledim ve tespit etmiş olduğum bu savu (mersiye, ağıt)'dan bazı parçalar okudum. Ben o zaman memleket folklorüna, Türk-Anadolu halk edebiyatına dair çok geniş malzeme de toplamıştım.

Atatürk, söz derlemesi çalışmalarım üzerinde büyük bir ilgi ile durdu. Kafasında bir fikrin şimşek hızıyla dolaşmakta olduğunu anlıyordum. Bir an durduktan sonra, etrafını çevreleyenlere yüksek bir sesle şunları söyledi:

'Arkadaşlar! Şakir Bey'i alaka ile dinledim. Bunlar da esas davamızın, mesaimizin içinde bulunan, mühim, milli meselelerdendir. Elbirliği ile bunları da mutlak başaracağız. Türk dili güzeldir, zengindir. Onun bu güzelliğini, zenginliğini ortaya koymamız lazımdır' dedi.

Atatürk o zaman sade, güzel bir Türkçe istiyordu. Dolayısıyla dil hareketlerinde bu anlayışa göre bir devrim yapmak emelindeydi. Bütün konuşmaları da bunu gösteriyordu.

Vakit geceyarısını geçmişti. Atatürk:

'Arkadaşlar! Tarihe, dile, harf inkılabına hatta memleket işlerine dair pek çok şeyler konuştuk. Hiçbir yerde bu kadar açılmadım, hususileşmedim. Samimi bir muhit ve hava içinde geçirdiğim bu saatleri unutamayacağım. Çok mütehassisim. Vakit geldi, hatta geçti bile. Değil mi? Müsaadenizi rica edeceğim' dedi ve bir dakika sonra ayağa kalktı. O anda dudaklarımdan adeta dökülüveren: 'Nasıl göndeririz, doyamadık ki!' sözlerini işiten Büyük Öğretmen gülerek park iskelesine doğru ilerliyordu."

Bkz. M. Şakir Ülkütaşır, "Atatürk İlk Alfabe Dersini Sinop'ta Vermişti", *Yücel*, Kasım 1945, c.XIX, Sayı: 109, s.86-88; M. Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Harf Devrimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1973, s.108-112. (Y.N.)

SEYRİ SEFAİN İDARESİ'Nİ TAKDİR*

(16 EYLÜL 1928)

Büyük Gazi'miz Samsun seyahatlerine tahsis edilen İzmir vapurunda gözlemledikleri intizamdan çok memnun kalmışlar ve Seyri Sefain[1] İdaresi'ni kıymettar iltifatlarıyla taltif etmişlerdir. Gazi'mizin el yazılarıyla ve yeni harflerimizle yazılı olan bu takdirnameye büyük bir memnuniyetle yer veriyoruz:

16.9.28

Seyri Sefain İdaresi'nin intizam ve mükemmeliyetini her fırsatta, her yerde gördüm. Bu defa bana İstanbul'dan Samsun'a kadar pek güzel ve rahat bir seyahat temin eden "İzmir vapuru" da bunun takdire değer bir numunesidir.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Dünden Bugüne Gemilerimiz,* Türkiye Denizcilik İşletmeleri Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1999, s.5. Ayrıca bkz. *Cumhuriyet,* 18 Eylül 1928, Numara: 1567, s.2; *Milliyet,* 18 Eylül 1928, Numara: 934, s.3; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması),* Türk Hava Kurumu, Ankara, 1999, s.329. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Seyri Sefain: Deniz İşletmeleri'nin eski adı. (Y.N.)

SAMSUN HÜKÜMET KONAĞI'NDA YENİ YAZI DERSİ*

(16 EYLÜL 1928)

Samsun, 16 (Özel olarak gönderdiğimiz muhabirimizden) - İzmir vapuru saat üç buçukta limana girdi. Vali Kâzım, Kolordu Kumandanı Salih Paşalar, Fırka Müfettişi Avni Bey, Samsun mebusları ve gazetecileri taşıyan motorlar "İzmir"in etrafında dönmeye başladılar. Gazi yukarı güverteden karşılamacıları izliyorlardı. Gemi demirledi. Karşılamacılar gemiye çıkarak hoş geldiniz dediler. [...] Karşılama heyeti arasında bulunan Tokat Mebusu Mustafa Bey'i nezdlerine davetle ayrıca iltifatta bulunarak hatırlarını sordular ve bilhassa:

"Tokat'ta yeni harflerimizi öğretiyor musunuz Mustafa Bey?" *diye ayrıca taltif ettiler. [...] Gazi Hazretleri saat dörtte Çankaya motoruyla gemiden ayrıldılar. [...]*

Parkı, geniş meydanı dolduran taşkın, hareketli bir kalabalık iskeleye hücum ediyordu. Gazi Hazretleri bu coşkunun ortasında [...] ilerliyor, askere ve memurlara "Merhaba, nasılsınız?" *diyor ve halk denizinin içinde halkla beraber parktan çıkarak Hükümet Konağı'na yöneliyordu. [...]*

Vali odasında bir çeyreklik istirahatten sonra Gazi Hazretleri'ni tekrar halk ile meşgul görüyoruz.

Evvela balkona çıkıyorlar. Alkış kasırgasına, "yaşa" seslerine sakin cevap veriyorlar. [...]

Kısa bir fasıladan sonra Gazi Hazretleri Meclisi Umumi salonuna geçti. Burada yirmi kadar memur oturmuşlar büyük mürşidin imtihanını ve rehberliğini bekliyorlardı. Gazi Hazretleri Fırka Kâtibi Umumisi Safvet Bey'i çağırdı. Yeni basılmış okuma kitaplarından hazır bulunanlara kâfi miktar dağıttırdı ve memurlara sıra ile bazı parçalar okutturdu. Bir iki kişi pek fena okudular ve Gazi Hazretleri'nin ihtarına maruz kaldılar. Gazi, hâkim sesiyle ara sıra şu ihtarda bulunmaya mecbur oluyordu:

"Efendim, doğru okuyunuz! İyi telaffuz ediniz. Uydurmak olmaz. Bu Türkçe yazıldığı gibi okunur, söylendiği gibi yazılır."

Bununla beraber memurların çoğunluğu iyi okudular ve Gazi Hazretleri:

"Çok teşekkür ederim. Yazmak okumaktan kolaydır. Onun için çok yazmalı, fakat aynı zamanda okumalı" *buyurdular.*

* *İkdam*, 17 Eylül 1928, Numara: 11280, s.1; *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1928, Numara: 1566, s.1-2 ve 18 Eylül 1928, Numara: 1567, s.1. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Bir memur dil lügatini sordu. Gazi Hazretleri:

"Lügat yapılıyor. Ben İstanbul'dan çıkarken bazı basılmış formalarını gösterdiler. O da yakında elinizde bulunacaktır" *buyurdular.*

Herkes sırasını savarak okuma bitti. Bu defa tahta başına geçildi. Gazi Hazretleri şu cümleyi yazdırdı:

"Memnuniyetle görüyorum ki, bütün arkadaşlar yeni yazıları güzelce öğrenmişlerdir."

Müteakiben kaideleri izah buyurdular ve:

"Arkadaşlar, çok memnun oldum. Beş on gün zarfında diğer mesainiz olduğu halde harfleri iyi öğrenmişsiniz. Teşekkür ederim. İnşallah yakın zamanlarda resmi muameleye de yeni harflerimizle başlayacağız" *hitabında bulundular.*

Saat beş buçuk olmuştu. Fırka binasına gitmek için otomobillere binildi. Gazi, caddeleri dolduran halkın sevinci, gözyaşları ve alkışları arasında Fırka'yı teşrif etti.

SAMSUN'DA MANTİKA PALAS'TA YENİ TÜRK HARFLERİ İLE BİR NOT*

(16 EYLÜL 1928)

Samsun
16 Eylül 1928

Saat sekizi çeyrek geçiyor. Yazı odasındayım. İsmet Paşa'yı beklerken bu satırları yazıyorum.

Samsun'a üçüncü defadır geliyorum. İlk gelişim malumdur. Tarihini gözümün önünde büro üstünde duran uzun cigara kutusunun kapağında okuyorum: 19 Mayıs 1335 [1919]. Ondan sonra bir defa daha gelmiştim. Takriben dört sene evvel. Bu gelişimin de tarihini yukarıda tespit ettim.

İsmet Paşa geldi, yazıyı bırakıyorum.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaranlar: *Yedigün*, 7 Kasım 1939, Numara: 348, s.9; *Demiryol*, Kasım 1952, Numara: 14, s.12; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.315, 548. El yazısı belgenin daktilo edilmiş sureti olan ve aslı, Ankara Üniversitesi TİTE Arşivi, Kutu No: 27, Belge No: 153 ve Kutu No: 24, Belge No: 162'de bulunan belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

İTALYA HÜKÜMETİ REİSİ MUSSOLINI'YE*

(17 EYLÜL 1928)

Samsun, 17 (AA) - İtalya Hükümeti Reisi Mösyö Mussolini'den Reisicumhur Hazretleri'ne aşağıdaki telgrafname gelmiştir:

"Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne

İtalya'mızın ümidi genç izcilerimizi İstanbul'da kabul ve zatı devletleri tarafından çocuklarıma karşı lütfen gösterilen hususi dikkatten dolayı şahsi teşekkürlerimi arz ederim. Bu münasip fırsattan istifade ederek hürmetkârane ve hususi hissiyatımı tekrar ifade eylerim.

Mussolini"

Reisicumhur Hazretleri İtalyanca yazılmış olan bu telgrafa Türkçe olarak ve yeni harflerle şu telgrafnameyi göndermekle karşılık vermişlerdir:

İtalya Hükümeti Reisi M. Mussolini Hazretleri'ne

Türk gençliği İtalya'nın aralarında oğullarınız bulunan güzide gençliğini kabul etmekle pek bahtiyar olmuştur. Aziz ekselans, samimi hürmetlerimi size teyit ederim.

Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 18 Eylül 1928, Numara: 2584, s.1; *Cumhuriyet*, 18 Eylül 1928, Numara: 1567, s.1; *Milliyet*, 18 Eylül 1928, Numara: 934, s.1; *İkdam*, 18 Eylül 1928, Numara: 11281, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.539. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

REŞİT PAŞA VAPURUNDAKİ KARADENİZ HAVALİSİ MEBUSLARINA TEŞEKKÜR*

(17 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Samsun
17.9.1928

Reşit Paşa Vapuru Yolcularına

İzmir vapuru telsiziyle

C. Telgrafnamenizden pek mütehassis oldum. Teşekkür ve iyi seyahatler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 21'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.316, 550.

DİYARBEKİR MEBUSLARI KÂZIM PAŞA VE RÜŞDÜ BEY'E TEŞEKKÜR*

(17 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Samsun
17.9.928

Silvan'da Diyarbekir Mebusları Kâzım Paşa ve Rüşdü Bey Hazretlerine

C. Telgrafnamenizden pek mütehassis oldum. Hissiyatınıza teşekkür ve mesainizde muvaffakiyetler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-35'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.316, 551.

SİVAS HÜKÜMET MEYDANINDA HALKA YENİ YAZI DERSİ*
(20 EYLÜL 1928)

Sivas, 20 (AA) - Sivas ile Tokat arasında bazı kazalardan geçerken Gazi Hazretleri otomobillerini durdurtarak ihtiyar köylülerle görüşmüşlerdir. Reisicumhur Hazretleri bu ihtiyarlardan birine Türkçe harfleri tanıyıp tanımadığını sormuş ve yazılmış bir iki cümle göstermişlerdir. İhtiyar köylü yeni harflerle yazılmış olan bu cümleleri okumuştur.

Anadolu halkı yeni Türk alfabesine "Gazi Alfabesi" namını çoktan vermiştir.

Gazi Hazretleri Tokat'tan Sivas'a doğru hareket buyururlarken saat üç buçuktu. [...]

Gazi Hazretleri'ni Sivas mebuslarıyla Vali, Kumandan, Belediye Reisi, Meclisi Umumi üyeleri ve diğer vilayet erkânı Çamlıbel'de karşılamışlardır.

Gazi Hazretleri ile Başvekil İsmet Paşa Hazretleri ve Sıhhiye Vekili Refik Bey Vali Konağı'nda misafir olmuşlardır. Sivas Valisi tarafından Gazi Hazretleri şerefine bir akşam ziyafeti verilmiştir. Geceleyin muazzam bir fener alayı yapılmıştır.

Gazi Hazretleri dün akşam saat on buçukta istirahat için çekilmişler, fakat sabahleyin saat yedide hükümet meydanına bir siyah tahta konmasını emir buyurmuşlardır.

Bu sabah hükümet meydanını kaplayan memur, muallim, mektepli, subay, asker ve her sınıf halktan binlerce kişinin önünde Gazi Hazretleri siyah tahtanın önünde herkesi imtihan etmişlerdir.

[...] Hükümet meydanında Subaylar Yurdu'nun önüne bir kara tahta konulmuş, halk erkenden meydanı doldurmuştu. Saat sekize doğru Gazi alkışlar arasında meydanı teşrif etti. Meydanın etrafında dizili duran mekteplileri, esnafı elleriyle işaret ederek yanlarına, yakınına çağırdılar. Halk, bu daveti alkışlar arasında memnuniyetle kabul ederek Büyük Gazi'nin etrafını kuşattılar.

Gazi evvela memurlardan bir iki zata, bir subay efendiye, bir polise, bir mektepli kıza okuma parçası okuttular. Halk içinden bir iki kişiyi tahta başına çağırarak yazı yazdırdılar. Altı yaşında bir çocuk mükemmel yazdı. Yine halk arasından birini tahta başına çağırdılar. Tahta başına geçen adam yazı bilmediğini ve henüz öğrenmediğini söyledi. Gazi sanatını sordu. "Kasabım" dedi.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 21 Eylül 1928, Numara: 2587, s.1; *İkdam*, 21 Eylül 1928, Numara: 11284, s.1; *Milliyet*, 21 Eylül 1928, Numara: 937, s.1, 2; *Akşam*, 21 Eylül 1928, Numara: 3571, s.1. Ayrıca bkz. M. Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Harf Devrimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1973, s.116-119; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.317-318. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

Gazi tahtaya harfleri yazdı. Kasaba bunları öğrettikten sonra isminin Abidin olduğunu söyleyen kasaba ismini yazmayı öğretti.

Milleti kurtardıktan sonra şimdi şehir şehir dolaşarak ona kendi eliyle yazı öğreten Büyük Gazi'nin bu hocalığı etraftan alkış tufanları, "yaşa!" sedaları kopardı.

Reisicumhur Hazretleri kasaba:

"Sen yeni yazıyı çabuk öğreneceksin ve öteki kasaplara da öğreteceksin" *dedi, halka hitaben:*

"Hepiniz bunu öğrenmelisiniz" *tavsiyesinde bulundular. [...]*

Reisicumhur Gazi Hazretleri Sivas Tahrirat Müdürü'ne yeni harflerle "Memnuniyetle görülüyor ki,[1] muhterem Sivaslılar Türkçe yazma ve okumayı güzelce öğreneceklerdir" *cümlesini yazdırdıktan ve Sivas'ın bu hususlaki mesaisini takdir buyurduktan ve liseyi gezdikten sonra heyecanlı tezahürat içinde ve halkın coşkun alkışları arasında sekiz buçukta Kayseri'ye hareket ettiler.*

1 *Hâkimiyeti Milliye* ve *Milliyet*'teki "görülüyor ki" sözcüğü, *İkdam*'da "görüyorum ki" şeklinde. (Y.N.)

SİVAS LİSESİ HATIRA DEFTERİNE YAZI*
(20 EYLÜL 1928)

20 E. 1928

İlk kongremizin toplandığı salonu görmekten çok mütehassis oldum.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaranlar: *Kemalizm*, Ocak 1963, Sayı: 6, s.3; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.318, 552. Ayrıca bkz. *Ayın Tarihi*, Aralık 1930, Numara: 79-81, s.6826.

ŞARKIŞLA VE KAYSERİ'DE HALKA YENİ YAZI DERSİ*

(20 EYLÜL 1928)

Şarkışla, 20 (AA) - Reisicumhur Hazretleri Şarkışla'dan geçerken kasabamızda bir müddet durmuşlar, kendilerini selamlamak üzere toplanan halkı yeni harflerden imtihan eylemişlerdir. Yeni okumaya başlayanların verdikleri cevaplar büyük Reis'imizi fevkalade memnun etmiştir.

Kayseri, 20 (AA) - Reisicumhur Hazretleri refakatlerinde Başvekil Paşa Hazretleri ve diğer zevat ile saat on dört buçukta Kayseri'ye ulaşmışlar ve vilayet sınırında Kayseri Valisi Fuat Bey riyasetinde bir heyet ile Fırka Müfettişi Kastamonu Mebusu Ali Nazmi Bey tarafından karşılanmışlardır. Gazi Hazretleri, Şarkışla'dan sonra Gesi nahiyesinden geçerken, burada halkı yeni harflerden imtihan etmişler ve köylüle-

* *Hâkimiyeti Milliye*, 21 Eylül 1928, Numara: 2587, s.1. Ayrıca bkz. M. Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Harf Devrimi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1973, s.121; Ömer Çelebi, *Atatürk Kayseri'de*, Ayyıldız Matbaası. Ankara, 1973; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.318. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz ve Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur.
Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Kayseri'den Yerköy'e geçmiş ve burada da halkı yeni Türk harflerinden imtihan etmiştir. Bu konuda Cevat Hakkı Tarım şunları aktarmaktadır:

"Anadolu içinde bir seyahate çıkan Atatürk'ün Yerköy'den geçecekleri haber alınınca, başta valimiz B. Nazım Akyürek olduğu halde altmış yetmiş kişilik bir kafile otomobillerle Yerköy'e koştuk. Komşumuz Yozgat ilinden de bir heyet gelmiş. Yerköylüler ve Çiçekdağlılar daha önceden istasyonu doldurmuşlardı. Her taraf Kırşehir'den getirdiğimiz halılar ve radyom lambalarıyla, bayraklarla donatılmıştı. Kırşehirlilerin kırmızı zemin üzerine beyaz renkte yeni harflerle işlettikleri 'Kırşehir halkı büyük kurtarıcısını büyük tazimle selamlar' Mecidiyelilerin (Çiçekdağ) 'Mecidiyeliler ulu Gazi'sini hürmetle selamlar' dövizleri göze çarpıyor, karşılayıcılar hat boyunda gezinerek sabırsızlıkla bekliyorlardı.
Ata'nın yeni harflerden imtihan yapacaklarını bildiğim için bekleme salonunun duvarlarına asılı karatahtaların üzerine iliştirilmiş ilanların raptiye çivilerini söktüm. Zaten gelirken cebime bir kutu da teşebir yerleştirmiştim.
Nurdan bir şelale gibi gecenin koynundan süzülüp gelen tren halkın coşkun ve sürekli alkışları arasında durdu. Atatürk ve maiyetindeki zevat birer birer indiler. Valimiz, istasyon binasının hazırlandığını arz ettiler.
Atatürk, binaya doğru ilerlerken, etrafını pervaneler gibi saran halkı selamladıktan sonra 'Nasıl, yeni hafleri öğreniyormusunuz?' diye sordular. Onun bu sözünden ilham alarak hep bir ağızdan: 'Yeni hafleri öğrenmek bizim için milli haysiyet ve vicdan borcudur' diye bağırdık.
Salona girince ilan tahtaları gözüne ilişti. 'Tebeşir var mı?' diye sordular. Hemen tebeşiri sundum. Bana 'Geç tahtaya!' emirlerini vermişlerdi ki, Yozgat heyetinden bir arkadaş, cep defteriyle kurşun kalemini uzatarak, Türk Ocağı adına imza buyurmalarını rica ettiler. Bu genç arkadaşa, 'Şimdi sırası mıdır?' gibi gülümseyerek bakan Atatürk, tahta başına geçmesini işaret ettiler ve şu cümleyi yazdırdılar: 'Türk Ocaklılar milleti aydınlatmak için çok kıymetli bir fırsata sahip bulunuyorlar.'
O sıralarda rahmetli Saffet Arıkan ve yaverlerinin dağıttıkları yeni harflerle basılmış okuma kitabından parçalar okutturdular. Bazı imla, kelime ve telaffuz hataları üzerinde durarak düzelttiler.
Ortaokul Müdürümüz Ömer Aydın Bey'i görünce iltifatlarda bulundular. Ona da:

rin gösterdikleri kabiliyet ve muvaffakiyetten bilhassa mütehassis olmuşlardır. Kayseri'ye ulaşmalarını müteakip Cumhuriyet Halk Fırkası önünde kadın erkek binlerce halk tarafından etrafları çevrili olduğu halde tahta başında Kayserilileri imtihan etmişlerdir. İmtihan olanlardan çoğu yeni harfleri öğrenmeye başlayalı beş on gün olmuştu. Buna rağmen verdikleri cevaplarda muvaffak olmuşlardır. Gazi Hazretleri memnuniyet ve teşekkürlerini ifade buyurmuşlar ve bir aya kadar herkesin tereddütsüz okuyup yazacaklarına itimadı olduğunu ilave etmişlerdir. Reisicumhur Hazretleri birisine şu cümleyi yazdırdı:

"Seyahatim esnasında her yerde, bilhassa köylerde gördüğüm hayret verici misaller hepimiz için ümittir."

'Türk milletinin nurlu ordusu, yüksek erkânı muallimler, cidden milleti kendilerine minnettar kılacak vaziyette bulunuyorlar' cümlesini yazdırmak suretiyle bu şerefli orduya karşı yüksek teveccüh ve muhabbetlerini bir defa daha açıklamış oldular.
Çiçekdağı ilçesi ilkokul başöğretmeni Oğuz'a da yazdırdıkları:
'Bu geceki görüşmemiz biraz geççe oldu. Fakat bu tesadüf tarzımızda da bir hususiyet vardır' sözleriyle ruhunun inceliklerini göstermiş oldular.
Yeni hafleri öğrenmeye bir hafta önce başlayan öğretmen Naciye Genç'in (emekli) ve Nesibe Gönendik'in hatasız okuyuşları, Gazi Hazretleri'ni memnun ve mütehassis ediyor, inkılabının canlı eserlerini görmekle derin bir huzur duydukları ışıldayan gözlerinden okunuyordu.
İmtihanlar bittikten sonra Atatürk, yeni harflerin tatbikinde okuma ve yazmayı güçleştiren şekiller bulunup bulunmadığını sordular. O nurlu gözler karatahtanın kenarında nöbet bekleyen bana çevrilince, bilhassa bağlama, soru çizgilerinin, ilgi edatı olan 'ki' ile zarf edatı olan 'ki', 'dahi' manasına gelen 'deda' gibi edatların yazılışında harfleri yeni öğrenmeye başlayanların aralarındaki incelikleri ayırt edemediklerini, karatahtaya örnekler yazarak aklımın erdiği kadar anlatmaya çalıştım.
Bu arada Yozgat Mebusu Sayın Süleyman Sırrı İçöz, Fransızcada olduğu gibi 'Q' harfinin niçin kabul edilmediğini sordular. Bu soruya da Atatürk'ün gözlerine bakarak şöyle bir cevap vermek cesaretinde bulundum:
-Kâmil, kaatil, gâip, gar, gadardinyan vs. gibi yabancı kökenli kelimeleri Türkçeleştirmek için...
Hiç unutmam, Atatürk gülerek 'Evet, doğrudur' diye tasdik buyurdular.
Tam bir saat beş dakika süren bu imtihanda bir öğretmen sabrı ile zihinlerde ukde halinde kalan birçok noktaları isabetli görüşleriyle açıkladılar, aydınlattılar. Halka yeni harfleri bir an önce öğretmeleri için aydınlara düşen vazifelere işaret ettiler.
Üstü zarif bir Kırşehir halısı ile örtülü masanın kenarındaki koltuğa oturdular. İkram edilen kahve ve sigaralarını içerlerken dağıtılan okuma kitaplarından birisini dolmakalemimle birlikte uzatarak partileri adına imza buyurmalarını istirham ettim. Doğruldular, sunduğum kitabı ve kalemi masanın üzerine koydular, tekrar ellerine aldılar, şöyle bana ve kaleme baktıktan sonra 'İşte şimdi olur' dedikten sonra, kitabın ilk sayfasına '20 Eylül 1928' tarihini yazdıktan ve imzasını attıktan sonra iade ettiler. O gecenin hatırasını taşıyan o kitabı bir Ata yadigârı olarak saklarım."

Bkz. Cevat Hakkı Tarım, *Yılların Ötesinden: Atatürk Kırşehir'de İnkılâpçı Bir Öğretmen Habip Arıöz*, Memleket Matbaası, Ankara, 1956, s.9-11. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.318-319. (Y.N.)

ANKARA İSTASYONUNDA ŞEHREMİNİ ASAF BEY'İN NUTKUNA CEVAP*

(21 EYLÜL 1928)

Ankara, 21 (Vakit) - Haftalardan beri süslenen hazırlanan Ankara bugün beklediği büyük muhabbet ve hasret bayramını yapmaktadır. [...] Ankara tam üç ay on yedi gün evvel Dumlupınar'ın muzaffer Gazi kumandanını, Cumhuriyet'in güneşini uğurlamıştı. Bugün derslere, imtihanlara hasret çalışkan çocuklar gibi en büyük muallimini karşıladı.

Tren on bir buçukta geldi. [...] Gazi'yi aramızda gördük. Herkese iltifat etti. Kudretlerini her insandan daha fazla bildiği Mehmetçiklere "Merhaba arkadaşlar nasılsınız, iyi misiniz?" *diye sordu ve her zamanki gibi dağı taşı titreten, göklerden duyulan bir uğultu ile cevabını aldı:*

"Merhaba, iyiyiz, teşekkür ederiz, sağol Paşam..."

İstasyonun girişinde Şehremini vardı.

"Hoş geldin ulu Gazi... Uzun bir ayrılığın hasreti ile kadın erkek, çoluk çocuk herkes nurlu yüzünü görmek için yollarda seni bekliyor... Hoş geldin Türk dünyasının güneşi [...] sefalar getirdin" dedi.

Gazi heyecanlıydı:

"Muhterem hemşerilerimin hissiyatını tercüme eden bu beyanatınızdan çok mütehassisim. Özlemiş bulunduğum aziz hemşerilerime memnuniyet, muhabbet ve selamlarımın tebliğini rica ederim" *buyurdu.*

Gazi Hazretleri, İsmet Paşa ile birlikte Büyük Millet Meclisi'ni teşrif ederek bir müddet istirahat etmişler ve Dil Encümeni üyelerinden bazılarıyla yeni harfler ve gramer hakkında fikir alışverişinde bulunmuşlar, müteakiben köşklerine gitmişlerdir.

* *Vakit*, 22 Eylül 1928, Numara: 3847, s.1. Eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

YENİ HARFLER HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(21 EYLÜL 1928)

Ankara
21 Eylül 1928

Başvekâlet'e

Yeni harflerin tatbikatını memleketin pek çok yerinde gördüm. Şehirlerde, köylerde, her yerde halk yeni harflerle okuyup yazmaya geçmiştir. Halk yeni yazının kolaylığından memnundur. Yalnız her yerde, şehirde ve köyde, memurda ve hatta muallimde zihinleri karıştırıp şaşırtan, bağlama çizgisinin doğru olarak kullanılmasındaki endişe ve sıkıntıdır.

* Aslı, T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 51.0.0, Yer No: 14.119.13'te bulunan eski ve yeni yazı belgelerin fotokopileri Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 22 Eylül 1928, Numara: 2588, s.1; *Cumhuriyet*, 22 Eylül 1928, Numara: 1571, s.1; *Milliyet*, 22 Eylül 1928, Numara: 938, s.1; *Vakit*, 22 Eylül 1928, Numara: 3847, s.1; *İkdam*, 22 Eylül 1928, Numara: 11285, s.1; *Akşam*, 23 Eylül 1928, Numara: 3573, s.1; *Türk Yurdu*, Eylül 1928, c.22/2, Numara: 203-9, s.39-40; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.540-541; Cevat Hakkı Tarım, *Yılların Ötesinden: Atatürk Kırşehir'de İnkılâpçı Bir Öğretmen Habip Arıöz*, Memleket Matbaası, Ankara, 1956, s.11-13; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.321. Eski yazı belge ve metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
Bu konuda Dil Encümeni'nin aldığı karar şudur:

"Ankara, 29 (AA) - Maarif Vekâleti'nden tebliğ edilmiştir:
Reisicumhur Hazretleri'nin son seyahatlerindeki gözlem ve tecrübelerine ve Ankara'ya vardıklarından sonra da her taraftaki tatbikat ve tecrübeleri neticelerine dair aldıkları malumat ve fikirlere dayanarak vaki olan uyarıları üzerine Dil Encümeni aşağıdaki kararları almış ve bu kararlar kendileri tarafından tasvip edilmiştir:
1. H harfi K, G harflerinin seslerini inceltmek veya kalınlaştırmakta kullanılmayacaktır. Ancak K ve G harfleri A ve U kalın seslilerinden evvel bulunup da hafif okumak, yani K ve G sesi vermek icap ettiği zaman işbu A ve U üzerine uzatma ve inceltme işareti olan (^) konulur.
2. Bundan başka uzatma ve inceltme işareti ancak aşağıda gösterilen yerlerde kullanılır:
Mesela: 'Lâzım' ve 'alâ' ve 'hulûlda' olduğu gibi.
b. Nispet i'si üzerinde. Mesela: 'Hasbî' ve 'nisbî', 'ahlakî'de olduğu gibi.
c. Telaffuz ve manası birbirinden ayrı olup aynı harflerle yazılan kelimelerin imlalarını ayırmak için. Mesela: 'Alem', 'âlem', 'ali', 'âli'de olduğu gibi. Bundan başka uzatma işareti kullanılmaz. Telaffuz şiveye tabidir.
3. Koma işareti olan (') yalnız kesme işareti olarak kullanılır. Dolayısıyla kelimenin ilk ve son hecelerinde bulunmaz. Ancak kelime ortasındaki hecelerden biri üzerinde duraklama zarurî olduğu zaman kullanılır. Mes'elede olduğu gibi."

Bkz. *İkdam*, 30 Eylül 1928, Numara: 11293, s.1. (Y.N.)

Bu sıkıntı, harflerin kolaylığına, şevk ve neşeye dokunacak derecede kendini hissettirmektedir. Encümen esasen yeni harflerle yazıya başlanırken uzun kelimelerin hecelenmesini, seçilmesini kolaylaştıracak bir çare olmak üzere bağlamayı düşünmüş ve bağlamanın kalkmasını ileriye bırakmıştı.

Yeni harflerin kabulü ve yaygınlaşmasındaki arzu ve sürat bu zamanın geldiğini gösteriyor. Bilakis bağlama çizgisinin kalkması halkın öğrenmesini pek çok kolaylaştıracak ve şevklendirecektir.

Bu sebeple ve halk içinde gözlemlerime güvenerek aşağıdaki esasları kabul etmek faydalı ve lazım görülmüştür:

1. Soru edatı olan "mi, mı, mu, mü" daima ayrı yazılır. Mesela: "geldi mi" gibi. Fakat kendinden sonra gelen her türlü eklerle beraber yazılır: Mesela: "Geliyor musunuz, ben miydim" gibi.

2. İlgi edatı olan "ki" ve dahi manasına olan "de, da" bağımsız kelime olarak ayrı yazılır. Mesela: "Görüyorum ki sen de iyisin" gibi.

3. Türk gramerinde bağlama işareti olan (-) kalkmıştır. Dolayısıyla fiillerin çekimlerinde ve isim ve sıfatların fiil gibi çekimlerinde ekler çizgi (-) ile ayrılmazlar, beraber yazılırlar.

Mesela: "Geliyorum, gideceksiniz, göreceklerdir, yapmalıyım, gideyim, gidebilirim, söyleyesin, güzeldir, demirdir" gibi.

Keza "ile, ise, için, iken" kelimelerinin kısaltılmışları olan "le, se, çin, ken" şekilleri kendinden evvelki kelimeye bitişik yazılır, çizgi ile ayrılmaz. Mesela: "Ahmetle, buysa, seninçin, gelirken" gibi.

Bunun gibi "ce, çe, ca, ça" ve zarf edatı olan "ki" ekleri de her vakit eklendiği kelimeyle bitişik yazılır. Mesela: "Mertçe, benimki, yarınki, hasta iyicedir, iyice anladım."

4. Türkçede henüz mevcut olan Farsça tamlamalarda dahi bağlama çizgisi yoktur. Tamlama işareti olan sesli harfler (i) ilk kelimenin sonuna eklenir. Mesela: "Hüsnü nazar" gibi.

Şimdiye kadar basılmış ve yayımlanmış kitapların muhtelif vasıtalarla bu esaslara göre derhal en seri bir surette düzeltilmesi lazımdır.

Gazi M. Kemal

YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA ANTALYA'DA 2. ORDU MÜFETTİŞİ FAHRETTİN PAŞA'YA*

(23 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
23.9.1928

Antalya'da 2. Ordu Müfettişi Fahrettin Paşa Hazretleri'ne

C. Antalya havalisinde erkânıharbiye seyahati yapmakta olan kumandanlarla beraber hakkımda gösterdiğiniz samimi hissiyattan pek mütehassisim.

Bilhassa Türk harflerini öğrenmekte halkımızın bildirilen arzu ve neşesinden pek memnunum.

Zatıâlilerine ve beraberinizde bulunan kumandan arkadaşlara selam ve muhabbetimi arz ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-23, 26-25'ten eski ve yeni yazı fotokopileriyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.322, 563-564. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

ANTALYA'DA 6. KOLORDU KUMANDANI ABDURRAHMAN NAFİZ PAŞA'YA*

(23 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
23.9.1928

Antalya'da 6. Kolordu Kumandanı Abdurrahman Nafiz Paşa Hazretleri'ne

C. Gösterdiğiniz hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-24, 26-25'ten eski ve yeni yazı fotokopileriyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.322, 565-566. Eski yazı belge Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

YENİ HARFLER HAKKINDA ÇATALCA MUALLİMLER BİRLİĞİ REİSİ ZEYNELABİDİN VE İSTANBUL LİSESİ TÜRKÇE MUALLİMİ MİTHAT SADULLAH BEYLERE*

(24 EYLÜL 1928)

Dün gece Anadolu Ajansı'nın geç vakit bildirdiği telgraflara göre Reisicumhur Hazretleri, Çatalca Muallimler Birliği Reisi Zeynelabidin ve İstanbul Lisesi Türkçe Muallimi Mithat Sadullah Beylerden alfabeye "kef" harfinin yerine bir harf ilavesi hakkında iki telgraf almışlardır. Gazi Hazretleri'nin bu telgraflara gönderdikleri cevap aşağıdadır:

K ve G harfleri Türkçenin bütün ihtiyaçlarını tamamen temin ve tatmin etmektedir. Lisanımıza karışmış ve fakat atılmaları zaman meselesi olan yabancı kelimelerin hatırı için Türk alfabesine birtakım harfler ilavesini asla münasip görmem. O takdirde Arapça ve Acemce kelimelerin imlalarını kolaylaştıralım derken, asıl Türkçe yazıda zihinleri karıştırmış oluruz. Ha ile Hı'dan asırlarca çektiğimiz müşkülata benzer güçlük koymaktan çekinmelidir. Bununla beraber yeni tespit edilmekte olan lügatte K ve G'nin H ile beraber kullanım yerleri o kadar azdır ki, bunu gördüğünüz zaman bütün endişeleriniz kalkacaktır. Dolayısıyla Encümen'in isabetle tespit etmiş olduğu Türk alfabesi bence değişmezdir.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 25 Eylül 1928, Numara: 2591, s.1; *Milliyet*, 25 Eylül 1928, Numara: 941, s.1; *Cumhuriyet*, 25 Eylül 1928, Numara: 1574, s.2; *Vakit*, 25 Eylül 1928, Numara: 3850, s.1; *İkdam*, 25 Eylül 1928, Numara: 11288, s.1. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.323. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Hüseyin Gültekin ve Güler Kızılelma tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN AFGANİSTAN BÜYÜKELÇİSİ GULÂM CEYLÂNİ'NİN NUTKUNA CEVAP*

(25 EYLÜL 1928)

Ankara, Çankaya, 25.9.1928

Büyükelçi Hazretleri,

Afganistan Kralı Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdimc büyükelçi sıfatıyla tayin buyurduklarını içeren itimat mektubunu elinizden büyük memnuniyetle alıyorum. Şimdiye kadar devam eden ortaelçiliğiniz esnasında Cumhuriyet hükümetinin kardeş millet temsilcisine karşı yardım ve kolaylık göstermiş olması pek tabiidir.

Başında cidden şuurlu ve nurlu bir rehber olduğu halde ilerleme ve yenilik yolunda yürüyen kardeş millet tarafından Türk milletinin bu yolda göstermiş olduğu kabiliyetli gayretlerin takdir edildiğini görmekle pek mütehassisim. Mesaisinin muvaffakiyete ermesini candan dilediğimiz aziz Afgan milleti hakkında Türk milleti aynı dostluk ve kardeşlik hislerini beslemektedir.

Yeni büyük memuriyetinizin yerine getirilmesi hususunda gerek benim gerekse Cumhuriyet hükümeti erkânının daimi ve samimi yardım ve desteğinden emin olabilirsiniz. İki memleket arasındaki kardeşlik bağlarının ziyadeleştirilmesi ve kuvvetlenmesi hususunda muhterem Kral Hazretleri'nden aldığınızı söylediğiniz iradeyi çok memnuniyetle öğreniyorum. Bu gayenin en geniş tarz ve manasında elde edilmesi için Cumhuriyet hükümetinin de büyük bir azim ve samimiyetle çalışacağına şüphe olmadığı gibi, şahsi kanaat ve arzumun ve Türk milletinin hissiyatının da tamamen bu merkezde bulunduğunu size söylemekle büyük bir zevk duymaktayım.

İki kardeş millet arasındaki dostluk münasebetlerinin takviyesi ve gelişmesi için burada bizimle beraber çalışmak hususunun zatıâlilerinin uhdesinde bırakılması da ayrıca memnuniyete sebep olmuştur.

Kral Hazretleri'nin saadet ve afiyetleri ve kardeş Afgan milletinin refah ve muvaffakiyeti temennilerimi Kral Hazretleri'ne bildirmeniz ricası ile yeni vazifenizde muvaffakiyetinizi dilerim.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Eylül 1928, Numara: 2592, s.1; *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1928, Numara: 1575, s.1; *Milliyet*, 26 Eylül 1928, Numara: 942, s.2; *Vakit*, 26 Eylül 1928, Numara: 3851, s.4; *İkdam*, 26 Eylül 1928, Numara: 11289, s.3; *Aym Tarihi*, c.17, Eylül 1928, Numara: 54, s.3856-3857. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.49-50; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.44-45. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

HARF MARŞI*

(25/26 EYLÜL 1928)

Harf Marşı

a	o	u	ı	
e	ö	ü	i	
b	c	ç	d	f
g	h	j	k	l
m	n	p	r	s
ş	t	v	y	z

Gazi M. Kemal

* İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk (İnkılâp) Müzesi Arşivi'nden fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.324, 575-576.
İstiklal Marşı'nın bestecisi Zeki Üngör bu konuda şunları anlatmaktadır:

"Yeni harfler çıktığı zaman, eskiye alışmış olanlar ve bilhassa Anadolu'nun bazı yerlerindekiler yeniyi pek tabii olarak yadırgamışlardı. İşte o sırada bir akşam, Rüsuhi Bey'e telefon ettirmiş, beni çağırtmıştı. Gittim. İlk sözü:
-Yeni harfleri benimsemeyenler var. Sen şuna bir marş yapsan... İş daha kolaylaşır... oldu.
Düşündüm: A. B. C. diye tutturup nasıl marş yapayım? Bunu bir şeye benzetmek kolay değil... Fena olursa, bana dudak büküleceek... Hemen:
-Paşam, dedim, siz de iştirak ederseniz yaparım.
Herhalde maksadımı anladı. Güldü:
-Peki!.. dedi.
Derhal piyanonun başına oturdum. Hem içiyor, hem çalışıyordum. A. B. U. İ... diye bir hava tutturduk, gitti. Marş da bitti.
Tekrar çaldım. Beğendi ve Falih Rıfkı'ya:
-Yarınki gazeteye bu marşı koyun! emrini verdi.
-Yoo!.. dedim, acele etmeyelim Paşam... Hele bir görelim bakalım...
O akşam, tuttu, aşçı, şoför, seyis, kapıcı, odacı... Köşkte kim varsa hepsini ve sofra arkadaşlarını topladı, hep birlikte bu yeni marşı meşk ettik. Görülecek manzara idi bu.
Herkese güzelce belletip öğreninceye kadar tekrar ettik durduk.
Sabaha karşı köşkten ayrılınca, muavinimi çağırdım. O devirde, Yenişehir'deki Kızılay merkezi bahçesinde her akşam bando nöbet çalardı. Muavinime:
-Al şu notayı... Çabuk yaz, bandoya ver... Ve hemen meşk etmelerini söyle... Bu akşamki nöbete mutlaka yetiştirsinler, çalışsınlar... dedim.
Gittim, biraz yattım. Öğleyin kalktığım zaman hepsi olmuş bitmişti. Saat üçe doğru, dört beş iyi tale-

beyi 'Şay. ı Gazi gelir de, bu yeni marşı dinlerse, siz de söyleyin!' diye bandonun olduğu yere gönderdim.
Gazi, tahmin ettiğim gibi, tam ikindi vakti bandonun başına gelmiş, otomobilini durdurmuş, şefe 'Harfler marşını çalar mısın?' demiş.
Marşı henüz bandodan başka kimse bilmiyor, duymamıştı.
Bando şefinin:
-Emredersiniz!.. deyişiyle, marş da çalınmaya başlanıyor...
Yarı yerde, Gazi otomobilinden inerek, oraya birikmiş olanlara hitapla:
-Ey ahali!.. Bu yeni marşı içinizde bilen var mı? deyince, bizim talebeler de:
-Var efendim!.. diye ortaya çıkıyorlar.
Gazi memnun:
-Söyleyin bakalım!.. diyor. Bando tekrar başlıyor, ortalık neşeleniyor, bilmeyenler de kulak kabartarak marşa katılmak istiyorlar. Gazi de bastonuyla hareketler yaparak şefe uyuyor. Bir hengâmedir kopuyor.
Zannederim birkaç defa da tekrar edildikten sonra, Gazi:
'-Bu, gördüğünüz gibi bizim harflerin marşıdır. İşte öğrendiniz. Bilmeyenlere de öğretiniz. Hepinizin öğrenip söylemesi bir vazifedir' diyerek oradan pürneşe ayrılıyor."

Bkz. Niyazi Ahmet Banoğlu, *Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk*, 3. Kitap, İstanbul, 1955, s.77-78. *Hâkimiyeti Milliye*'nin 27 Eylül 1928 tarihli sayısında ise Harfler Marşı'nın notalarıyla birlikte şu haber yer almaktadır:

"Bu nota Reisicumhur Hazretleri'nin emir ve arzuları üzerine Riyaseti Cumhur Orkestra Şefi Zeki Bey tarafından marş olarak yapılmış ve ayrıca piyanoda çalınmak için tanzim edilmiştir. Ordu, mektepler ve halk alfabeyi ve harflerin telaffuz tarzını bu suretle kolaylıkla öğrenecektir.
Notanın ismi 'Harfler Marşı'dır.
Güfte alfabede olduğu gibi, yani şu şekilde söylenecektir: 'a, o, u, ı, ö, ü, i, be, ce, çe, de, fe, ge, he, je, ke, le, me, ne, pe, re, se, şe, ve, te, ye, ze.'"

Bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 27 Eylül 1928, Numara: 2593, s.1. (Y.N.)

YENİ HARFLER HAKKINDA GEMLİK'TE BİR KISIM ESNAFA*

(27 EYLÜL 1928)

Ankara
27.9.928

Gemlik'te: Gazozcu Haydar, Tuhafiyeci Yahya
Zahireci İsmail, Bekir Ali, Adil ve Hasan, Hüseyin
Çiftçilerden Ethem, Zeytinci Mustafa, Sait
Bakkal Osman ve Halit Efendilere

C. Okuma ve yazmayı bir haftada öğrenmek gayretini gösterdiğinizden memnun oldum, tebrik ederim.

Arapça ve Farsça kelimelerde "k" ve "g"nin önlerine "h" gelmesi meselesiyle zihinlerinizi meşgul edip karıştırmayınız.

Tespit edilmekte olan lügat, bunu arzunuz üzere halledecektir, efendim.[1]

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-19'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.325, 580. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 29 Eylül 1928, Numara: 2595, s. I; *Cumhuriyet*, 1 Ekim 1928, Numara: 1580, s. I; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.541. *Cumhuriyet*'teki eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Belgede el yazısıyla yazılmış olan son iki paragraftan önce daktilo edilip üzeri çizilmiş olan şu cümleler yer almaktadır:

"Arapça ve Farsça kelimelerde 'k' ve 'g' ancak ve yalnız 'a'nın önünde bulunduğu zaman 'h' alır. Khazın, aghah gibi.
Tespit edilmekte olan lügat buna göre yazılmaktadır.
Buna göre 'h'nin kullanılması tamamen sınırlanmış oluyor. Bu gibi Arapça ve Farsça kelimeler lügatimizde binde beşi geçmez. Bu sınırlı sayıda yabancı kelimelerin de lisanımızdan atılması veyahut Türk telaffuz ahengine tabi tutulması çok gecikmeyecektir umudundayım. Dolayısıyla 'h'nin 'k' ve 'g'nin önüne konulması istisnaiyeti ile zihinlerinizi meşgul edip karıştırmayınız." (Y.N.)

YENİ HARFLER HAKKINDA
KARS MEBUSU AĞAOĞLU AHMET BEY'E*

(27 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti — Ankara
Kâtibi Umumiliği
Adet

Kars
Mebus Ağaoğlu Ahmet Beyefendi'ye

C. Muhterem Karslıların okuma ve yazma hususundaki gayretlerinden memnunum. Arapça ve Farsça kelimelerde "k" ve "g"nin önlerine "h" gelmesi meselesiyle zihinlerinizi meşgul edip karıştırmayınız.

Tespit edilmekte olan lügat, bunu arzunuz üzere halledecektir, efendim.

27.9.28
Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-11'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.325, 577.

YENİ HARFLER HAKKINDA KARS VALİSİ SALİM BEY'E*

(27 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
27.9.1928

Kars Valisi Salim Beyefendi'ye

C. Muhterem halkın yeni harflerle okuyup yazmakta gösterdiği arzudan pek memnunum.

Hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-14, 26-15'ten fotokopileriyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.325, 578-579.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN FRANSA BÜYÜKELÇİSİ KONT DE CHAMRUN'UN NUTKUNA CEVAP*

(27 EYLÜL 1928)

Çankaya, 27 Eylül 1928

Büyükelçi Hazretleri,

Fransa Reisicumhuru Hazretleri'nin sizi nezdime fevkalade delege ve büyükelçi tayin eylediğini bildiren itimat mektubu ile muhterem selefinize ait vedanameyi elinizden büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Münasebetlerimizi ifade eden daimi dostluk hakkında seçip kullandığınız hararetli sözlerinizden pek mütehassis oldum.

Hakikaten zatıâlinizin de işaret ettiğiniz üzere, milletler arasındaki dostane münasebetler, karşılıklı tanışma ve anlaşma ile kuvvet bulur. Tarih bize gösteriyor ki, bu anlaşma gayretleri tam muvaffakiyetini memleketlerimizin yekdiğerine karşılıklı yardımlarında bulmuştur.

Yenilik mesaisinde ve halkçı ve demokratik müesseselere yönelik gelişmelerinde genç Türkiye Cumhuriyeti, Fransız demokrasisini doğurmuş olup, o zamandan beri her milletin geliştirdiği ve kendi teşkilatına intibak ettirdiği inkılapçı büyük hak ve adalet prensiplerinde metin bir dayanak bulmuştur.

Doğu Avrupa'da hasıl olan uyanışa, büyük seleflerinizin[1] ve bilhassa 89'daki[2] ecdadı tarafından en geniş manası ile kurtuluş mefkûresini büyük inkılaplarının düzenleyici prensibi kabul etmiş olan Fransızların lakayt kalamayacakları[3] şüphesizdir.

Yeni esaslar ve yeni anlayışlar dairesinde bütün cihan ile en yeni münasebetleri tesis etmiş olan Türkiye Cumhuriyeti barış yolunda sarf olunan büyük gayretlerin gelişmesini derin bir alaka ile takip etmekte ve insanlığın en büyük ideali olan barışın lazım ve esaslı unsurlarını iyi niyetle imzalanan ve bilhassa doğrulukla tatbik edilen karşılıklı taahhütlere riayetin teşkil ettiği kanaatinde bulunmaktadır.

Bu ideal bizim de en ateşli idealimizdir. Bunun esaslarını dost milletle hazırlarken, Türk milleti bu hususta civanmerdane deliller göstermekten geri kalmamıştır.

* *Hâkimiyeti Milliye,* 28 Eylül 1928, Numara: 2594, s.1; *Vakit,* 28 Eylül 1928, Numara: 3853, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.50-51; *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.77-78. *Vakit*'teki eski yazı metin Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

1 *Vakit*'teki "seleflerinizin" sözcüğü, *Hâkimiyeti Milliye*'de "seleflerimizin" şeklinde. (Y.N.)

2 *Hâkimiyeti Milliye*'deki "89'daki" sözcüğü, *Vakit*'te "86'daki" şeklinde. (Y.N.)

3 *Hâkimiyeti Milliye*'deki "kalamayacakları" sözcüğü, *Vakit*'te "kalmayacakları" şeklinde. (Y.N.)

Büyükelçi Hazretleri, memleketlerimiz arasındaki dostluğa tamamen mutabık bir zihniyetle yerine getirmeye hazırlandığınız vazifenizde gerek benim ve gerek Cumhuriyet hükümetinin sizden hiçbir zaman esirgenmeyecek olan yardım ve desteğini beklemekte haklısınız.

Bu yüksek vazifenin tam bir muvaffakiyete mazhariyeti ümidi ile zatıâlinize hoş geldiniz der ve Fransa Reisicumhuru Hazretleri'nin şahsi saadetleri ve Fransa'nın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimin kendilerine bildirilmesini rica ederim.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ REİSİ KÂZIM PAŞA VASITASIYLA BALIKESİRLİLERE TEŞEKKÜR*

(30 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
30.9.928

Balıkesir'de: Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri'ne

C. Balıkesirlilerin hakkımda gösterdikleri hissiyattan pek mütehassis oldum. Muhterem halka teşekkür ve memnuniyetlerimle beraber selam ve muhabbetlerimin bildirilmesini rica eder, gözlerinizden öperim, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-8'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.328, 591.

YENİ HARFLERİ ÖĞRENEN MANİSALILARA TEŞEKKÜR*

(30 EYLÜL 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
30.9.928

Manisa'da: Mebus Mustafa Fevzi, Saim, Osman, Akif Kemal, Yaşar, Bahri Beyefendilere

C. Manisalıların yeni harfleri öğrenmek hususundaki mesai ve gayretlerinden pek mütehassis oldum. Hakkımda gösterilen hissiyata teşekkürle muvaffakiyetler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.327, 590.

ANTALYA'DA MEBUS RASİH, SÜLEYMAN ŞEVKET VE CEMAL BEYLERE TEŞEKKÜR*

(2 EKİM 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/462

Ankara
2.10.928

Antalya'da: Mebus Rasih, Süleyman Şevket, Cemal Beyefendilere

C. Antalyalıların yeni hafleri öğrenmek hususunda gösterdikleri arzu ve gayretten pek mütehassis oldum.

Hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ve muhterem halka selam ve muhabbetlerimin bildirilmesini rica ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 26-41'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.328, 596.

YENİ HARFLER HAKKINDA FRANKLIN BOUILLON'A MEKTUP*

(6 EKİM 1928)

6.10.1928

Ben burada, yeni Türk harfleri ile meşgulüm. Latin esasından aldığımız bu harfler sayesinde, şimde yüzde seksen, doksan raddesinde okuyup yazma bilmeyenlerin bir, nihayet iki sene içinde beşe ineceğine eminiz.

Yeni harflerimizle memleketimizde pek az oturan yabancılar da kolaylıkla Türkçe okumayı ve yazmayı öğrenebileceklerdir.

Son defa sekiz on vilayetimizde yaptığım inceleme seyahatinde bütün milleti ihtiyar genç, kadın erkek gösterdiğimiz yolda çalışır görmekten büyük zevk duydum.

Yeni sefiriniz Kont de Şambrön'ün[1] samimi dostluğumuza mâni olan küçük meseleleri bertaraf etmeye muvaffak olmasını temenni ederim. Dostane hislerimi teyit ederim.

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-17-d, D: 71, F: 5-4'ten aktaran: *Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Hayatı*, Hazırlayan: Hüseyin Tosun, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2003, s.428.
Belge kaynakta şu açıklamayla yer almaktadır:

> "Mustafa Kemal, henüz yasa çıkmadan önce, yabancı dostlarına konuyu açmış, bu konuda onların fikrini öğrenmişti. Yasanın çıkmasından bir ay önce, yeni harfler konusunu Franklin Bouillon'a yazan Gazi, yeni harfleri halkın öğrenmesi konusunda onu bilgilendirmişti: [...]
> Bu mektupta Türk harflerinin Fransızca karşılıkları da gösterilmişti."

Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Kont de Chambrun. (Y.N.)

İSTANBUL VALİ VEKİLİ VE ŞEHREMİNİ MUHİDDİN BEY'E TEŞEKKÜR*

(8 EKİM 1928)

Kurtuluş Bayramı münasebetiyle şehir namına Reisicumhur Hazretleri'ne çekilen telgrafa dün şu cevap gelmiştir:

İstanbul Vali Vekili ve Şchremini Muhiddin Beyefendi'ye

Kurtuluş gününün yıldönümü münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1928, Numara: 1588, s.3; *Milliyet*, 9 Ekim 1928, Numara: 934, s.1; *Vakit*, 9 Ekim 1928, Numara: 3864, s.1; *İkdam*, 9 Ekim 1928, Numara: 11302, s.2. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

ANADOLU BOĞAZİÇİ GENÇLER KULÜBÜ REİSİ HÜSNÜ BEY'E TEŞEKKÜR*

(10 EKİM 1928)[1]

Yeni kurulan Anadolu Boğaziçi Gençler Kulübü, kulübün açılış töreni münasebetiyle Reisicumhur Hazretleri'ne tazimat arz etmiş ve büyük Gazi'miz tarafından bu hissiyata teşekkür edilmiştir. Büyük Gazi'nin cevabıyla gençlerin tazimat telgrafına aynen aşağıda yer veriyoruz:

[...]

Beylerbeyi'nde Anadolu Boğaziçi Gençler Kulübü Reisi Hüsnü Bey'e

C. Hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Vakit*, 10 Ekim 1928, Numara: 3865, s.2; *Milliyet*, 10 Ekim 1928, Numara: 955, s.3; *Son Saat*, 10 Ekim 1928, Numara: 1279, s.2. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz, Musa Sarıkaya ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 10 Ekim 1928, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CUMHURİYET HALK FIRKASI İSTANBUL VİLAYET KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(13 EKİM 1928)

Cumhuriyet Halk Fırkası İstanbul Vilayet Kongresi, dün saat 10'da ikinci toplantısını Fırka Müfettişi Hakkı Şinasi Paşa'nın riyasetinde ve ilk defa olarak gazeteciler hazır olduğu halde yaptı.

Evvela geçen celsede Kongre kararıyla Reisicumhur Hazretleri'yle Başvekil Paşa Hazretleri'ne gönderilen tazimat telgraflarına gelen aşağıdaki cevaplar okundu:

İstanbul'da Hakkı Şinasi Paşa Hazretleri'ne

Ankara, 13 - C. Hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Cumhuriyet*, 22 Ekim 1928, Numara: 1601, s. 1. Eski yazı metin Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

NAFIA VEKİLİ BEHİÇ BEY'İN İSTİFASI HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(15 EKİM 1928)

Türkiye Cumhuriyet Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet
Tezkere
4/473

Ankara
15.10.1928

Başvekâlet Canibi Samisine

15.10.1928 tarihli ve 6/4175 numaralı tezkereye cevaptır.

Nafıa Vekili Behiç Bey'in sıhhi ahvalinden dolayı vaki olan istifası kabul edilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-13, D: 60-1, F: 15'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

NAFIA VEKÂLETİ'NE RECEP BEY'İN TAYİNİ HAKKINDA BAŞVEKÂLET'E TEZKERE*

(15 EKİM 1928)

Türkiye Cumhuriyet Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet
Tezkere
4/474

Ankara
15.10.1928

Başvekâlet Canibi Samisine

15.10.1928 tarih ve 6/4174 numaralı tezkereye cevaptır.

İstanbul Mebusu Behiç Bey'in istifası ile boşalan Nafıa Vekâleti'ne devletlilerinin bildirimi üzere Kütahya Mebusu Recep Bey'in tayini uygun görülmüştür, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-13, D: 60-1, F: 15'te bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

NAFIA VEKÂLETİ'NE RECEP BEY'İN TAYİNİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(15 EKİM 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet
4/475

Ankara
15.10.1928

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Nafıa Vekili Behiç Bey'in sıhhi ahvalinden dolayı vaki olan istifası kabul edilmiş ve Başvekâlet'in bildirimi üzerine Nafıa Vekâleti'ne Kütahya Mebusu Recep Bey'in tayini uygun görülmüştür, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-13, D: 60-1, F: 15-1'de bulunan eski yazı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: 3, c.5, TBMM Basımevi, s.16. Eski yazı belge Musa Sarıkaya ve Hadiye Yılmaz tarafından okunmuştur.

İSTANBUL DARÜLFÜNUN MÜDERRİSLERİNDEN ALİ EKREM BEY'E TEŞEKKÜR*

(18 EKİM 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
18.10.1928

İstanbul Darülfünun Müderrislerinden Ali Ekrem Beyefendi'ye

C. Bildiriminizden memnun oldum. Teşekkür ve muvaffakiyetler temenni ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi. A: IV-17-d, D: 71, F: 31'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c. I, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.329, 601.
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in bu telgrafı Darülfünun müderrislerinden Ali Ekrem Bey'in şu telgrafına cevaptır:

"Pangaltı
15.10.1928

Ankara'da Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne

Bugün Darülfünün'da Edebiyat, Hukuk, Fen, İlahiyat Fakülteleri talebesine toplu olarak tarafımızdan yeni harflerimizin öğretimine başlatılmış ve millete bu mesut ilim ve irfan inkılabını da bahş buyurmuş olan zatı dahiyanelerinin yüce namı bu vesile ile de büyük bir hürmetle yâd ve herkesin teşekkür ve tazimatı tekrar edilmiş olduğu arz olunur.

Darülfünun Müderrislerinden
Ali Ekrem"

Bkz. *age.* s.329, 600. (Y.N.)

İTİMATNAMESİNİ SUNAN İRAN BÜYÜKELÇİSİ FÜRUGİ HAN'IN NUTKUNA CEVAP*

(21 EKİM 1928)

Reisicumhur Hazretleri dün saat 15'te Çankaya Köşkü'nde yeni İran Büyükelçisi Fürugi Han Hazretleri'ni alışılmış merasimle kabul buyurmuşlardır. Büyükelçi Hazretleri itimatnamesini takdim ederek şu nutku irat etmiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri bilmukabele aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Büyükelçi Hazretleri,

İran Şehinşahı Alâ Hazreti Hümayun'un zatıâlilerini nezdime büyükelçi tayin buyurduklarını bildiren mektubu büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Türk milleti ve şahsım hakkındaki yüksek duygularınızdan pek mütehassis oldum. Söylediğiniz gibi yekdiğerine birçok bağlarla bağlı ve hedef ve gayeleri bir olan İranlılarla Türklerin kardaşça ve karşılıklı bir anlayışla geçinmeleri, yenilik ve medeniyet yolunda ilerleyerek icabında birbirine yardım etmeleri sureliyle dünya devletleri arasında yüce bir şeref ve mevki kazanacaklarına ve bunun mesut ve hayırlı neticelerini idrak edeceklerine ben de tamamıyla kani bulunmaktayım.

Zatıâlinize verilmiş olan yüksek memuriyetin icrasında ve iki komşu hükümet arasında mevcut iyi münasebetlerin genişletilmesine ve takviyesine sarf edilen mesainizde gerek benim, gerek Cumhuriyet hükümetinin yardım ve desteğinden emin olmanızı rica ederim.

Azimkârane teşebbüs ve icraatını pek büyük bir memnuniyet ve sevinçle takip etmekte olduğumuz Alâ Hazreti Hümayun'un saadetleriyle İran milletinin refah ve gelişmesini ve yüksek vazifenizde muvaffakiyetinizi dilerim.

* D.B.A. (Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 5/5'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.457; *Hâkimiyeti Milliye*, 22 Ekim 1928, Numara: 2618, s.1; *Cumhuriyet*, 22 Ekim 1928, Numara: 1601, s.2; *Milliyet*, 22 Ekim 1928, Numara: 968, s.2; *İkdam*, 22 Ekim 1928, Numara: 11315, s.3; *Aylık Tarihi*, Ekim 1928, c.17, Numara: 55, s.3953. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN LEHİSTAN ORTAELÇİSİ OLSZOWSKI'NİN NUTKUNA CEVAP*

(25 EKİM 1928)

Reisicumhur Hazretleri dün saat 14'te Lehistan Sefiri M. Olszowski'yi kabul buyurmuşlardır. Sefir itimatnamesini takdim ederek şu nutku irat etmiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Elçi Hazretleri,

Lehistan Reisicumhuru Hazretleri tarafından nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin olunduğunuzu bildiren mektubu büyük memnuniyetle alıyorum.

Tarihin büyük vakaları arasında nazarlarımıza her vakit bağımsız siyasi bir mevcudiyet arz eden bir milletin temsilcisi tarafından memleketim hakkında gösterilen dostluk ve samimi muhabbet duygularından pek mütehassis oldum. Daimi bir dostluk antlaşması yapılması bizim için evvelden beri mevcut bir vaziyetin basit resmi bir teyidi ve milletlerimizin her vakit devam ettirdikleri iyi münasebetlerin mantıki ve tabii bir neticesidir.

Hâkimiyetleri imha veya tehdit olunduğu vakit Türkler gibi Polonyalılar da bu bağımsızlık fikrini ve nihayet kati ve tam gayesini temin ettikleri hürriyetin yakıcı ihtiyacını canlı bir surette muhafazadan asla geri kalmamışlardır. Bizim yeni eserimizden ve bu mesaide bizzat bana isabet eden hisseden bahsederken söylediğiniz sözlerden dolayı samimi teşekkürlerimi beyan ederim.

Türkiye, prensiplerine sadık olarak katiyetle barışçı bir siyaset takip etmektedir. Bir milletin demokrasi esaslarıyla idare olunması keyfiyetinin, barışın en kuvvetli dayanaklarını teşkil eden karşılıklı ve iyi anlaşmayı büyük bir ölçüde kolaylaştıracağı fikrindeyim. Size verilen yüksek memuriyetin yerine getirilmesinde desteğimin ve Cumhuriyet hükümetinin yardımının esirgenmeyeceğini temin ederim.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.448-449; *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Ekim 1928, Numara: 2622, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 26 Ekim 1928, Numara: 1605, s.1, 2; *Milliyet*, 26 Ekim 1928, Numara: 972, s.2; *Vakit*, 26 Ekim 1928, Numara: 3881, s.4; *İkdam*, 26 Ekim 1928, Numara: 11319, s.3; *Aym Tarihi*, Ekim 1928, c.17, Numara: 55, s.3954-3955. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*. Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.52-53. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN IRAK ORTAELÇİSİ SUPHİ BEY'İN NUTKUNA CEVAP*

(25 EKİM 1928)

Reisicumhur Hazretleri dün saat on beş buçukta Irak Sefiri Suphi Bey'i kabul buyurmuşlardır. Sefir itimatnamesini takdim ederek şu nutku irat eylemiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki nutukla karşılık vermişlerdir:

Elçi Hazretleri,

Haşmetli Irak Kralı Hazretleri'nin zatıâlinizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin ettiğini bildiren mektuplarını büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Burada temsilci olarak bulunduğunuz müddetçe vazifenizi en dostane hislerle yaptığınızı ve Türkiye'ye karşı samimi bir alaka beslediğinizi bilirim. Bunun için zatıâlinizin, komşu devletin ilk elçisi olmak üzere seçilmiş ve tayin buyurulmuş olmanız, bilhassa memnuniyete sebep olmuştur. Bu seçimi, iki dost millet arasındaki bağları kuvvetlendirmek hususundaki mesainin muvaffakiyetle gelişmesine bir teminat sayıyorum. Türk milleti Irak milletine karşı dostluk emel ve arzuları taşımaktadır. Karşılıklı dostluğun yerleşmesi ve devam ettirilmesi için sarf olunacak gayretlerinizin gerek benim, gerek Cumhuriyet hükümetinin desteğine mazhar olacağına şüphe yoktur. Yeni ve yüksek vazifenizde muvaffakiyetler temenni ederim, Elçi Hazretleri.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Ekim 1928, Numara: 2622, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 26 Ekim 1928, Numara: 1605, s.2; *Milliyet*, 26 Ekim 1928, Numara: 972, s.2; *Vakit*, 26 Ekim 1928, Numara: 3881, s.4; *İkdam*, 26 Ekim 1928, Numara: 11319, s.3; *Ayın Tarihi*, Ekim 1928, c.17, Numara: 55, s.3956-3957. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.242; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.51.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN MISIR ORTAELÇİSİ RATİP BEY'İN NUTKUNA CEVAP*

(25 EKİM 1928)

Reisicumhur Hazretleri 25 Teşrinievvel [Ekim] 928 Perşembe günü saat on altı buçukta Mısır Sefiri Ratip Bey'i kabul buyurmuşlardır. Sefir itimatnamesini takdim ile aşağıdaki nutku söylemiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Elçi Hazretleri,

Haşmetli Mısır Kralı Hazretleri'nin sizi nezdime fevkalade delege ve ortaelçi tayin eylediğini bildiren mektuplarını elinizden büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Kral Hazretleri'nin bu vazifeyi vermek için Türkiye hakkında beslediği samimi hislerini delilleriyle göstermiş olan bir temsilci seçmiş olmalarından bilhassa müteHassis oldum.

Yüksek faziletlerini takdir ile yâd ettiğiniz Türk milletinin dahil olduğu yenileşme devresi hakkındaki övgülü sözlerinizden dolayı teşekkür ederim.

İki millet arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan iyi münasebetlerin mümtaz faaliyetiniz neticesinde devam edeceği ve kuvvetleneceği kanaatindeyim. Yüksek vazifenizin yerine getirilmesi esnasında gerek benim, gerek Cumhuriyet hükümetinin desteğini sizden hiçbir zaman esirgemeyeceğimize itimat edebilirsiniz.

Haşmetli Kral Hazretleri'nin şahsi saadetleri ve Mısır milletinin refahı hakkındaki temennilerime Kral Hazretleri nezdinde tercüman olmanızı rica eylerim, Elçi Hazretleri.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Ekim 1928, Numara: 2622, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 26 Ekim 1928, Numara: 1605, s.2; *Milliyet*, 26 Ekim 1928, Numara: 972, s.2; *Vakit*, 26 Ekim 1928, Numara: 3881, s.4; *İkdam*, 26 Ekim 1928, Numara: 11319, s.3; *Ayın Tarihi*, Ekim 1928, c.17, Numara: 55, s.3958. Ayrıca bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.346; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.52. Eski yazı metinler Hadiye Yılmaz ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

LA BULGARIE GAZETESİ YAZARI KEREKOV'A DEMEÇ*

(29 EKİM 1928)

Sofya'da çıkan La Bulgarie gazetesi yazarlarından M. Jorj E. Karekov (Gerges C. Kerekov) bundan bir müddet evvel yeni Türkiye hakkında incelemelerde bulunmak için Ankara'ya gitmişti. M. Jorj Kerekov Sofya'ya dönüşünden sonra memleketimiz hakkındaki gözlemlerini La Bulgarie gazetesinde yayımlamaya başlamıştır. Bulgar meslektaşımız Ankara'da Cumhuriyet Bayramı şerefine verilen baloda Tevfik Rüştü Bey tarafından Gazi Hazretleri'ne takdim edilmiştir.

Gazi Hazretleri Balkan Harbi'ni müteakip Sofya ateşemiliterliğinde bulunmuş olduklarından, M. Kerekov'a Bulgaristan hatıralarını şu suretle nakletmişlerdir:

Burada bulunmamız bende kıymettar bazı hatıraları yeniden canlandırdı. Bunları şimdi size anlatacağım. Balkan Harbi'ni müteakip Türkiye'nin Sofya sefareti ateşemiliterliğine tayin edilmiştim. Size şurasını itiraf etmeliyim ki, Sofya'ya ulaştığım zaman orada nasıl karşılanacağım hakkında bende bir tereddüt mevcuttu.

Fakat Sofya'da beklediğimin büsbütün aksini görmekle ve aramızda hiçbir şey olmamış gibi bana karşı samimi bir dostluk gösterildiğini görerek hayrette kaldım. Bunun sebebini kendi kendime sordum ve nihayet anladım ki, uzun müddet yan yana yaşamış olan bu iki millet arasında tabii bir meyil ve bağ mevcuttur. Bulgaristan'da kaldığım zamanlara ait olan hatıralarım benim için pek kıymettardır.

Bulgaristan'a karşı beslediğim samimi hissiyat asla sönmemiştir. Bu hissiyat iki hükümetin münasebetlerine ait faaliyetimin esasını teşkil etmiştir. Size beyan edebilirim ki, benim bu kanaatim, Bulgaristan'a karşı takip edilecek siyasette Türk hükümetinin kanaatini teşkil etmektedir. İki millet arasındaki samimiyetin karşılıklı hissiyat üzerine kurulu olduğunu görmekle bahtiyarım. Zaten bugün dostça yaşamak isteyen iki milleti hiç kimse, hatta hükümetleri bile bundan men etmeye muktedir değildir.

Harpten sonra iki milletin birbirine yaklaştırılması için pek çok mesai sarf edildi. Türkiye Hariciye Vekili Dr. Tevfik Rüştü Bey ve Ankara Sefiriniz M. Pavlov bu hususta çok çalıştılar. Fakat bence bu kâfi değildir. İki milletin menfaatları bakımından daha çalışmak lazımdır.

Sofya'da bulunduğum zaman Bulgaristan'ın aydın sınıfı ile temasta bulunmuştum. Bulgaristan çok büyük değildir, fakat oldukça dinç ve kuvvetlidir, gayet kıymetli vasıflara sahip bir milleti vardır. Bunlar geleceğinin birer teminatıdır.

* *Cumhuriyet*, 3 Aralık 1928, Numara: 1642, s.1.

Sofya'da Bulgar ricali ile vaki olan konuşmalarımda Türkiye'nin bağımsızlığı hakkındaki tasavvurlarımı kendilerine izah etmiştim.

Biraz sonra kendilerine söylediklerimin hepsini yaptım. Bu zevatın da söylediklerini yapmakta gecikmeyeceklerini ümit ederim. Milletlerimiz yekdiğeriyle kardeştir ve iyi geçinmek müşterek menfaatları gereğidir. Ben siyasette hakikatperestim ve her şeyi bulundukları şartlara ve gösterdikleri lüzum ve zarurete göre muhakeme ederim. Bu sebeple şuna kanaat hasıl ettim ki, iki millet birbirleriyle anlaşacak olurlarsa, saadet ve iktisadi gelişmelerinin temini için harikalar yaratmış ve bugünkü medeniyetimizin ulvi gayesini teşkil eden barışı tesise muvaffak olacaklardır.

Anadolu Harbi esnasında kendileriyle haberleşmede bulunduğum Sofya Bulgarları ne yapmak lazım geldiğini sormak için bana geldiler. Onlara verdiğim cevabı şimdi size söylemeyeceğim, çünkü Hariciye Vekili buradadır ve cevabımı onun önünde tekrar etmek istemiyorum. Bununla beraber size söyleyebileceğim, Bulgar milletine karşı çok muhabbetim olduğundan ibarettir. Ümit ederim ki, Bulgar hükümeti de Bulgar milletinin Türk milleti ile dostluk bağlarının takviyesi hakkındaki arzusuna tabi olacaktır. Bunu bütün kalbimle temenni ederim.

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN KALİNİN'E TEŞEKKÜR*

(30 EKİM 1928)

Tel

Ankara, 30.10.1928

Sovyet İttihadı[1] Merkezi İcra Komitesi Reisi Monsieur Kalinin'e

Türk Cumhuriyeti'nin beşinci yıldönümünü tebrikinizden ve bilhassa Türk milletinin mesai ve ilerlemeleri hakkındaki takdirlerinizden[2] pek mütehassisim.

Türk ve Sovyet milletlerinin en müşkül zamanlarında kurularak hayırlı olarak aralarında devam etmekte olan samimi ve sarsılmayan dostluğun, şimdiye kadar olduğu gibi, gelecekte de her iki memleketin gelişmesi ve dünya barışının kuvvetlenmesi için mesut neticeler vereceğine eminim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.144. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 1 Kasım 1928, Numara: 2627, s.1; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.542.

1 Sovyetler Birliği. (Y.N.)

2 "Takdirlerinizden" sözcüğünün aslı olan ve *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*'nda yer alan "takdiratınızdan" sözcüğü yerine, *Hâkimiyeti Milliye*'de "güzel sözlerinizden" sözcükleri var. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN RİZA PEHLEVİ'YE TEŞEKKÜR*

(30 EKİM 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara
30.10.1928

Tahran: Riza Pehlevi Hazretleri'ne

Türk Milli Bayramı münasebetiyle vuku bulan şehinşahilerinin tebriklerine en samimi teşekkürlerimi takdim eder ve İran'ın refah ve saadeti hakkındaki hararetli temennilerimi arz ederim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan fotokopisiyle ve Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.458, 568. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 1 Kasım 1928, Numara: 2627, s.1.

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN MISIR KRALI BİRİNCİ FUAT'A TEŞEKKÜR*

(30 EKİM 1928)

Telsizle telgraf
Aceledir

Ankara, 30.10.1928

Haşmetanelerinin tebriklerinden pek ziyade mütehassis olarak teşekkürlerimi ve zatı haşmetanelerinin şahsi saadetleri ve asil Mısır milletinin refahı ve yükselişi hakkında en samimi temennilerimi takdim ederim, efendim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.347.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa'dan, Brüksel'de Bulunan Mısır Kralı Haşmetli Birinci Fuat Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN BULGARİSTAN KRALI BORİS'E TEŞEKKÜR*

(30 EKİM 1928)

Tel

Ankara, 30.10.1928

Sofya: Bulgaristan Kralı Boris Hazretleri'ne

Türk Milli Bayramı münasebetiyle Türk milleti ve şahsım hakkında haşmetanelerinin ifade buyurulan hissiyat ve tebriklerinden pek mütehassis olarak samimi teşekkürlerimi ve Bulgaristan'ın refahı *ve zatı haşmetanelerinin şahsi saadetleri* hakkındaki *çok dostane* temennilerimi *teyit için bu fırsattan istifade ederim.*[1]

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Tebrikler'den Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.503-504. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 1 Kasım 1928, Numara: 2627, s.1.

1 İtalik dizilmiş olan sözcükleri telgrafa Atatürk eklemiştir. Telgrafın ilk müsveddesinde son bölüm "... teşekkürlerimi ve Bulgaristan'ın saadeti hakkındaki temennilerimi takdim eylerim" biçiminde idi. Türk harfleri yasasının yürürlüğe girişinden az önce kaleme alınmış olan bu telgrafta yeni Türk harfleri kullanılmıştır. Düzeltmeleri de yeni harflerle yapılmıştır. (Bilâl N. Şimşir'in notu.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NIN YILDÖNÜMÜ SEBEBİYLE GELEN TEBRİKLERE CEVAP*

(1 KASIM 1928)[1]

Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumiliği'nden:

Reisicumhur Hazretleri, Cumhuriyet Bayramı'nın yıldönümü münasebetiyle memleketin her tarafından ve hariçten birçok zevattan ve muhtelif makamlar ve cemiyetlerden aldıkları tebrik telgraflarına ayrı ayrı cevap vermekte iseler de, gecikme ihtimalinden dolayı teşekkür ve memnuniyetlerinin bildirilmesine Anadolu Ajansı'nı da aracı kılmışlardır.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 1 Kasım 1928, Numara: 2627, s.1.

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de demecin tarihi yer almamaktadır. 1 Kasım 1928, demecin *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
3. DEVRE 2. TOPLANTI YILINI AÇIŞ KONUŞMASI*

(1 KASIM 1928)

(Reisicumhur Gazi Hazretleri sürekli alkışlar arasında riyaset kürsüsünü teşrif buyurdular.)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri: Büyük Millet Meclisi'nin muhterem üyeleri!

Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü seçim devresinin ikinci toplantısını açıyorum. Bu anda yeni bir şevk ile donanmış milletimizin gayret ve kudretine taze bir itimat ile güvenir bulunuyoruz. Aziz arkadaşlarımı bu canlı duygularla selamlamaktan şeref ve huzur içindeyim. *(Şiddetli alkışlar.)*

Geçen sene, memleketin dahili hayatında asayiş ve huzur itibariyle yeni bir ilerleme merhalesidir. Siyasi ve idari mühim hiçbir arıza, vatandaşların umumiyetle normal yaşayışlarını incitmemiştir. Bilakis tabii arızaların bazı mıntıkalarımızdaki zararlı tesirleri, vatanın bütün evlatlarının birbirini duyan, birbirine dayanan toplumsal hassasiyetleriyle esaslı olarak hafifletilebilmiştir.

İzmir havalisindeki ve son günlerde Kalecik'teki zelzelelerde bu asil tezahürata şahit olduk. İlk günlerin verdiği endişe kadar ehemmiyetli olmadığı memnuniyetle anlaşılan Torbalı zelzelesinin hasarlarından vatandaşlar cesaret ve süratle kalkacak bir kudret göstermişlerdir. Kalecik hasarlarının da tesirleri süratle geçmektedir.

Bazı vilayetlerimizde bu sene sert bir şekilde devam eden kuraklıktan daha ziyade mustarip olduk ve üzüldük. Bir taraftan memleketin genel üretimindeki nispi denge, diğer taraftan kurak mıntıkalarda alınıp toplanan tedbirler ve yardımlar darlığın tesirlerini gereği gibi azaltmıştır. Hilali Ahmer'in[1] gerek zelzele, gerek kurak sahalarında yardıma koşmak için gösterdiği gayret ve kudreti huzurunuzda bütün millete karşı teşekkürle yâd edelim. *(Sürekli alkışlar.)*

Geçen sene zarfında bir misli artmış olan Hilali Ahmer üyesi vatandaşların, afet ve ihtiyaç günleri için nasıl hayırlı bir şefkat hazinesi hazırladıkları bir kere daha sa-

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: 3, c.5, TBMM Basımevi, s.2-5; *Milliyet*, 2 Kasım 1928, Numara: 978, s.2; *Vakit*, 2 Kasım 1928, Numara: 3888, s.1; *İkdam*, 2 Kasım 1928, Numara: 11325, s.1 ve 3 Kasım 1928, Numara: 11326, s.1; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1928, Numara: 1612, s.1, 5; *Aylın Tarihi*, Kasım 1928, c.18, Numara: 56, s.3971-3976. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, İstanbul, 1945, s.341-346. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.
Mustafa Kemal Paşa bu konuşmayı, Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1928 günü öğleden sonra saat 14.00'da açılan ve riyasetini Geçici Reis Refet Bey'in yaptığı 1. toplantı 1. celsesinde yapmıştır. (Y.N.)

1 Kızılay. (Y.N.)

bit oldu. Bunun gibi Himayei Etfal Cemiyeti'nin[1] gelişmesine de genel alakayı tahrik etmek isterim.

Doğu vilayetlerimizin bir kısmında meydana getirilen Umumi Müfettişlik isabetli ve faydalı olmuştur. Cumhuriyet kanunlarının emniyetle sığınılacak yegâne yer olduğunun anlaşılması, bu havalide huzur ve gelişme için esaslı bir başlangıçtır. Yeni faaliyet devrimizde gerek bu havalide, gerek memleketin diğer kısımlarında, toprağı olmayan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesi ile ehemmiyetli olarak meşgul olacaksınız. *(Alkışlar.)*

Hükümetin şimdiye kadar bu yolda devam eden gayretini yeni tedbirlerinizle daha ziyade genişletmeye muvaffakiyetinizi temenni ederim.

Geçen sene yeni esaslara göre meydana getirdiğiniz yeni nahiyeler genel idarede faydalarını derhal göstermiştir. Bütün memleketi yeni, tam teşkilatlı nahiyelerle kaplamak hedefine doğru bu sene de mümkün olduğu kadar ilerlemek lazımdır.

Anavatana kavuşan mübadele olunmuş vatandaşların iskân, mülklendirme muamelelerinin artık nihayet bulmasında azami gayret ve sürat sarfı için hükümetçe tedbirler almak kararlaştırılmıştır.

Şehir işlerimizin idaresini düzeltip nizama koyacak kanun tasarısı bu sene takdim olunacaktır. Devletimizin merkezi olan Ankara'nın imarı için kabul buyurduğunuz kanunun talep ettiği hazırlıklarla meşgul olunacaktır.

Muhterem efendiler, adliyemizin seyri devamlı bir gelişme takip etmektedir. Asri ve medeni kanunlar yanında, vatandaşların ihtiyacına kâfi mahkemeler, bilhassa bilgili hâkimler temellerine dayanan adalet, zihniyet ve teşkilatımızın geçen senesi memnuniyetle hatırlanabilir. *(Alkışlar.)*

Bu devrede dahi aynı hedeflere doğru yeniden mesafeler alacağınızı kuvvetle ummaktayım.

Ceza Muhakemeleri Usulü, Deniz Ticareti, Ticarette İflas, İcra Kanunu tasarıları bu devrede size takdim olunacaktır.

Öksüzlerin haklarını korumak için aldığımız tedbirlerin bugünkü verimi cidden sevindirecek bir neticedir. Eski adliye, eski zihniyet ve eski usullerden üç sene evvel ancak üç yüz sekiz bin lira meydanda bulmuş olan Cumhuriyet, bugün Emlak ve Eytam Bankası'na altı milyon iki yüz yirmi bin küsur lira teslim etmiş bulunuyor. *(Alkışlar.)* Cumhuriyet'in bilhassa kimsesizlerin kimsesi olduğunu yeniden ispat eden bu neticeyi memnuniyetle takdirinize arz ederim. *(Alkışlar.)*

Efendiler, harici siyasetimizde dürüstlük, memleketimizin emniyetine ve gelişmesinin muhafazasına dikkat şiarı hareketimize kılavuz olmaktadır. *(Alkışlar.)* Esaslı ıslahat ve gelişmeler içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde hem muhitlerinde barış ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz. Bu samimi arzudan ilham alan harici siyasetimizde memleketin dokunulmazlığını, emniyetini, vatandaşların haklarını herhangi bir tecavüze karşı bizzat müdafaa edebilmek kudreti de bilhassa gözde tuttuğumuz noktadır. *(Bravo sesleri, şiddetli alkışlar.)* Kara ve denizde ve hava ordularımızı bu memlekette barışı ve emniyeti korunmuş bulunduracak bir kuvvette muhafazaya bunun için çok ehemmiyet

1 Çocuk Esirgeme Kurumu. (Y.N.)

veriyoruz. *(Alkışlar.)* Cumhuriyet hükümeti milletler arasında emniyet antlaşmaları yapmak için özel bir gayret göstermektedir. Bize teklif olunan Kellog Antlaşması'na[1] iltihak[2] için de aynı samimiyetle rızamızı bildirdik.

Efendiler, geçen sene içinde dostumuz Afganistan'ın kıymetli hükümdarları Kral ve Kraliçe Hazretlerinin bizi ziyaretleriyle iftihar ettik. Kral ve Kraliçe Hazretleri memleketimizin her tarafında hakiki muhabbet tezahüratı ile kabul olunmuşlardır. Türk ailesi içinde bıraktıkları kıymetli hatıraları daima muhafaza edeceğiz. Kral Hazretleri'nin azimkârane ıslahatı dostlarına alaka ve iftiharla tam muvaffakiyet kanaatini vermektedir. *(Alkışlar.)*

Bu toplantınızda hükümetin yazın imza ettiği mukaveleler size takdim olunacaktır. Afganistan ile eskiden mevcut olan antlaşma hükümlerini yeni ve daha pratik sağlam esaslara göre tanzim eden yeni antlaşma ve ekleri bunlar arasındadır. İran'la dostane münasebetlerin gelişmesine hizmet edeceğini umduğumuz protokolleri memnuniyetle karşılayacağınıza eminim. İtalya ile imzalanan antlaşmanın ise iki memleket arasında emniyet havasını takviye etmesi, iki komşunun samimi niyetlerini göstermesi itibariyle takdir ve tasvibinize layık olması kuvvetle beklenmektedir. Dostumuz Sovyet hükümeti ile imzalanan yeni mukaveleler sınır ahalimizin münasebetlerini tanzim etmektedir.

Efendiler, maziden devraldığımız borçlarla alakalı anlaşmayı da hükümet size takdim edecektir. Bu anlaşmanın hafif şartlarla akdolunduğunu ve bu memleketin takatının bu yükü sarsılmadan kaldırabileceğini tahmin ve iddia kolay değildir. *(Bravo sesleri.)* Borcu ve müddeti, krediyi tanımak suretindeki milli ve manevi mecburiyet bu anlaşmayı size takdime saik olmuştur. *(Bravo sesleri.)*

Muallak meselelerimizden birisi Suriye sınırında bir türlü tesis olunamayan emniyetin tesisi, diğeri mübadele olunan ve olunmayan vatandaşların haklarını temin edebilecek çarelerin bulunmasıdır. Senelerden beri birçok anlaşmalara ve imzalara kavuşmuş olan bu meselelerin pratik, hakiki, radikal çözümlere bağlanabilmesinden cidden memnun olacağız.

Saydığımız tafsilat haricinde münasebetlerimiz umumiyetle normaldir. Antlaşmaların, mukavelelerin ve milletlerarası iyi münasebet arzularının tanzim ettiği hatlar dahilinde dostluk ve iktisat münasebetleri gelişmektedir.

Efendiler, maliyemizde son senelerde özenerek tuttuğunuz ciddi denge çizgisinin feyizleri barizdir. Hazinenin taahhüt ve ödemeleri şaşmayan bir intizama[3] girmiştir. Günümüz bütçesinin haricinde kalan eski yüklerin de bütçe içinde düşünülmüş olması suretindeki eğilimin genişlemesi, dalgalı borçların ödeme şeklinin tanzim ve tespiti[4] bu vadide yeni bir gelişme olacaktır. Dalgalı borçlar tamamen size takdim olunduğu vakit Cumhuriyet maliyesinin vaziyet ve geleceğinin ne kadar sağlam olduğu iyice anlaşılacaktır. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

1 Kellogg-Briand Paktı: Ulusal politikanın bir aracı olarak savaşı yasaklamayı amaçlayan çok taraflı antlaşma (27 Ağustos 1929). (Y.N.)
2 *Cumhuriyet* ve *İkdam*'daki "iltihak" sözcüğü, *TBMM Zabıt Ceridesi*'nde "intihap" şeklinde. (Y.N.)
3 Gazetelerdeki "intizama" sözcüğü, *TBMM Zabıt Ceridesi*'nde "inzimama" şeklinde. (Y.N.)
4 Gazetelerdeki "tespiti" sözcüğü, *TBMM Zabıt Ceridesi*'nde "teşviki" şeklinde. (Y.N.)

Cumhuriyet'in kâğıt parasının değiştirilmesi son bulmuştur. Cumhuriyet Bankası'nın bu sene zarfında açılmasına muvaffakiyetiniz, yüksek ve esaslı icraatınıza hakikaten iftihar olunacak bir ilave olacaktır. *(Alkışlar.)*

Efendiler, vatan iktisadiyatı tedbirlerinin başında saydığınız ulaşım faaliyetleri önümüzdeki senelerde göze görülür neticeler vermeye adaydır. Demiryollarımızın yeni istasyonları memleketin muhtelif köşelerinde vaatli çehrelerini göstermeye başladılar. *(Alkışlar.)* Önümüzdeki sene zarfında Diyarbekir istikameti ile diğer istikametlerde beş yüz kilometreye yakın yeni hatların açılabileceğini umuyoruz. Sivas'tan Erzurum'a gidecek demiryolu ile meşgul olmak zamanı da gelmiştir. *(Bravo sesleri, alkışlar.)* Bu sene yol inşaatının da semereli bir şekilde tanzimi ile ehemmiyetli olarak meşgul olacaksınız. Bu memleketin yollar için bugün tahsis etmiş bulunduğu vasıtalarla daha çok iş meydana getirmek mümkün olacağını ümit ediyoruz.

Geniş bir su siyasetinin tatbikatına başlanabilmesi cidden lüzumludur. *(Şiddetli alkışlar.)* Memleketi büsbütün yeni bir yaratıcılığa muvaffak edecek olan sulama işlerinin derin alakanızla tahakkuk edebilmesi şüphesizdir. Ziraat ve ormanda yeni tedbirlerle gelişmeye hizmetiniz, yerinde olacaktır.

Sıhhi mücadeleye gösterdiğiniz alaka ve memlekette bu yolda elde edilen neticeler, bu mesainin genişletilmesini lüzumlu göstermektedir. Bu sene genel Hıfzıssıhha Kanunu tasarısının büyük Meclis'e takdimi kararlaştırılmıştır.

Genel olarak ziraatta ve memleketin hayvan servetinde de olumsuz tesirlere karşı müdafaa ve mukavemet semereli tedbirlerin başındadır. Bir taraftan müdafaa, diğer taraftan hayvan ve bitkilerin cinslerini ıslah için ciddi, sebatlı tedbirler üretimimizin miktarını ve kıymetini artıracaktır. *(Alkışlar.)*

Memlekette sanayiye rağbet ve eğilim artmaktadır. Sanayi ve Maadin Bankası'nın kudretini artırdığınız halde sanayi erbabı daha ziyade himaye görecektir. Bu meselenin ehemmiyetle inceleneceğine şüphe yoktur.

Muhterem efendiler, maarifte vaziyetimiz ve şimdiye kadar sarf ettiğimiz gayretlerin bugünkü neticeleri bizi radikal tedbirler alabilecek bir seviyeye getirmiştir. Her istikamette doğru hedefleri bulmuş olan maarifimiz hususi dikkat ve alakanızla ve hepimizin ciddi gayretlerimizle az zamanda geniş neticeler vermeye adaydır. Maarifte süratle yüksek bir seviyeye çıkacak bir milletin hayat mücadelesinde maddi, manevi bütün kudretlerinin artacağı muhakkaktır. *(Alkışlar.)* Maarif faaliyetimiz ilköğrenimin fiilen genel ve mecburi olmasını, memlekette eğitim birliğini, ortaöğrenimin iyi vasıtalarla yoğunlaştırılmasını ve kolaylaştırılmasını, meslek öğreniminin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar memlekette teminini, yükseköğrenimin de adette olduğu kadar kıymette de bu asrın ihtiyaçlarına yeterliliğini hedef tutmuştur. *(Alkışlar.)* Her sene bu istikametlerde mühim mesafeler aldığımızı söyleyebiliriz.

Efendiler, büyük Türk milletinin evlatlarını yüksek bir terbiye ve ihtisas ile yetiştirmek için sarf ettiği gayret ve emekler az değildir. Özel ve genel idarelerden maarife tahsis olunan vasıtalar, muhtelif vekâletlerden orta ve yükseköğrenime sarf olunan gayretler, kısacası iktidarı olan ailelerin, genel ve özel idarelerin Avrupa'da öğrenim için sarf ettikleri himmetler, eğer memlekette resmen mesul olan muktedir alakadarların takip ve nezaretleri altında toplanırsa, alacağımız semerelerin çok daha ziyade

ve geçireceğimiz gelişme zamanının çok daha kısa olacağı muhakkaktır. *(Alkışlar.)* Bu mesainin[1] hükümetçe ve Büyük Millet Meclisi'nde layık olduğu ehemmiyetle değerlendirilmesi acil bir zorunluluk göstermektedir.

Aziz arkadaşlarım, her şeyden evvel her gelişmenin ilk yapıtaşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıtadan evvel büyük Türk milletine, onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. *(Sürekli alkışlar.)* Büyük Türk milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. *(Alkışlar.)* Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir. *(Alkışlar.)* Basit bir tecrübe, Latin esasından Türk harflerinin Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk evlatlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. *(Alkışlar.)*

Büyük Millet Meclisi'nin kararı ile Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

Milletler ailesine aydın, yetişmiş,[2] büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan üçüncü Büyük Millet Meclisi yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır. *(Sürekli alkışlar.)*

Efendiler, Türk harflerinin kabulü ile hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife düşüyor. Bu vazife, milletimizin tamamen okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, özel ve genel hayatımızda rast geldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek kadın her vatandaşımıza öğretmek için büyük arzu göstermeliyiz. Bu milletin asırlardan beri hallolunamayan bir ihtiyacının birkaç sene içinde tamamen temin edilmesi, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir. *(Alkışlar.)* Hiçbir muvaffakiyetin hazlarıyla[3] kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdani hazzı mevcudiyetimizi doldurmuştur. *(Bravo sesleri, sürekli alkışlar.)*

Aziz arkadaşlarım, yüksek ve ebedi yadigârınızla büyük Türk milleti yeni bir nur âlemine girecektir. *(Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar.)*

1 *TBMM Zabıt Ceridesi*'ndeki "mesainin" sözcüğü, gazetelerde "mesailin" (meselelerin) şeklinde. (Y.N.)

2 "Aydın, yetişmiş" sözcüklerinin aslı olan ve *TBMM Zabıt Ceridesi* ve diğer gazetelerde yer alan "münevver, yetişmiş" sözcükleri, *Cumhuriyet* ve *Vakit*'te "münevver yetiştirmiş" şeklinde. (Y.N.)

3 Gazetelerdeki "muvaffakiyetin hazlarıyla" sözcükleri, *Vakit*'te "muvaffakiyetin hatlarıyla", *TBMM Zabıt Ceridesi*'nde "muzafferiyetin hatları ile" şeklinde. (Y.N.)

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN BAZI ZEVATA TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1928)[1]

Reisicumhur Hazretleri şehrimizde bulunan Dil Encümeni üyelerinin Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle gönderdikleri telgrafa aşağıdaki cevabı göndermişlerdir:

İstanbul Dil Encümeni Üyelerinden Yakup Kadri ve Arkadaşları Beylere

C. Cumhuriyet Bayramı'nın yıldönümü münasebetiyle vaki tebriklerinize ve hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *Vakit*, 4 Kasım 1928, Numara: 3890, s.2; *Milliyet*, 4 Kasım 1928, Numara: 980, s.1. Aynı telgrafın "İzmir Vilayeti Mutemedi Salih Bey'e" çekilen örneği için bkz. *Ahenk*, 3 Kasım 1928, Numara: 10585; "Edebiyat Fakültesi Reisi Köprülüzade Fuad Bey'e" çekilen örneği için bkz. *İkdam*, 4 Kasım 1928, Numara: 11327, s.2; "İstanbul Cumhuriyet Halk Fırkası'na" çekilen örneği için bkz. *Vakit*, 4 Kasım 1928, Numara: 3890, s.2; "Beylerbeyi Terbiyei Bedeniye Yurdu Riyaseti'ne" çekilen örneği için bkz. *Milliyet*, 6 Kasım 1928, Numara: 982, s.3. Eski yazı metinler Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 3 Kasım 1928, telgrafın *Ahenk*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

YENİ HARFLERİN KABULÜ HAKKINDA KANUN ÜZERİNE MECLİS'E TEZKERE*

(3 KASIM 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Umumi Kâtipliği
Adet
4/492

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilcsine

1 Teşrinisani [Kasım] 1928 tarih ve 1/266/2250 numaralı tezkereleri cevabıdır.

Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında olup, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Teşrinisani [Kasım] 1928 tarihli birinci toplantısının ikinci celsesinde kabul olunan 1353 numaralı kanun yayımlanmak ve ilan edilmek üzere Başvekâlet'e verilmiştir, efendim.

3.11.1928
Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* TBMM Kütüphanesi Arşivi'nden fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması)*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s.410, 429.

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN AFGANİSTAN KRALI EMANULLAH HAN'A TEŞEKKÜR*

(3 KASIM 1928)

3 Teşrinisani [Kasım], Cumartesi - Cumhuriyet'in beşinci yıldönümü münasebetiyle Afganistan Kralı Emanullah Han Hazretleri'nden Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne aşağıdaki tebrik telgrafı gelmiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri aşağıdaki telgrafla karşılık vermişlerdir:

Afganistan Kralı Biraderim Emanullah Hazretleri'ne

Türk Milli Bayramı'nı haşmetanelerinin tebrikinden ve çok dostane hissiyatınızdan pek mütehassisim. Kardeş Afgan milletinin saadet ve refahı temennilerini teyit ederim. Memleketinizde tatbik etmekte olduğunuz muvaffakiyetli ıslahat ve yenilikleri memnuniyet ve iftiharla öğrenmekteyiz.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* *Ayın Tarihi*, Kasım 1928, c.18, Numara: 56, s.4093. Eski yazı metin Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur.

1354 NOLU KANUNUN BAŞVEKÂLET'E GÖNDERİLDİĞİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(10 KASIM 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Sayı
4/497

10.11.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

8.11.1928 tarih ve 1/277 numaralı tezkereleri cevabıdır:

1928 mali senesi Maarif Vekâleti bütçesine fevkalade tahsisat verilmesine ve muhtelif daireler bütçelerine konulmuş tahsisattan bazılarının imhasına dair olup, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 8.11.1928 tarihli üçüncü toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği bildirilen 1354 numaralı kanun yayımlanmak ve ilan edilmek üzere Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* TBMM Kütüphanesi Arşivi'nden fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması)*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s.413, 430.

1355 NOLU KANUNUN BAŞVEKÂLET'E GÖNDERİLDİĞİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(10 KASIM 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Adet
4/498

10.11.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

8.11.1928 tarih ve 1/276 numaralı tezkereleri cevabıdır.

1928 mali senesi Rüsumat[1] bütçesine fevkalade tahsisat konulmasına dair olup, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 8 Teşrinisani [Kasım] 1928 tarihli üçüncü toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği bildirilen 1355 numaralı kanun yayımlanmak ve ilan edilmek üzere Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* TBMM Kütüphanesi Arşivi'nden fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması)*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara. 1999, s.412-413, 431.

1 Rüsumat: Gümrük İdaresi. (Y.N.)

JAPON İMPARATORU HİROHİTO'YU TEBRİK*

(10 KASIM 1928)

Tel

Ankara, 10.11.1928

Haşmetli Japon İmparatoru Hirohito Hazretleri'ne

Büyük Japon milleti için yeni bir saadet ve ikbal devresi açıldığına samimiyetle kani bulunarak zatı haşmetanelerine en samimi tebriklerimi beyan ile bahtiyarım.

Gazi Mustafa Kemal

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-6, D: 54, F: 134'te bulunan Türkçe ve Fransızca yazılmış belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Fransızcası için bkz. D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Japonya. K. 3/1'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.195.

İTİMATNAMESİNİ SUNAN İSVİÇRE ORTAELÇİSİ HENRI MARTIN'İN NUTKUNA CEVAP*

(11 KASIM 1928)

Ankara, 11 (AA) - Reisicumhur Hazretleri alışılmış merasimle İsviçre Elçisi Mösyö Martin'i kabul buyurmuşlardır. Elçi Cenapları itimatnamesini takdim ederek şu nutku irat etmiştir:

[...]

Reisicumhur Hazretleri cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

Elçi Hazretleri,

İsviçre Müttehit Hükümetleri'nin zatıâlilerini nezdime fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayin eylediğini bildiren İttihat Meclisi'nin mektubunu büyük bir memnuniyetle alıyorum.

İsviçre ile Türkiye arasında hiç halele uğramayan iyi münasebetlerin tanzim ve takviyesine muvaffakiyetle çalışmış olan zatıâlilerinin bu yüksek memuriyete tayininden dolayı pek ziyade mütehassis oldum.

Türk milleti de İsviçreliler gibi bağımsızlık ve hâkimiyetini temin için giriştiği çetin ve sürekli mücadeleleri müteakip toplumsal hayatının demokratik esaslar dahilinde tanzimini gaye edinmiştir.

Türkiye bugün yüksek bir medeniyete sahip ve barışsever İsviçre'ninkilere benzer müesseselere ve kanunlara sahip olduğundan, bilhassa Medeni Kanununu aldığı güzel vatanınızla pek dostane münasebetlerde bulunduğundan çok bahtiyardır.

İsviçre tarihte büyük istila, hücum ve taarruz dalgaları içinde kaldı. Bütün bu taarruzlardan kendini namusuna, haysiyetine, cesaretine ve silahına dayanarak müdafaa etti. Bu yüksek faziletini cihana tanıttıktan sonra, saldırgan bir millet olmadığını ve fakat kendine vuku bulacak taarruza bütün mevcudiyetiyle ve kahramanlığı ile karşı koymaya muktedir olduğunu ispat ve ifade etti. Bu ifadesini bütün medeni toplumlara numune olabilecek bir şekilde tespit etti.

İsviçreliler silah sahibi ve silahşor insanlardır. Fakat silahlarını asla taarruz ve tecavüz için muhafaza etmezler ve kullanmazlar. Silahlarını yalnız bir maksatla muhafaza ederek kullanırlar. O maksat şudur: Kendilerine, mevcudiyetlerine, şereflerine vukuu muhtemel herhangi bir tecavüz!..

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İsviçre. K. 1/29'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.106-108; *Hâkimiyeti Milliye*, 12 Kasım 1928, Numara: 2638, s.1; *Milliyet*, 13 Kasım 1928, Numara: 989, s.2; *Ayın Tarihi*, Kasım 1928, c.18, Numara: 56, s.4053-4054. Eski yazı metinler Ahmet Hezarfen ve Hüseyin Gültekin tarafından okunmuştur.

İsviçrelilerin böyle bir ihtimalde bütün insanlık dünyasına ibret misali olacak muvaffakiyetleri muhakkaktır. Çünkü İsviçrelilerin silahlarının dayanağı insanlık, medeniyet ve barış düsturlarıdır. Silahlarını bu kadar yüce ve insani dayanaklar üzerinde kullanabilecek fazilet ve iktidarda bulunan insanlara insan olanlar taarruz edemez. Ben ve mensubiyetiyle iftihar ettiğim Türk milleti böyle bir milleti gözünün önünde tutmakla iftihar etmektedir.

Türk inkılabı ve Türk milleti ve şahsım hakkında söylediğiniz güzel sözlerden dolayı samimi teşekkürlerimi beyan ederim. Memleketlerimiz arasındaki samimi münasebetlerin daha ziyade gelişmesi ve takviyesi için sarf olunacak mesainizde benim ve Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin yardımına dayanabileceğinizi temin ve İsviçre milletinin refah ve ikbali hakkındaki en samimi temennilerimi tekrar ederim.

AMELİYAT OLAN EMANULLAH HAN'A ÇEKİLECEK TELGRAF HAKKINDA KÂBİL BÜYÜKELÇİLİĞİ'NE*

(14 KASIM 1928)

Açık tel. Ankara, 14.11.1928
No. 111

Madde 1. İkinci maddedeki telgrafın Kral Hazretleri'ne takdimi rica olunur.

Madde 2. Afgan Kralı Emanullah Hazretleri'ne. Cerrahi müdahalenin muvaffakiyetle yapıldığına pek memnun oldum. Sıhhat ve afiyetinizi temenni eder ve biraderane muhabbet ve hürmetlerimi teyit eylerim, efendim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Mütenevvia 9/50'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.45.
Kaynakta, "Dışişleri Bakanlığı'ndan Kâbil Büyükelçiliği'ne" başlığıyla yayımlanan telgraf, Kâbil Büyükelçisi Hikmet Bey'in şu telgrafına cevaben yazılmıştır:

"Şifre tel Kâbil, 12.11.928
(Alınışı 13.11.928)

Afgan Kralı'nın burnuna Dr. Rıfkı Bey tarafından ameliyat icra edilmiştir. Uygun görürlerse Reisicumhur'umuz tarafından hatır sormak maksadıyla bir telgrafın Kral Hazretleri'ne çekilmesini arz eylerim, efendim.

Hikmet"

Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

RUS İHTİLALİ'NİN 11. YILDÖNÜMÜNÜ TEBRİK DOLAYISIYLA KALİNİN'E*

(15 KASIM 1928)[1]

Rus İhtilali'nin yıldönümü münasebetiyle aşağıdaki telgraflar teati olunmuştur:

İçtimai Şûralar Cumhuriyeti İttihadı[2]
Merkezi İcra Komitesi Reisi Mösyö Kalenin'e[3]

Teşrinievvel [Ekim] İhtilali'nin on birinci yıldönümü münasebetiyle en hararetli tebriklerimle beraber İttihat[2] milletlerinin refah ve saadeti hakkındaki samimi temennilerimi takdim ile şeref duyarım.

Mevcudiyetlerinin en müşkül anlarında İttihat[2] milletleriyle Türk milleti arasında kurulan ve sarsılmaz bir tarzda devamı mukadder olan dostane münasebetlerin mazide olduğu gibi gelecekte de iki memleket ve genel barış için en mesut neticeler vereceğine kaniim.

Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 15 Kasım 1928, Numara: 2641, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.542.

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de telgrafın tarihi yer almamaktadır. 15 Kasım 1928, telgrafın *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. Ekim Devrimi 7 Kasım 1917'de gerçekleşmiştir. (Y.N.)

2 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

3 Kalinin. (Y.N.)

AFGAN KRALI EMANULLAH HAN'A*

(21/22 KASIM 1928)

Şifre tel. Ankara, 21/22 Teşrinisani [Kasım] 1928

Bu telgraf Afgan Kralı Hazretleri'ne mahsustur. Bu satırdan sonrası Kral Hazretleri'nin huzurunda çözülecektir.

Son günlerde zatı şahanenizi mustarip eden bazı ahval ve hadiselerden haberdar oldum. Eğer vaki ise öz kardaş bildiğim sizin ıstıraplarınızı hafifletmeye vesile olacak görüşlerimi bildirmek üzere beni serian hakikatten haberdar ediniz. Orada bulunan ve yolda emriniz altına girmek üzere olan bütün Türk üstsubay ve subayları sizin için hayatlarını feda etmek emrini almışlardır. Büyük alaka ile cevabınızı beklerim kardaşım. 21 Teşrinisani [21 Kasım]

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.46-47.
Belge kaynakta, "Dışişleri Bakanlığı'ndan Kâbil Büyükelçiliği'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

KEMALPAŞA KAZASI KAYMAKAMI TEVFİK BEY'E TEŞEKKÜR*

(28 KASIM 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Sayı

Kemalpaşa Kazası Kaymakamı Tevfik Bey'e

C. Köy Kanunu'nun tatbiki için toplanan Kongre münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ve mesainizde muvaffakiyetler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi

yazdım
28.11.1928

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: VII-2-c, D: 92, F: 8-255'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, ***Başöğretmen Atatürk (1928-1938)***, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.624, 920.

YENİ HARFLERİ ÖĞRENEN ŞİRVAN HALK FIRKASI MUTEMEDİ ARİF BEY'İ TEBRİK*

(2 ARALIK 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
Tel

Ankara
2.12.928

Şirvan Halk Fırkası Mutemedi Arif Bey'e

C. Yeni harfleri öğrenmekteki gayret ve mesainizden memnun oldum. Muvaffakiyetinizi tebrik ederim.

Reisicumhur
Gazi

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: VII-2-c, D: 92, F: 8-65'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.624, 921.

1365 NOLU KANUNUN BAŞVEKÂLET'E GÖNDERİLDİĞİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(8 ARALIK 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Sayı
4/532

Ankara
8.12.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

3.12.1928 tarih ve 1/284 numaralı tezkereleri cevabıdır:

Türkiye ile İtalya arasında imza edilmiş olan suçluların iadesi antlaşmasının tasdiki hakkında olup, TBMM Genel Kurulu'nun 29.12.1929[1] tarihli dokuzuncu toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği bildirilen 1365 numaralı kanun yayımlanmak ve ilan edilmek üzere Başvekâlet'e gönderilmiştir, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-1, D: 49, F: 85'te bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

1 Belgede "1929" yazılmış. Doğrusu "1928" olmalı. (Y.N.)

İZMİR SANAYİ VE MESAİ MÜDÜRLÜĞÜ MÜMEYYİZİ EŞREF BEY'İN İSTİKLAL MADALYASI HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(26 ARALIK 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Sayı
4/555

Ankara
26.12.1928

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

20.12.1928 tarih ve 8/1528 numaralı tezkereleri cevabıdır:

Milli mücadelede hizmeti geçtiğinden dolayı Genel Kurul'un 15.12.1928 tarihli 14. toplantısının birinci celsesinde kabul edildiği bildirilen İzmir Sanayi ve Mesai Müdürlüğü Mümeyyizi[1] Eşref Bey'e ait bir kıta kırmızı şeritli İstiklal Madalyası vesikası mühürlenip imza edilmiş ve iade kılınmıştır, efendim.

Reisicumhur
Gazi

* Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-19-h, D: 76, F: 19-1'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

1 Mümeyyiz: Bir dairede müsvedde hazırlayanların yazdıklarını tashih eden, düzelten kâtip, büro şefi. (Y.N.)

YENİ HARFLERİ ÖĞRENEN İSTANBUL CHF ŞEHZADEBAŞI NAHİYESİ DERSANEJI MEZUNLARINI TEBRİK*

(31 ARALIK 1928)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Adet
4/564
Tel

Ankara
31.12.28

İstanbul Cumhuriyet Halk Fırkası Şehzadebaşı Nahiyesi Dersanesi Mezunları Namına Kemal Bey'e

C. Yeni harfleri az zaman zarfında öğrendiğinizden memnun oldum. Muvaffakiyetinizi tebrik ederim.

Reisicumhur
Gazi

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: VII-2-c, D: 92, F: 8-12'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.626, 922. Ayrıca bkz. *Milliyet*, 2 Ocak 1929, Numara: 1039, s.3.

MİLLET MEKTEPLERİ HAKKINDA SANDIKLI MUALLİMLER BİRLİĞİ REİSİ TURAN BEY'E*

(1 OCAK 1929)

Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti
Kâtibi Umumiliği 1.1.1929
Sayı
4/4

Sandıklı Muallimler Birliği Reisi Turan Bey'e

C. Millet Mekteplerinin açılması münasebetiyle gösterdiğiniz hissiyattan memnun oldum. Muvaffakiyetinizi temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: IV-11, D: 59, F: 54'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.627, 926.

MİLLET MEKTEPLERİ HAKKINDA BOZÜYÜK MAARİF MEMURU NAZMİ BEY'E*

(2 OCAK 1929)

Ankara
2.1.29

Bozüyük Maarif Memuru Nazmi Bey'e

C. Açılan Millet Mekteplerine karşı muhterem halkın gösterdiği alaka ve bağlılık, büyük mücadelede muvaffakiyetimiz hakkındaki kati kanaatimi takviye etmiştir. Hepinize muvaffakiyet temenni ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.627, 927.

MAARİF VEKİLİ NECATİ BEY'İN VEFATI ÜZERİNE GELEN TAZİYELERE CEVAP*

(4 OCAK 1929)

Ankara, 4 (AA) - Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumiliği'nden:

Reisicumhur Hazretleri, Maarif Vekili Necati Bey'in vefati münasebetiyle taziyet telgrafnameleri göndermek suretiyle derin üzüntülerine iştirak buyuran değerli zevata, ilim müesseselerine, diğer memleket teşkilatına bu hazin vesile ile gösterdikleri yüksek hissiyattan, büyük bir vatan sevene karşı beslenilen samimi muhabbet nişanesinden dolayı teşekkürlerinin bildirilmesine Anadolu Ajansı'nı aracı kılmışlardır.

* *Cumhuriyet*, 5 Ocak 1929, Numara: 1675, s.3; *Milliyet*, 5 Ocak 1929, Numara: 1042, s.2; *Vakit*, 5 Ocak 1929, Numara: 3949, s.1.

AT HEDİYE EDEN DİYARBEKİRLİLERE TEŞEKKÜR*

(12 OCAK 1929)[1]

Gazi Hazretleri Diyarbekir vilayetinin kendilerine takdim ettikleri bir attan dolayı memnun olmuşlar ve bu hususta Diyarbekirlilere şu yolda iltifatta bulunmuşlardır:

At neslinin ıslahı hususunda vilayetinizin yeniden aldığı teşebbüs ve tedbirler takdire değer görülmüştür.

Gazi Hazretleri memnuniyet ve teşekkürlerinin ve bu vesile ile muhterem hemşerilerine selamlarının bildirilmesini emir buyurmuşlardır.

* *Cumhuriyet*, 12 Ocak 1929, Numara: 1482, s.3; *Milliyet*, 12 Ocak 1929, Numara: 1049, s.3.

1 Gazetelerde açıklamanın tarihi yer almamaktadır. 12 Ocak 1929, açıklamanın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

CEVAT BEY'İN BÜYÜKELÇİ ATANMASI ÜZERİNE JAPONYA İMPARATORU HİROHİTO'YA*

(1 ŞUBAT 1929)

Halis ve çok kıymetli dostum,

Türkiye Cumhuriyeti ile Japonya İmparatorluğu arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan dostluk ve kardeşliğin muhafaza ve takviyesini talep ettiğimden ve lüzumlu bulduğumdan, Atina Elçisi, Büyükelçi Cevat Bey'i haşmetanelerinin nezdine fevkalade delege ve büyükelçi sıfatı ile tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve zekâ eserleri, kendisine yüklenip verilen yüksek vazifeyi haşmetanelerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatı bulunmaktadır.

Bu ümitledir ki, zatı haşmetanelerinden kendisini iyi karşılamalarını, gerek kendi namıma ve gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı haşmetaneleriyle memleketinize karşı beslediğim yüksek takdir ve dostluk hislerime dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat edilerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda yardıma nail buyurulmasını rica eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Şubat ayının birinci günü yazılmıştır.

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - MÜT. 2/97'den aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.196.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nden Japonya İmparatoru Hirohito Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

İSPANYA KRALI 13. ALFONSO'YA TAZİYE*

(8 ŞUBAT 1929)

Tel Ankara, 8 Şubat 1929

Haşmetli Validei Krali Hazretleri'nin vefatı dolayısıyla uğradığınız acı kayıptan kaynaklanan ıstıraplarına pek samimi surette iştirak eder içten taziyetlerimin kabulünü rica ederim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.10.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den İspanya Kralı Haşmetli On Üçüncü Alfonso Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

YAHYA KEMAL BEY'İN ORTAELÇİLİK VAZİFESİNİN SONA ERMESİ ÜZERİNE LEHİSTAN REİSİCUMHURU IGNACE MOSCICKI'YE*

(19 ŞUBAT 1929)

Halis ve çok kıymetli dostum,

Devletlilerinin nezdinde fevkalade delege ve ortaelçi olarak vazife yapmakta bulunan Yahya Kemal Bey'in başka bir vazifeye tayini münasip görülmüş olmakla, adı geçenin işbu büyük vazifesi sona ermiş bulunuyor.

Tam memnuniyetimi kazanacak surette yüksek memuriyetini yerine getirmiş olan adı geçenin zatı devletlerinin ve Lehistan hükümetinin teveccühlerine mazhar olmuş bulunduğunu tahmin eder ve verilmiş vazifesini yaptığı müddetçe hakkında esirgenmeyen lütufkârlıklardan kaynaklanan minnettarane hissiyatını arz ve ifadeye müsaade buyuracağınızı ümit eylerim.

Bu fırsattan memnuniyetle istifade ederek zatı devletlerine karşı beslediğim yüksek takdirkârane ve dostane hissiyatım teminatını ve gerek şahsı âlilerinin saadeti ve gerek Lehistan'ın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimi teyit ve tekrar eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Şubat ayının on dokuzuncu günü yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. Yahya Kemal Bey'in Varşova Elçiliği'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.450.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den Lehistan Reisicumhuru Mösyö Ignace Moscicki Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

HÜSEYİN RAGIP BEY'İN ORTAELÇİLİK VAZİFESİNİN SONA ERMESİ ÜZERİNE ROMANYA KRALI BİRİNCİ MIHAI'YE*

(25 ŞUBAT 1929)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Romanya Kralı Haşmetli Birinci Mihai Hazretleri'ne

Haşmetanenizin nezdinde fevkalade delege ve ortaelçi olarak vazife yapmakta bulunan Hüseyin Ragıp Bey'in başka bir vazifeye tayini münasip görülmüş olmakla, adı geçenin işbu büyük vazifesi sona ermiş bulunuyor.

Tam memnuniyetimi kazanacak surette yüksek memuriyetini iyi yapmış olan adı geçenin zatı haşmetanelerinin ve Romanya hükümetinin teveccühlerine mazhar olmuş bulunduğunu tahmin eder ve verilmiş vazifesini yaptığı müddetçe hakkında esirgenmeyen lütufkârlıklardan kaynaklanan minnettarane hissiyatını arz ve ifadeye müsaade buyuracağınızı ümit ederim.

Bu fırsattan memnuniyetle istifade ederek zatı haşmetanelerine karşı beslediğim yüksek takdirkârane ve dostane hissiyat teminatını gerek şahsı âlilerinin saadeti ve gerek Romanya'nın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimi teyit ve tekrar eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Şubat ayının 25. günü yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - MÜT. 3/94'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.21.

SABRİ BEY'İN ORTAELÇİ ATANMASI ÜZERİNE ROMANYA KRALI BİRİNCİ MIHAI'YE*

(25 ŞUBAT 1929)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Romanya Kralı Haşmetli Birinci Mihai Hazretleri'ne

Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya Krallığı arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan dostluk ve kardeşliğin muhafaza ve takviyesini talep ettiğimden ve lüzumlu bulduğumdan, haşmetanelerinin nezdine eski Ziraat Vekili, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden Sabri Bey'i fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve zekâ eserleri, kendisine yüklenip verilen yüksek vazifeyi haşmetanelerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatı bulunmaktadır.

Bu ümitledir ki, zatı haşmetanelerinden kendisini iyi karşılamalarını, gerek kendi namıma ve gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı haşmetaneleri ile memleketiniz hakkında beslediğim halisane ve dostane hissiyata dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat eyleyerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda yardıma nail buyurulmasını rica eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Şubat ayının 25. günü yazılmıştır.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - MÜT. Sabri (Toprak) Bey'in Bükreş Elçiliği, 1929-1930'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.22.

VÂSIF BEY'İN BÜYÜKELÇİLİK VAZİFESİNİN SONA ERMESİ ÜZERİNE SOSYALİST SOVYETİST CUMHURİYETLERİ İTTİHADI MERKEZ İCRA KOMİTESİ REİSİ KALİNİN'E*

(25 ŞUBAT 1929)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı[1]
Merkez İcra Komitesi Reisi Kalinin Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Devletlilerinin nezdinde fevkalade delege ve büyükelçi olarak vazife yapmakta bulunan Vâsıf Bey İzmir mebusluğuna seçildiğinden, adı geçenin işbu büyük vazifesi sona ermiş bulunuyor.

Tam memnuniyetimi kazanacak surette yüksek memuriyetini iyi yapmış olan adı geçenin zatı devletlerinin ve Sovyetist Sosyalist Cumhuriyetleri hükümetinin teveccühlerine mazhar olmuş bulunduğunu tahmin eder ve verilmiş vazifesini yaptığı müddetçe hakkında esirgenmeyen lütufkârlıklardan kaynaklanan minnettarane hissiyatını arz ve ifadeye müsaade buyuracağınızı ümit eylerim.

Bu fırsattan memnuniyetle istifade ederek zatı devletlerine karşı beslediğim yüksek takdirkârane ve dostane hissiyatın teminatını ve gerek şahsı âlilerinin saadeti gerek Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı'nın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimi teyit ve tekrar eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Şubat ayının yirmi beşinci günü yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - MÜT. Vasıf (Çınar) Bey'in Moskova Büyükelçiliği'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.145.

1 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

HÜSEYİN RAGIP BEY'İN BÜYÜKELÇİ ATANMASI ÜZERİNE SOSYALİST SOVYETİST CUMHURİYETLERİ İTTİHADI MERKEZ İCRA KOMİTESİ REİSİ KALİNİN'E*

(25 ŞUBAT 1929)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı[1]
Merkez İcra Komitesi Reisi Kalinin Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Türkiye Cumhuriyeti ile Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan dostluk ve kardeşliğin muhafaza ve takviyesini talep ettiğimden ve lüzumlu bulduğumdan, riyasetpenahilerinin nezdine Bükreş Elçisi Hüseyin Ragıp Bey'i fevkalade delege ve büyükelçi sıfatı ile tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve zekâ eserleri, kendisine yüklenip verilen yüksek vazifeyi riyasetpenahilerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatı bulunmaktadır.

Bu ümitledir ki, zatı riyasetpenahilerinden kendisini karşılamalarını, gerek kendi namıma ve gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı riyasetpenahileri ile Sovyetist Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı hakkında beslediğim halisane ve dostane hissiyata dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat eyleyerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda yardıma nail buyurulmasını rica eylerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Şubat ayının yirmi beşinci günü yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - MÜT. 9/95-Hüseyin Ragıp (Baydur) Bey'in Moskova Büyükelçiliği'nden aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.145-146.

1 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

YAHYA KEMAL BEY'İN ORTAELÇİ ATANMASI ÜZERİNE İSPANYA KRALI 13. ALFONSO'YA*

(26 ŞUBAT 1929)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

İspanya Kralı Haşmetli 13. Alfonso Hazretleri'ne

Halis ve çok kıymetli dostum,

Türkiye Cumhuriyeti ile İspanya Krallığı arasında hayırlı olarak yerleşmiş olan dostluk ve kardeşliğin muhafaza ve takviyesini talep ettiğimden ve lüzumlu bulduğumdan, haşmetanelerinin nezdine Varşova Elçisi Yahya Kemal Bey'i fevkalade delege ve ortaelçi sıfatı ile tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve zekâ eserleri, kendisine yüklenip verilen yüksek vazifeyi haşmetanelerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatı bulunmaktadır.

Bu ümitledir ki, zatı haşmetanelerinden kendisini iyi karşılamalarını, gerek kendi namıma ve gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı haşmetaneleri ile memleketiniz hakkında beslediğim halisane ve dostane hissiyata dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat eyleyerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda yardıma nail buyurulmasını rica eylerim.

Ankara'da, bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Şubat ayının yirmi altıncı günü yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 4/95'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.11.

YENİ HARFLER HAKKINDA İNGİLİZ HECEYİ SADELEŞTİRME CEMİYETİ GLASCOW ŞUBESİ ÜYELERİNE*

(1 MART 1929)[1]

Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Glascow Şubesi Azalarına

Aziz efendiler,

Türk alfabesinin sadeleştirilmesi hakkındaki tebrikinizi memnuniyetle aldım. Şurasını tecrübe ile zikredeyim ki, hece ve alfabe ıslahı hakikaten çocukları müşkülattan kurtaran, onlara küçük yaşta muvaffakiyet lezzetini tattıran en tesirli vasıtadır. Yaşlı adamların sevinçleri ise daha aşikârdır. İnsanlar arasında kolay ve hevesli okumak vasıtasının temin edilmesi hem milli gelişmeye hem de milletler arasında anlaşmaya çok hizmet eder.

Centilmen hareket ve hissiyatınız beni çok mütehassis etti. Teşekkürlerimi ve yolunuzda muvaffakiyet temennilerimi beyan ederim, aziz centilmen efendiler.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 1 Mart 1929, Numara: 2747, s.1; *Cumhuriyet*, 2 Mart 1929, Numara: 1731, s.2; *Ayın Tarihi*, Mart-Nisan-Mayıs 1929, c.19, Numara: 60-62, s.4486-4487. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.628.
İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Glascow Şubesi'nin mektubu şudur:

"4 Şubat 1929

Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'ne

Efendim,
Komiteden aldığım emre göre 8 Ocak 1929'da İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti'nin Glascow şubesinin toplantısında oybirliğiyle kabul edilen kararı ekte takdim ediyorum.

Muti bendeniz
Rolerton
Umumi Kâtip

Karar şudur:
İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti'nin biz Glascow şubesi milli alfabeyi ıslah etmekte attığı makul ve cesur adımdan dolayı Türkiye Cumhuriyeti Reisi Gazi Mustafa Kemal Hazretleri ile hükümetini tebrik eder ve ilerleme yolunda çocukların ayaklarına dolaşan enkazı hâlâ muhafaza etmekte bulunan milletlerimizle diğer milletlere yol gösterdiğinden dolayı da teşekkür ederiz."

Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

1 Gazetelerde belgenin tarihi yer almamaktadır. 1 Mart 1929, belgenin *Hâkimiyeti Milliye*'de yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

VÂSIF BEY'İN MAARİF VEKÂLETİ'NE TAYİNİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(2 MART 1929)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliği'ne

Maarif Vekâleti işlerinin ayrı bir vekil tarafından idaresine imkân vermek üzere, Başvekil İsmet Paşa Hazretleri uhdelerinde bulunan Maarif Vekâleti'nden istifa edip işbu vekâlete İzmir Mebusu Vâsıf Bey'in tayinini bildirdiklerinden, o doğrultuda Vâsıf Bey'in Maarif Vekâleti'ne tayini uygun görülmüştür, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, c.9, TBMM Matbaası, Ankara, s.2; *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Mart 1929, Numara: 2749, s.1.
Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in bu tezkeresi, Büyük Millet Meclisi'nin 2 Mart 1929 günü öğleden sonra saat 14.10'da açılan ve riyasetini Refet Bey'in yaptığı 39. toplantı 1. celsesinde okunmuştur. (Y.N.)

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ BAŞKANI HOOVER'E*

(3 MART 1929)

Tel. Ankara, 3.3.1929

Müttehit Memalik[1] milletinin itimadıyla çıktığınız yüksek makamda mevki alacağınız şu anda zatı devletinize en samimi tebriklerimi ve şahsi saadetinizle asil dost milletin refahı için beslediğim halisane hissiyatı arz ve ifade etmek isterim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.197.
Belge kaynakta "Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'den Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Mr. Hoover'e" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

1 Amerika Birleşik Devletleri. (Y.N.)

İSTANBUL VİLAYET UMUMİ MECLİSİ'NE TEŞEKKÜR*

(10 MART 1929)[1]

Vilayet Umumi Meclisi dün ikinci celsesini yapmıştır. Birinci toplantıda Gazi Hazretleri ile İsmet Paşa Hazretleri'ne çekilen tazimat telgraflarına gelen cevaplar okunduktan sonra Beykoz'dan seçilen İsmail ve Kartal'dan seçilen Salahattin Beylerin mazbataları kabul edilmiştir. [...]

Gazi Hazretleri tarafından Vilayet Meclisi Riyaseti'ne çekilen cevabi telgraf şudur:

Umumi Meclis'in toplanması münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim.

* *Cumhuriyet*, 11 Mart 1929, Numara: 1740, s.2.

1 *Cumhuriyet*'te telgrafın tarihi yer almamaktadır. 10 Mart 1929, telgrafın Vilayet Umumi Meclisi'nde okunduğu tarihtir. (Y.N.)

BEHİÇ BEY'E TEŞEKKÜR*

(14 MART 1929)

Ankara

Budapeşte'de Türkiye Büyükelçisi Behiç Bey'e

C. Teşekkür ve bilmukabele tebrik ederim.

14.3.29
Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No: 152, Belge No: 1. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in bu telgrafı, Behiç Bey'in Ramazan Bayramını tebrik telgrafına cevaben yazılmış olmalıdır. Bkz. bir sonraki belge. (Y.N.)

RAMAZAN BAYRAMINI TEBRİK EDEN ZEVATA TEŞEKKÜR*

(16 MART 1929)

Ankara, 16 (AA) - Riyaseticumhur Kâtibi Umumiliği'nden:

Reisicumhur Hazretleri, Ramazan Bayramı münasebetiyle telgraf ve mektupla tebrik etmek suretiyle muhabbet ve hislerini ifade eden zevata teşekkürlerinin bildirilmesine Anadolu Ajansı'nı aracı kılmışlardır.

* *Cumhuriyet*, 17 Mart 1929, Numara: 1744, s.3; *Milliyet*, 17 Mart 1929, Numara: 1111, s.1; *Vakit*, 17 Mart 1929, Numara: 4020, s.1.

YENİ HARFLER HAKKINDA İNGİLİZ HECEYİ SADELEŞTİRME CEMİYETİ ÜYELERİNE*

(31 MART 1929)

Ankara, 31 Mart 1929

Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Üyelerine

Muhterem efendiler,

Harf inkılabımız hakkında yazdığınız pek takdirkâr mektubunuzdan dolayı samimi teşekkürlerimi takdim ve sizlere de yüksek mesainizde muvaffakiyetler temenni ederim.

Yeni yazımız hakkında size bir fikir verebilmek için alfabemizle bazı okuma kitapları da gönderiyorum, efendim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Mayıs 1929, Numara: 2777, s.1; *Ayın Tarihi*, Mart-Nisan-Mayıs 1929, c.19, Numara: 60-62, s.4489-4490. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.629.
İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti'nin mektubu şudur:

"Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti
Reisi Prof. Gilbert Mürray
Haznedarı Prof. Walter Ripman
Teşkilat Müdürü Sir Mark Hunter

İngiltere'de Wallsend-an-Tyni'da
Station Raad
The Cafe
28 Şubat 1929

Türkiye'de Türkiye Cumhuriyeti Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Efendim,
Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti, milli alfabeyi ıslah için akıllı ve cesaretlice attıkları adımdan ötürü hem zatı devletlerini ve hem de hükümetinizi tebrik eder. Eğitim ve öğretim yolunda mazinin enkazını çocukların ayağına takılmaya bırakan bizimki gibi milletlere yol gösterdiklerinden, onlara teşekkür ederiz.
Cemiyet, bu ıslahatın neticesi olarak Türk halkının kültür, ticaret ve milletlerarası münasebetlerde büyük ilerleme göstereceğini şimdiden ümitle dolu olarak görür.

Cemiyet namına Umumi Kâtip
Patricia F. E. Marley"

Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

23 NİSAN BAYRAMI DOLAYISIYLA GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(24 NİSAN 1929)

Ankara, 24 (AA) - Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumiliği'nden tebliğ edilmiştir: Reisicumhur Hazretleri 23 Nisan Bayramı münasebetiyle birçok zevattan, valilerden, kumandanlardan, müesseseler ve cemiyetlerden aldıkları tebriknamalerden fevkalade mütehassis olmuşlar, memnuniyet ve teşekkürlerinin bildirilmesine Anadolu Ajansı'nı aracı kılmışlardır.

* *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1929, Numara: 1783, s.3; *Milliyet*, 25 Nisan 1929, Numara: 1150, s.2; *Vakit*, 25 Nisan 1929, Numara: 4059, s.1.

İRAN ŞAHI RIZA ŞAH PEHLEVİ'NİN TAÇ GİYME YILDÖNÜMÜNÜ TEBRİK*

(24 NİSAN 1929)

Tel. Ankara, 24.4.1929

Tahran'da: Âlahazret Akdes Hümayun Şehinşahı İran Riza Şah Pehlevi'ye

Zatı haşmetanelerinin taç giymelerinin yıldönümü münasebetiyle samimi tebriklerimin ve şahsi saadetinizle dost İran milletinin refah ve ikbali hakkındaki temennilerimin kabul buyurulmasını rica ederim.

Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.459; *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Mayıs 1929, Numara: 2806, s.1.

KURBAN BAYRAMI DOLAYISIYLA GELEN TEBRİKLERE TEŞEKKÜR*

(25 MAYIS 1929)

Ankara, 25 (AA) - Riyaseticumhur Kâtibi Umumiliği'nden:

Reisicumhur Hazretleri, Kurban Bayramı münasebetiyle telgraf ve mektupla tebrikte bulunan zevata teşekkür ve memnuniyetlerinin bildirilmesine Anadolu Ajansı'nı aracı kılmışlardır.

* *Cumhuriyet*, 26 Mayıs 1929, Numara: 1811, s.1; *Milliyet*, 26 Mayıs 1929, Numara: 1178, s.1; *Vakit*, 26 Mayıs 1929, Numara: 4087, s.1.

İSTANBUL'DA MİLLETLERARASI AJANSLAR KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(29 MAYIS 1929)[1]

Ankara, 30 (AA) - Müttefik Ajanslar Kongresi'nin dünkü son celsesinde Kongre'nin tazimat telgrafına cevaben Reisicumhur Hazretleri tarafından gönderilen aşağıdaki telgrafname okunmuş ve hararetli tezahüratla karşılanmıştır:

İstanbul'da Milletlerarası Ajanslar Kongresi'ne

Dördüncü Milletlerarası Ajanslar Kongresi'nin hakkımda gösterdiği samimi hissiyata teşekkür ve muvaffakiyetler temenni ederim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1929, Numara: 1816, s.1; *Milliyet*, 31 Mayıs 1929, Numara: 1183, s.1; *Vakit*, 31 Mayıs 1929, Numara: 4089, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.162.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 29 Mayıs 1929, telgrafın Milletlerarası Ajanslar Kongresi'nde okunduğu tarihtir. (Y.N.)

ŞAKİR BEY'İN İKTİSAT VEKÂLETİ'NE TAYİNİ HAKKINDA MECLİS'E TEZKERE*

(29 MAYIS 1929)

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İktisat Vekili İzmir Mebusu M. Rahmi Bey'in sıhhi ahvalinden dolayı söz konusu vekâletten istifa ettiğinin Başvekâlet'ten bildirilmesi üzerine istifası kabul edilmiş ve bu suretle boşalan İktisat Vekâleti'ne Başvekâlet'in bildirimiyle Edirne Mebusu Şakir Bey'in tayini uygun görülmüştür, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, c.12, TBMM Matbaası, Ankara, s.136.
Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in bu tezkeresi, Büyük Millet Meclisi'nin 29 Mayıs 1929 günü öğleden sonra saat 14.15'te açılan ve riyasetini Refet Bey'in yaptığı 72. toplantı 1. celsesinde okunmuştur. (Y.N.)

MEHMET ENİS BEY'İN ORTAELÇİLİĞE TAYİNİ ÜZERİNE YUNANİSTAN REİSİCUMHURU AMİRAL PAUL COUNDOURİOTİS'E*

(5 HAZİRAN 1929)

Halis ve çok kıymetli dostum,

Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasında yerleşmiş olan dostluk ve kardeşliğin muhafaza ve takviyesini talep ettiğimden ve lüzumlu bulduğumdan, eski Hariciye Vekâleti Müsteşarı Mehmet Enis Bey'i riyasetpenahilerinin nezdine fevkalade delege ve ortaelçi sıfatıyla tayine ve göndermeye karar verdim.

Adı geçenin vasıfları ve hasletleri ve şimdiye kadar gösterdiği dirayet ve zekâ eserleri, kendisine yüklenip verilen yüksek vazifeyi devletlilerinin itimadına mazhar olacak tarzda iyi yapacağının teminatı bulunmaktadır.

Bu ümitledir ki, zatı riyasetpenahilerinden kendisini iyi karşılamalarını, gerek kendi namıma ve gerek Türkiye Cumhuriyeti namına tarafından vuku bulacak bütün tebligata ve bilhassa zatı devletleri ile memleketiniz hakkında beslediğim dostane ve halisane hissiyatıma dair vereceği teminata tamamen emniyet ve itimat edilerek yüksek memuriyetinin iyi yapılması hususunda yardıma nail buyurulmasını rica ederim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Haziran ayının beşinci günü yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 4/94'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.384.
Belge, kaynakta "Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal'den Yunanistan Reisicumhuru Amiral Paul Coundouriotis Hazretleri'ne" başlığı altında yayımlanmıştır. (Y.N.)

MATBUAT CEMİYETİ GENEL KURULU'NA TEŞEKKÜR*

(12 HAZİRAN 1929)[1]

Büyük Reisicumhurumuz Gazi Hazretleri, Matbuat Cemiyeti Genel Kurulu'nun tazimlerini arz etmek üzere çekilen telgrafa şu telgrafla cevap lütfederek matbuat mensuplarına iltifat buyurmuşlardır:

Genel Kurul toplantısı münasebetiyle hakkımda gösterilen hissiyata teşekkür ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 12 Haziran 1929, Numara: 1828, s.1; *Milliyet*, 12 Haziran 1929, Numara: 1195, s.1; *Vakit*, 12 Haziran 1929, Numara: 4101, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V.* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.163.

1 Gazetelerde telgrafın tarihi yer almamaktadır. 12 Haziran 1929, telgrafın gazetelerde yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

SAĞLIĞI HAKKINDA SABİHA HANIM'A*

(29 HAZİRAN 1929)

Ankara, 29.6.1929

Sabiha'ya;

Sanatoryumdan gönderdiğin mektubu da aldım. Oradaki hayat ve bakımdan hoşnut olduğundan ve doktorların vasiyetlerini çok itina ile takip ettiğinden pek memnun oldum. Aldığımız raporlardan anladığımıza göre esasen hastalığın o kadar mühim değildir. Sıhhat ve rahatına bildirdiğin gibi itinada devam edersen az zamanda tamamıyla iyileşeceğin şüphesizdir.

Vücudunda her gün topluluğa doğru vaki olacağına şüphe olmayan değişikliği anlamak üzere ara sıra kilonu bildirmekle beraber fotoğraflarını da gönder.

Gözlerinden öperim.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Sabiha Gökçen, *Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti*, Türk Hava Kurumu Yayınları, İstanbul, 1982, s.47 vd.

AMERİKA MİLLİ BAYRAMINI TEBRİK DOLAYISIYLA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ REİSİ HERBERT HOOVER'A*

(4 TEMMUZ 1929)

Tel. Ankara, 4.7.1929

Washington'da Müttehit Amerika Devletleri Reisi
Herbert Hoover Cenaplarına

Amerika'nın milli bayramı münasebetiyle zatı riyasetpenahilerine en samimi tebriklerimi beyan ile bahtiyarım.

Türk milletinin samimi hisleriyle birlikte zatı devletlerinin şahsi saadetleri ve büyük dost milletin şeref ve ikbali hakkındaki temennilerimin kabulünü rica eylerim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.I, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.199-200; *Hâkimiyeti Milliye*, 11 Temmuz 1929, Numara: 2872, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.163.

BAZI FESAT ZÜMRELERİ HAKKINDA ESKİŞEHİR İSTASYONUNDA BEYANAT*

(5/6 TEMMUZ 1929)

İstanbul, 6 (AA) - Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri, dün geceyarısından sonra İstanbul'u teşrif etmek üzere Eskişehir'den geçtiler. İstasyonda Temyiz Mahkemesi Heyeti, Vali, askeri rical, vilayet erkânı, Halk Fırkası ve heyetler tarafından selamlandılar. Vaktin geç olmasına rağmen Gazi Hazretleri trenden inerek karşılamacılar ile sohbet ettiler. Gazi Hazretleri takdim edilenler arasında Sakarya gazetesi başyazarına:

"Sakarya gazetesi... Güzel bir isim!" *buyurdular ve yazara teveccühle ilave ettiler:*
"Gazeteciler gördüklerini, düşündüklerini, bildiklerini samimiyetle yazmalıdır."

Bu sırada milli mücadele esnasında Eskişehir Müdafaai Hukuk Reisi bulunmuş olan Mebus Ali Ulvi Bey'i gördüler ve ona hitaben ve fakat yüksek ve gönülleri büyüleyen vakur, ahenktar bir sesle beyanatta bulundular. Kısaca, Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin ve daha sonra Cumhuriyet Halk Fırkası'nın teşekkül ve teşkilatlanması sıralarında bu milli ve vatani teşekküllerin faaliyetlerini sekteye uğratmaya çalışan bazı fesat zümrelerine yine bu istasyonda işaret ettiklerini ve bu olumsuz faaliyetlerin millet tarafından şiddetle ezildiğini ve bilhassa Halk Fırkası'nın teşkilinde bu memleket halkını meydana getiren[1] *köylü, amele, esnaf, velhasıl bütün milletin yüksek menfaatını korumak esasını takip ettiklerini ve dolayısıyla evvelce olduğu gibi bundan sonra da milletin bu gibi fesatkâr faaliyetleri şiddetle ezeceğini ve buna ne halkın ve ne de bilhassa ordunun asla müsaade etmeyeceğini beyan buyurdular. Bilhassa:*

"Türk milletinin toplumsal nizamını ihlale yönelik didinmeler boğulmaya mahkûmdur. Türk milleti kendinin ve memleketinin yüksek menfaatları aleyhine çalışmak isteyen fesatçı, sefil, vatansız ve milliyetsiz beyinsizlerin hezeyanlarındaki gizli ve kirli emelleri anlayamayacak ve onlara müsamaha edecek bir heyet değildir.

* *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 1929, Numara: 1884, s.2; *Vakit*, 7 Ağustos 1929, Numara: 4157, s.1, 3; *İkdam*, 7 Ağustos 1929, Numara: 11295, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 8 Ağustos 1929, Numara: 2900, s.1; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1929, c.20, Numara: 65, s.4790-4791. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.253-254.

1 "Meydana getiren" sözcüklerinin aslı olan ve *Vakit* ve *İkdam*'da yer alan "terkip eden" sözcükleri, *Cumhuriyet*, *Hâkimiyeti Milliye* ve *Ayın Tarihi*'nde "takip eden" şeklinde. (Y.N.)

O, şimdiye kadar olduğu gibi doğru yolu görür. Onu yolundan saptırmak isteyenler ezilmeye, kahredilmeye mahkûmdur. Bunda köylü, amele ve bilhassa kahraman ordumuz candan beraberdir. Buna da kimsenin şüphesi olmasın!"

Cümlelerini hazır bulunanların ehemmiyetle nazarı dikkatlerine çarptırıyordu. Gazi Hazretleri hitabesinin sonunda Temyiz Heyeti'ne dönerek:

"Hâkim efendiler" dedi, "siz kanun adamlarısınız. Ellerinize milletin, vatanın her türlü hak ve menfaatlarını koruyan kanunlar verilmiştir. İşaret ettiğim[1] noktaları işittiniz. Türk milletinin büyük haklarını müdafaa ederken bu noktalar ehemmiyetle hatırda tutulmalıdır!"

Büyük Kurtarıcı'nın herkes üzerinde fevkalade tesir bırakan bu beyanatı büyük heyecan ve hassasiyet uyandırmış ve çok alkışlanmıştır.

1 *Hâkimiyeti Milliye* ve *Ayın Tarihi*'nde "işaret ettiğimiz" şeklinde. (Y.N.)

GAZİ NUMUNE ÇİFTLİĞİ'NDEKİ ÇALIŞMALAR HAKKINDA*

(6 TEMMUZ 1929)[1]

Anadolu'da mahsulün bir ucundan kaldırılmasına başlanmıştır. Ancak yayla kısmında henüz simsiyaha yakın yeşil ve kümraha[2] yakın bir renk ile uzanan tarlalar altın başaklarıyla saz ve boz bir renk halinde yayılan tarlalarla karışıyor. Çiftçi orada da yeşillerin yetişmesini bekleyerek yetişmiş olanları biçmeye başlamıştır. Gazi Numune Çiftliği bu yetişmiş ve yetişecek ekinlerin gönüllere ferahlık veren çok güzel bir sahasıdır. Orada dört beş günden beri yetişmiş tarlaların hasadı başlamıştır ve Gazi Baba her gün çiftlikte tarlalarının ve işinin başındadır. Ona "Bu sene seyahate çıkılmayacak mı? İstanbul'a teşrif buyurulmayacak mı?" sorularını soranlar, güzel bir tebessümle halelenmiş:

"Görmüyor musunuz, burada çiftimiz çubuğumuz, işimiz gücümüz var. Hasat başladı, bunu bitirmeli, sonra da nadas yapılacak!" *cevabını alıyorlar.*

Gazi Hazretleri her günün resmi işler haricindeki saatlerini en faydalı ve ideal bir işe hasretmek üzere hep çiftliklerinde ve tarlaları başında geçiriyorlar. [...]

* *Cumhuriyet*, 6 Temmuz 1929, Numara: 1852, s.1.
Aynı haber *Milliyet*'te şu şekildedir:

"Ankara, 13 (telefonla) - Gazi Hazretleri'nin seyahati bu aralık söz konusu değildir. Kendisiyle görüşenlere:
-Görüyorsunuz ya çiftçilik ediyorum. Hasat zamanı olduğu için çok meşgulüm.
Büyük Gazi sık sık çiftliğe giderek oradaki faaliyetle yakından alakadar olmaktadır. İki ay sonra Adana'ya seyahatleri muhtemeldir.
Dün cuma olduğu için Marmara Parkı fevkalade kalabalık idi. Gazi Hazretleri halkın arasından geçerken pek çok alkışlanmış ve halk arasında sineması çekilmiştir.
Bugün çiftlikten geçenler Gazi Hazretleri'ni başında panama, üzerinde keten elbise, açık yakalı gömlek olduğu halde traktör kullanırken görmüşlerdir."

Bkz. *Milliyet*, 14 Temmuz 1929, Numara: 1227, s.2.

1 Gazetelerde demecin tarihi yer almamaktadır. 6 Temmuz 1929, demecin *Cumhuriyet*'te yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Sözcük *Cumhuriyet*'te bu şekildedir. (Y.N.)

EŞİ AMELİYAT OLAN İSMET PAŞA'YA AFİYET TEMENNİSİ*

(18 TEMMUZ 1929)

Ankara, 18.7.29

İstanbul'da İsmet Paşa Hazretleri'ne

Eşiniz Hanımefendi'ye dişinden ameliyat yapıldığını gazetede okudum. Afiyet temenni eder, sıhhatlerinden malumat verilmesini rica ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi M. Kemal

* Aslı, TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya: A1, Fon: 30.1.0, Yer: 1.5.11'de bulunan belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir.

TAHTAKALE YANGININA MÜDAHALE*

(19 TEMMUZ 1929)

Sabahın tam biri... Tahtakale meydanında havaya atılan beş altı el tabancanın akisleri civardan duyuldu. Bu tabanca seslerini bekçilerin ve polislerin düdük sesleri takip etti. Az müddet sonra mesele anlaşıldı. Tahtakale'de yangın. [...]

Yangından haberdar olan büyük Gazi de köşkündeki misafirleriyle birlikte yangın sahasına gelmişti. Vali ve Şehremini Nevzat Bey'den yangın hakkında malumat alan Gazi Hazretleri alınan tedbirlerin takviyesine lüzum göstermiş ve askeri kıtalar, jandarma ve şehrin nezaret memurları getirtilerek subayların kumandasında faaliyete geçilmişti. Hedef yangını olduğu yerde söndürmekten ziyade salacağı yerleri kurtarmak için bağlantı noktalarını imha etmek ve yıkmaktı. [...]

Emsalsiz Devlet Reisi caddede duran otomobillerden birinin kapısı üzerine otururak etrafındakilere alınacak tertibat ve harekât hakkında devamlı emirler veriyor ve esaslı yolları gösteriyorlardı.

Bir aralık karşı tarafında yıkılan dükkânların üzerinde yılmaz bir gayretle çalışan askerler gözüne ilişti:

- Şunlara bakınız! Bunlar harpte de böyledir. Bu askerle hangi kuvvet boy ölçebilir? Tuttuğunu koparır[1] inatçı Mehmetçikler...

Gazi Hazretleri'nin gözlerinde takdirkâr şimşekler çakarken bir beton kadar sağlam olan kalın kerpiç duvarları yıkan bir askerin tehlikeli vaziyete düştüğünü gören Reisicumhur Hazretleri durduğu yerden haykırdı:

-Arkadaş! Artık yeter, kâfi! Düşeceksin!

Asker, büyük kumandanının emrini duydu ve cevap verdi:

-Paşam, şu köşeyi de kurtarayım.

Bir balta darbesi daha. Baltanın sapı tahammül edemeyerek kırıldı. Mehmetçik elinde kalan tahta parçasıyla eskisinden daha sinirli ve heybetli bir azimle devam etti.

Yıkma tedbiri derhal tesirini gösterdi. Yangının öbür tarafa geçmesi tamamen önlenmişti.

* *Milliyet*, 20 Temmuz 1929, Numara: 1235, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 20 Temmuz 1929, Numara: 2881, s.1; *Vakit*, 21 Temmuz 1929, Numara: 4140, s.1-2.

1 *Vakit*'teki "koparır" sözcüğü, *Milliyet*'te "koparan" şeklinde. (Y.N.)

Yangın Tahtakale Hamamı'nı yakmış, sebze halinin önlerine geliyordu. Emanet de dahil olmak üzere bütün o kısımda tedbir almak icap etti.

Gazi Hazretleri bu kısma geldiler. Yol üzerinde yanabilecek eşyanın kaldırılmasını emrettiler. Henüz tehlikeyi hissetmeyen Emanet'in yanından itibaren bakkal, kumaşçı vesair dükkânların boşaltılması lazımdı. Bu esnada kimsenin malının kaybolmaması için Gazi Hazretleri Merkez Kumandanı'na emir verdiler. Eşyaların başına subay ve asker koydular. Dükkânlar vaktin müsaadesi nispetinde süratle ve tamamen boşaldı. Yarım saat sonra mal sahibi gelerek:

-Paşam, malımı tamamen çıkardım. Bir şeyim kaybolmadı, diyerek teşekkür etti.

Şimdi yangının Meserret Oteli'ni saran kolunun Şehremaneti ve karşıki büyük binaları sarmaması için çalışılıyordu. Gazi Hazretleri bu kısımdaki işlere baktılar.

Kaç defa yangının içine kadar girdiler. Alevler yüzleri tahammül edemeyecek kadar yakarken, dumanlar gözleri sızlatırken, enkaz üzerinde bu kolun Meserret Oteli'nden ileri geçmemesi için kati emirler verdiler. Oradan ayrılırken alevlerin şiddeti yüzlerini yakmıştı.

Yangının bir kolu da Tahtakale'den Diyanet İşleri Reisliği'ne doğru ilerlemişti. [...]

Gazi Hazretleri yürüyerek buraya kadar geldi. Yangının bu kısmını da yakından inceledi ve tamamen söndürülmesi için tedbir aldırdı. [...]

Yangın nihayet sabah saat dokuz buçukta tamamen söndürüldü. Yangın tamamen söndürülünceye kadar Gazi Hazretleri Şehremaneti karşısında nezaret ettiler.

ANKARA YANGINI HAKKINDA BÜYÜK MİLLET MECLİSİ REİSİ KÂZIM PAŞA'YA*

(21 TEMMUZ 1929)

İstanbul, 21 (AA) - Ankara yangını münasebetiyle Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri tarafından Meclis namına Reisicumhur Hazretleri'ne ve Ankara Şehremaneti'ne üzüntü telgrafları gönderilmiştir. Bu telgraflarla Reisicumhur Hazretleri'nin cevabi telgrafnamesi suretleri aşağıdadır:

[...]

İstanbul'da Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri'ne

Ankara yangını münasebetiyle gösterilen hissiyata teşekkür arz ederim. Asil milletimizin fedakârlığı ve Büyük Millet Meclisi'nin kıymetli mesaisi sayesinde yanan köhne barakaların yerinde Ankara'ya layık bir mamure vücuda geleceğine eminim. Hürmetle gözlerinizden öperim kardeşim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1929, Numara: 1868, s.3; *Milliyet*, 22 Temmuz 1929, Numara: 1235, s.1; *Vakit*, 22 Temmuz 1929, Numara: 4141, s.3.

LOZAN BARIŞININ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'YA*

(24 TEMMUZ 1929)

İstanbul, 24 (AA) - Lozan barışının yıldönümü münasebetiyle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'yle Başvekil İsmet Paşa Hazretleri arasında aşağıdaki telgraflar teati edilmiştir:

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Devlet ve milletin bağımsızlığını bütün cihana parlak bir surette tanıtan Lozan Barış Antlaşması'nın yıldönümünde barış yolundaki mücadele[1] ve mesainizi takdirle yâd etmek benim için bir şereftir.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 25 Temmuz 1929, Numara: 2886, s.1; *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1929, Numara: 1871, s.3; *Milliyet*, 25 Temmuz 1929, Numara: 1238, s.1; *Vakit*, 25 Temmuz 1929, Numara: 4144, s.2; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1929, c.20, Numara: 65, s.4787. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.163-164.

1 *Hâkimiyeti Milliye*, *Ayın Tarihi* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*'te "mücahede" şeklinde. (Y.N.)

MİLLET MEKTEPLERİNDEN MEZUN OLANLARA HEDİYE*

(TEMMUZ 1929)

Reisicumhur Hazretleri Millet Mekteplerinden mezun olanlara Teşkilatı Esasiye Kanunu'ndan birer nüsha hediye edeceklerini vaat buyurmuşlardır. Bunlar gayet güzel ve kırmızı bir kapla ciltli oldukları halde dün Vilayet'e gönderilmiştir. Yakında bunlar özel merasimle dağıtılacaktır. Kitabın başında şunlar yazılıdır:

"... Millet Mektebi'nden çıkan ... tarafımdan hediye edilmiştir.

Ankara, Temmuz 1929
Reisicumhur
Gazi M. Kemal"

Onun altında Gazi Hazretleri'nin başı açık bir resmi ve resmin altında "Gazi Mustafa Kemal Hazretleri, Türkiye Reisicumhuru, Millet Mektepleri Başmuallimi" ibaresi, bundan sonra kitapta Gazi'nin gençliğe söyledikleri hitabe yer almaktadır.

* *Teşkilâtı Esasiye Kanunu*, Kanun Numarası: 491, 20 Nisan 1924, Devlet Matbaası, İstanbul, 1929, s.2; *Cumhuriyet*, 13 Ağustos 1929, Numara: 1890, s.1; *Milliyet*, 13 Ağustos 1929, Numara: 1257, s.3. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.631.
Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun başında şu açıklama yer almaktadır: "Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun bu nüshası millet mektepleri mezunları için hususi olarak Devlet Matbaası'nda bastırılmıştır. Hariçte satılamaz." (Y.N.)

BÜYÜKDERELİLERLE SOHBET*

(10 AĞUSTOS 1929)

İstanbul, 10 (AA) - Paris Büyükelçisi Ali Fethi Beyefendi Büyükdere'de ikamet ettiği yalıda dün akşam Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri şerefine bir ziyafet vermiştir. Rıhtım üzerinde büyük misafirin teşrifini bekleyen halk Gazi Hazretleri'ni fevkalade alkışlarla karşılamış ve yalının önünde saatlerce şen ve hasretle beklemiştir.

Yemek esnasında mızıka Cumhuriyet Marşı'nı çalınca halk Gazi Hazretleri'ni pek çok alkışladı. Bu samimi tezahürata teşekkür etmek üzere balkona çıkan Reisicumhur Hazretleri Büyükderelilerle sohbet etmiş, gayet kıymetli sözleri arasında şunları söylemiştir:

"Benim için zahmet ediyorsunuz. Bundan mahcup oluyorum. Beni görmek demek mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir. Ankara'dan buraya gelmeden evvel işittim ki, hakkımda 'Hastadır, eli ayağı tutmuyor, ölüme mahkûmdur' demişler."

Ahali "Düşmanlarımız kahrolsun" diye bağırdı. Gazi Hazretleri devamla:

"İşte karşınızdayım, sıhhatteyim, elim ayağım tutuyor. Kendi gözlerinizle görüyorsunuz ki, sapasağlamım; kuvvetim yerindedir. Sizlere eskiden beri olan muhabbetim yerindedir. *(Var olun sesleri, alkışlar.)* Siz bu akşam benim karşımda milletin

* *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1929, Numara: 1888, s.1; *Vakit*, 11 Ağustos 1929, Numara: 4161. s.1; *Milliyet*, 11 Ağustos 1929, Numara: 1255, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 12 Ağustos 1929, Numara: 2904, s.1; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1929, c.20, Numara: 65, s.4793. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959, s.254.
Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal aynı gece beraberindeki bazı zevat ile beraber Ertuğrul yalı ile Marmara'da gezintiye çıkmıştır. *Cumhuriyet*'teki haber şudur:

"[...] Gazi Hazretleri'nin gezintileri sabaha kadar devam edecektir. Gazi Hazretleri İstanbul radyo merkezine yayınlarını uzatmaları emrini vermişlerdir. Saat bire doğru Seyri Sefain Umum Müdürü Sadullah Bey'den radyo müdüriyetine şu telsiz gönderilmiştir:

İstanbul Telsiz Telefon Şirketi'ne

Gazi Hazretleri radyo heyetine teşekkür ediyorlar ve kendi seçecekleri bir iki gazel ve şarkı okunacak olursa memnun olacaklarını ilave buyuruyorlar.

Sadullah

Radyo'da, Üsküdar Musiki Heyeti'yle orkestra terennümlerine devam ediyor. Reisicumhur Hazretleri'nin sabahleyin Saray'a dönmeleri muhtemeldir."

Bkz. *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1929, Numara: 1888, s.1. (Y.N.)

bir kitlesi, bir timsalisiniz. Size hitap ederken bütün millete sesimi işittireceğime kaniim. İşitiniz ve işittiriniz. Sizin menfaatınız için sıhhatini, ömrünü vakf ve hasreden adam sıhhattedir ve sizin için çalışacaktır. O sizin için yaşıyor. *(Çok yaşa sesleri, sürekli alkışlar.)* Benim kuvvetim, benim size olan muhabbetim ve sizin bana olan muhabbetinizdir. Bu millet, bu memleket yeni rejimi üzerinde dünyanın en makbul[1] bir mevcudiyeti olacaktır. Ben bunu kendi gözlerimle görmeden ölmeyeceğim. *(Çok yaşayın, var olun sesleri.)*

Gazi Hazretleri coşkun halka istirahat etmelerini bildirerek dakikalarca süren alkışlar arasında beyanatına nihayet verdiler.

1 *Cumhuriyet, Vakit* ve *Milliyet*'teki "makbul" sözcüğü, *Hâkimiyeti Milliye, Aylık Tarihi* ve *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*'de "makul" şeklinde. (Y.N.)

SAĞLIĞI HAKKINDA SABİHA HANIM'A*
(16 AĞUSTOS 1929)

Dolmabahçe: 16.8.29

Kızım Sabiha'ya

Sıhhatiniz hakkındaki son mektubuna memnun oldum. Zemering'den[1] de istifade etmeni temenni ederim.

Gözlerinden öperim.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Sabiha Gökçen, *Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti*, Türk Hava Kurumu Yayınları, İstanbul, 1982, s.47 vd.

1 Semmering: Avusturya'da Alp Dağları'nın eteklerinde yer alan, bir sağlık ve kış sporları merkezi olan kasaba. (Y.N.)

BÜYÜKDERE'DEKİ KONUŞMA HAKKINDA YUNUS NADİ İLE SOHBET*

(21 AĞUSTOS 1929)[1]

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nin Büyükdere'de kendisini görmekten kaynaklanan bir heyecanın coşkusu içinde çırpınan halka hitaplarında bazı kötü niyetli dedikodulara işaret ederek, bu millet ve memlekete vakfolunmuş olan hayatlarının bütün zindeliğiyle işte mevcut ve ayakta olduğunu ve hep bu millet ve memleketin mukadder olan yükselişlerine hizmet etmek üzere yaşamakta devam edeceklerini beyan buyurmuş oldukları hatırlardadır. Yakın zamanda kendileriyle görüşmekle müşerref olduğum esnada bir aralık Büyükdere'nin bu büyük sözlerinden de bahsolunmuştu. [...]

Büyükdere sözlerinden bahsolunurken Gazi söz arasında gülerek ortaya mukadder bir soru koydular:

"Belki o sözleri işitenler arasında milletin bütün iyi maksatlarını ve yüksek emellerini tahakkuk ettirinceye kadar yaşamak için elimde Haliki Hayat[2] tarafından verilmiş berat mı var olduğunu düşünen -bir iki kişi olsun- bulunabilir" *dediler.*

Biz buna mahal olmadığını söyledik; az zamanda yapılacak işlerin yine az zamanda yapılacak işlere maddi deliller olarak meydanda bulunduğunu anlattık. Gazi:

"Mutlaka böyle bir iddia var, demiyorum. Hatta -bir kişi tarafından olsun- böyle bir düşünce ihtimalinden farazi şeklinde bahsediyorum. Bilirsiniz ki, matematiksel hakikatlere farazi meseleler üzerinde yapılan idmanlarla ulaşılır" *dediler ve gülerek ilave ettiler:*

"Ben bir gazeteci olsam, böyle bir faraziyeyi dahi göz önüne alarak onu tahlil eder ve matematiksel bir denklem halleder gibi halletmeye çalışırdım."

* *Cumhuriyet*, 21 Ağustos 1929, Numara: 1893, s.1.

1 *Cumhuriyet*'te sohbetin tarihi yer almamaktadır. 21 Ağustos 1929, sohbetin gazetede yayımlandığı tarihtir. (Y.N.)

2 Hayatın yaratıcısı. Allah. (Y.N.)

TOKATLIYAN OTELİ METRDOTELİ İLE BİR HATIRA ÜZERİNE SOHBET*

(26 AĞUSTOS 1929)

İstanbul, 27 (AA) - Reisicumhur Hazretleri 26 Ağustos 929 Pazartesi günü Dolmabahçe'de bürolarında meşgul olmuşlar ve istirahat buyurmuşlardır. Akşam yemeğini müteakip mevcut davetlilerine hitaben:

"Arkadaşlar, bugün 26 Ağustos'tur. Böyle atıl vakit geçirmeye gelmez, hareket lazımdır. Kalkınız bakalım" *buyurdular.*

Gazi Hazretleri refakatlerinde Dahiliye ve Maliye Vekilleri olduğu halde saat 23'te Dolmabahçe'den hareketle Tokatlıyan Oteli'ni teşrif etmişler ve otelde bulunan Darülfünun Emini Doktor Neşet Ömer Bey'i de refakatlerine almışlardır.

Otelin gazinosunda kendilerine hizmet edenler arasında Umumi Harp'te Suriye'de Cemal Paşa merhumun sofracılığını yapmış ve bu vesileyle Gazi Hazretleri'ne de hizmet etmiş olan metrdoteli[1] *derhal tanımış ve iltifat etmişlerdir.*

Gazi Hazretleri bir müddet istirahattan sonra ayrılacakları sırada otelin yemek salonuna girdiler. Bu vesile ile Mütareke zamanındaki bir sözlerini hatırlayarak o zaman buna muhatap olan metrdotele o sözleri aynen söylemesini emrettiler.

Bahsin konusu olan vaziyet şudur: Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı'nın Mütareke'yi müteakip lağvı dolayısıyla İstanbul'u teşrif buyuran Gazi Hazretleri vatanın kurtuluşuna çareler aradığı ve ileride yapacağına karar verdiği sıralarda bir gün bir arkadaşını Tokatlıyan'a yemeğe davet etmişler. Bu metrdotel hizmetlerine koşmuş. Paşa Hazretleri metrdoteli görünce taltif etmek istemişler ve hal hatır sormuşlar.

Metrdotel hikâyeye başlarken dedi ki: "Paşam efendimiz, işte bu masada oturuyordunuz. Yanınızda bir de uzunca boylu, esmer bir misafir bey vardı."

Bunun üzerine Gazi Hazretleri kendilerinin de pek iyi hatırladıkları o masaya gittiler ve o zaman oturdukları yere oturdular. Metrdotel devamla: "Bendenize 'Çocuk nasılsın, iyi misin, ne yapıyorsun?' *buyurdunuz. Bendeniz de 'Paşa Hazretleri, Cemal Paşa memleketten gitti; bendeniz de tekrar buraya garsonluğuma döndüm' dedim. Bunun üzerine buyurdunuz ki:*

'Merak etme, onlar gittiler ama bu gelenlerin hepsi de az zamanda buradan gideceklerdir!'"

* *Cumhuriyet*, 28 Ağustos 1929, Numara: 1904, s.1, 4; *Milliyet*, 28 Ağustos 1929, Numara: 1272, s.1-2; *Vakit*, 28 Ağustos 1929, Numara: 4178, s.1-2.

1 Metrdotel: Başgarson. (Y.N.)

Gazi Hazretleri bu hatırayı dinledikten sonra, yemek salonundan çıkmak üzere iken kendilerine tazimat arz eden ve Umumi Harp'te ihtiyat subaylığı yapmış oldukları anlaşılan iki yabancı efendiye iltifat buyurdular. Bu manzara, o kâmil insanın ruhundan taşan âlicenaplığa, demokratlığa müstesna bir numune idi.

Gazi Hazretleri Tokatlıyan'ı, kapıya hücum eden binlerce özleyenlerinin yürekten gelen çok şiddetli ve sürekli alkışları arasında terk ettiler. Ve bir müddet çok sevdiği halkın arasında yürüdükten sonra otomobillerine binerek Taksim bahçesini teşrif ettiler. Bahçedeki numaraların son kısımlarını izlediler ve numaraların bitmesinden evvel çok kalabalık seyircilerin şiddetli alkışları arasında bahçeyi terk ile Tarabya'daki Tokatlıyan Oteli'ni saat birde teşrif ettiler.

Gazi Hazretleri hafif bir supeyi[1] *müteakip ifade buyurdukları gibi* "Mevkiinin güzelliğini ve havasının letafetini bizzat tecrübe etmek ve tatmak üzere" *geceyi Tarabya Oteli'nde geçirmişler ve ertesi günü öğle yemeğini yemek üzere motorla Saray'a dönmüşlerdir.*

1 Souper (Fr.): Gece yemeği, gece yarısı yenen yemek. (Y.N.)

30 AĞUSTOS ZAFERİ DOLAYISIYLA FEVZİ PAŞA'NIN TEBRİKİNE TEŞEKKÜR*

(31 AĞUSTOS 1929)

İstanbul, 31.8.1929

Ankara'da Büyük Erkânıharbiye Reisi Müşir Fevzi Paşa Hazretleri'ne

Zatı devletlerinin yüksek ve kıymetli riyasetleri altında bütün silah arkadaşlarımın fedakârlık ve kahramanlıkları ile elde edilen zaferin yıldönümünde hakkımda gösterilen muhabbetkârane hissiyattan dolayı en derin teşekkürlerimi arz eder, bu büyük günde kudretli ordumuzun subayları ve efradı arkadaşlarıma hürmet ve muhabbetle tebriklerimin bildirilmesine devletlilerinin aracılığını rica ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet*, 1 Eylül 1929, Numara: 1909, s.1; *Milliyet*, 1 Eylül 1929. Numara: 1276, s.1; *Vakit*, 1 Eylül 1929. Numara: 4182, s.1. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.164.

SAĞLIĞI HAKKINDA SABİHA HANIM'A*

(31 AĞUSTOS 1929)

31.8.1929

Sabiha Hanım'a

Kızım;

Semmering'den[1] gönderdiğin mektubu aldım. Tamamen iyileştiğine memnun oldum. İzinli olarak İstanbul'a gelecek olan Tahsin Bey ve Nebile ile dönmen münasiptir. Tahsin Bey'e de yazılmış ve yol masrafınız da gönderilmiştir.

Gözlerinden öperim kızım.

Gazi M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: Sabiha Gökçen, *Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti*, Türk Hava Kurumu Yayınları, İstanbul, 1982, s.47 vd.

1 Semmering: Avusturya'da Alp Dağları'nın eteklerinde yer alan, bir sağlık ve kış sporları merkezi olan kasaba. (Y.N.)

SIĞIRTMAÇ MUSTAFA'YLA TANIŞMA*

(12 EYLÜL 1929)

Yalovalı küçük çoban, adıyla sanıyla Sığırtmaç Mustafa bu mevsimin meraklı çehrelerinden biri oldu. Gazi Hazretleri neye dokunmazlar, neye bakmazlar ve neyin yanından geçmezler ki, o şey, o kimse veya o yer derhal birinci plana girmez ve en ehemmiyetli mahiyetlerden birini almaz? İşte Sığırtmaç Mustafa'nın hikâyesi de yirminci asrın ortasında eski Türk efsaneleri arasında harikulade bir masal oldu. Bu masalı ilk defa Gazi Hazretleri'nin ağızlarından işitmek bahtiyarlığına erdim; buyurdular ki:

Cılız, solgun, ayakları yarı çıplak bir köylü çocuğu önümüze çıktı. Bir büyük adam vakarıyla durdu ve bize takip edeceğimiz istikametleri anlatmaya başladı. "Böyle olmaz, sen bizimle beraber yürü ve göster" dedim. Yürüdük. Konuşmaya başladık. Evvela adını sorduk, "Mustafa" dedi. "Benim adım da Mustafa" dedim. "Pek âlâ" dedi. "Sen burada ne yapıyorsun?" diye sorduk. "Nah şu gördüğün sığırları güderim!" dedi. "O sığırlar kimindir?" dedik. "Ağalarındır" cevabını verdi. "Bu iş için ağalar sana ne verirler?" dedik. "Üç lira" dedi. "Günde üç lira mı?" Hayretle yüzümüze baktı. "Hiç adama günde üç lira verirler mi?" dedi. Anladık ki, ayda üç lira alıyormuş ve bu para ile köydeki ana ve babasına da yetişiyormuş. Bizim bu parayı pek az bulduğumuzu sezerek "Ama üstüme başıma ve boğazıma onlar bakarlar" dedi. "Kunduranı da onlar mı alırlar?" Parmakları dışarıya fırlamış çarıklı ayağını uzattı. "Ben kundura giymem ki" dedi.

Bu konuşmamız esnasında hiçbir şey onda fukara çocuk düşkünlüğünü ifşa etmiyordu. Başını narin boynunun üstünde dik dik tutuyordu.

Bizi yolun ta başına getirdikten sonra daha ileriye gidemeyeceğini söyledi. Hayvanlarından uzaklaşmak işine gelmiyordu. Ayrılırken aramızda şu konuşma geçti:

"Gazi Paşa buralara geldi mi?"

"Birkaç defa gelmiş gitmiş; fakat ben görmedim."

"Sen onu sever misin?"

"Severim ya."

"Neden seversin?"

Düşündü, düşündü:

"Paşa da ondan" dedi.

* *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Eylül 1929, Numara: 2949, s.1-2. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.633-634.
Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Sığırtmaç Mustafa ile 15 ve 21/22 Eylül 1929 günlerindeki diğer görüşmeleri için bkz. elinizdeki ciltte s.348-349 ve 352-354. (Y.N.)

"Mustafa sen ayda üç lira aldığını söylemiştin. Şu halde on aylığın kaça gelir dersin?" Bir müddet düşündükten sonra "Bilmiyorum!" dedi. Kendisine içinden çıkamadığı hesabında yardım ettik. Anladı. "Ha, sahi, otuz lira eder" dedi. Çıkardım, kendisine onar onar sayarak ve on liralık kâğıtları öğreterek -çünkü ömründe on liralık kâğıt hiç görmemişti- "İşte al bu senin olsun!" dedik. Sevinerek parayı kaptığını sanırsınız değil mi? Hayır, başını kaldırdı sordu:

"Sen bu parayı bana neden veriyorsun?"

"Bize yol gösterdin de onun için."

"Ha, öyle ise peki."

Lakin küçük çoban parayı koyacak yer bulamıyordu. Baktık bütün cepleri delikti. Nihayet mintanının iç tarafında bir küçük cebe otuz lirayı yerleştirebildik.

"Şimdi" dedi, "hayvanları ilettikten sonra bunu götürür anama veririm."

"Al şu cigaraları da içersin!"

"Sınaşmam!" dedi.

Buna rağmen verdiğimiz cigaraları aldı; götürüp ağalara dağıtacaktı. Bir çitin arkasına atlayıp bize yol verdi.

"Allahaısmarladık Mustafa!" diye seslendim.

"Uğurlar olsun Mustafa!" dedi.

"Ama benim ismim arkasında bir de Kemal var" dedim ve ilave ettim. "Mustafa Kemal, Mustafa Kemal." Çocuk bir yankı gibi bu iki kelimeyi tekrar etti.

Ertesi gün jandarmalar onu bulup benim yanıma getirirlerken bu ismi tekrar ediyormuş. "Sus, ona Gazi Paşa derler!" demişler.

Onun içindir ki, elinde sopası ile önüme çıktığı vakit benim:

"Hoş geldin Mustafa!" hitabıma "Merhaba Gazi Paşa" diye karşılık verdi. "Nasıl?" dedim, "Benim adım Mustafa Kemal değil miydi?"

Başını hakimane bir eda ile salladı:

"Onun ikisi de birdir" dedi.

Yakup Kadri

YALOVA'DAKİ İMAR FAALİYETLERİ HAKKINDA SOHBET*

(13 EYLÜL 1929)

[...] Dün Yalova yolunu tuttuk. Bizi götüren vapurun izdihamından anlaşılıyordu ki, Yalova'nın ünü şimdiden dünyayı tutmaya başlamıştı. [...]

Yalova havalisini istila etmiş olan faaliyet daha iskeleden itibaren gözlere çarpıyor. Telgraf ve telefon direkleri yollara sıralanıyor. Azami üç gün zarfında bu iş tamam olacaktır. Zaten bir telsiz telgraf merkezi şimdiden hamamların mevkiinde faaliyettedir.

Yolların tanzimine hararetle devam olunuyor. Otomobiller ve otobüsler halkı harıl harıl hamamlara çıkarıyorlar. Hamamların bulunduğu yerler ise şimdiden çok güzel ve temiz bir mamure olmuş. On on beş gün evvel buralarının adeta bir çöl olduğunu bilenler, şimdi gördükleri mamuriyet karşısında gözlerine inanamamak vaziyetleri gösteriyorlar. Tarihi hamam etrafındaki çerçöpten temizlenerek olanca güzelliğiyle meydana çıkmış. Onun etrafında yeni yeni şekiller sanki uzun senelerin mahsulü köşkler gibi bütün bir zerafet ve kemal içinde yükselmişler. Bu üç beş günlük eserlerini misafirlerine birer birer göstermek Gazi için pek haklı bir haz vesilesidir:

"Bu köşk, Başvekil İsmet Paşa'nın köşküdür..." *diye başlıyorlar...*

Hakikaten kanarya kafesi gibi zarif bir köşk. Sağlam bir yatak odasından, bir salondan, bir yaver odasından meydana geliyor.

"Nasıl? Başvekil Paşa burada hem rahat rahat ikamet eder, hem de bu salonda pekâlâ çalışabilirler, değil mi?.." *diye soruyorlar.*

Öteki köşk yaver beylerin ikametine mahsustur. O da güzel bir malikâneciktir. Onun üst tarafındaki daha büyücek, Reisicumhur Hazretleri'nin kendilerine aittir. Bu da basitlik ve çöllük içinde nefaset ve zarafetini toplamış bir binadır. Zaten hiç de çok olmayan her odasına, hatta balkonlarına, hatta balkonlara konulmuş sandalye ve masalarına kadar her şeyine çok nüfuzlu sağlam bir zevkin en hassas tesirleri sirayet etmiştir. Bize bu çöl evinin salonunu gösterdikten sonra Gazi:

"İşte Türkiye Reisicumhuru'nun buradaki salonu. Burada yabancı sefirleri, misafirlerimi kabul edemez miyim?" *diye sordular.*

* *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1929, Numara: 1922, s.1, 3; *Hâkimiyeti Milliye*, 15 Eylül 1929, Numara: 2938, s.1.

Orada kabul olunacak bir yabancı sefiri muhakkak herhangi bir sarayın en mükellef salonunda kabul olunmuş olmak hissiyatı ile dolu olacaktır. Belki ondan da fazla.

[...]

Gazi misafirlerine bu yeni âlem hakkında izahat verirken Seyri Sefain'in gayretli müdürü Sadullah Bey elinde bir avuç maden ile gelerek Paşa'ya civarda kömür bulunduğunu haber verdi. Sadullah Bey bu kömürü üç dört günden beri muvaffakiyetle yakmakta ve kömür de tam bir itaatle yanmaktadır.

Talihli adamın her şey ayağına geliyor. Gazi, havalinin bu kömürden başlanarak madeni bakımdan dahi incelenmesini emretti ve o aralık gözüne ilişen Dr. Şükrü Paşa'ya:

"Halk burada şuraya gidilir, buraya gidilmez gibi bir tereddüde düşmesin. Herkes her tarafta, tıpkı kendi evinde ve kendi bahçesinde imiş gibi serbest gezebilir. Bu bakımdan herhangi bir yanlışlığa meydan kalmamasını temin ediniz..." *diyordu.*

Yunus Nadi

SIĞIRTMAÇ MUSTAFA İLE İKİNCİ KARŞILAŞMA*
(15 EYLÜL 1929)

İstanbul, 16 (H.M.) - Gazi Hazretleri dün Yalova'daki köşklerinde istirahat etmişler, öğleden sonra köşklerinin bahçesine çıkarak bir müddet gezmişler bilahare istirahat buyurmuşlardır. Bu esnada 13 yaşında çobanlık yapan Mustafa isminde bir çocuk Gazi Hazretleri'ni görmek istediğini söylemiş. Gazi Hazretleri bunu işitince "Ha, tanıdım, gelsin" *demişlerdir. Küçük Çoban Gazi Hazretleri'nin huzuruna getirilmiş, bu aralık Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey'le bazı mebuslar da Büyük Gazi'nin yanına gelmişlerdir. Gazi Hazretleri Çoban Mustafa'ya hitap ederek:*

"Nasıl tanıştığımızı anlat da beyler dinlesinler" *demişlerdir.*

Çoban Mustafa hiç sıkılmadan, gayet tabii bir tavır ve ifade ile şunları anlatmıştır:

"Geçen gün ben ta ileride yol kenarında koyunları otlatıyordum. Birden birkaç otomobil geldi ve benim yanı başımda durdu. Bana çiftliğin yolunu sordular, 'Daha çok ileride mi' dediler. Ben, 'Siz çiftliği geçtiniz, ta şu tarafta kaldı' dedim. Sonra Gazi Hazretleri'ni göstererek, siz 'Senin ismin nedir?' *diye sordunuz, ben 'Mustafa' dedim. Siz bana,* 'Benim ismim de Mustafa Kemal' *dediniz. Siz,* 'Sen Gazi'yi tanır mısın' *dediniz, ben, 'Hiç görmedim ki tanıyayım, fakat bir kere görsem bir daha hiç unutmam, nerede görsem tanırım' dedim. Ayda kaç lira kazandığımı sordunuz, 'dokuz lira' dedim.* 'Dört ayda kaç lira kazanırsın?' *dediniz; düşündüm, sonra buldum, 'Otuz altı' lira dedim. Bana çıkarıp dört aylığım kadar para verdiniz. Sonra bir paket de cigara verdiniz.* 'Bunu çiftçilere dağıtırsın' *dediniz. Ben de size ceviz verdim.*

Gazi Hazretleri Küçük Çoban'ın sözlerine şu cümleleri ilave buyurdular:

"Bu çocuğa çok yazık... Çiftçiler insafsızlık ediyor, çocuğa ayda 9 lira veriyorlarmış. Onun da ancak 4 lirasını vermişler, 5 lira alacağı kalmış. Sonra annesi, ihtiyar bir babası ve kardeşleri var; bunun kazandığı para evdeki ailesinin iaşesine yardım edecek. O gün 36 lira verdiğim zaman evvela bir on liralık verdim. 'Bu kaç liradır Mustafa?' dedim. Bir paraya bir de yüzüme baktı. 'Bilmem ki' dedi, 'ben bu parayı ömrümde hiç görmemiştim.' On lira olduğunu söyledim ve yine başka bir on liralık çıkarıp verdim. 'Bu kaç liradır?' dedim. 'Bu da bunun gibi on liradır' dedi. 'İkisi

* *Vakit*, 16 Eylül 1929, Numara: 4197, s.1-2; *Hâkimiyeti Milliye*, 17 Eylül 1929, Numara: 2940, s.1-2. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Sığırtmaç Mustafa ile 12 ve 21/22 Eylül 1929 günlerindeki diğer görüşmeleri için bkz. elinizdeki ciltte s.344-345 ve 352-354.

birden 20 lira eder' dedi. Bir on liralık daha verdim, '30 lira etti' dedi. Tek bir liralık verdim. 'Bu kaç paradır' diye sordum. 'Bir liradır' dedi. 'Nereden bildin?' dedim. 'Bunu gördüm, bilirim, amma ötekileri hiç görmemiştim' cevabını verdi. 'Bu verdiğim paraları cebine koy' dedim. Ellerini cebine soktu. 'Ceplerim delik, para tutmaz ki' dedi. Sonra parayı mintanına soktu. 'Cigara içer misin?' diye sordum. 'Daha sırnaşmadım,[1] belki büyüyünce başlarım içmeye' dedi. 'Sen Gazi'yi tanır mısın, bilir misin?' dedim. 'Tanımam, hiç görmedim, cumaları Yalova'ya geliyor diyorlardı. Fakat hiç görmek kısmet olmadı' dedi."

Gazi Hazretleri Şükrü Kaya Bey'e dönerek:

"Bugün az evvel buraya gelmiş. 'Ben Mustafa Kemal'i göreceğim' diye jandarmaya söylemiş. Jandarma 'Hangi Mustafa Kemal'i, Gazi'yi mi göreceksin?' demiş. Şimdi Mustafa benim Gazi olduğumu da öğrenince, 'Yalova'ya gelen Gazi Mustafa Kemal siz misiniz?' diye soruyor."

Gazi Hazretleri Yalova'ya özel olarak gönderdiğimiz fotoğraf muhabirimize bir hatıra olmak üzere küçük çobanla bir arada resim çekmesini emir buyurmuşlar, fotoğrafçımız da yer verdiğimiz resmi çekmiştir.

Gazi Hazretleri bu küçük çobanı mekteplerden birine vereceklerdir.

Gazi Hazretleri dün akşam Yalova'da halka mahsus dans mahalline gelerek halk arasına oturmuş ve dans edenleri bir müddet seyretmişlerdir. Bundan sonra bütün kaplıcaları dolaşarak tamir edilecek kaplıcalarda bazı tadilat yapılmasını emir buyurmuşlardır.

1 *Vakit*'teki "sırnaşmadım" sözcüğü, *Hâkimiyeti Milliye*'de "alışmadım" şeklinde. (Y.N.)

TIP KONGRESİ'NE TEŞEKKÜR*

(19 EYLÜL 1929)

Ankara, 19 (AA) - Üçüncü Milli Tıp Kongresi'nin toplantısı münasebetiyle Sıhhat ve İçtimai Muavenet[1] *Vekili Doktor Refik Bey tarafından Reisicumhur Hazretleri'yle Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretleri'ne çekilen ve Kongre'nin selam ve tazimatını arz eden telgraflarla adı geçenlerin cevabi telgrafları suretleri şunlardır:*

[...]

Ankara'da Tıp Kongresi Reisi Doktor Refik Beyefendi'ye

Kongre'nin muhterem üyelerine teşekkürlerimin bildirilmesine aracı olunmasını rica eder, Kongre'ye teşekküre değer mesaisinde muvaffakiyetler temenni ederim, efendim.

Reisicumhur
Gazi Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 20 Eylül 1929, Numara: 2943, s.2; *Cumhuriyet*, 21 Eylül 1929, Numara: 1929, s.3; *Milliyet*, 21 Eylül 1929, Numara: 1295, s.3; *Vakit*, 21 Eylül 1929, Numara: 4202, s.4; *Son Saat*, 21 Eylül 1929, Numara: 1619, s.2. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V.* Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972, s.164.

1 Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı. (Y.N.)

ŞİŞLİ ETFAL HASTANESİ BEKÇİSİ OSMAN'I TAKDİR*

(21/22 EYLÜL 1929)

Etfal Hastanesi'nde tedavi altında bulunan Gazi Hazretleri'nin Yalova'da iltifat buyurdukları Sığırtmaç Mustafa iyileşmek üzeredir. Reisicumhur Hazretleri ara sıra Mustafa'nın hatırını sordurmak lütfunda bulunmaktadırlar. Evvelki gün de seryaverleri Rüsuhi Bey hastaneye giderek hastayı görmüştür.

Birkaç gün evvel Reisicumhur Hazretleri'nin hastaneyi ziyaretleri esnasında, hastanenin gece bekçisi Osman'ın vazifesindeki sadakati Gazi Hazretleri'nin takdirini kazanmıştır. Gazi Hazretleri ile maiyetleri erkânı hastaneyi teşriflerinde hastane kapısını kapalı bulmuşlar ve Osman'a açmasını söylemişlerdir. Osman:

"Ben emir aldım, kendiliğimden kapıyı açamam!" demiştir.

Gazi Hazretleri "Ben Gazi'yim kapıyı aç" *demiş ise de Osman "Hayır açamam, beni sonra kovarlar" cevabını vermiş ve nöbetçi tabibine haber verdikten sonra kapıyı açmıştır.*

Gazi Hazretleri Osman'ın vazifesinde gösterdiği bu sadakati bilhassa takdir buyurmuşlardır.

* *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1929, Numara: 1934, s.3.

ŞİŞLİ ETFAL HASTANESİ'NDE SIĞIRTMAÇ MUSTAFA'YI ZİYARET*

(21/22 EYLÜL 1929)

Sığırtmaç Mustafa her fukara köylü çocuğu gibi sıtma, dalak, kansızlık dertleri ile hastadır. Canlılığı yalnız gözlerinde ve kafasında toplanmıştır. Onun içindir ki, daha on bir yaşında bu vücut bin mihnetten artakalmış bir adamın vücudu kadar kavruktur. Şefkat ve muhabbetin kaynağı olan büyük insanın kalbi, müstesna bir zekânın, kuvvetli bir karakterin bu cılız bedende mahvolup gitmesine razı olmadı. Onu İstanbul'da bir sıhhat yurdunda, tıbbın şifa verici eline bıraktı. Şimdi herkesin bildiği gibi, Mustafa'nın vücudu en zengin bir aile çocuğunun mazhar olmadığı bir dikkat ve ihtimam içinde iyileşip düzeliyor.

* *Hâkimiyeti Milliye*. 28 Eylül 1929, Numara: 2951, s.1-2. Ayrıca bkz. Ayrıca bkz. Ahmet Bekir Palazoğlu. *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s.634-635.
Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Sığırtmaç Mustafa ile 12 ve 15 Eylül 1929 günlerindeki görüşmeleri için bkz. elinizdeki ciltte s.344-345 ve 348-349.
Sığırtmaç Mustafa, tedavi için kaldığı Şişli Etfal Hastanesi'nde 22 Eylül 1929 günü kendisini ziyaret eden *Milliyet* yazarına Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'le karşılaşmasını şöyle anlatıyor:

"-Ben o gün her günkü gibi sürümü güdüyordum. Bu sırada yolda, ansızdan bir sürü subay, asker gördüm...
Ben atlardan ürken sürümü toplamaya çalışırken yanıma biri geldi:
-Çiftliğin yolunu bilir misin? dedi.
-Bilirim, dedim, gelin sizi götüreyim... Ben önde, onlar arkada bir müddet gittik... Çiftlikte dinlendikten sonra, bana yolu soran, tekrar yanıma geldi. Çenemi okşadı:
-Adın ne? dedi.
-Mustafa!
-Benim de Mustafa. Adaş olmuşuz! dedi.
Cigara paketini çıkardı:
-İçer misin? dedi.
Hiç küçük boylular cigara içer miymiş?!
-Sen iç, dedim.
O cigarasını içerken yine sordu:
-Senin aylığın kaç?
-Üç lira.
-Bil bakalım: İki ayda ne eder?
-Altı lira.
-Ya üç ayda?..
-Dokuz lira.
-Aferin.
Cigarasını bitirince ben de ona, dağda topladığım cevizlerden verdim. Artık dönüyorduk. Yolun başına gelince dedi ki:
-Benim adım Mustafa. Bunun sonuna bir de 'Kemal' koy.
Düşündüm. Sakın bu, bizim Mustafa Kemal babamız olmasın!.. Meğer o değil miymiş?.."

Bkz. *Milliyet*, 23 Eylül 1929, Numara: 1297, s.4.

Gazi Hazretleri küçücük himayekerdelerini sık sık ziyaret buyuruyorlar. Bizzat kendilerinden ilk ziyaretlerine ait şu pitoresk tafsilatı dinledim:

Geçenlerde bir gece hastaneyi teşrif etmişler. Sığırtmaç Mustafa ufacık demir karyolasının içinde bir "lama" sakinlik ve vakarıyla yatıyormuş. Büyük hamisini görünce beyaz dudaklarında hafif bir gülümseme belirmiş:

"Nasılsın Mustafa?"

"İyiyim."

"Sana iyi bakıyorlar mı? Memnun musun?"

"Memnunum, ama köye dönsem daha iyi. İşler yüzüstü kaldı."

"Zarar yok Mustafa, zaten ben seni kendi yanıma alacağım. Çiftlikte kâhya olacaksın. Buraya seninle pazarlık etmeye geldim. Söyle bakalım ne istersin?"

Çocuk bir müddet düşünüyor taşınıyor, sonra kestirip atıcı bir tavırla:

"Ben kâhya olamam" diyor.

Aynı gün kendisini ziyaret eden *Vakit* yazarına ise şunları anlatıyor:

"-Gazi Hazretleri dün gece seni görmeye gelmişler.

-Evet, yemekten sonra idi. Ansızın geliverdi. Ben yatakta idim. Bana, 'Mustafa iyi misin, sana iyi yemek veriyorlar mı?' diye sordu.

'İyiyim Paşam, yemeklerim de iyi' dedim. Biraz daha konuştu. Sonra gitti. Cuma gecesi de saat ikide gelmişti.

-Mustafa, Gazi Hazretleri'ni nasıl tanıdın?

-Ben Yalova'da sığır otlatıyordum. Birçok atlılar yoldan geçiyordu. Bana çiftliğin yolunu sordular. 'Siz çiftliğe giden yolu geçmişsiniz. Dönün de ben size yolu göstereyim' dedim. Döndüler. Yolun yanında durdular. Ben onları jandarma zannetmiştim. Atlarından indiler. İçlerinden birisi bana 'Cigara içer misin?' dedi. Ben 'Cigara içmem küçüğüm!' cevabını verdim. 'Bana müsaade et, ben bir cigara içeyim' dedi. 'İç, müsaade sizin' dedim. 'Adın ne?' diye sordu. 'Mustafa' dedim. 'Benim adım da Mustafa, adaşız demek' sözlerini söyledi.

Sonra yine sordu: 'Sen Gazi'yi görsen tanır mısın?' 'Tanımam' cevabını verdim. Benim adımın sonuna bir de Kemal koy' dedi.

O zaman benimle konuşanın Gazi olduğunu anladım.

Aylığımı sordu. 'Ayda üç lira' dedim. İki ayda altı, üç ayda dokuz lira olduğunu hesapladım. Dört ayda kaç lira ettiğini bilemedim. 'Sana otuz lira vereyim mi?' dedi. 'Neden vereceksiniz?' dedim. 'Yolu gösterdiğin için' diye parayı verdi. Ben de 'Ceviz var, ister misiniz?' dedim. Ona ceviz verdim. Gazi de buna 'Sana cigara vereyim, ağalarına götür" dedi ve cigara verdi. Sonra ayrıldılar.

Cigaraları ağalarıma verdim. Akşam eve gittim, parayı babama verdim. Babam paraları alınca sevindi. 'Nereden aldın?' dedi. 'Gazi'ye yol gösterdim. Onun için verdi' dedim.

Bir gün sonra beni arattı. Ben yokken iki kere de kendisi gelmiş. Bir gün beni otomobille Gazi'nin yanına götürdüler. Bana 'Ağalarından alacağın var mı?' diye sordu. 'Beş lira alacağım var' dedim. 'Seni İstanbul'a mektebe yollayım mı?' dedi. 'Ağalarıma haber vereyim, giderim' dedim. Ağalarımı gördüm, 'Allahaısmarladık' dedim. Paramı aldım. Anama ve babama 'Ben İstanbul'a okumaya gidiyorum' dedim. 'Hadi güle güle git, adam ol' dediler. Ben de vapurla İstanbul'a geldim.

Mustafa devam ediyordu:

-Beni Yalova'da doktorlar muayene etmişlerdi. Biraz zayıf olduğum ve midem şiştiği için hastanede yatırdılar.

Buradan çıkınca Gazi beni mektebe gönderecekmiş. Ben de okuyacağım.

-Hiç okuma bilmiyor musun?

-Biraz eski yazıyı okuyorum. Yeni yazıyı da öğretiyorlar.

-Baban neci, kardeşlerin var mı?

-Babam Recep Ağa yanaşmalık yapar. Anamdan başka iki küçük erkek kardeşimle bir de ablam var.

-Okuyunca neci olacaksın?

-Gazi beni çiftliğine kâhya yapmak istiyor, ama ben subay olacağım. Müsaade verirse..."

Bkz. *Vakit*, 23 Eylül 1929, Numara: 4204, s.1, 4. (Y.N.)

"Neden"

"Daha küçüğüm de ondan."

"Yaparsın canım, hele bir düşün."

Küçük çoban yine düşüncüye dalıyor ve soruyor:

"Bu kâhyalık dediğin şey oradaki Arnavut çobanlara filan kumanda etmek midir?"

"Evet, işte ondan ibaret!"

"Öyleyse yaparım."

Sığırtmaç Mustafa'da alacağı vazifeye karşı gösterdiği vicdani dikkat ne kadar büyükse, pazarlık hususundaki kanaatkârlığı da o kadar dikkate değerdir.

Küçük çoban bu ağır vazifeyi ayda dört lira gibi hiçten bir ücret karşılığında kabul ediyor. Lakin Gazi Hazretleri soruyorlar:

"Peki bu para senin bu hastanedeki masraflarına yeter mi?"

Mustafa yine gülümsüyor:

"Onu sen vereceksin" diyor.

Demek ki küçük çoban şakadan anlıyor. Acaba zekâsı başından geçen şu peri masalının, şu harikulade maceranın bütün kapsamını his ve idrak edecek kadar da ince midir? Küçük Mustafa şimdi değilse yarın bunu mutlaka anlayacak ve yıldızının ani parıltısında kendine görünen, kendi naçiz varlığı üstüne eğilip geçen Ulu Adam'ın gözlerindeki ilahi cazibeyi titreyerek hatırlayacaktır.

Yakup Kadri

BULGAR KRALI III. BORİS'İ TEBRİK*

(3 EKİM 1929)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

Tel. Ankara, 3.10.1929

Bulgar Kralı III. Boris Hazretleri'ne

Zatı haşmetanelerinin tahta çıkışlarının yıldönümü vesilesiyle en samimi tebriklerimi arz ve zatı haşmetanelerinin ve krallığının refah ve saadetlerini temenni eylerim.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari K. 60-0'dan Fransızca olarak aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.505. Fransızca metin Martı Şahin tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

İSPANYA KRALI 13. ALFONSO'YU TEBRİK*

(10 EKİM 1929)

Gazi Mustafa Kemal
Türkiye Reisicumhuru

İspanya Kralı 13. Alfonso Cenapları'na

Aziz ve iyi dost,

Fahametli l'Infante Isabelle-Alphonsine-Marie-Thérès-Antonine-Christine-Mercedes-Caroline-Adelaide-Raphaele Hazretleri'nin Kont Jean Kanty de Zamoyski ile evlilik akdini bildiren haşmetpenahilerinin mektubunu büyük bir memnuniyetle aldım.

Zatı haşmetpenahileri ve hanedanlarıyla alakalı bütün vakalara karşı mütehassis olduğum derin alaka dolayısıyla bu sevinç verici haber beni bir kat daha memnun etti.

Bu vesileden istifadeyle zatı haşmetpenahilerine yüksek takdirlerimi ve daimi dostluğumu yinelerim.

Ankara'da bin dokuz yüz yirmi dokuz senesi Teşrinievvel [Ekim] ayının onuncu günü yazılmıştır.

Gazi M. Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İdari. K. 60-0'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.16.

ANKARA'DA TÜRKİYE İŞ BANKASI'NI ZİYARET*

(22 EKİM 1929)

Ankara, 22 (Telefonla) - Reisicumhur Hazretleri bugün saat 18'de Türkiye İş Bankası'nı teşrif buyurmuşlardır.

Gazi Hazretleri büyük kapının önünde banka Umum Müdürü Mahmut Celal Bey tarafından karşılanmıştır.

Reisicumhur Hazretleri yeni binayı bütün teferruatıyla görmek arzusunu göstererek ikinci müdür odasından girmişler, bütün servis kısımlarını ayrı ayrı gezdikten sonra yukarı kata çıkmışlardır.

Orada İdare Meclisi, Umumi Müdürlük, İdare Meclisi Reisliği ve diğer odaları ayrı ayrı gezerek tetkik buyurduktan sonra balkondan bütün servislere bir kere daha bakmışlar, İdare Meclisi salonunda bir resimlerinin alınması için Milliyet fotoğrafçısına müsaade buyurmuşlardır. [...]

Gazi Hazretleri Umumi Müdür odasında Mahmut Celal, İdare Meclisi üyelerinden Recep Zühtü Beylerle birlikte bir müddet istirahat etmişler ve bu esnada bankanın bugünkü kasa defterini getirterek, bugünkü sayfasını imzalamak suretiyle bankanın muamelelerine karşı pek yüksek teveccüh ve takdirlerinin bir eserini daha göstermişlerdir.

Bu imza İş Bankası Merkez Müdürlüğü'nün kasa defterinin 84. sayfasının tahsilat kısmına konmuştur.

Gazi Hazretleri bundan sonra bankanın tasarruf kumbaralarından isteterek onları görmüşler ve tasarruf hususunda milletimizin gösterdiği alaka hakkında izahat almışlardır. [...]

Gazi Hazretleri İdare Meclisi odasında bir çay içtikten sonra, banka Umumi Müdürüne ve İdare Meclisi Reisi'ne veda etmişlerdir. İdare Meclisi Reisi Siirt Mebusu Mahmut Bey koridorda bekleyen gazetecileri işaret ederek Gazi Hazretleri'ne:

"Reisicumhur Hazretleri'nin bu ziyaret tahassüslerini öğrenmek istiyorlar. Ne emir buyursunuz?" dedi.

Belliydi ki, Büyük Gazi kendi eserleri olan bu teessüsün bugünkü neticesi karşısında kalben çok memnun ve mütehassis bulunuyorlardı.

"Gerek binadan ve gerek bankamızın mesaisinden çok memnunum" *buyurdular.*

* *Milliyet*, 23 Ekim 1929, Numara: 1328, s.2; *Cumhuriyet*, 24 Ekim 1929, Numara: 1962, s.1.

Ayrıca orada bulunan binanın müteahhidi Erzurumlu Nafiz ve binayı döşeyen Salahattin Refik Beylere de:

"Memnun oldum. Muvaffak oldunuz. İşlerinizi çok beğendim" *demek suretiyle de takdir ettiler.*

CUMHURİYET BAYRAMI'NI KUTLAYAN YABANCI DEVLET BAŞKANLARINA TEŞEKKÜR*

(1 KASIM 1929)

Tel. Ankara, 1.11.1929

Mısır Kralı I. Fuad Hazretleri'ne

Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle gösterilen hissiyat ve tebrikattan dolayı teşekkürlerimi takdim ve Mısır milletiyle zatı haşmetanelerinin refah ve saadetleri temennilerimi teyit ederim.

Türkiye Reisicumhuru
Gazi Mustafa Kemal

* D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s.348; *Ayın Tarihi*, Kasım 1929, c.21, Numara: 68, s.5097.
Aynı telgrafın "Moskova'da Sovyetist Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı Merkezi İcra Komitesi Reisi M. Kalinin'e" çekilen 3 Kasım 1929 tarihli örneği için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, s.153 ve *Ayın Tarihi*, Kasım 1929, c.21, Numara: 68, s.5096; "Amerikan Reisicumhuru Herbert Hoover'a" çekilen örneği için bkz. *Ayın Tarihi*, Kasım 1929, c.21, Numara: 68, s.5097; "Bağdat'ta Irak Kralı Faysal'a" çekilen 4 Kasım 1929 tarihli örneği için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, s.243 ve *Ayın Tarihi*, Kasım 1929, c.21, Numara: 68, s.5098; "Afganistan Kralı Mehmet Nadir Han'a" çekilen 4 Kasım 1929 tarihli örneği için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, s.52 ve *Ayın Tarihi*, Kasım 1929, c.21, Numara: 68, s.5098; "Tahran'da İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi'ye" çekilen 4 Kasım 1929 tarihli örneği için bkz. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.2, s.460 ve *Ayın Tarihi*, Kasım 1929, c.21, Numara: 68, s.5097; "Mekke'de Naibülmelik Faysal'a" çekilen örneği için bkz. *Ayın Tarihi*, Kasım 1929, c.21, Numara: 68, s.5098.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
3. DEVRE 3. TOPLANTI YILINI AÇIŞ KONUŞMASI*

(1 KASIM 1929)

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri: *(Alkışlar arasında kürsüyü teşrif buyurdular.)*

Büyük Millet Meclisi'nin muhterem üyeleri,

Üçüncü Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü toplantı senesini açıyorum. Büyük Millet Meclisi'nin her toplanması, bizim için yeni bir hayat ve gayret kaynağıdır.

Bu feyizli kaynağın karşısında bulunmaktan mütehassis olarak aziz arkadaşlarımı muhabbet ve hürmetle selamlarım. *(Alkışlar, teşekkür ederiz sesleri.)*

Geçen sene memleketin dahili hayatı huzur ve asayiş içinde geçmiştir. Cumhuriyet'in dahili siyaseti, vatandaşın yaşayışını hiçbir nüfuz ve tasallutun tesirinde bırakmaksızın temin etmektir. Bu siyaset dikkatle takip olunmaktadır. Bu hususta Cumhuriyet jandarma ve zabıtasının hizmet ve fedakârlığı yüksek takdirinize layıktır. Bunu memnuniyetle ifade ederim.

Memleketin fikri ve iktisadi gelişmede yüksek ilerleme sahası olmasına çalışmak idealimizdir. *(Alkışlar.)* Fakat bu gelişmenin medeni ve milli sınır haricinde cereyan almasını prensiplerimize uygun bulamayız.

En yeni kanunlarla donanmış olan adliyemizin basireti ve adaleti tatbik için gösterdiği dikkat, milletin huzur ve nizamını korunmuş tutmaya kâfi ve muktedirdir.

Geçen sene memleketin sıhhati, mühim bir arızadan etkilenmeksizin geçmiştir.

Her nevi sıhhi mücadeleyi mümkün olan derecede seri ve geniş bir surette takip etmek başlıca hedeflerden olmaya layıktır.

Dahili idarede tam teşkilli nahiyeler artırılmalıdır. Bunu bilhassa tavsiye etmek isterim. Yeni nahiyelerin açıldığı yerlerdeki vatandaşlar mazhar oldukları kolaylıktan memnuniyet göstermektedirler.

Diğer taraftan bazı vilayetlerde özel bütçelerindeki ödemenin intizamsızlığı görülüyor. Bu intizamın tek çaresi özel bütçelerin hayalden uzak hakiki adetlere, hakiki hesaplara dayandırılmasıdır. *(Alkışlar.)*

Hükümetin bu hususu denetim altında bulundurması talep olunmaktadır. Meclisinizin en büyük eseri olan Türk harfleri memleketin genel hayatına tamamen tatbik

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: 3, c.13, Ankara, TBMM Matbaası, s.3-4; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1929, Numara: 1970, s.1, 4; *Milliyet*, 2 Kasım 1929, Numara: 1337, s. I, 3; *Vakit*, 2 Kasım 1929, Numara: 4243, s. I, 4; *Ayın Tarihi*, Kasım 1929, c.21, Numara: 68, s.5023-5028. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, İstanbul, 1945, s.346-349.
Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal bu konuşmayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1929 günü saat 15'te açılan ve riyasetini Geçici Reis Hasan Bey'in yaptığı 1. toplantı 1. celsesinde yapmıştır. (Y.N.)

olunmuştur. İlk müşkülat milletin mefkûre kuvveti ve medeniyete olan muhabbeti sayesinde kolaylıkla yenilmiştir. Millet Mektepleri normal eğitim haricinde kadın ve erkek yüz binlerce vatandaşın nurlanmasına hizmet etti. *(Alkışlar.)* Bu mekteplerin daha fazla bir gayret ve şevkle devam ettirilmesi lazımdır.

Cumhuriyet'in kara, deniz ve hava kuvvetleri her hususta kıymetli takdirinize ve itimadınıza layıktır. *(Şiddetli alkışlar.)* Bunu tam ve kati kanaatle söyleyebilirim. *(Alkışlar.)*

Milletin muhterem vekilleri,

Hariciyede dürüst ve açık olan siyasetimiz bilhassa barış fikrine dayalıdır. *(Alkışlar.)* Milletlerarası herhangi bir meselemizi barış vasıtalarıyla halletmeyi aramak, bizim menfaat ve zihniyetimize uyan bir yoldur. Bu yol haricinde bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, emniyet prensibine ve onun vasıtalarına çok ehemmiyet veriyoruz. *(Alkışlar.)* Milletlerarası barış havasının muhafazası için Türkiye Cumhuriyeti iktidarı dahilinde herhangi bir hizmetten geri kalmayacaktır.

Aziz arkadaşlarım,

Memleket iktisadiyatı bütün dikkat ve faaliyetimizi bilhassa cezbetmektedir.

Ziraatta geçen üretim senesi bazı mıntıkalarda tabii tesirlerden ziyade zarar oldu. Bununla beraber, vaziyet evvelki senelerin darlığına nispetle genel olarak normale yaklaşmıştır denilebilir. Zirai enstitülerin bir an evvel vücuda getirilmesine ehemmiyet veriyoruz. Bu sene zirai kooperatif teşkilatına başlanmış olması bilhassa memnuniyetimize sebep oluyor. Bu kooperatifleri memleketin her tarafına yaymayı ziyadesiyle lüzumlu görüyoruz. Keza çiftçiye arazi vermek de hükümetin devamlı takip etmesi lazım gelen bir keyfiyettir. Çalışan Türk köylüsüne işleyebileceği kadar toprak temin etmek, memleketin üretimini zenginleştirecek başlıca çarelerdendir. *(Alkışlar.)*

Ticaret sahasında normal şartların tesis ve takviyesine devam olunacaktır. Bir sene zarfında teşekkül eden Türk şirketlerinin temsil ettikleri sermaye on beş milyon lirayı geçmektedir. Bu ve ticaret tahsili için görülen ziyade rağbet, ticarette uyanışın kuvvetli delilleridir.

Deniz ticaretinin ve bilhassa Seyri Sefain İdaresi'nin ilerlemelerini haz ile zikrederim. Seyri Sefain'i gerek deniz vasıtaları gerek fabrikalarıyla geniş ölçüde kuvvetlendirmek lazımdır. Bu lüzumu dikkat ve alakanıza arz etmek isterim.

Yeni ticaret antlaşmalarının müzakeresi ve neticelendirilmesi umumiyetle iyi bir mecradadır. Büyük ticaret münasebetlerimizi tanzim eden antlaşmalardan birçoğu bitirilmiştir. Bunlar bu devrede meşgalenize başlıca konu olacaklardır. Yine bu devrede meşgul olacağınız iktisadi kanunların ehemmiyeti pek ziyadedir. İş Kanunu, yeni Maden Kanunu, Orman Kanunu bunların başlıcalarıdır.

Muhterem efendiler,

Büyük Millet Meclisi'nde son beyanatımızdan bugüne kadar geçen bir sene zarfında vatanda yeniden 445 kilometre demiryolu döşenmiştir. *(Alkışlar.)* Bir seneye kadar da yeniden 500 kilometre döşenilmesi kararlaştırılmıştır. *(Alkışlar.)*

Erzurum hattına ait fenni ve hazırlığa dönük işler hararetle devam etmektedir.

Mersin-Adana demiryolu Devlet Demiryolları İşletmesi'ne ilhak edilmiştir. Kanaat ve itimat veren bu sade rakamlar ve hadiselerle beraber arz edeyim ki, yeni açı-

lan demiryollarının ilk seneleri için zaruri olan işletme açıkları dahil olduğu halde bütün işletme kendi kendini idare etmektedir.

Yol vergisi hasılatının tamamen elde edilmesinin ehemmiyetle takip olunması lazımdır.

Su işlerinin teşkilatı etütleri henüz başlangıcındadır. İktisadiyatımızın ana tedbirlerinden olan Su İşleri Umumi İdaresi'nin fenni kabiliyet ve kudretinin çok sağlam kurulması lazımdır.

Mühendis ve fen memuru süratle ve daha çok adet ve ehliyette yetiştirmek için yeni tedbirler almak icap eder.

Maliyemiz çetin bir seneyi muvaffakiyetle geçirmektedir. Harici borçların ödenmesi, Anadolu hattı taksitlerinin ödenmesi ve Teadül[1] Kanunu'nun tatbiki, mali bünyenin sağlamlığı ve bütçemizin hakiki ve hesaplı olması sayesinde başarılmaktadır. *(Alkışlar.)*

Senelerden beri mali sahada devam eden ıslahat bu seneki faaliyetimizde de yeni mevzular bulacaktır. Ücretli memurlar ücretlerinin tanzimi, yeni Müzayede ve Münakasa[2] Kanunu bunlar arasındadır.

Büyük Meclis'e takdimi kararlaştırılmış olan Askeri ve Sivil Tekaüt[3] Kanunu'nun ehemmiyeti üzerine de bilhassa dikkatinizi çekmek isterim.

Devlet Bankasının Teşkiline Dair Kanun da Büyük Meclis'e takdim olunacaktır.

Aziz arkadaşlarım, semereli işlerle geçen faaliyet senelerinizin biri daha mühim mevzularla sizi bekliyor. Sizin için büyük muvaffakiyet dilerim. Sizin muvaffakiyetiniz milletin saadetidir, selametidir. *(Şiddetli, sürekli alkışlar.)*

1 Teadül: Denklik; burada bütçenin denkliği. (Y.N.)
2 Münakasa: Eksiltme (alışveriş, ihale gibi işlerde). (Y.N.)
3 Tekaüt: Emeklilik. (Y.N.)

DİZİN

Abbas Bey (Ahlat Belediye Reisi), 218.
Abdurrahman Nafiz Paşa (6. Kolordu Kumandanı), 246.
Abdülaziz al Suud (Hicaz ve Necd Mülhakatı Meliki), 65.
Abdülhalik Bey, 177.
Abide, 153.
Acemce, 247.
Ada bkz. Büyükada.
Adalar, 213.
Adalar Sıhhat Yurdu, 76.
Adalet, 40, 279, 360, - prensipleri, 254.
Adana, 43, 329, 361.
Âdet, 126.
Adil Efendi, 251.
Adliye, 53, 133, 162, 360.
Af, 82, 84, 85.
Afet İnan, 148, 154.
Afet, 278.
Afgan, 139, - devleti, 45, 127, -lı, 125, - milleti, 45, 66, 125, 127, 248, 285.
Afganistan, 45, 65, 66, 125, 127, 139, 144, 248, 280, 285, - hükümeti, 134, - Kralı, 359, - Kraliyeti, 144.
Afyonkarahisar, 224.
Ağaoğlu Ahmet Bey (Kars Mebusu), 252.
Ahali, 95.
Ahlat Cumhuriyet Halk Fırkası, 218.
Ahmet (Tirebolulu Asker), 82, 83.
Ahmet (Ağaoğlu) Bey (Kars Mebusu), 223.
Ahmet Refik Bey (Tarihçi), 141.
Ahmet Zogu (Arnavutluk Cumhurbaşkanı), 213, 216.
Ahmet, III., 141.
Aile, 40, 41.
Ajans, 116, 135, 183, 247, 277, 301, 316, 318, 320, 321.
Akademi Talebe Cemiyeti, 99.
Akçe, 36.
Akdenizliler, 214.
Akif (Öztürk) Bey (Manisa Mebusu), 257.
Akseki Ticaret Bankası, 112.
Akşam, 172, 225.
Albert, Birinci (Belçika Kralı), 78.
Alexandre, Birinci (Sırp, Hırvat, Sloven Kralı), 65, 75, 115.
Alfabe, 155, 168, 172, 178, 179, 185, 188, 198, 227, 247, 250, 282, 311, 317, - Encümeni, 226, - Heyeti, 148.
Alfonso, 13. (İspanya Kralı), 65, 304, 310, 356.
Ali (Çetinkaya) Bey (Afyonkarahisar Mebusu), 224.
Ali Bey (Doktor), 195.
Ali Rıza (Zırh) Bey (Rize Mebusu), 223.
Ali Ekrem Bey (İstanbul Darülfünun Müderrisi), 266.
Ali Fethi Bey (Paris Büyükelçisi), 336.
Ali Galip Efendi, 113.
Ali Galip Efendi (Sofuluk Kazası Nüfus Memuru), 130.

Ali Nazmi (Özügür) Bey (Fırka Müfettişi, Kastamonu Mebusu), 240.
Ali Paşa (Hilali Ahmer Cemiyeti Reisi), 158.
Âli Şûrai Askeri bkz. Askeri Şûra.
Ali Ulvi (Bayraktar) Bey (Eskişehir Müdafaai Hukuk Reisi, Mebus), 327.
Ali Vasfi Bey (Basmahane Posta ve Telgraf Müdürü), 44.
Allah, 136, 182, 339.
Alman, - Genel Karargâhı, 215, - İmparatoru, 215.
Almanca, 185.
Almanya, 65.
Alp Dağları, 338, 343.
Amasya, 67.
Amele, 327, 328.
Amerika Birleşik Devletleri, 313, 326.
Amerika, - Hükümeti, 65, - Milli Bayramı, 326.
Anadolu Ajansı, 116, 135, 183, 247, 277, 301, 316, 318, 320.
Anadolu, 148, 240, 228, 249, 329, - halkı, 237, - Harbi, 272, - hattı, 362, - Türkiye'si, 216.
Anadolu Boğaziçi Gençler Kulübü, 261.
Anafartalar, 208.
Ananeler, 125.
Anavatan, 279.
Angers, 214.
Ankara, 21, 22, 43-46, 53-57, 59-61, 65, 66, 68, 72-79, 86, 89, 96, 100, 101, 104-106, 109-111, 113-115, 117, 122-125, 128-130, 132, 134, 141, 144, 145, 148, 149, 154, 160, 161, 175, 190, 191, 201, 206, 229, 242, 243, 245, 246, 248, 251-253, 256-258, 263-266, 271, 273-276, 279, 288, 289, 291, 293, 295-298, 300, 301, 303-310, 313, 315-321, 323, 325, 326, 329, 330, 331, 333, 335, 336, 342, 350, 355, 357, 359, - İstasyonu, 242, -lı, 21, - Sefiri, 271, - Şehremaneti, 332, - Türk Ocağı, 91, - yangını, 333.
Ankara Hukuk Mektebi, 146.
Ankara-Moskova Antlaşması, 215.
Anlaşma, 280.
Antalya, 21, 245, 246, 258, -lılar, 258.
Antlaşma, 147, 215, 268, 280, 296, 334, -lar, 361.
Araba, 213, -cı, 226, 227.
Arap, - harfleri, 151, 168, 182, 183, 187, 198, -lar, 185, 187, - yazısı, 148.
Arapça, 148, 182, 184, 187, 247, 251, 252.
Arazi, 149.
Arıburnu, 142, 208.
Arif Bey (Şirvan Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi), 295.
Arjantin, 65.
Arnavut çobanlar, 354.
Arnavutluk, 65, 213, 216.
Artvin, 223, 225.
Asaf Bey (Şehremini), 242.
Asayiş, 39.
Asım (Us) Bey (Artvin Mebusu, *Vakit* Gazetesi Sahibi), 225.
Asker, 208, 214, 231, 237, 331, 332, 352, -ler, 136, 212, 217.
Askeri, 214, - kıtalar, 137, 331, - makam, 221, - rical, 327.
Askeri Şûra (Âli Şûrai Askeri), 224.
Askeri ve Sivil Tekaüt Kanunu, 362.
Asri, - ihtiyaç, 158, - kanunlar, 279.
Asya, 89, 126, 217, 228, - kıyısı, 213, -lı, 216.
Ateist, 215.
Ateşemiliter, 271.
Atıf Bey (Çiftçi), 209, 210.
Atina, 303.
Avni Bey (Fırka Müfettişi), 231.
Avrupa, 126, 145, 169, 177, 281, - bilginleri, 228, -lı, 215, 216, - seyahati, 164.

Avukat, 133.
Avusturya, 59, 65, 338, 343.
Aydın, 241, 282, -lar, 172, 173, - sınıfı, 271.
Aydın, 193.

Babil hükümdarı, 228.
Bağdat, 359.
Bağımsız, 166, 244, - mevcudiyet, 268.
Bağımsızlık, 49, 126, 165, 268, 272, 289, 334, - mücadelesi, 55.
Bağış, 21, -lar, 36.
Bahri (Sarıtepe) Bey (Erzurum Mebusu), 257.
Bahriye, - Bandosu, 170, 211, -liler, 210.
Balıkesir, 96, 256, -liler, 256.
Balkan Harbi, 271.
Balo, 154, 158, 170, 201, 271.
Bando, 170, 249, 250.
Banka, 42, 95, 112, 279, 357.
Barış, 40, 55, 64, 90, 147, 254, 268, 272, 273, 279, 290, 292, 334, 361, -çı, 49, 268.
Barışsever İsviçre, 289.
Baro, 133.
Basın, 228.
Basmahane Posta ve Telgraf Müdürlüğü, 44.
Başgarson, 340.
Başkumandanlık Muharebesi, 203.
Başöğretmen, 241, 335.
Başörtüsü, 170.
Başyazar, 327.
Batı, 217, - eserleri, 182, -lı giysiler, 89, -lı hükümetler, 216.
Bayrak, 240.
Bayram, 47, 116, 135, 202, 206, 242, 260, 271, 273-277, 283, 285, 315, 316, 318, 320, 326, 359.
Behiç (Erkin) Bey (Nafıa Vekili, İstanbul Mebusu, Büyükelçi), 53, 145, 177, 263, 264, 315.
Bekir Ağa (Arabacı), 226, 227.
Bekir Ali Efendi, 251.
Bekir Lütfü (Çiftçi) Bey (Tokat Mebusu), 223.
Bektaşağa köyü, 226.
Belçika, 65, 78, - Sefiri, 124.
Belediye, 29-32, 56, 67, 122, 176, 208, 209, 211, 218, 228, 237, - dairesi, 179, 180, 207.
Belvü, 168, 169, - bahçesi, 170.
Bener, Bilge, 178, 182.
Bener, Raşit (Öğretmen), 178, 182.
Beraud, Henri, 217.
Beyanname, 24, 39, 50.
Beykoz, 314.
Beylerbeyi, 137, 261.
Beyoğlu, 163.
Biga, 184.
Bilecik, 76, 224.
Birinci Dünya Harbi, 148.
Bitki, 281.
Bitlis, 184, 185.
Bizans kaleleri, 89.
Boğaziçi, 213, 261.
Boğaziçi Gençler Kulübü, 261.
Boks, 142.
Bolu, 141, 156, 224.
Bonaparte, 214.
Borç, 280.
Boris, 3. (Bulgaristan Kralı), 276, 355.
Borno, Louis (Haiti Cumhurbaşkanı), 65.
Bosque, Romero (Salvador Cumhurbaşkanı), 65.
Bouillon, Franklin, 259.
Boyabat, 229.
Bozok, 141, 168.
Bozüyük, 300.
Brabant (Belçika Prensesi), 78.
Brezilya, 65.

Britanya, 65.
Budapeşte, 315.
Bulgar, 272, -lar, 272.
Bulgaristan, 65, 271, 276.
Bursa, 21, 188, - halkı, 189.
Bursa Cumhuriyet Halk Fırkası, 44.
Bükreş, 309.
Bütçe, 26, 29-32, 280, 29-32, 362, -ler, 33, 35, 41, 92, 93.
Büyük Britanya, 65.
Büyük Taarruz, 21, 148.
Büyükada (Ada), 141, 142, 154, 224.
Büyükada Yat Kulübü, 142.
Büyükdere, 336, 339, -liler, 336.
Büyükelçi, 60, 144, 248, 253, 255, 267, 303, 308, 315, 336, -lik, 61, 291.

Cafer Bey (Yat Kulübü Müdürü), 141.
Cahil, 143.
Calles, Plutarco Elias (Meksika Cumhurbaşkanı), 65.
Cami, 181.
Campistegu, Juan (Uruguay Cumhurbaşkanı), 65.
Campo, Carlos Ibañez del (Şili Cumhurbaşkanı), 65.
Cehalet, 198.
Celal Nuri (İleri) Bey (Gelibolu Mebusu), 185, 197, 198.
Celil Bey (Maarif Emini), 163.
Cemaat, 22.
Cemal (Tunca) Bey (Antalya Mebusu), 258.
Cemal Hüsnü (Taray) Bey (Gümüşhane Mebusu, Muhtelit Mübadele Komisyonu Türk Delege Heyeti Reisi), 224.
Cemal Paşa, 340.
Cemil Bey (Ankara Hukuk Mektebi Öğretim Heyeti Reis Vekili), 146.
Cemil Cahid Paşa (Kumandan), 188.
Cemiyet, 40, 41, 43, 44, 58, 69-71, 99, 122, 129, 135, 204, 219, 221, 277, 311, 317, 324, -ler, 116, 318.
Cemiyetler Kanunu, 22.
Cesaret Tepesi, 208.
Cevat Abbas Bey, 140, 188.
Cevat Bey (Büyükelçi), 303.
Cevat Paşa (Âli Şûrai Askeri Üyesi), 224.
Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 279.
Chacón, Lázaro (Guatemala Cumhurbaşkanı), 65.
Chamrun (Şambrön) (Fransa Büyükelçisi), 254, 259.
Christian, 10. (Danimarka ve İzlanda Kralı), 65.
Cihan, 90, 126, 182, 229, 254, 289, 334.
Conkbayırı, 208.
Coolidge, Calvin (ABD Cumhurbaşkanı), 65, 111.
Coundouriotis, Paul (Yunanistan Cumhurbaşkanı, Amiral), 65, 323.
Cumhurbaşkanlığı, 56, 57, 59, 65.
Cumhuriyet, 40, 41, 44-50, 53, 55, 60-63, 65, 72, 74, 76, 79, 86, 89, 95, 96, 101, 104, 110, 113, 114, 128, 129, 131, 132, 144, 145, 160, 162, 163, 175, 176, 190-195, 218, 219, 235, 236, 242, 245, 246, 252-254, 256-258, 263-266, 273, 274, 279, 281, 284, 286, 287, 290, 295-299, 303, 307, 309, 323, 360, 361, - abidesi, 153, -çi, 22, 39, 161, - hükümeti, 77, 105, 106, 124, 248, 255, 267-270, 280, -in ilanı, 55, 201, - kanunları, 279.
Cumhuriyet Bankası, 281.
Cumhuriyet Bayramı, 47, 271, 273-277, 283, 285, 359.
Cumhuriyet Halk Fırkası, 23, 24, 28, 37-39, 44, 56, 125, 154, 155, 170, 178, 207, 218, 224, 226, 227, 228, 240, 241, 262, 295, 298, 327, - Nizamnamesi, 22, 31, 32.

Cumhuriyet Halk Fırkası Şehzadebaşı Nahiyesi Dersanesi mezunları, 298.
Cumhuriyet Marşı, 157, 336.
Cübbe, 229.

Çamlıbel, 237.
Çanakkale, 207-209, 211, 213, - Belediye Reisi, 207, - Vali Vekili, 207.
Çankaya, 21, 77, 89, 106, 122, 124, 248, 254, - Köşkü, 267.
Çankaya motoru, 231.
Çankırı, 53.
Çatalca, 114, - Muallimler Birliği, 247.
Çekirge, 189.
Çekoslovakya, 65, -lı kız, 170.
Çiçekdağı (Mecidiye), 240, 241.
Çiftçi, 209, 251, 329, 361, -ler, 162, 210, 279.
Çiftlik, 149, 329, 348, 352, 353.
Çin, 65.
Çoban, 156, 162, 345, 348, 349, -lar, 354.
Çocuk, 154, 157, 196, 234, 237, 242, 279, 344, 348, 352, -lar, 40, 148, 180, 226, 311, 317.
Çocuk Esirgeme Kurumu bkz. Himayei Etfal Cemiyeti.

Danimarka, 65, - Sefiri, 106.
Darius, 217.
Darülfünun, 40, 266, - gençliği, 147.
David, 214.
Delege, 60-62, 75, 77, 105, 106, 124, 134, 144, 224, 268-270, -ler, 147, - heyeti, 101.
Demiryolu (ayrıca bkz. Şimendifer), 67, 176, 281, 361, 362.
Demokrasi, 89, 90, - esasları, 268.
Demokratik, 40, 254, 341, - esaslar, 289.
Deniz İşletmeleri bkz. Seyri Sefain.
Deniz, - ticareti, 42, 279, - ulaşımı, 42.
Deprem (zelzele), 111, 278, -ler, 109.
Dernek, 91, 229.
Ders programı, 228.
Dersane, 298.
Devlet, 37, 38, 40-42, 45, 48, 49, 55, 63, 89, 125-127, 269, 334, - adamları, 111, - bankası, 42, - başkanları, 65, - idaresi, 22, -ler, 267, - memurları, 226.
Devlet Bankasının Teşkiline Dair Kanun, 362.
Devlet Demiryolları İşletmesi, 361.
Devlet Matbaası, 335.
Devrim, 63, 194, 229, 292.
Dış politika, 63.
Diktatör, 89, 154.
Dil, 40, 148, 228, 282, - birliği, 22, - devrimi, 229, - lügati, 232.
Dil Encümeni, 184, 197, 199, 225, 242, 243, - üyeleri, 283.
Din, 22, 63.
Diş Tabipleri Cemiyeti, 204.
Divanü Lügat it-Türk, 229.
Diyanet İşleri Reisliği, 332.
Diyarbekir, 236, 281, 302, -liler, 302.
Doğu, 215, - illeri, 63, - vilayetleri, 279.
Doktor, 53, 61, 65, 66, 71, 76, 101, 147, 170, 195, 271, 291, 325, 340, 347, -lar, 353.
Dolmabahçe, 137, 145, 150, 160-163, 165, 174-177, 190, 191, 194, 195, 204, 217-219, 338, 340.
Dolmabahçe Sarayı, 147, 148, 154, 158, 172, 184, 197, 200, 210.
Donanma, 210-212.
Doumergue, Gaston (Fransa Cumhurbaşkanı), 65, 254, 255.
Dumlupınar, 159, 242.
Dünya, 63, 115, 156, 228, 229, 242, 290, 337, 346, - barışı, 64, 273, - devletleri, 267, - tarihi, 228.
Düşman, 142, 208, -lar, 63, - ordusu, 202.

Ecnebi ve Gayrimüslim Mektepler Türk Muallimleri Cemiyeti, 69.
Eczane, 181, 182.
Edebiyat, 229.
Edebiyat Fakültesi, 266.
Edirne, 322.
Eğitim, 317, - birliği, 281.
Ekim Devrimi, 63, 292.
Elâziz, 163.
Elifba, 150.
Emanuel, Victor, Üçüncü (İtalya Kralı), 65.
Emanullah Han (Afganistan Kralı), 45, 65, 125, 127, 134, 139, 144, 248, 285, 291, 293.
Emekçiler, 63.
Emekli, 113, -lik, 41, 362.
Emeklilik Kanunu bkz. Teadül Kanunu.
Emlak ve Eytam Bankası, 279.
Encümen, 225, 226, 243, 283.
Enternasyonalist, 214.
Enver Paşa, 148.
Ercüment Ekrem Bey (Matbuat Müdiri Umumisi), 206.
Ereğli Türk Ocağı, 192.
Erkek, 156, 259.
Ermenek, 56.
Ertuğrul Yatı, 179, 186, 189, 207, 211.
Erzurum, 21, 281, - hattı, 361.
Esir, 141, -ler, 182.
Eskişehir, - İstasyonu, 327, - Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 327.
Esnaf, 44, 95, 237, 327.
Esnaf ve Ahali Bankası, 95.
Estonya Cumhuriyeti, 65.
Eşref Bey (İzmir Sanayi ve Mesai Müdürlüğü Mümeyyizi), 297.
Ethem Bey (Vali), 228.
Ethem Efendi (Çiftçi), 251.

Fabrika, 227, -lar, 361.
Fahrettin (Altay) Paşa (2. Ordu Müfettişi), 245.
Fahri Bey (Hukuk Talebe Cemiyeti Kâtibi Umumisi), 147.
Fakülte, 266, 228.
Falih Rıfkı (Atay) Bey (Bolu Mebusu), 141, 148, 152, 154, 156, 179, 224, 249.
Farsça, 244, 251, 252.
Fatin Bey (Vali), 188.
Faysal (Irak Kralı), 65, 269, 359.
Fazıl Ahmet (Aykaç) Bey, 198.
Fen, 22, 142, - Fakültesi, 266.
Fenerbahçe, 219.
Fenni, 39, - müesseseler, 41, - vasıtalar, 210.
Ferdinand, Birinci, 73.
Fethi Bey (Paris Sefiri), 196.
Fevzi (Çakmak) Paşa (Erkânıharbiye Reisi, Müşir), 145, 342.
Fırka, 21-39, 41, 42, 44, 56, 125, 154, 155, 170, 178, 207, 218, 224, 226-228, 232, 240, 241, 262, 295, 298, 327.
Fikret (Onuralp) Bey (Bilecik Mebusu, Doktor), 76.
Filo, 210.
Finlandiya, 65.
Fonetik, 226.
Fotoğraf, 201, 324, - muhabiri, 137, 349.
Frak, 154.
Fransa, 65, 90, 254, 255, - Büyükelçisi, 253.
Fransız, 196, - demokrasisi, 254, - harfleri, 205, - İnkılabı, 90, - Sefiri, 150.
Fransızca, 178, 215, 241.
Fuat Bey (Kayseri Valisi), 240.
Fuat (Bulca) Bey (Rize Mebusu, Tayyare Cemiyeti Reisi), 224.
Fuat, Birinci (Mısır Kralı), 65, 270, 275, 359.

Futbol, 219.
Fürugi Han (İran Büyükelçisi), 267.

Galatasaray Lisesi, 157.
Galatasaray Spor Kulübü, 219.
Garsonlar, 154.
Gayrimüslim, 69.
Gazel, 336.
Gazete, 89, 166, 168, 172, 173, 179, 197, 198, 200, 224, 225, 228, 249, 271, 330, -ler, 148, 178, 183, 197.
Gazeteci, 201, 339, -ler, 136, 137, 203, 231, 262, 327.
Gaziantep, 141, 155, 170.
Gazi Çiftliği, 149.
Gazi Numune Çiftliği, 329.
Gaziler balosu, 170.
Gelibolu manevraları, 209, 211, 213.
Gemi, 210, 217, 229, -ler, 137.
Gemlik, 251.
Genç, 200, 234, 259, -ler, 40, 158, 261, -lik, 44, 147, 219, 335, - Türk, 215.
George, Beşinci (Hindistan İmparatoru), 65.
Gesi, 240.
Giresun, 223, 225.
Glascow, 311.
Göksu Deresi, 172.
Gramer, 166, 242.
Guatemala, 65.
Gulâm Ceylâni (Afganistan Büyükelçisi), 248.
Gustaf, Beşinci (İsveç Kralı), 65.
Güfte, 250.
Gülhane Parkı, 154.
Gümrük İdaresi, 287.
Gümüşhane, 224.
Güney sınırı, 150.
Güzel sanatlar bkz. Sanayii nefise.
Güzin Hanım, 195.

Haakon, Yedinci (Norveç Kralı), 65.
Haberleşme, 27, 32.
Habeşistan, 65.
Hadımköy Hastanesi, 114.
Hainisch, Michel (Avusturya Cumhurbaşkanı), 59.
Haiti, 65.
Hâkim, 328.
Hâkimiyet, 22, 48, 289.
Hakkı Şinasi Paşa (Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi), 224, 262.
Hakkı Tarık (Us) Bey (Giresun Mebusu, *Son Saat* Gazetesi Sahibi), 185, 201, 225.
Halifelik, 215.
Halis Bey (Konya Belediye Reisi), 56.
Halit Efendi, 251.
Halk, 22, 26, 28-30, 33, 41-43, 67, 122, 136, 137, 138, 141, 148, 151, 153-158, 164, 172, 176, 179-181, 188, 189, 207, 210, 211, 216, 221, 222, 226-229, 232, 237, 240, 241, 243-245, 250, 253, 256, 258, 300, 317, 327, 329, 336, 337, 339, 341, 346, 347, 349, - edebiyatı, 229, - kahramanı, 216, - Kongresi, 28.
Halkçı, 22, 39, 254, -lık prensipleri, 40.
Hamal, 156.
Hamam, 332, 346.
Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey, 185, 198.
Hami Bey (Ermenek Belediye Reisi), 56.
Hamidiye zırhlısı, 210.
Hammurabi kanunu, 228.
Harbi Umumi, 208.
Harekât, 23, 209.
Harf, 148, 167, 197, 201, 237, 241-245, 247, - Devrimi, 194, 229, - İnkılabı, 201, 317, - Komisyonu, 148, -ler, 150, 151, 154, 157, 159, 164-166, 168-173, 175, 178, 180-183, 186-189, 191, 193, 195, 198, 200,

203, 205, 207, 209, 211, 218, 219, 228, 233, 251-253, 257-259, 284, 295, 298, 311, 317, 360, - Marşı, 249, 250, - meselesi, 40.
Harici siyaset, 279.
Harikzade Kongresi, 174.
Harp, 123, 148, 152, 165, 202, 209, 224, 271, 272, 331, 340, 341, - gemileri, 137, - sahası, 208.
Hasan (Saka) Bey (Trabzon Mebusu), 210, 360.
Hasan Efendi, 251.
Hasan Fehmi Bey (Akseki Ticaret Bankası Umumi Heyet Reisi), 112.
Hasan Rıza (Soyak) Bey (Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumisi), 175.
Hastane, 114, 351-354.
Haydar Efendi (Gazozcu), 251.
Haydarpaşa, 137.
Hayvan, 281.
Hazine, 280.
Helenistik, 228.
Heykel, 136.
Hıfzıssıhha Kanunu, 281.
Hırvat, 65, 75, 77, 115.
Hicaz, 65.
Hikmet (Bayur) Bey (Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumisi, Büyükelçi), 75, 141, 144, 291.
Hilali Ahmer Cemiyeti (Kızılay), 71, 137, 158, 249, 278.
Himayei Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu), 94, 279.
Hindenburg, 215.
Hindistan, 65.
Hindukuş, 127.
Hirohito (Japon İmparatoru), 65, 100, 288, 303.
Hollanda, 65.
Hoover, Herbert (Amerika Birleşik Devletleri Başkanı), 313, 326, 359.
Horasan, 228.
Horti (Macaristan Kraliyeti Hükümet Naibi, Amiral), 62, 65, 111.
Hukuk, - Fakültesi, 228, 266, - Mektebi, 146, - tarihi, 228.
Hunter, Mark (İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Teşkilat Müdürü), 317.
Hükümdar, 228, 280.
Hükümet, 37, 54, 60, 64, 65, 75, 77, 105, 106, 124, 134, 153, 211, 216, 234, 248, 255, 267-271, 279, 280, 282, 289, 290, 305, 306, 360, - dairesi, 179, 226, - konağı, 178, 180, 188, 189, 207, 209, 231.
Hükümet Meydanı, 237.
Hürrem Bey (Amasya Belediye Reisi), 67.
Hürriyet, 126, - prensipleri, 40, - ruhu, 90.
Hüseyin Efendi, 251.
Hüseyin Ragıp Bey, 306, 309.
Hüsnü Bey (Anadolu Boğaziçi Gençler Kulübü Reisi), 261.
Hüsnü Efendi, 227.

Irak, 65, - Kralı, 65, 269, 359, - milleti, 269, - Ortaelçisi, 269.
Islahat, 41, 127, 280, 285.

İbrahim (Çolak) Bey (Bilecik Mebusu), 224.
İbrahim Necmi (Dilmen) Bey (Dil Encümeni Üyesi), 184, 197, 198.
İcra Kanunu, 279.
İçtimai Şûralar Cumhuriyeti İttihadı bkz. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği.
İdealist, 223.
İhracat, 41.
İhsan Bey (Bahriye Bandosu Şefi), 170.
İhsan Bey (Doktor), 170.
İhtilal, 159, 292.

İkdam, 141, 197, 200, 224.
İktidar mevkii, 65.
İktisadi, 27, - faaliyet, 37, - gelişme, 42, 360, - hayat, 63, - ihtiyaçlar, 32, - kanun, 22, - kudret, 40, - menfaat, 39, 41, - münasebetler, 39, - saha, 105.
İktisadiyat, 55, 220, 281, 362.
İktisat, 95, 112, 280, 322, - sahası, 67.
İlahiyat Fakültesi, 266.
İlim, 22, 40, 142, 178, 301, - inkılabı, 266.
İlköğrenim, 281.
İlyas Sami (Muş) Bey (Bitlis Mebusu), 184, 185.
İmam, 65, 181.
İmam Yahya (Yemen Meliki), 65.
İmla, 201, - kaideleri, 168, - sistemi, 226.
İmparator, 65, 100, 214, 215, 288, 303, -luk, 41.
İmtiyaz, 37, -lar, 22.
İnanç, 22.
İngiliz, - harfleri, 205, - keşifçiler, 142.
İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti, 311, 317.
İngiltere, 317.
İnkılap, 63, 90, 148, 159, 199, 201, 221, 229, 241, 266, 290, 317, -çı, 154, 254.
İnönü, 159.
İran, 46, 57, 65, 228, 274, - bölgesi, 63, - Büyükelçisi, 267, - hükümeti, 64, -lılar, 267, - milleti, 117, 319.
İrlanda, 65.
İskele, 137, 141, 158, 189, 229, 231.
İslami Tedris Cemiyeti, 58.
İsmail Bey (İstanbul Vilayet Umumi Meclisi Üyesi), 314.
İsmail Efendi (Zahireci), 251.
İsmail Hakkı Bey (Muhafız Kıtaları Kumandanı), 179.
İsmet (İnönü) Paşa (Başvekil, Malatya Mebusu), 52, 53, 54, 58, 63, 64, 71, 91, 99, 112, 145, 148, 150, 160, 164-166, 168, 170, 186, 187, 188, 197, 198, 204, 209, 210, 233, 237, 240, 242, 262, 312, 314, 330, 334, 346.
İspanya, 65, 304, 310, 356.
İstanbul, 53, 76, 113, 122, 136, 139, 140, 145, 148, 153, 171, 184, 186, 203, 209-213, 216, 217, 221, 224, 230, 232, 234, 260, 264, 266, 283, 298, 321, 327, 329, 330, 333, 334, 336, 340, 342, 343, 348, 352, 353, - Barosu, 133, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 298, - halkı, 122, 156, 222, - Himayei Etfal Cemiyeti, 94, - Keresteciler Mavna ve Salapuryacılar Cemiyeti, 44, - Matbuat Cemiyeti, 44, - mektepleri, 137, - radyo merkezi, 336, - Rehber ve Tercümanlar Cemiyeti, 70, - Seyyar ve Perakendeciler Esnaf Cemiyeti, 44, - Telsiz Telefon Şirketi, 336, - Türk Ocağı, 44, - Tütün Satıcıları Cemiyeti, 44, - Vilayet Umumi Meclisi, 314.
İstanbul Lisesi, 247.
İstasyon, 240, 242, 281, 327.
İstibdat, 22.
İstifa, 52, 263.
İstiklal Harbi, 123.
İstiklal Madalyası, 72, 74, 79, 86, 96, 104, 110, 113, 123, 128-130, 132, 297.
İstiklal Marşı, 158.
İstila, 174.
İsviçre, - İttihat Meclisi, 289, - Konfederasyonu, 65, -liler, 289, 290, - milleti, 290, - Müttehit Hükümetleri, 289.
İş Bankası bkz. Türkiye İş Bankası.
İtalya, 65, 234, 296, - Başvekili, 153.
İtalyan, - hükümeti, 153, - milleti, 153.
İtalyanca, 234.

İthalat, 41.
İtimatname, 77, 105, 106, 124.
İzlanda, 65, - Kralı, 106.
İzmir, 21, 53, 109, 162, 174, 278, 308, 312, 322, - depremi, 111, - Dokuz Eylül Sergisi, 220, - Esnaf ve Ahali Bankası, 95, - Sanayi ve Mesai Müdürlüğü, 297, - vapuru, 223, 224, 226, 230, 231, 235.
İzmit, 136, 163.
İzzet Bey (Konya Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemet Vekili), 56.
İzzettin (Çalışlar) Paşa (3. Ordu Müfettişi), 224.

Jandarma, 213, 331, 349, 353, 360, -lar, 345.
Janson Saybi Lisesi, 196.
Japon, 65, 100, - milleti, 288.
Japonya İmparatorluğu, 303.
Joséphine-Charlotte-Ingeborg-Elisabeth-Marie-José-Marguerite-Astrid, 78.

Kâbil, 125, - Büyükelçiliği, 291.
Kabine, 25, 26.
Kablel Yunan Türk Medeniyeti, 228.
Kaçakçılık, 41.
Kadın, 156, 241, 242, 259, 282, 361, - Birliği, 137, -lar, 89, 170, 180, 181, 226.
Kadri (Ramazanoğlu) Bey (Adana Mebusu), 194.
Kainat, 155.
Kalamış, 170, - koyu, 209.
Kalecik, 278.
Kalinin (Sosyalist Sovyetist Cumhuriyetleri İttihadı Merkez İcra Komitesi Reisi), 55, 60, 61, 63, 65, 111, 273, 292, 308, 309, 359.
Kanlıdere, 208.
Kanun, 22, 41, 53, 54, 65, 80-85, 87, 88, 92, 93, 97, 98, 102, 103, 107, 108, 118-121, 131, 228, 229, 281, 282, 284, 286, 287, 289, 292, 296, 328, 335, 360, 362, -lar, 23, 37, 39-42, 48, 50, 86, 279, - tasarısı, 279.
Kaplıcalar, 349.
Kara ulaşımı, 42.
Karadeniz, 223, 224, 235, - vapurları, 222.
Karahisar, 223.
Karaköy, 189.
Kars, 223, 252, 253, -lılar, 252.
Kartal, 314.
Kastamonu, 56, 184, 240, - Hilali Ahmer Cemiyeti, 71, - Muallimler Birliği, 44, - Türk Ocağı, 47.
Kavim, 159.
Kayseri, 238, 240, 241.
Kâzım (Okay) Bey (Giresun Mebusu), 223.
Kâzım (Dirik) Paşa (İzmir Esnaf ve Ahali Bankası Kurucu Genel Kurulu Reisi, Vali), 95, 220, 231.
Kâzım (Özalp) Paşa (Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi), 58, 91, 136, 137, 140, 164, 184, 197, 224, 256, 333, 350.
Kâzım (Sevüktekin) Paşa (Diyarbekir Mebusu), 236.
Kellog Antlaşması, 280.
Kemal Bey, 298.
Kemal Bey (Operatör), 225.
Kemal Bey (Sıhhiye Müdürü), 188.
Kemal (Menemenlioğlu) Bey (Manisa Mebusu), 257.
Kemalizm, 215.
Kemalpaşa, 294.
Kerekov, Gerges C., (*La Bulgarie* Gazetesi Yazarı), 271.
Keresteciler Mavna ve Salapuryacılar Cemiyeti, 44.
Keşifçiler, 142.
Kılıç Ali Bey (Gaziantep Mebusu), 140, 141, 155, 170, 188.

Kılıçoğlu Hakkı Bey (Kocaeli Mebusu), 163.
Kırşehir, 240, 241.
Kış sporları, 338, 343.
Kışla, 136.
Kıyafet, 137.
Kız, 170, 237, -lar, 181.
Kızılay bkz. Hilali Ahmer Cemiyeti.
Kitap, 231, 240, 241, 244, 317, 335.
Kocaeli, 163.
Komisyon, 148, 224.
Komite, 311.
Konfederasyon, 65.
Konferans, 101, 184, 185, 189, 197, 199, 200.
Kongre, 23-26, 29-32, 39, 58, 69, 94, 174, 191, 204, 239, 262, 294, 321, 350, -ler, 27-29, 33, 34.
Konser, 186, -ler, 222.
Kont Jean Kanty de Zamoyski, 356.
Konya, 21, 56, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 56, - Muallimler Birliği, 44, - Türk Ocağı, 44.
Kooperatifler, 42.
Kowalski (Lehistan Sefiri), 68.
Kömür, 347.
Köprülü, Mehmet Fuat (Profesör), 228.
Köşk, 242, 267, 331, 346, 348.
Köy, 23, 28, 29, 32, 34, 35, 226, 241, 243, 282, 353, -ler, 30, 148, - Kanunu, 294.
Köylü, 149, 237, 240, 327, 328, 361, - çocuğu, 344, 352.
Kral, 45, 65, 73, 75, 78, 106, 115, 124-127, 134, 139, 144, 216, 248, 269, 270, 275, 276, 280, 304, 306, 307, 310, 359, -lık, 77, 307.
Kraliçe, 65, 115, 125, 127, 139, 280.
Kraliyet, 62, 111, 144.
Kredi, - bankaları, 42, - müesseseleri, 42.
Kristian, Lauri Rolander (Finlandiya Cumhurbaşkanı), 65.
Kur'anı Kerim, 181, 182.
Kuraklık, 278.
Kurban Bayramı, 135, 320.
Kurtuluş Bayramı, 260.
Kültür, 22, 23, 27, 317.
Kürt akınları, 63.
Kütahya, 164, 264, 265.
Kütüphane, 35.

La Bulgarie, 271.
Laik, 39, 40.
Latin, 198, 259, 282, - harfleri, 148, 154, 155, 178.
Le Matin, 89.
Le Petit Parisien, 213.
Leclerq (Belçika Sefiri), 124.
Lehçe, 150.
Lehistan, 65, 68, - hükümeti, 305, - Ortaelçisi, 268, - Reisicumhuru, 268.
Léopold (Belçika Prensi), 78.
Letonya, 65.
Liman, 217, -lar, 42.
l'Infante Isabelle-Alphonsine-Marie-Thérès-Antonine-Christine-Mercedes-Caroline-Adelaide-Raphaele, 356.
Lisan, 40, 150, 155, 159, 247, -lar, 168.
Lise, 196, 239, 247, - talebesi, 157.
Londra, 205.
Lozan Barış Antlaşması, 147, 334.
Lozan Barışı, 334.
Lügat, 232, 247, 251, 252.

Maarif, 53, 58, 62, 69, 99, 126, 161, 163, 190, 226, 243, 281, 300, 301, - programımız, 40, - siyaseti, 40, - Vekâleti, 312, - Vekâleti bütçesi, 286.
Macar milleti, 111.
Macaristan, 65, - Kraliyeti, 62, 111.
Macide Rahmi Hanım, 175.

Maden, 347.
Mahkeme, 165, 327.
Mahkûm, 23, 84, 85.
Mahmut (Soydan) Bey (Siirt Mebusu, Türkiye İş Bankası İdare Meclisi Reisi, Gazeteci), 357.
Mahmut Celal (Bayar) Bey (Türkiye İş Bankası Umum Müdürü), 357.
Mahmut Esat (Bozkurt) Bey (Adliye Vekili, İzmir Mebusu), 53, 162.
Makale, 141, 168.
Makine, 149.
Malatya, 52.
Mali, - buhran, 41, - faaliyet, 37, - hükümler, 33, - ıslahat, 41, - ihtiyaçlar, 32, - siyaset, 41.
Maliye, 53, 280, 340, 362.
Manisa, 257, -lılar, 257.
Mantika Palas, 233.
Mardin, 224.
Marley, Patricia F.E. (İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Umumi Kâtibi), 317.
Marmara Adası, 211.
Marmara Parkı, 329.
Marş, 89, 157, 158, 249, 250, 336.
Martin, Hanri (İsviçre Ortaclçisi), 289.
Matbaa, 335, - harfleri, 168.
Matbuat, 197, 206, 221, - Cemiyeti, 44, - Cemiyeti Genel Kurulu, 324.
Matematik, 339.
Maveraibahr, 65.
Maydos, 208.
Mebus, 25, 26, 33, 52, 53, 76, 104, 140, 141, 155, 156, 158, 163, 164, 168, 178, 184, 185, 210, 219, 224, 225, 231, 235, 236, 241, 252, 257, 258, 264, 265, 308, 312, 322, -lar, 24, 37, 38, 89, 135, 185, 188, 223, 231, 348, - seçimi, 31.
Mecidiye (Çiçekdağı), 240.
Meclis, 25, 29-31, 35, 36, 38, 41, 48, 52-54, 58, 60, 65, 72, 74, 79-88, 91-93, 96-98, 102-104, 107, 108, 110, 113, 114, 118-121, 123, 125, 128-132, 136, 137, 140, 164, 224, 229, 237, 242, 256, 278, 281, 284, 286, 287, 296, 297, 307, 312, 314, 322, 333, 350, 360-362, -ler, 37.
Mecmua, 228.
Medeni, 40, 360, - cihan, 126, - dünya, 156, - ıslahat, 127, - ihtiyaç, 158, - Kanun, 289, - kanunlar, 279, - millet, 229, - toplum, 289.
Medeniyet, 22, 40, 50, 126, 127, 228, 267, 272, 289, 290, 361, - âlemi, 157.
Mehmet Ali Bey (Artvin Mebusu), 223.
Mehmet Bahattin Bey, 84, 85.
Mehmet Efendi (Yeniceli), 181.
Mehmet Emin (Yurdakul) Bey (Şebinkarahisar Mebusu, Dil Encümeni Reisi), 199, 223.
Mehmet Enis Bey (Hariciye Vekâleti Müsteşarı, Ortaelçi), 323.
Mehmet Nadir Han (Afganistan Kralı), 359.
Mehmetçik, 136, 242, -ler, 331.
Mekke, 359.
Meksika, 65.
Mektep, 40, 69, 107, 108, 146, 226, 237, 349, 353, -ler, 137, 181, 250, 299, 300, 335, -li, 136, 166, - muallimi, 163.
Mektup, 65, 115, 150, 163, 175, 205, 316, 320, 325, 338, 343, 356, -lar, 105.
Melik, 65.
Memleket, 27, 39-41, 61, 77, 90, 105, 106, 109, 124-127, 143, 144, 146, 159, 161, 190, 197, 198, 220, 229, 248, 254, 255, 259, 268, 273, 277, 279-282, 285, 290, 292, 301, 307, 310, 323, 327, 337, 339, 340, 360, 361.

Memur, 35, 130, 209, 232, 237, 243, 300, -lar, 39, 178, 179, 183, 188, 189, 207, 209, 211, 226, 231, 331, 362.
Memuriyet, 305, 307, 309, 310.
Menteşe, 104.
Mersin-Adana demiryolu, 361.
Meserret Oteli, 332.
Mesihçilik, 215.
Meslek, - mektepleri, 40, - öğrenimi, 281.
Metrdotel (Başgarson), 340.
Mevlana Hafız Mustafa Efendi, 181, 182.
Meydan, 237.
Meydankapı, 227.
Mısır, 65, - Kralı, 270, 275, - milleti, 270, 275, 359, - Ortaelçisi, 270.
Mızıka, 158.
Mihai, I. (Romanya Kralı), 65, 73, 306, 307.
Millet, 22, 25, 29, 38, 44, 45, 48-55, 58, 60, 63, 65, 66, 72, 73, 77, 79-88, 90-93, 96-98, 102-108, 110, 113-115, 117-121, 123, 125-132, 137, 138, 140, 143, 148, 153, 156, 157, 159, 164, 165, 168, 172, 173, 178, 181, 183, 186, 187, 198, 200, 201, 203, 206, 212, 223, 224, 229, 240, 248, 254, 256, 259, 266-268, 270-272, 275, 276, 278, 280, 282, 284, 286, 289, 290, 296, 297, 307, 312, 313, 319, 322, 326-328, 333, 334, 336, 337, 339, 350, 357, 359-361, -ler, 64, 273, 292, 311, 317, - Mektepleri, 299, 300, 335, 361.
Milletlerarası, - münasebetler, 40, 317, - Ajanslar Kongresi, 321.
Milli, 40, 240, 280, - alfabe, 311, 317, - azim, 44, - Bayram, 274, 276, 285, 326, - birlik, 50, - cemiyet, 40, - hâkimiyet, 22, 48, - harekât, 23, - haysiyet, 162, 163, - işler, 165, - mahsuller, 42, - marş, 89, - mesele, 229, - mücadele, 74, 297, 327, - servetler, 42, - sınır, 360, - şuur, 44, - teşekküller, 327, - vazife, 22.
Milliyet, 179.
Milliyet, 49, -çi, 22, 39, 63, -perverlik, 156, -siz beyinsizler, 327.
Mithat Sadullah Bey (İstanbul Lisesi Türkçe Muallimi), 247.
Mohr (Danimarka Sefiri), 106.
Morton, L., 205.
Moscicki, Ignace (Lehistan Cumhurbaşkanı), 65, 68, 268, 305.
Moskova, 178, 215, 359, - Sefiri, 161.
Muallim, 163, 190, 191, 194, 201, 237, 241-243, 247, 282, -ler, 69, -ler Birliği, 44, 178, 247, 299, -ler Kongresi, 191.
Muasır, - medeniyet, 22, - demokratik medeniyet, 40.
Mudanya, 188, 189.
Muğla, 53.
Muhabir, 89, 137, 139, 140, 153, 213, 223, 349.
Muhafızlar, 143.
Muharebe, 202, 203, -ler, 89, 214.
Muharrem Bey (Zile Belediye Reisi), 176.
Muhiddin Bey (İstanbul Vali Vekili, Şchremini), 56, 122, 137, 138, 155, 221, 224, 260.
Muhittin Efendi (Emekli Topçu Birinci Mülazım), 113.
Muhsin Faik Bey (Konya Türk Ocağı Reisi), 44.
Muhterem Bey, 181.
Musiki, 155, 156, 336, - heyeti, 156, - programı, 186.
Mussolini (İtalya Başvekili), 153, 234.
Mustafa Abdülhalik (Renda) Bey (Çankırı Mebusu), 53.

Mustafa Vasfi (Süsoy) Bey (Tokat Mebusu), 231.
Mustafa Efendi (Zeytinci), 251.
Mustafa Fevzi (Sarhan) Bey (Manisa Mebusu), 257.
Mustafa Necati Bey (Maarif Vekili, İzmir Mebusu), 53, 58, 99, 158, 161, 190, 301.
Mustafa Sabri Bey (Piyade Yüzbaşı, Balıkesirli), 96.
Muzaffer Bey (Yaver), 188.
Mübadele, 224, 279, 280.
Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 129.
Müderris, 226, - heyeti, 147.
Müftü, 181.
Mühendis Mektebi, 107, 108.
Mülki makamlar, 39, 221.
Münip Hayri Bey (Hukuk Talebe Cemiyeti Reisi), 147.
Münir Bey (Ankara Türk Ocağı Reisi), 91.
Müniretül Mehdiye Hanım (Mısırlı şarkıcı), 155, 156.
Mürray, Gilbert (İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Reisi, Profesör), 317.
Müsamere, 155.
Mütareke, 340.
Müzakere, 24, 26, 29-32, 35, 36, -ler, 34.
Müzisyen, 215.

Naci Bey (*İkdam* Gazetesi Sahibi), 224, 225.
Naci Paşa, 224.
Naciye (Genç) Hanım, 241.
Nafıa, 145, 263-265.
Nafi Atuf Bey (Muallimler Kongresi Reisi), 191.
Nafiz Bey (Erzurumlu, Müteahhit), 358.
Nahiyeler, 360.
Naibülmelik Faysal, 359.
Naki Bey, 171.
Nakiye Hanım (İstanbul Türk Ocağı Reisi), 44.
Napolyon, 214.
Naşit Bey (Yaver), 179.
Nazım (Akyürek) Bey (Kırşehir Valisi), 240.
Nazmi Bey (Bozüyük Maarif Memuru), 300.
Nebil Bey (Afganistan Elçisi), 134.
Nebile Hanım, 343.
Necd, 65.
Necdet (Galatasaray Lisesi talebesi), 157.
Necmeddin Sadık (Sadak) Bey (Sivas Mebusu, *Akşam* Gazetesi Başyazarı, Galatasaray Spor Kulübü Reisi), 172, 219, 225.
Nefer, 142, 143, 151, 202.
Nesibe (Gönendik) Hanım, 241.
Neşet Bey (Tahrirat Müdürü), 188.
Neşet Ömer Bey (Darülfünun Emini, Doktor), 147, 225, 340.
Nevzat Bey (Ankara Şehremini), 331.
Nevzat Bey (Fırka Müfettişi), 188.
Nizamname, 22-24, 26, 30-32, 36.
Norveç, 65.
Nuri Bey, 188.
Nuri Uğur Bey (Beyoğlu 6. Mektep Muallimi), 163.
Nutuk, 43, 44, 154.
Nüfus memuru, 130.

Oğuz, 241.
Okul, 148, 227.
Olszowski (Lehistan Ortaelçisi), 268.
Operatör, 225.
Ordu, 223.
Ordu, 126, 202, 215, 224, 245, 250, 327, 328, 342, -lar, 279, - muharebeleri, 214.

Orkestra, 186, 250, 336.
Orman, 281, -lar, 42.
Orta Asya, 125, 228.
Ortaelçi, 75, 77 105, 106, 124, 134, 268-270, 307.
Ortaelçilik, 62, 305, 306.
Ortamektep, 226.
Ortaöğrenim, 281.
Osman (Şişli Etfal Hastanesi Bekçisi), 351.
Osman (Erçin) Bey (Manisa Mebusu), 257.
Osman Efendi (Bakkal), 251.
Osman Fethi Bey, 196.
Osmanlıca, 148.
Osmanlı İmparatorluğu, 41.
Otel, 213, 214, 332, 340, 341.
Otelciler ve Hancılar Cemiyeti, 44.
Otobüsler, 346.
Otomobil, 137, 208, 237, 240, 250, 341, 348, 353, -ler, 232, 331, 346.
Oy, 34, 37, -lar, 24.
Oybirliği, 65.

Öğrenciler, 148.
Öğretim, 317, - Heyeti, 146.
Öğretmen, 178, 226, 228, 241.
Öksüzler, 279.
Ömer Aydın Bey (Ortaokul Müdürü), 240.
Örf, 126.
Özeren, İrfan, 181.

Padişah, 65.
Panama şapka, 329.
Papas, Jean (Yunanistan Sefiri), 104.
Para, 21, 42, 281, 344, 345, 348, -lar, 80, 81, -sız, 118, 119.
Paris Sefiri, 196.
Park rıhtımı, 155.
Parlamento, 216.
Parti, 226, 241.
Pavlov, M. (Bulgaristan Ankara Sefiri), 271.
Payitaht, 89.
Pera, 217.
Peygamber, 216.
Piyade, 72, 96.
Piyano, 249, 250.
Polis, 154, 155, 225, 237, -ler, 331.
Politika, 39, 63, 64, 150.
Posta, 44.
Posta Kanunu, 102, 103.
Postane, 227.
Posta ve Telgraf Müdürlüğü, 44.
Pötürgeli nefer, 151.
Prag, 62.
Prens, 78, 115.
Prensip, 126, -ler, 23, 40, 254, 268.
Profesör, 146, 228.
Program, 39, 40.

Radyo, 336, - yayını, 222.
Rahmi (Köken) Bey (İktisat Vekili, İzmir Mebusu), 53, 112, 322.
Ramazan Bayramı, 315, 316.
Râna (Tarhan) Bey (Samsun Mebusu), 223.
Rasih Bey (Adana'da Divanı Muhasebat Reisi), 43.
Rasih (Kaplan) Bey (Antalya Mebusu), 258.
Ratip Bey (Mısır Ortaelçisi), 270.
Recai (Baykal) Bey (Ordu Mebusu), 223.
Recep Ağa (Sığırtmaç Mustafa'nın babası), 353.
Recep (Peker) Bey (Fırka Grubu Reis Vekili, Kütahya Mebusu), 164, 264, 265.
Recep Zühtü (Soyak) Bey (Sinop Mebusu, Türkiye İş Bankası İdare Meclisi Üyesi), 140, 141, 178, 188, 357.
Redingot, 137.
Refet Bey (Emniyeti Umumiye Müdürü), 155.

Refik (Saydam) Bey (Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili, İstanbul Mebusu, Doktor), 53, 71, 237, 350.
Rehber ve Tercümanlar Cemiyeti, 70.
Resim, 349.
Reşit Paşa vapuru, 223, 235.
Rıfkı Bey (Doktor), 291.
Rıhtım, 155, 336.
Rıza Nuri Bey (İstanbul Himayei Etfal Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi Kongresi Reisi), 94.
Rıza Şah Pehlevi (İran Şehinşahı), 46, 57, 64, 65, 111, 117, 267, 274, 319, 359.
Ripman, Walter (İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Haznedarı, Prof.), 317.
Rize, 223, 224.
Rolerton (İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Umumi Kâtibi), 311.
Roma, 89, 153.
Romanya, 65, 73, - hükümeti, 306, - Krallığı, 307.
Romen milleti, 73.
Rovyel Just, 196.
Rus, - İhtilali, 292, -lar, 227, - Sefiri, 137.
Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey (Afyonkarahisar Mebusu), 178, 213, 214, 224.
Rüsuhi Bey (Seryaver), 137, 140, 141, 170, 188, 209, 249, 351.
Rüsumat, 287.
Rüşdü (Bekit) Bey (Diyarbekir Mebusu), 236.

Sabahaddin Ferit Bey (İstanbul Cemiyeti Umumii Belediye Birinci Reis Vekili), 122.
Sabiha (Gökçen) Hanım, 325, 338, 343.
Sabiha Nuri Hanım, 158.
Sabri (Toprak) Bey (Cebelibereket Mebusu, Bükreş Ortaelçisi), 307.
Sadullah Bey (Seyri Sefain Müdiri Umumisi), 178, 336, 347.
Safvet (Arıkan) Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumisi), 170, 178, 209, 210, 226, 231, 240.
Sağlık zabıtası, 120, 121.
Sağu, 229.
Saim (Çelebioğlu) Bey (Manisa Mebusu), 257.
Sait Efendi (Zeytinci), 251.
Sakarya, 159.
Sakarya gazetesi, 327.
Salahattin Bey, 314.
Salahattin Refik Bey, 358.
Salih (Bozok) Bey (Bozok Mebusu), 141, 168, 178, 188.
Salih (Omurtak) Paşa (8. Kolordu Kumandanı), 178, 231.
Salim Bey (Kars Valisi), 253.
Salvador, 65.
Samih Rifat Bey (Biga Mebusu), 184.
Samsun, 223, 231, 233-236.
Samuray, 214.
Sanat, 40, 99, 237.
Sanatkâr, 156.
Sanatoryum, 325.
Sanayi, 37, 281, - erbabı, 42.
Sanayii nefise (Güzel sanatlar), 40, 99.
Sanayi ve Maadin Bankası, 281.
Sandal, 217.
Sandalcı, 156.
Sandıklı Muallimler Birliği, 299.
Saraçoğlu Şükrü Bey (Maliye Vekili, İzmir Mebusu), 53, 184.
Saray, 137, 147, 148, 154, 158, 164, 170, 172, 184, 197, 199, 200, 202, 210, 217, 336, 341, 347, - Tanzimatçısı, 154.
Sarayburnu, 154, 158.
Sarık, 229.
Savu, 229.
Schulthesse (İsviçre Konfederasyonu Reisi), 65.

Seçim, 25, 27, 30-32, 36, 39, 50, 52, 66, - bölgeleri, 223, - daireleri, 171, - devresi, 278, -ler, 26, 29.
Seferberlik Kanunu, 97, 98.
Sefir, 68, 77, 105, 106, 124, 137, 150, 161, 178, 196, 270, ler, 89, 346.
Semmering, 338, 343.
Sergi, 220.
Sermaye, 37.
Sertabip, 114.
Servet, 281.
Seryaver, 140.
Seyahat, 164, 179, 209, 230, 243.
Seyri Sefain (Deniz İşletmeleri), 230, 336, 347, 361, - telsizi, 224.
Seyyar ve Perakendeciler Esnaf Cemiyeti, 44.
Sığırtmaç Mustafa, 344, 345, 348, 351-354.
Sıhhat Yurdu, 76.
Sıhhi mücadele, 281, 360.
Sıhhiye, 71, 188, 237.
Sınai kooperatifler, 42.
Sınıf, 22, 271.
Sınır, 40, 150, 280.
Sırp, 65, 75, 115.
Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, 77.
Sırrı Bey (Harikzade Kongresi Reisi), 174.
Silah, 168, 289, 290, 342, -lar, 142, 208.
Silahsızlanma, 101.
Silahsızlanma Konferansı bkz. Tahdidi Esliha Konferansı.
Silahşor, 289.
Silvan, 236.
Sinop, 141, 213, 229, - Belediye Parkı, 228, - deniz baskını, 227, - Yatı Mektebi, 226, - Valisi, 229.
Sivas, 219, 225, 238, 281, - Hükümet Meydanı, 237, - Lisesi, 239.
Sivaslılar, 238.
Siyaset, 39-41, 49, 271, 272, 279, 281, 360, 361.
Siyasi, 27, 39, 127, 278, - cemiyet, 22, - gaye, 22, - hayat, 63, - kanun, 22, - mevcudiyet, 268, - saha, 105, - seciyeler, 23.
Sloven, 65, 75, 77, 115.
Smokin, 154.
Sofuluk, 130.
Sofya, 271, 272, 276.
Son Saat, 225.
Sovyet, - Büyükelçiliği, 60, 61, - Cumhuriyetleri, 63, - hükümeti, 60, - İnkılabı, 63, - milletleri, 273, -Türk dostluğu, 63.
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, 55, 60, 61, 63-65, 273, 292, 308, 309, - Merkezi İcra Komitesi, 111.
Söğütlü Yatı, 137, 151.
Spor, 142, 143, 219, 338, 343.
Sportmen, 142.
Station Raad The Cafe, 317.
Subay, 214, 237, 332, 341, 342, 352, 353, -lar, 212, 293, 331.
Subaylar Yurdu, 180, 237.
Suphi Bey (Irak Ortaelçisi), 269.
Sûre, 181, 182.
Suriç Yoldaş (Rus Sefiri), 137.
Suriye, 340, - sınırı, 280.
Süleyman Âdil (Okuldaş) Bey (Samsun Mebusu), 223.
Süleyman Sırrı (İçöz) Bey (Yozgat Mebusu), 241.
Süleyman Şevket (Demirman) Bey (Antalya Mebusu), 258.
Süngüler, 208.
Süreyya (Afganistan Kraliçesi), 125, 139.
Süvari, 210.

Şaban Bey (Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi), 227.
Şair, 198, 213.

Şakir (Kesebir) Bey (Edirne Mebusu), 322.
Şakir (Ülkütaşır) Bey, 226, 229.
Şapka, 137, 201, 329.
Şark musikisi, 156.
Şarkı, 336.
Şarkışla, 240.
Şehir, 227, 243, 260, 282, -ler, 30.
Şehit, 123.
Şehremaneti, 332, 333.
Şehremini, 56, 122, 137, 138, 221.
Şehzadebaşı, 298.
Şerif Bey (Polis Müdürü), 155, 225.
Şevket Bey (Ahlat Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi), 218.
Şevki Bey (Tekirdağ'da Muallim), 194.
Şiir, 198.
Şili, 65.
Şimendifer (ayrıca bkz. Demiryolu), 42, 67, 189.
Şirket, 211, 222, 336, -ler, 361.
Şirvan Cumhuriyet Halk Fırkası, 295.
Şişli, 122.
Şişli Etfal Hastanesi, 351, 352.
Şive, 205.
Şûra, 55, 63.
Şükrü Kaya Bey (Dahiliye Vekili, Muğla Mebusu), 53, 101, 122, 137, 155, 158, 170, 178, 184, 187, 348, 349.
Şükrü Naili (Gökberk) Paşa (3. Kolordu Kumandanı), 151, 224.
Şükrü Paşa (Doktor), 347.

Taarruz, 21, 148, 208.
Tabanca, 331.
Tabip, 204, 351.
Taç, 117.
Tadiç (Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Sefiri), 77.
Tahdidi Esliha Konferansı (Silahsızlanma Konferansı), 101.
Tahran, 139, 274, 319, 359.
Tahsin Bey, 171, 343.
Tahtakale, 332, - Hamamı, 332, - meydanı, 331, - yangını, 331.
Taksim, 153, - bahçesi, 341.
Talebe, 44, 118, 119, 137, 157, 266, - Cemiyeti, 99, - delegeler, 147, -ler, 250.
Tamim, 43.
Tanzimatçı, 154.
Tarabya, 213, 217, 341.
Tarım, Cevat Hakkı, 240.
Tarih, 95, 125-127, 156, 157, 197, 208, 228, 229, 233, 254, 268, 282, 289, - dersi, 198.
Tarihçi, 141.
Tarla, 149.
Tarsus, 195.
Tayyare Cemiyeti, 43, 219, 224.
Teadül Kanunu, 362.
Tecavüz, 143.
Tekel idareleri, 37.
Tekirdağ (Tekirdağı), 178-181, 183.
Tekirdağlılar, 183.
Telefon, 187, 222, 249, 329, 336, 346, - santralı, 186.
Telgraf, 44, 56, 94, 95, 99, 100, 112, 122, 139, 146, 153, 161, 174, 187, 196, 206, 209, 220, 224, 247, 260-262, 275, 277, 283, 285, 291, 301, 315, 316, 320, 321, 324, 346, -lar, 47, 58, 111, 133, 204, 223, 292, 314, 333, 334, 350, -name, 43, 69, 71, 109, 139, 153, 163, 187, 234, 235, 236.
Telsiz, 139, 186, 209, 211, 223, 224, 235, 275, 336, - telefon, 187, - telgraf merkezi, 346.
Telsiz Telefon Şirketi, 211, 222, 336.
Temyiz, - Heyeti, 328, - Mahkemesi, 327.
Tercüman, 70.
Teşkilat, 22-25, 27-33, 35, 39, 40, 126.
Teşkilatı Esasiye Kanunu, 53, 54, 65, 335.

Tevfik Arslan Bey (Kastamonu Belediye Reis Vekili), 56.
Tevfik Bey (Kemalpaşa Kazası Kaymakamı), 294.
Tevfik (Bıyıklıoğlu) Bey (Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumisi, Moskova Sefiri), 61, 161, 170, 178, 185, 227.
Tevfik Bey (Topkapı Muhiti Kurs Muallimi), 194.
Tevfik Rüştü (Aras) Bey (Hariciye Vekili, İzmir Mebusu, Doktor), 53, 60, 64, 66, 89, 101, 104, 144, 271, 272.
Tıp Kongresi, 350.
Ticaret, 37, 42, 53, 112, 279, 317, 361, - Bankası, 112.
Ticarette İflas Kanunu, 279.
Tirebolulu, 82, 83.
Tokat, 223, 231, 237.
Tokatlıyan Oteli, 340, 341.
Tomislav (Sırp, Hırvat, Sloven Prensi), 115.
Tonison, Jean (Estonya Cumhuriyeti Devlet Reisi), 65.
Top, 137.
Topçu, 113.
Topkapı, 194.
Toplumsal, 39, - hayat, 40, 289, - kanun, 22, - nizam, 327, - siyaset, 40, - teşekkül, 27.
Toprak, 149.
Torbalı zelzelesi, 278.
Trabzon, 21, 210.
Traktör, 329.
Tren, 122, 136, 240, 242, 327.
Turan Bey (Sandıklı Muallimler Birliği Reisi), 299.
Turist, 213.
Türk, 63, 157, 185, 191, 202, 215, 224, 244, 280, 293, - alfabesi, 168, 172, 198, 226, 227, 282, 311, - aydınları, 172, - camiası, 141, - Cumhuriyeti, 273, - demokrasisi, 89, 90, - devleti, 48, 89, 125, 127, - dili, 22, 40, 228, 229, 282, - dünyası, 242, - efsaneleri, 344, - gençliği, 147, 219, 234, - halkı, 156, 317, - hanımları, 155, - harfleri, 150, 155, 171-173, 180, 183, 186, 187, 189, 191, 193, 198, 200, 203, 205, 207, 211, 219, 228, 233, 245, 259, 360, - Hukuk Tarihi, 228, - hükümeti, 153, 271, - imlası, 172, 173, - inkılabı, 290, - keşifçiler, 142, - köylüsü, 361, - kültürü, 22, 23, -ler, 179, 267, 268, - lisanı, 205, - milleti, 22, 48-51, 55, 63, 64, 77, 106, 125, 127, 153, 183, 187, 198, 200, 203, 248, 254, 267, 269, 273, 276, 281, 282, 289, 290, 292, 326, 328, - Milli Bayramı, 274, 276, 285, - neferi, 143, 151, - ordusu, 215, - şirketleri, 361, - tarihi, 95, 228, - toplumu, 156, - vatandaşı, 23, - vatanı, 122, - yazısı, 161-163, 179, 180, 182.
Türkçe, 148, 154, 167, 184, 187, 205, 214, 226, 229, 231, 238, 241, 244, 247, 259, 282, -ciler, 148, - harfler, 237.
Türk Diş Tabipleri Cemiyeti, 204.
Türk Halkbilgisi Derneği, 229.
Türkiye, 54, 55, 59, 60, 63, 65, 66, 73, 75, 77, 79, 81, 85, 88, 89, 93, 96, 98, 103, 105, 106, 108, 110, 115, 119, 121, 124, 134, 140, 205, 213, 216, 269-272, 278, 289, 312, 355, 360, 362, - Büyükelçisi, 315, - Cumhuriyeti, 40, 53, 61, 62, 72, 74, 76, 79, 86, 96, 101, 104, 110, 113, 114, 123, 128-132, 144, 145, 160-163, 175, 176, 190-195, 218, 219, 235, 236, 245, 246, 252-254, 256-258, 263-266, 274, 284, 286, 287, 294-299, 303, 307, 309, 310, 323, 361, - Cumhuriyeti Hükümeti, 290 - halkı, 151, - prensipleri, 268.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 25, 29, 38, 48-50, 52-54, 58, 60, 65, 69, 72, 74, 79-88, 91-93, 96-98, 102-104, 107, 108, 110, 113, 114, 118-121, 123, 125, 128-132, 136, 137, 140, 164, 224, 242, 256, 278, 282, 284, 286, 287, 296, 297, 307, 312, 322, 333, 350, 360-362.
Türkiye İş Bankası, 140, 357.
Türk Muallimleri Cemiyeti, 69.
Türk Ocağı, 44, 47, 91, 192, 240.
Tütün Satıcıları Cemiyeti, 44.

Umran Hanım, 195.
Umumi Harp, 340, 341.
Uruguay, 65.
Uşak Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 129.
Uygarlık, 228.

Ülke, 127.
Üniversite bkz. Darülfünun.
Üretim, 281.
Üsküdar, 137, 217.
Üsküdar Musiki Cemiyeti, 336.
Üye, 24, 29, 31, 33, 35, 38, 60, 150, 224, 237, 242, 357, 360, -ler, 25, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 37, 48, 49, 125, 129, 158, 174, 184, 197, 225, 278, 283.

Vakit, 225.
Valiler, 318.
Vapur, 169, 213, 222, 224, 226, 230, 231, 235, 346, 353.
Varşova, 310.
Vâsıf (Çınar) Bey (Maarif Vekili, Büyükelçi), 62, 308, 312.
Vatan, 41, 50, 51, 122, 143, 152, 164, 165, 173, 208, 216, 278, 281, 282, 289, 301, 328, 340, 361, - çocukları, 40, -sız beyinsizler, 327.
Vatandaş, 23, 28, 40, 41, 155, 163, 360, 361, -lar, 22, 39, 49, 50, 157, 183, 278-280.
Vatani, - işler, 165, - teşekküller, 327, - vazife, 22, 229.
Vatanperver, 49, -lik, 156.
Veled Çelebi (İzbudak) Efendi (Kastamonu Mebusu), 184, 185.
Vendemiere, 214.
Vergi, 362, -ler, 41.
Vilayet, 23, 24, 26-28, 30, 32-35, 109, 174, 193, 228, 259, 262, - kongreleri, 27, - Kongresi, 31, -ler, 279.
Viyana, 59.

Wallsend-an-Tyni, 317.
Washington, 326.
Wilhelm, II. (II. Guilluame) (Alman İmparatoru), 215.
Wilhelmina (Hollanda Kraliçesi), 65.

Yabancı, 65, - kelimeler, 148, -lar, 259, - sefirler, 346.
Yahya Efendi (Tuhafiyeci), 251.
Yahya Kemal (Beyatlı) Bey (Varşova Elçisi), 305, 310.
Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) Bey (Mardin Mebusu), 225, 283, 345, 354.
Yakup Şevki Paşa (Âli Şûrai Askeri Üyesi), 224.
Yalı, 228, 336.
Yalova, 344, 346, 348, 349, 351, 353.
Yangın, 174, 331-333.
Yaşar (Özey) Bey (Manisa Mebusu), 257.
Yat, 137, 151, 179, 186, 189, 207-211, 217.
Yat Kulübü, 141, 142, 158.
Yazar, 172, 173, 200, 271.
Yazı inkılabı, 154, 221.
Yazı, 159, 161-163, 179, 180, 182, 190, 226, 231, 237, 240.
Yemen, 65.
Yemin, 48.

Yeni, - harfler, 148, 154, 157, 159, 164-166, 169, 170, 172, 173, 175, 180, 181, 184, 188, 189, 195, 207, 209, 218, 241-244, 247, 249, 251-253, 257-259, 284, 295, 298, 311, 317, - Türk harfleri, 150 173, 186, 191, 193, 205, 233, - Türk yazısı, 163, - yazı, 162, 181, 190, 226, 231, 237, 240.
Yenibahçe, 201.
Yeniceli, 181.
Yenişehir, 249.
Yerköy, 240.
Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı, 340.
26 Ağustos Zaferi, 186, 202, 203, 342.
23 Nisan Bayramı, 116, 318.
Yol vergisi, 362.
Yozgat, 240, 241.
Yunan, - medeniyeti, 228, - milleti, 105, - uygarlığı, 228.
Yunanistan, 65, 228, 323, - Cumhuriyeti, 323, - Sefiri, 105.
Yunus Nadi (Abalı) Bey, 148, 164, 165, 168, 169, 339, 347.
Yurtsever, 214.
Yusuf Efendi (Yüzbaşı), 123.
Yusuf Ziya (Özer) Bey, 228, 229.
Yükseköğrenim, 281.

Zabıta, 120, 121, 360.
Zafer, 186, 202, 203, 342, - Bayramı, 206.
Zekai Bey, 60.
Zeki Bey (Riyaseti Cumhur Orkestra Şefi), 250.
Zeki Efendi (Piyade İhtiyat Mülazımı), 72.
Zelzele bkz. Deprem.
Zemgals, Gustavs (Letonya Cumhurbaşkanı), 65.
Zeouditou (Habeşistan İmparatoriçesi), 65.
Zeynelabidin (Çatalca Muallimler Birliği Reisi), 247.
Zırhlı, 210.
Zile, 176.
Ziraat, 37, 53, 209, 210, 281, 361, - erbabı, 42, - Vekili, 307.
Zirai ihtiyaçlar, 32.
Ziya Bey (Tekirdağ Belediye Reis Vekili), 180.
Ziyaeddin Bey (Hadımköy Hastanesi Sertabibi, Binbaşı), 114.

KİTAP